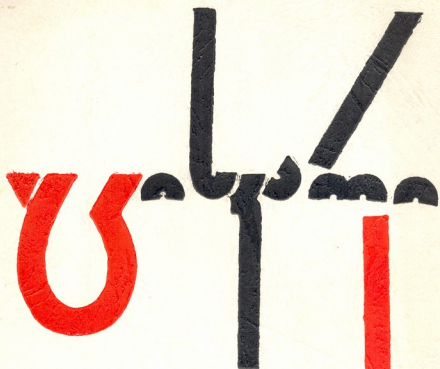

1967

სსკპ

979

აგვისტო

1967

ლიტერატურულ-
მხატვრული და
საზოგადოებრივ-
პოლიტიკური
ჟურნალი

საქართველოს ალკა ცენტრალური კომიტეტისა
და საქართველოს მწერალთა კავშირის ორგანო

თბილისი

მთავარი რედაქტორი ჯანსუღ ჩარკვიანი

სარედაქციო კოლეგია: გურამ ასათიანი, აკაკი ბაქრაძე, ვივი გეგეჭკორი, გურამ გვერდწითელი, მერაბ ელიოზიშვილი, კარლო კალაძე, როინ მებრეველი, ოტია პაპ-კორია (პ/მგ. მღივანი), ნოდარ წულუიშვილი, ტარიელ შანტურიბა, სერგი ჰილანი, თამაზ ჰილაძე, ლაშა ჯანაშია.

ქანთველი პოეტები ლენინს

მუხიან მაჭავარიანი

ვლადიმერ ლენინი

სახელი — რწმენა გამარჯვების მარად რომ ახლავს,
ჩვენს ყოველდღიურ ცხოვრებაში გამოვლენილი,
სახელი იგი — სიცოცხლე რომ უწოდა ხალხმა,
ნუგეში მუშის — ოკეანის გამოღმა, გაღმა, —
ვლადიმერ ლენინი! —
ახსენე მხოლოდ —
და წყვილადში იფეთქებს შუქი,
ახსენე მხოლოდ —
და გვალვაში დაუშვებს წვიმა;
ახსენე მხოლოდ —
გზას დაგიტოვებს მძაფრი ქარბუქი;
ახსენე მხოლოდ —
და გათბები, როდესაც გცივა.

ჩვენ რასაც კი ვჭმნით,
რაც კი ჩვენთვის არის კეთილი —
ეს არის არხი,
ქარხანაა,
ქუჩა თუ ხიდი, —
კარგს ყოველივეს,
კეთილს ყოველს —
ჰქვია ლენინის
სწორუპოვარი
სახელი დიდი.

ვნახე...
მე ვნახე ვოლგა-დონის დიადი არხი,
ვნახე ველები დახეთქილი ხვატის გიზგიზით...
აღტაცებული ვოლგა-დონით ვნახე მე ხალხი, —
უკრაინელი,
ესტონელი,

რუსი,
ყირგიზი,
და, ვით მე —
ყველას
ღრმად გვეხმის და გულწრფელად გვჯერა;
ეს დიდი არხი —
ხალხთა ძმობის ძალით შექმნილი —
ააღორძინებს არა მარტო რუსეთის ველებს,
გააჩირადლებს არა მარტო მას, რაც დაინგრა, —
ეს... ყარაყუმსაც აგრძნობინებს ნატრულ სისველეს,
ეს... ძლიერ შექად დაეფრქვევა მწვანე ტაიგას, —
უყურადღებოდ არ დარჩება მიწა მცირედიც...
ასეა...
რადგან არხს სახელი ჰქვია ლენინის —
ხოლო ლენინი ყველა ერის არი იმედი!
ეს მტკიცე რწმენა არის სუნთქვა საბჭოთა ქვეყნის;
ვართ უძლეველი
ამ კეთილი,
ამ მტკიცე რწმენით;
ყანების შრიალს ექსოვება გუგუნე ბრძმედის...
კომუნიზმია ერთადერთი მიზანი ჩვენი...
ვოლგა და დონი,
ყარაყუმი,
სამგორის ველი,
ეს დედამიწა,
ეს სისხლჭარბი სიცოცხლე ჩვენი, —
კომუნიზმისთვის განწყობილა დღეს ყველაფერი.
ეს კი ნიშნავს, რომ უკვდავია საჭმე ლენინის,
ეს კი ნიშნავს, რომ ძლიერია პარტია ჩვენი!..
ჩვენს ყოველდღიურ ცხოვრებაში გამოვლენილი
არის ლენინი...
ჩვენ ყოველდღე ხელს ვართმევთ ლენინს!

ნორა ნადეისკიი

ქალაქი

ბატონი ალექსანდრე სამსახურიდან რომ დაბრუნდა, საშველ-სასმელს ნამეტანი მიეძალა. მართალია, ჰოლანდიურ დიეტას იცავდა, მაგრამ ისეთი კარგი სადილი მოემზადებინა ტასიას, დღის რეჟიმი დაარღვია, ქალბატონ თოლიას არ დაუჯერა და მაგრად გამოძლა.

ჰოლანდიური დიეტის საიდუმლოება ქალბატონმა თოლიამ თბილისში გაიგო. ქალბატონმა ელენორამ ჩამოუწერა რეჟელის ფურცელზე და გააფრთხილა: მთელ საქართველოში ჩვენ სამმა ვიცითო. მესამე გახლდათ ბატონი ევგენის მეუღლე, ქალბატონი ლუსა. ბატონ ევგენის მსოფლიო აქვს შემოვლილი და ყოველივე კარგი და ლამაზი საზღვარგარეთიდან მოაქვს. ჰოლანდიური დიეტა ევგენის ლუსასთვის ამერიკიდან ჩამოუტანია. ლუსას თავისი მეგობრისთვის ელენორასთვის მიუტია რეცეპტი, ელენორამ კი თოლიას გაანდო ეს საიდუმლო. თოლიამ იგი სანარტიაში ჩამოიტანა.

სანარტია პატარა ქალაქია. ადრე სოფელი იყო, შემდეგ დაბად გადაკეთდა,

რაიონულ ცენტრად, ბოლოს — ქალაქად. ამ პატარა ქალაქში არის ერთი ახალი სახლი, რომლის მესამე სართული ალექსანდრეს ოჯახს უკავია. ალექსანდრეს არა აქვს დიდი ოჯახი, ერთგული მეუღლე ჰყავს — ქალბატონი თოლია და მამამისის დეიდაშვილის შვილი, როგორც ხალხში ამბობს ხოლმე, მისი „გამზრდელი“, საცოდავი მოხუცი ქალი ტასია. ისიც გასაგებია, რად არქმევდნ ტასიასთანა მოხუცი ქალებს „გამზრდელს“. ტასიას ურჩევნია „გამზრდელი“ ერქვას, ალექსანდრეს კი უფლებაც არა აქვს, სხვა რამ დაუძახოს მისი ოჯახის უცხო წევრს. ერთი სიტყვით, შეთანხმებულად ცხოვრობენ, ტბილად, უზრუნველად და უდრტინველად ეწევიან წუთისოფლის ჰაპანს.

იმ საღამოს, როცა ალექსანდრემ დღის რეჟიმი დაარღვია და მაგრად გამოძლა, მშვიდი ცხოვრება დაინგრა. ეს მოხდა უეტრად, მოულოდნელად, საღამოს 10 საათზე.

გემრიელი, ნოყიერი, ნაირ-ნაირი სადილის შემდეგ ალექსანდრე დარბაზში

ბილიარდის სათამაშოდ გავიდა. ალექსანდრეს დარბაზი მთელს სანარტიანში ცნობილია, თუმცა იგი არაყის არ უნახავს. ამ დარბაზში მხოლოდ ჩამოსული საპატიო სტუმრები შემოდიან. განა მართო დარბაზში, საერთოდ, ალექსანდრეს ბინაში არც ერთ სანარტიელს ფეხი არ შეუდგამს, მაგრამ მთელმა ქალაქმა იცის ქალბატონი თოლიას ავეჯისა და ჯამ-ჭურჭლის ამბავი.

მოსაწყენია ბილიარდის მართო თამაში. ალექსანდრემ ცოლს თხოვა, ვითამაშოთო, მაგრამ თოლიამ უარი სტყვიდა, არ მცალიაო. მართლაც არ ეცალა, დაბალ ტახტზე იწვა და თბილისიდან საგანგებოდ ჩამოსული, ცნობილი კოსმეტკოსი ალენდრა ვეშაპის ტვინის „ნიღაბს“ უკეთებდა. ალენდრა ადრეც უნახავს ალექსანდრეს თავის ოჯახში, ამ ბოლო ხანს ძალიან მომინაურდა, თოლიას „დას“ ეძახის და დღე და ღამე თავს ევლევა.

ალექსანდრე მარტოკა მიაღდა თავის ბილიარდს. მეტოქე წარმოიდგინა და თამაშს შეუდგა. მუცელი აწუხებდა, — იქნებ თამაშმა ცოტა დაფერტხოსო. უცებ გაოფლინდა. თამაშიც მოგებრდა და სავარძელში ჩაეშვა. ტანთ გაიძრო, წელს ზევით სულ გაშოშვლდა და ტრუსის ამარა წამოწვა შეზლონგზე. მუცელი თითქოს აყირავდა და გულზე მიაწვა, სუნთქვა შეუჭრა. წოლა არ ივარგებსო და, წამოდგა. დარბაზში გაიარგამოიარა, პალმებს დაუწყყო თვალღერება. ზის დიდ ქოთნებში პალმები და ლიმონები ხარობდნენ. ალექსანდრემ მცენარეებს მიუაღერა, ქოთანში თითქმის ჩაჰყუო, მოსინჯა — ტასიამ მორწყა თუ არაო. ბოლოს ადგა და სასტუმრო ოთახში შევიდა. იქ წითელი სავარძლები და დიდი ტელევიზორი იდგა. ისევ ტელევიზორი თუ გაართობდა! ოთახში ცხელიოდა, ფანჯრები გამოაღო, ვენტილატორი ჩართო და შვევით ამოისუნთქა. ტელევიზორის ეკრანი როგორც კი აინთო, ალექსანდრემ გაიფიქრა:

„კარგი რამეა ტელევიზორი, ავამუნათ ღმერთმა, კარგი გამოგონებაა; იჯე-

ქი და უყურე, კინო გინდა, თეატრი გინდა, ფეხბურთი გინდა... მოგებრდება — გამორთე, მოგენატრება — ჩართე... გინდა წამოწეკი და ისე უყურე, გინდა სულ ნუ უყურებ. კარგი რამეა ტელევიზორი...“ ალექსანდრეს ტელევიზორის ღმერთმა ტყბილი ფიქრები მოჰგვარა. სავარძელში იწვა, შიშველი პიჯი ზედა ითათუნებდა, თავისი მოკლე, მსუქანი ფეხები წინ დაეწყო და არხინად უყურებდა ტელევიზორს.

ალექსანდრე შუახნის კაცი იყო. ამ ათ წელიწადში ისე გასუქდა, კანში აღარ ეტეოდა. კარგად წაუვიდა სიქმე, ჰკვიანო კაცი გამოდგა.

ალექსანდრეს დიდ და ნათელ დარბაზებში სრული სიჩუმე სუფევდა. თოლია და ალენდრა ცალკე ოთახში თავიანთი საქმით გართულიყვნენ. ტასია პატარა ელზას ძინებდა. ალექსანდრეს ერთადერთი ქალიშვილი ჰყავდა და ისიც უძლეური. ბაიასავით ყვითელი დაიბადა. ტასიამ იყოჩაღა და გამოზარდა, თანდათან გამოკვდა ბავშვი.

ნელ-ნელა ფანჯრებში სიბნელე ჩამოწვა. ტასია ფეხაკრეფით გამოვიდა ელზას ოთახიდან და სინათლე ყველგან აანთო. ბრიალა ქალის შუქმა ალექსანდრე ცოტათი გამოაფხიზლა. ტელევიზორს როცა უყურებდა, ხანდახან თვლემდა, ძილ-ღვიძილში, ტყბილ ფიქრებში გართული შესცქეროდა ლამაზ დიქტორებს, ვაჟი დიქტორი ჭირის დღესავით სძულდა.

როცა ტასიამ ოთახში სინათლე აანთო, მაშინ იგრძნო, რომ ეძინებოდა. მუცელი საფუარნაჰამივით აფუებოდა. შორიდან გეგონებოდათ, სავარძელში კაცი კი არა, დიდი თეთრი მუცელი იწვა. გამძღარმა მუცელმა და ვაჟი დიქტორის ლაყლაყმა ალექსანდრეს ძილი მოჰგვარა, ერთი ლაზათიანად გაიზმო-რა, ფეხები წინ გაჰკიმა, ხელები მაღლა აღმართა და ძვლებს ჭახა-ჭუხი აუტეხა. მერე თავი უკან გადააგდო, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა დაამტქნარა, ზედ საამისო მოძახილიც მოაყოლა — ააა-პა-პაო, მაგრამ აქ მოხდა ის, რაზეც მთელი

სანარტია დღესაც ლაპარაკობს. ბოლო „ჰაოს“ ამოძახილი აღარ დასცალდა...

ალექსანდრემ იშვიათი მთქნარება იცოდა. ნელ-ნელა, შეუშენველად იწყებდა, ნელი მთქნარება ზმორებას ჰბადებდა, ხოლო ზმორება იწყებდა ძვლების ქახქახსა და ტკაცანს, ძარღვებისა და ფილტვების დაბერვას, კუნთების დაჰიმვას, გაწითლებას, თვალების გადმოკარკვლას და ცრემლის ღვრას. ამ ზმორება-მთქნარებაში მონაწილეობდა ალექსანდრეს მთელი სხეული. ნელი მთქნარება გადადიოდა ნელ ზმორებაში, მთქნარება-ზმორება თანდათან აღმავალი ტემპით ვითარდებოდა, ალექსანდრეს ისეთი გრძნობა დაუფლებოდა, თითქოს სხეულის ყოველი ნაწილი ფეხზე წამოდგა და სადღაც ზევით მიილტვისო. ალექსანდრე „ზევით ლტოლვას“ აჰყვებოდა და, როცა თავისი ნოხრო ცხვირ-პირი სულ მთლად გაუქარბლდებოდა, ნელ-ნელა ღიღბიანი ქვედა ყბას ზედს მოაშორებდა და პირს გახსნიდა. დაბერილი ფილტვებიდან ნაწყვეტ-ნაწყვეტად ამოსკდებოდა ჰაერის ჭავლი, რაც საზმორებ-სამთქნარებო ბეგრებსა და მელოდიასაც კი წარმოშობდა. ამ იშვიათ მთქნარება-ზმორებას თან სდევდა სხვადასხვაგვარი მოძახილი, შეძახილი, შეკრეფებაც კი: „ააა-ჰა-ჰაო! ოოო-ჰო-ჰო-ჰოჰო! ააა-ეჰჰ! უუუუ-უუუხ, დედა! ააა-აჰა-აჰაი, დედა! ვაი, ვაი-აჰა-ჰა-ჰა!

ბუნებრივია, ამ რთულ ფიზიოლოგიურ პროცესს ალექსანდრე ხალხში ვერ შეასრულებდა, ყოველთვის ითმენდა და განმარტობას ელოდებოდა. კაბინეტში, როცა „სამუშაოდ“ ჩაიკეტებოდა, მაშინ იჯერებდა გულს. შინ კი სრული თავისუფლება ჰქონდა, ზოგჯერ ისეთ „ავაი, ვაი, ოჰოჰ“ ასტეხდა, ქუჩაში გამვლელი ჩერდებოდა და მესამე სართულსაცენ იცქირებოდა. რა თქმა უნდა, არცერთი სანარტიელი არ იფიქრებდა, რომ ამ უცნაური რეჩიტატივის ავტორი ალექსანდრე იყო.

იმ საღამოს, როცა ტელევიზორმა მთქნარება მოჰკვარა და მთელი მონდო-

მებით, მთელი გულით ასრულებდა თავის საყვრელ მთქნარება-ზმორებას, ბედად, რაღაც ეშმაკად, ნამეტანი მოუვიდა თუ რა იყო, ბოლო „ჰაოს“ ამოძახილი აღარ დასცალდა, საფეთქელთან რაღაც გაწყდა, თვალებიდან ნაკვერცხლები გადმოსცივდა და... პირლია დარჩა კაცი!.. „დავიღუპე—გაიფიქრა ალექსანდრემ—ყბა ამოვივარდა“. ნელ-ნელა ხელი შეახო ქვედა ყბას. შეახო და ტვინში დენივით დაჰკრა რაღაცამ. „ვაიმე, როგორ მტკივა, რა მეშველება“, ელვის უსწრაფესად ამუშავდა ალექსანდრეს გონება. „როგორმე თოლიას უნდა გავაგებინო ჩემი უბედურება“, იფიქრა, დავიყვირობო, მაგრამ ვეღარ შეძლო, ენა სასას ვეღარ მიწვდა და ხრიალი, ხავილი თუ ბლავილი აღმოხდა ღია ხახიდან. შიშმა და ტკივილმა წამოახტუნა, პირდაღებული, რაღომაც ბრმასავით წინ ხელგზავფერილი, გაემართა თოლიას ოთახისაკენ. კარს ხელი ჰკრა და ოთახში გიჟივით შევარდა — მიშველეთო.

თოლია ტახტზე გულაღმა იწვა, სახეზე ვეშაპის ტვინი წაეცხო, თვალები ძლივს უჩანდა. ვეშაპის ტვინი გამაგრებულიყო, გატკიცინებულიყო, აპრიალებულიყო და ქალი კირით შეგოზილსა ჰგავდა. ერთ საათს წარბსაც კი ვერ შეარხებდა; თუ ვერ მოითმენდა, გამაგრებული ცვილი ჩამოსცივდებოდა და ალენდრას წყალში ჩაეყრებოდა შრომა. ამიტომ ალენდრა გვერდით ეჯდა და ამბავს უყვებოდა. ქალები ჭორობაში გართული რომ იყვნენ, შიშველ-ტიტველი ალექსანდრე სწორედ მაშინ შემოვარდა ოთახში. ალენდრას არასოდეს ენახა ალექსანდრე საცვლის ამარა, ჯერ ვერ იცნო, უცხო ეგონა, „ვაიმეო“ შეჰკვილა და თვალბეზე ხელები აიფარა. თოლია ქმარს ვერ ხედავდა, რადგან კარისკენ ზურგშექცევით იწვა. ალენდრამ რომ შეჰკვილა, თოლიამ — რა ამბავიაო — ხელის ქნე-

ნოდარ წულუისპირი

ბალემაჟურიგალი

ჯით იკითხა. გაკვირებული ალექსანდრა ფეხზე წამოიჭრა და შესძახა:

— ეს თქვენა ხართ, ბატონო, ალექსანდრე?!

თოლიამ გაფითრებული ქმარი რომ დაინახა, ვეშაპის ტვინის ნიღაბი არაღ ჩაადრო და წამოხტა.

— რა მოგივიდა, რა მოგივიდა, ადამიანო, არ იტყვი?...

ალექსანდრეს ხმის ამოღება, რა თქმა უნდა, არ შეეძლო, ერთი ამოიხრიალა, ცოლს მხარზე დაეყრდნო და ამით აგრძნობინა, ვკვდებიო. ქალებმა ალექსანდრე ტახტზე დასვეს. ქმარი თოლიას თითი ანიშნებდა, ყურმილი აიღე და დაჩეკეო.

— ვაიმე, რა ვქნა! — შესძახა თოლიამ და ყურმილს დასწვდა.

— ორთოვედი თუ გყავთ ქალაქში? — იკითხა ალექსანდრამ.

— ორთოვედი? — დაიბნა თოლია — მიხეილ ვასილიჩს დაეურეკავ და ყველაფერს მოაგვარებს.

თოლიამ ნომერი აკრიფა.

— წამოწეკით, წამოწეკით — უთხრა ალექსანდრამ ალექსანდრეს. ავადმყოფმა ხელები გაასავსავა.

— მიხეილ ვასილიჩ, ვილუბებით, ალექსანდრე ცუდადაა! — ჩასძახა თოლიამ ყურმილში, ვასილიჩის პასუხს აღარ დაელოდა და ყურმილი სწოაფად დადო. ალექსანდრეს გვერდით მიუჯდა და სახეში ჩააშტერდა.

— აბა, მაჩვენე, იქნებ ჩვენ თვითონ გიშველოთ. — უთხრა ქმარს თოლიამ და ნიკაპზე წაეტანა. ალექსანდრე ფეხზე წამოვარდა და თვალები ისე გადმოკარკლა, თოლია დაფრთხა:

— ჰო, კარგი, კარგი, ხელს არ ვანლებ, ნუ გეშინია, დაწყნარდი...

ქმარს ხელი მოკიდა და ტახტზე დასვა.

— წამოწეკი ალექსანდრე, წამოწეკი, ნუ გეშინია... აი, ასე... ნელ-ნელა... — ტახტზე რაც ყურთბალიშებით იდო, ერთმანეთზე შემორო და ქმარი გაჭირვებით დააწვინა.

— ტასია! ტასია! ტასია! — ატეხა

უცებ კივილი. შემდეგ ისევ ალექსანდრეს მიუბრუნდა:

— ნუ გეშინია, ახლავე, ახლავე... — გაიძახოდა დაბნეული თოლია და ქმარს თვალებში შესცქეროდა, — მიხეილ ვასილიჩი ახლავე მოვა...

ალექსანდრე ხელებით რალაცას ანიშნებდა, თოლია ვერ იგებდა და წუხდა.

— გინდა რამე? სასწრაფოს დავურეკო? აბა, რა ვქნა? დედა, დედა, ეს რა მოგვივიდა? ალექსანდრა, მიშველე რამე?

— რა მოუვიდა, ნეტავი, დაცა? — ჰკითხა ალექსანდრამ თოლიას.

— ალექსანდრე, დაცი? — რატომღაც გაჰყვიროდა თოლია.

როცა მუნჯს ელაპარაკებინა, ქვეშეცნეულად გაჰყვირიან ხოლმე, ჰგონიათ — რახან მუნჯია, ყრუცაა. ალექსანდრეს ყურს არ აცლდა. მაგრამ თოლია მაინც გაჰყვიროდა.

ალექსანდრემ ცოლს ხელით ანიშნა, არ დაეცემულვარო.

— აბა, შენ თვითონ სცადე, იქნება პირი მოკუშო, კაცო, ასე როგორ შეიძლება!... ან ყბა ამოძრავე, ცოტა თავს ხელი შეუწყვე... ტასია! ტასია!.. საადრეადააში დაიყარგე!...

თოლია ალექსანდრას მიუბრუნდა და ჩუმად უთხრა:

— დამბლა ხომ არ დაცი? ხომ არ დავიღუპე?

— ასეთი დამბლა არ გამიგია. — მხრები აიჩეხა ალექსანდრამ.

როდის-როდის შემოფრატუნდა ბეჩავი ტასია.

— სადა ხარ, შე ქალო, მოიტანე თეთრეული, ქვეშავები, ხომ ხელავ ცეცხლი გვეკიდება, კაცი შიშველ-ტიტველი გვიკვდება!

— რაო, რაო? რა მინდაო, დედა? — შეეკითხა ტასია ალექსანდრას.

— ქალბატონო, — დაუწყო ახსნა ალექსანდრამ ტასიას, მაგრამ თოლიამ შეაწყვეტინა.

— ალექსანდრა, შენ შემოგველე, ეს დედაბერი მომაშორე, თორემ მაგისი „რაო რაო“ მთლად გამაგიეებს.

— რაო, რაო? რა მინდაო, დედა? — კვლავ მიუბრუნდა ტასია ალენდრას. ტასიას ყურს აკლდა.

— წამობრძანდით, ჩემთან წამობრძანდით, ქალბატონო, — ალენდრამ ტასია ოთახიდან გაიყვანა — მაჩვენეთ, სად ინახავთ თეთრეულს...

თოლია ტელეფონს მიუჭდა და სადღაც დარეკა.

— გიორგი ანდრეიჩი ბრძანდებით? ალექსანდრე ცუდადაა... — ყურმილი დღო და სხვა ნომერი აკრიფა.

— რეზოს თხოვეთ! — ჩასძახა ყურმილში — სად არის?... რა ჯანდაბა უნდა ქალაქგარეთ?! — თოლიამ ყურმილი დაადლო და ალექსანდრეს გასაგონად თქვა: „უსაქმური“.

— მაინც, ერთი ხეირიანი ორთოპედია არა გყავთ ქალაქში, — მიაძახა ქმარს და სადღაც დარეკა.

ალენდრამ თეთრეული შემოიტანა. ტასია ფლოსტების ფრატუნით შემოჰყვა. მოხუცი კლთხეში აიტლუხა. გაოგნებული უყურებდა ხან ალექსანდრეს, ხან თოლიას და ხან ალენდრას — გამაგებინეთ, რა ამბავიაო.

— მოშორდი აქაურობას, რა ფეხებში გვებლანდები, ბავშვს მიხედე, არ გაიღვიძოს! — დაუცაცხანა თოლიამ ტასიას.

— რაო, რაო, დედა, რა მინდაო? — ჰკითხა კვლავ ალენდრას მოხუცმა. ტასია „რაო, დედას“ ყოველ წუთში გაიძახოდა. მართალია, ყურს აკლდა, მაგრამ კიდევ რომ გაეგო ნაუბარი, უსათუოდ იკითხავდა „რაო, რაო, დედა, რა მინდაო?“ — ასეთი ჩვევა ჰქონდა.

— ტასია, არ გეცალია შენთვის! — დაუყვირა თოლიამ ტასიას. — ალენდრა, მომეხმარე!..

თოლია ალექსანდრეს პერანგს აცმევდა, საცაა ექიმები მოვიდოდნენ და ბატონი ალექსანდრე ამ ყოფაში სანარტიელ ექიმებს არ უნდა ენახათ. ალექსანდრე კენსოდა, ძალზე ხმამაღლა კენსოდა, ზოგჯერ შეჰყვირებდა ხოლმე. მაგრამ მისი ხატიდან ახლა ამოდით

და ძირითადად ერთი ბეგრა „ა“. ხან გაგრძელებულად „ააა“, ხანაც ნაწყვეტ-ნაწყვეტად. როცა კენსას ნაწყვეტ-ნაწყვეტად ამოუშვებდა, მაშინ „ა“-ს მიუმატებდა „ჰ“-ს, იშვიათად „ხ“-საც და მთელ სახლში მონოტონურად გაისმოდა ალექსანდრეს „ააა! აააჰ, აააჰ!“...

თოლიამ ვერ მოასწრო თავისი ჩანაფიქრის განხორციელება — ექიმებს მომზადებული ვერ შეხვდა. ალექსანდრეს პერანგი ჩააცვა თუ არა, ზარმა დაიწკრილა და ტასიამ სტუმრებს კარი გაუღო.

სანარტიელი ექიმები უკლებლივ ეახლნენ ბატონ ალექსანდრეს და დიდი რიდიითა და კრძალვით თავზე დაადგნენ.

— მობრძანდით, ბატონო, მობრძანდით! ღმერთო ჩემო, რა არეულად გხვდებით — შესძახა თოლიამ და... ალენდრას სიცილი წასკდა... დაბნეული ექიმები ერთმანეთს ეფარებოდნენ. ვერც თოლიას, ვერც ალექსანდრეს სახეში ვერ უყურებდნენ, ოთახში ადგილს ვერ პოულობდნენ. ალენდრას უადგილო სიცილმა კი მათ უხერხულ ქცევას ცეცხლი შეუთო. მიხეილ ვასილიჩი გიორგი ანდრეიჩს გადააწყდა და ზედ მაზოლზე დაადგა ნალიანი ჩეხური მოკასინი. მიხეილ ვასილიჩი ზორბა ტანის ქირურგი გახლდათ და გიორგი ანდრეიჩმა ქვედა ტუჩი მოიკვნია. ამ უეცარმა შეჯახებამ ვერ განმტუტა უხერხული ატმოსფერო. ბატონ ალექსანდრეს ამ ყოფაში ვერც ერთი სანარტიელი ვერ წარმოიდგენდა. ზოგ ექიმს თვალითაც კი არ ენახა იგი. ალექსანდრე ქალაქში შავი ვოლგით თუ ჩაიქროლებდა და სანარტიელები ერთმანეთს ეუბნებოდნენ. „შეხედე, ალექსანდრეს ვოლგაა“. ექიმებიდან მხოლოდ მიხეილ ვასილიჩი — სანარტიის მთავარი ქირურგი იცნობდა ალექსანდრეს. მიხეილ ვასილიჩის დაბნევამ დანარჩენები კიდევ უფრო დააბნია. მიხეილ ვასილიჩი ველარც კი მიესალმა თოლიას და ალექ-

ნოდარ წულუისკირი

ბელემაჟურიგაელი

სანდრეს. ნილბიანმა სახემ წაახდინა კაცი, კინაღამ სიცილი წასკდა. თოლიას ამ სიჩქარესა და პაწიაწიაობაში სულ დავიწყნოდა ვეშაპის ტვინის შემხმარი ნილბი. თეთრი, ქათქათა ნილბი დამსკლარიყო, ზოგან ამძვრალიყო, პირის კილოებზე დაჭექკილიყო, შუბლზე, ცხვირზე და ღაწვებზე ალაგ-ალაგ შერჩენოდა. ალენდრას სიცილმა თოლია გამოაფხიზლა. „ღმერთო, მომკალიო“ შესძახა, ორივე ხელი ნილბიან სახეზე იტყცა და ოთახიდან გაჟარდა.

ალექსანდრემ საწყალობელი თვალი შეავლო ექიმებს და კვნესას მოუმატა.

— რა მოგივიდათ, ბატონო ალექსანდრე, — როგორც იქნა, ხმა ამოიღო მიხეილ ვასილიჩმა და ავადმყოფს მიუჯდა. ყველამ შვებით ამოისუნთქა. ალექსანდრემ ხელების ქნევით რაღაც უპასუხა.

— რა მოუვიდა? — ჰკითხა მიხეილ ვასილიჩმა ალენდრას.

— არ ვიცი, ბატონო, რა მოუვიდა, ჩვენ აქ, ამ ოთახში ვიყავით, უცებ შემოაღო კარები და, აი...

— ერთი ფურცელი ქაღალდი მოგვითანეთ, თუ შეიძლება — უთხრა მიხეილ ვასილიჩმა ალენდრას.

ალენდრა ქაღალდის მოსატანად გავიდა.

— ხომ არ დაცემულხართ?

ალექსანდრემ ხელი გააქნია, არაო.

— ხომ არ მიარტყით, ან ხომ არ მოგხვდათ რამე.

ალექსანდრემ ხელი გააქნია, არაო.

მიხეილ ვასილიჩმა ექიმებს გადახედა. ექიმებმა მხრები აიჩეჩეს.

— აბა ერთი... — მიხეილ ვასილიჩმა ალექსანდრეს ნიკაპზე შეახო ხელი. ალექსანდრემ ექიმს ხელი დაუჭირა.

— ნუ გეშინიათ, არ გატყენი!...

მიხეილ ვასილიჩმა ქვედა ყბა მოუწინა, ალექსანდრემ ამოიგმინა.

— მდაა!.. — თქვა ექიმმა.

ალენდრამ საწერი ქაღალდი შემოიტანა. მალე თოლიაც შემოვიდა. ექიმებმა მის გაპრიალბულ სახეს შეხედეს თუ არა, თავი ჩაღუნეს, არ გაგვი-

ცინოსო — წელანდელი სცენა გაახსენდათ.

— წერა ხომ შეგიძლიათ, ბატონო ალექსანდრე? — ჰკითხა ექიმმა ალექსანდრეს — დამიწერეთ რა შეგემთხვათ, რა მოგივიდათ.

ალექსანდრემ დაწერა, რაც შეემთხვა და ქაღალდის ფურცელი მიხეილ ვასილიჩს გაუწოდა.

„ჩემო მიშა, — ეწერა წერილში — ტელევიზორთან ვიჯექი და დავამთქნარე, ეს იყო და ეს. რაღაც საფეთქელთან გაწყდა. ნუთავის ნუ ეტყვიან ჩემს ამბავს, უხერხულია“.

ექიმებმა წერილში თავი ჩარგეს და წაიკითხეს.

— ალბათ ამოვარდნილი აქვს, — თქვა ერთმა.

— რატომ ამოვარდნილი, იქნებ სახსარი დაეჭიმა, — ჩაილაპარაკა გიორგი ანდრეიჩმა.

— ასეთი მწვავე ტკივილი ექნებოდა? — იკითხა სხვამ.

— იქნებ გაუწყდა სახსარი — უჩურობდა ალენდრამ გიორგი ანდრეიჩს.

— როგორ გეკადრებათ, — გაიღიმა მან.

— დამბლის მეშინია, — ახლა თოლიამ მოიხელთა გიორგი ანდრეიჩი.

— რა შუაშია დამბლა! — გაჯავრდა ექიმი და ამ გაჯავრებით საბოლოოდ დაამშვიდა თოლია.

— სურათი უნდა გადავუღოთ, — თქვა მიხეილ ვასილიჩმა და ალექსანდრეს საფეთქელზე თითი დაადო.

ალექსანდრე შეტტა.

— იქნებ ამოვარდნილია, მიხეილ ვასილიჩ, — თქვა მორიდებით ერთმა ექიმმა, — ნულარ ვაწვალებთ, ახლაც ვცადოთ.

— ვცადოთ, მაგრამ მეექვევმა, — თავი გადააქნია მიხეილ ვასილიჩმა. ექიმები ალექსანდრეს მიუახლოვდნენ. მიხეილ ვასილიჩმა ალექსანდრეს თავქვეშ ცალი ხელი შეუტყურა, მეორე კი ქვედა ყბას ფრთხილად შეახო.

— ნუ გეშინიათ, ბატონო, ალექსანდ-

რე, ცოტა, სულ ცოტა მოითმინეთ და შორხებით.

ალექსანდრემ დაიღმუვლა, კიდევ დაიღმუვლა, კიდევ დაიღმუვლა და მიხეილ ვასილის შუბლზე ცივმა ოფლმა დაასხა.

ალექსანდრემ, როგორც იქნა, მოიშორა ექიმის ხელები და თვალდახუტული მიეგდო ბალიშზე.

— აბა, ახლა თქვენ თვითონ სცადეთ მოკუშოთ პირი...

ალექსანდრემ თვალებით თოლია მოძებნა და გაჭირვებით ანიშნა, ცხვირსახოცი მომეციო.

თოლიამ ცხვირსახოცი მიაწოდა.

— სცადეთ, ნუ გეშინიათ, სცადეთ...

— ხედავთ, ვასილა, — უჩუქრულა ალექსანდრემ ერთ ექიმს.

— ვასილა, — იმ ექიმმა მეორეს უჩუქრულა.

უნდა წავიყვანოთ სტაციონარში, — თქვა მიხეილ ვასილიშმა და წამოდგა, — გიორგი ანდრეიჩი, სასწრაფოს დაურევთ, საკაცე დაგვჭირდება.

ალექსანდრემ ხელები გაასავსავა, სასწრაფო არ მჭირდებაო.

— კარგით, აღარ გვინდა სასწრაფო, ჩვენი მანქანით წავიდეთ, მე წავიყვანთ, საშიში არაფერია. — მიხეილ ვასილიჩ-

მა ალექსანდრეს ბავშვებით დაუყვავა ალექსანდრეს ცრემლი მოერია.

— ჩავაცვით და წავიდეთ, ნუღარ ვაყვონებით. — უთხრა მიხეილ ვასილიშმა თოლიას და ოთახიდან გავიდა. ექიმები უკან მიჰყვნენ.

თოლიამ და ალექსანდრემ გაჭირვებით ჩააცვეს ალექსანდრეს ძვირფასი შარვალ-კოსტუმი, ფრანგული პალსტუხიცი კი გაუკეთეს, ხელში ცხვირსახოცი მისცეს, პირზე რომ აეფარებინა, და ოთახიდან გამოვიდნენ. ექიმები ავადმყოფს მხრებში შეუღდნენ და ნელ-ნელა გამოიყვანეს სასახლიდან.

ამბობენ, ალექსანდრეს ძალზე გაურთულდა ავადმყოფობა — სულ დასივდა-დაიბერა, თბილისში საავადმყოფოში წევს, ოპერაცია უნდა გაუკეთონო. თურმე მთელი თბილისი თავს ახვევია და თუ რამ საშველია, არ მოკლავენო.

სანარტია კი განაგრძობს არხეინ ცხოვრებას; ალექსანდრეს უცნაური თავგადასავალი დიდმა და პატარამ იცის, იცის არა მარტო ის, რომ ალექსანდრეს მთავარი სახსარი ჩაუწყდა და თბილისში წევს საავადმყოფოში, არამედ ისიც, თუ რა გადაცემას უყურებდა ტელევიზორში, როცა ასე გულიანად დამთქნარა.

ჭაკალის და შოლის სიჭკეპი

გამოიღარა. პენსიონერებს დაუდგათ ამინდი — პარკში გრძელ სკამზე ჩამომსხდარან და ტკბილად თვლემენ, ბებერ ძვლებს მზეს აფიცებენ. ახლა პარკი მოხუცებისაა, ბავშვები სკოლაში არიან, ახალგაზრდები — სასწავლებლებში, დედები და მამები — სამსახურში. პარკში სიჩუმეა, სიწყნარე, სისუფთავე. დალოცვილებს, ისე დაუ-

კარკარებით ყოველი კეთხე-კუნჭული, აიზმა აიკრიფება. შემოუსხება-შემოუჭობიათ ბუჩქები, მწვანე ველობებზე ფერადი ყვავილები დაურგავთ. პარკი ჭრელ ხალიჩასა ჰგავს. ადამიანის ხელით ნალოლიავენ ამ ლამაზ ხეივანებსა.

ნოდარ ფულისპირი

ბარკლავი დი ტოლის სიჭკეპი

და მწვანე კორმებს ისეთი ბარჩხალა მზე დაჰნათის, ჭადრების ხასხასა ფოთლებზე ისე ცეკვავენ ოქროსფერი სხივები, გული გაგინათლებათ.

ერთი ცვარი სიკეთე ჰყოფნის ადამიანს. კარგი ამინდი კარგ გუნებაზე აყენებს. განსაკუთრებით მოხუცებს უხარიათ გაზაფხულის დადგომა. მზე იმედია, მზე სიკვდილის მტერია. ყოველ შემოდგომაზე ნაღვლიანად ფიქრობენ, ამ ზამთარს თუ გავატანთო? როცა „ამ ზამთარს გაატანენ“ და გაზაფხულის მზე გამოანათებს, იმ ზამთარამდე თავი ქულში აქვთ.

ცის გულზე ოქროს გვირგვინოსანი მზე დაბრძანდება. პარკში მოხუცი პენსიონერები სხედან. მხოლოდ ერთი ახალგაზრდა ქალი დაავორებს საგოგავს. შიგ მთვარესავით ბავშვი უწევს, ბავშვს ლოყები წითლად უღუეს, ტუბილად სძინავს. პარკის ჭიმქართან კი ბევრი ხალხია — იქ ტუბილ წყალს ყიდნიან ავტომატები. გამვლელები წუთით ჩერდებიან. ავტომატებს ააჩაქუნებენ, წყალს დაღვვენ და მიდიან. შორს, ყვავილებით მოქარგულ ველობებსა და შადრევნებს იქით, სადაც მწვანედ მოხასხასე თალარი იწყება, ცისფერ სკამზე მარტოკა ზის ერთი მოხუცი, ისიც გულდაგულ ეფიცება მზეს, მაღლა რომელიღაც ხის კუნწუნოს მისჩერებია, — გულხატულა ჩიტის ჭიკჭიკს უსმენს. ეს კაცი გახლავთ ბარკლი დე ტოლი — დიმიტრი ბარკალია. ბარკლი დე ტოლი სანსახურში შეარქვეს. შეარქვეს და იმ დღესვე პენსიაში გავიდა. ეს ამბავი სულ ახლახან მოხდა, ერთი წლის წინათ. ბოლო ხანს დიმიტრი პროფკომის თავმჯდომარედ მუშაობდა და აი, სწორედ, „ბოლოს“ უმეტესუნა რაღაცამ: ოცდნამ, ენერგიამ, უნარმა თუ გამჭრიახობამ. ბარკლი დე ტოლი შეარქვეს. რატომ მაინცდამაინც დიმიტრის შეარქვეს ბარკლი დე ტოლი? იქნებ გვარი ბარკალია იყო მიზეზი? მაგრამ ამ გვარს ხომ მთელი სიცოცხლე დაატარებდა?

აფსუს დიმიტრი ბარკალია!

საოცარია წუთისოფელი, ღმერთმა უწყის მისი ავან-ჩავანი, ჯადოსანი ბედის ჩარხს ხან აღმა ატრიალებს და ხან — დაღმა, ხან დედის თაფლივით ტუბილია, ხანაც — ნაღველა, ხან ავაგორებს, ხან დაგავორებს, ხან გატირებს, ხან გაცინებს. ჩვენ კი, მოკვდავთ, ეს „ხან“, როგორც ამოუხსნელი ლოგარითმი, წინ გვიდევს და ვერა გავიწყვია რა; ვერ გვიკითხავს: რათა? რისთვის? ან თუ გვიკითხავს, პასუხი ვერ მიგვიღია. ფანტასტური გიბილიი აღმართულა ჩვენს წინ. მაგრამ მაინც არ ვცხრებით დაქინებით ვეძებთ მიზეზს — ცალი თვალით რად ტირის და ცალი თვალით რად იცინის ჯადოსანი. ზოგი ხელს ჩაიქნევს და ამბობს: „წუთისოფელი ასეა, ვის შეუძლია გამოიყენოს მისი ჯადო-თილისმა“.

დიმიტრი ბარკალიას თავის დროზე უფიქრია წუთისოფლის ჯადო-თილისმაზე, სათანადო დასკვნაც გამოუტანია და უცხოვრია ისე, როგორც დაშვებულბოდა. ახლა არ იფიქრებს ამაზე, ახლა კეთილ ინებონ და ახალგაზრდებმა იფიქრონ, იმან იფიქროს, ვინც მას ბარკლი დე ტოლი შეარქვა. დიმიტრი არაფერზე არ იფიქრებს, არაფერზე არ იზრუნებს, დაჯდება ხის ძირას და გულხატულა ჩიტს მოუსმენს, მზის მაღლით ტუბილად და მშვიდად გაატარებს ცხოვრების უკანასკნელ დღეებს. ისე მშვიდად იცხოვრებს, ერთი ნერვიც არ შეუტოვდეს. უფლებაცაა აქვს და პირობებიც. ორი შვილი გამოზარდა, გზაზე დააყენა, ბიჭები ოჯახს დროზე მოეკიდნენ, ცალ-ცალკე ცხოვრობენ ახალ ბინებში. დიმიტრის არ უნდა მათთან ცხოვრება, მარტო ურჩევნია. ამიტომაც, თავის ძველ ბინაში დარჩა, ერთ ოთახში. დიმიტრი შვილებს არ შეაწუხებს, ჭერჭერობით ისე არ დაჩაჩანაკებულა, მარტო ცხოვრება ვერ შეძლოს, როცა დაბეჩავდება, შვილებს მაშინ შეეკედლებათ.

დღესდღეობით ეს ერთი ოთახი და თავისი პენსია ჰყოფნის. დიმიტრის დიდი პენსია აქვს, ამ პარკში არავის ეძლე-

ვა დიმიტრისოდენა პენსია. ჰოდა, დიმიტრი მშვილად იცხოვრებს, კისერი და კინწი უტეხია ყველა მუქთახორას, მჭირდაუსა და მოკიცხარს. არც არასოდეს გაიხსენებს წარსულს, არც კარგსა და არც ავს. „ბარკლავი დე ტოლის“ სამუდამოდ დაივიწყებს. თავის შვილიშვილებთან ერთად ივლის ზოობარკში, ზოლო როცა მათ არ ეცლებათ, როცა სკოლაში, ან მუსიკის, ან უცხო ენის გაკვეთილზე იქნებიან, დაჯდება ამ ცისფერ სკამზე და ჩიტების ჭიკჭიკს მოისმის. როცა პაპანება ცელსი დადგება, ზღვის მიაშურებს, ოსიფური სკამები იჭიკა, ზღვის ნაპირას, კვიპაროსების ხეივანში...

პარკში სვენებ-სვენებით შემოდის ჯოხსდაყრდნობილი მოხუცი. ეს იროდია, დიმიტრის მეგობარი. იროდი დიმიტრამ ამ პარკში ხელახლა გაიცნო. თურმე ძველი ნაცნობები ყოფილან. იროდი ის ადამიანია, რომელმაც დიმიტრის პირველი საუბრისას „ჰაჯან“ აღარ უთხრა. დიმიტრის არ უყვარს სიტყვა „ჰაჯან“. როცა პარკში პირველად შემოვიდა და პენსიონერებში გაერია, იფიქრა, ვინმეს გამოველაპარაკებო, მობეზრდა მარტო ჯდომა. ვისაც დაელაპარაკა, ყველამ „ჰაჯან“ უთხრა. ადგა და ყოველთვის სხვა სკამზე გადაჯდა, იჩიოილა, იჩიოილა და ბოლოს ერთმა კაცმა უთხრა „ბატონო“. ეს კაცი გახლდათ იროდი. იგი სტაჟიანი პენსიონერია, „ახალგაზრდა“ პენსიონერების დიდი მეგობარი. „ახალგაზრდები“ ახალ „პროფესიას“ ვერ ეგუებიან, დარდობენ. იროდი მათ ამხნევებს, ასწავლის, როგორ გახადონ საინტერესო ახალი ცხოვრება — გამოცდილი კაცია. იროდის პარკში ყველა იცნობს, მას ჰქუას ეკითხებიან, რჩევას თხოვენ, მხოლოდ ეგ არის, რომ ძალიან დაბერდა, დაუძლურდა, ჯოხსდაყრდნობილი დადის. როგორც იქნა, მოაღწია დიმიტრის სკამამდე. მეგობარს მიესალმა. გვერდით ჩამოუჯდა, ჯოხს დაეყრდნო და გაირინდა, მიწას დაამტვრდა.

— ცუდად ხომ არა ხარ, იროდი?

— არა, დაგიდგლე.

კაშკაში მზე დაჰნათის მოხუცებს. დიმიტრი სამართებლით იპარსავს თავს. შლაპა გვერდით უდევს სკამზე და გადაპარსული თავი მზეზე ულაპლაპებს. იროდის ჯერჯერობით ახურავს შლაპა, მაგრამ ალბათ ისიც მალე მოიხდის. გუგულებივით სხედან მოხუცები და ხმას არ იღებენ, თითქოს თვლები, თითქოს ფიქრობენ, თითქოს ყურს უგდებენ ფოთლების ჩურჩულს, კაცი ვერ გაიგებს, სიტყვა ვერ გამოხატავს მათ ყოფას. რალაც საოცარ სინუშეს და სიმუწავეს ამკვიდრებენ პარკის ამ კუთხეში. იროდი ნელა შეირხევა, თავს ასწევს, ფეხებს გამზვართავს და გადააჯვარედინებს, სკამის სახურავს მიეყრდნობა, ჯოხს გადააჯვარედინებულ ფეხებზე დაიდებს და ნელ-ნელა მიაბრუნებს თავს დიმიტრისაკენ.

— დამჰანდება ის ღვინო...

იროდის ერთი გასაჭირი ადგას. სოფლიდან ნათესავმა ადგის გამოუგზავნა; ველარ დალიეს. დიმიტრამ უთხრა, ადგის ტარანთან და ღმთიანა კარგიო. ღმთიანე ჩემი რძალი გაგვიკეთებს, ოღონდ ტარანი ვიშოვოთო. ტარანი ველარ იშოვეს.

— წუხელ გავსინჯე, ყაპი მოსდებია... — თქვა კვლავ იროდამ, ნელ-ნელა ხელი თავისკენ წაიღო და შლაპა მოიხადა, იმანაც გვერდით დაიდო. მოხუცს კეფა და კინკრისო მოტიტვლებია, ზედ რამდენიმე ღერი თეთრი ზუფუწი შერჩენია.

— ტარანი თუ ვერ ვიშოვეთ, გინდ გვექონია და გინდ არა ადგეს, — თქვა დიმიტრამ და გაჩუმდა. გაჩუმდა და გაჩუმდა. იროდიც გაჩუმდა.

დიმიტრის უნდა მეგობართან საუბარი, მაგრამ ერიდება. თავის გასაჭირს ვერ გაუმხელს. ვინ იცის, რას იფიქრებს იროდი. აქი ერთხელ ვერ გაუგეს და დასცინეს, ბარკლავი დე ტოლი შეარქვეს. ამიტომ სინუშეს არჩევს. ისე

ნოდარ ფულისპირი

ბაბალაი დე ტოლის სიზმრები

იქცევა, თითქოს მასაც აწუხებდეს უტარანობა. დიმიტრის გასაჭირი უფრო რთულია, უფრო მძიმეა: ღამე მშვიდი ძილი არა აქვს. ღღისით ანერგებს მშვიდად ცხოვრებას, ღამე კი, რომ დაეძინება, ალბათ ჭკუასაც სძინავს და ჰაიდა, ჩვენს დიმიტრის ეშმაკი საითაც მოეპრინება, იქით მიაქანებს.

არა აქვს ღმერთს სამართალი. კაცმა მთელი ცხოვრება ისე გაატარა, რა სიზმარი, რის სიზმარი — აღარც კი ახსოვს, ჰქონია კი ოდესმე სიზმარი? როცა მთებში კოლექტივს აფუძნებდა, კურსკთან და ორიოლთან ბლინდაეებში ეძინა; მაშინ აღარაფერი მოლანდებია და ახლა რაღა დროსია, რაღა დროს შფოთვა და ბორცვა! არც არავინ ებრძვის, არც არავის ებრძვის. ბრძოლა დავამთავრო, ვადაწყვიტა, მშვიდ ცხოვრებას შეუდგა და ახლა არ აუფორიაქდა სულეთი?

ოო. საარაკო ამბავი სჭირს დიმიტრი ბარკალაას! თითქოს წარსული უკან მოსდევს — მაუზერებისა და ავტომატების ჯვრით, ქვემეხების ბათქით, ფერადი მამხალეებითა და წითელი დროშების ფრიალით მოსდევს წარსული. ამაში არაფერია ცუდი. პირიქით, სიამოვნებას ჰგვრის წარსულის გახსენება. მაგრამ წარსულის მრუდე სარკეში დანახვა არ შეუძლია, ვერ აიტანს, ვერ გაუძლებს, სიზმარში გაუესკდება გული. სიზმარია მისი გულისბუხარი. „სიზმარი ხომ ციდან არ მოფრინავს, — ფიქრობს ბერიკაცი, — იგი ხომ ჩემი თვისებაა, მაშ, რად არის მრუდე, რად არ არის სინამდვილე, მე ხომ სინამდვილე ვარ, სინამდვილის თვისება სიცრუე რად უნდა იყოს? სად არის ძაღლის თავი დამარხული?!“

პენსიაში გასვლის შემდეგ კარგა ხანს ნერვიულობდა — არ მოწონდა თავისი ახალი ყოფა. უსამსახუროდ უჭირდა, გაბრაზებული იყო, არავის არ იკარებდა, მთელს ქვეყანას აუზენდრდა. დრომ თავისი გაიტანა. აღამიანი ყველაფერს ეჩვენა, ნელ-ნელა დიმიტრიც მიეგვია წყნარ ცხოვრებას. მაგრამ წარსულმა

არ მოასვენა, წარსული უკან გამოედევნა.

ერთ კვირა საღამოს დიმიტრი ადრე დაწვა. მთელი ღღე, შვილიშვილებთან ერთად, ზოოპარკში გაატარა, დაიღალა და ფეხი გამართა. დიდხანს არ დაეძინა, ფიქრი აეკვიტა; ამღვრეული ფიქრი კი არა, ჩიტვით ფრთხილა, მსუბუქი ფიქრი: უმცროსი შვილიშვილი, პატარა მიხა ძალზე ჩამოჰვავდა — თავის ბავშვობას აგონებდა. დიდხანს ფიქრობდა მიხაზე, სახელიც თვითონ დაარქვა, თავიდანვე რატომღაც თვალში დაიდგა. ყოჩაღი ბიჭი იყო მიხა, ცოცხალი, მოუსვენარი, ჯანსაღი. მიხაზე ფიქრში ჩაეძინა. ჩაეძინა და ქვემეხების გუგუნის ატყდა. კურსკის ბრძოლა დაესიზმრა. მაშინ დიმიტრი ბატალიონის მეთაური იყო. ცა ფაშისტური მესერშიტებით მოიქცედა, სეტყვასავით წამოვიდა ყუმბარები. ცეცხლის წვიმაში წინ მიიწევა დიმიტრის ბატალიონი. დიმიტრი ისე ომბიხიანად იძლევა ბრძანებებს, თითქოს შიშს ერეკება, თავის ჯარისკაცებს შიშისაგან იცავს, დიმიტრის შიშის უფრო ეშინია, ვიდრე ყუმბარების.

დიმიტრის ბატალიონმა საბრძოლო ამოცანა ბრწყინვალედ შეასრულა. მტერი უქუქცა.

ბატალიონის ისვენებს... გახარებულულები არიან ბიჭები. სარდლობამ მათ მაღლობა გამოუცხადა. უცებ დიმიტრის ატყობინებენ, რომ ჩამოდის პრეობრაჟენსკი... სიზმარში ყველაფერი ისეა, როგორც ცხადში იყო. დიმიტრიც ძილში კმაყოფილი იღიმება. როგორც კინოს, ისე უყურებს საკუთარ სიზმარს, მაგრამ ეს რა ზღემა?! ტრიალ მინდორზე ჯარისკაცები ჩამწყრივებულან. დიმიტრი ხედავს, რომ მათ სამი კაცის თანხლებით ღინჯი ნაბიჯებით უაზლოვდება პრეობრაჟენსკი. დიმიტრი იძლევა ბრძანებას:

— Смирно!

დიმიტრის მოეწონა თავისი ხმა. მკეჩარე, კარგი ტემბრის მრისხანე ხმა გაისმა ტრამალზე. ჯარისკაცებმაც კარგად შეასრულეს ბრძანება. პრეობრა-

ქენსკი შორი-აშლოს დგას და თვალ-
ყურს აღევნებს ბატალიონს.

ახლა დიმიტრიმ უნდა თქვას ორი
სიტყვა „Ровнение направо“. ამ ბრძა-
ნების გაცემისას მთავარია „напра-
ვამოთქვას მკაფიოდ. მჭუხარედ, ვაჟ-
კაცურად, დიმიტრის სწამს ძველი
ქართული წესი: ვაჟკაცს უნდა გააჩ-
ნდეს სამი რამ — მკლავის ძალა, მკე-
ქარე ხმა და მართალი გული. დიმიტრის
სამივე აქვს, — ამის გამოჩენაა საჭირო.
„Напра“ ისე უნდა წარმოსთქვას, „ში-
შის ზარი დასცეს მთელ გერმანიას.

— Ровнение!..

ზარივით დარეკა დიმიტრის ხმამ
ტრიალ მინდორში. შეისვენა, განგებ
ჩამოავდო პაუზა, პაუზა ბრძანებას მეტ
ელფერს აძლევს.

— Напра!.. უცებ იქუხა დიმიტ-
რიმ. მართლაც რომ მშვენიერი ხმა
ჰქონდა! როცა დიმიტრიმ „напра“ და-
იქექა; პრეობრაჟენსკი თურმე იმ წუთ-
ში მზად იყო, დიმიტრისათვის გენერ-
ლობა მიეცა.

— Во!..

შესძახა მეთაურმა და... საოცარი
რამ მოხდა: — ბატალიონმა თავი მარ-
ცხნივ მიაბრუნა. ეს სინამდვილეს არ
შეეფერებოდა. დიმიტრიმ მაშინვე მია-
ყოლა „отставить!“ მაგრამ, როცა
ხელახლა, ჩვეული ოსტატობით გასცა
ბრძანება, მარჯვნივ სწორდითო, ბატა-
ლიონმა კვლავ მარცხნივ მიაბრუნა თა-
ვი. პრეობრაჟენსკი მოიჭუჭრა. დი-
მიტრიმ დაინახა, როგორ შეჰყარა წარ-
ბები დივიზიის მეთაურმა. აკანკალე-
ბულმა კვლავ გასცა ბრძანება, მაგრამ
ბატალიონმა არაფრისადიდებით მარჯ-
ვნივ არ გაიხედა. იქ კი წარბშეკრული
პრეობრაჟენსკი იდგა და დიმიტრის გა-
კვირვებული შესცქეროდა. „შეუძლე-
ბელია, წარმოუდგენელია“, ფიქრობდა
დიმიტრი ძილში. ასეთი რამ არ ხდება,
არც ერთ ჯარისკაცს ქვეყნის ზურგზე
აზრად არ მოუვა, ჯიბრზე თავი მარ-
ცხნივ მიაბრუნოს“. ამ კამათში და და-
ვიდარაბაში გამოედევნა. გული ბავა-
ბუვით უცემდა. შეწუხდა ძალზე შე-

წუხდა. ვერაფრით ვერ ახსნა სიზმარი.

პრეობრაჟენსკი მინსკთან ბრძოლაში
დაიღუპა. კარგი ვაჟკაცი იყო. დიმიტრი
ძალიან უყვარდა. გარდაცვლილი მე-
გობრის უცნაურმა გამოცხადებამ ცუდ
გუნებაზე დააყენა. სიზმარი სისულე-
ლეაო, დაასკვნა. ეს „სისულელე“ კი
რატომაც ღრმად ჩაებეჭდა გონებაში.
ამის შემდეგ ბევრჯერ დაუფრთხო ძი-
ლი შეტევებზე გადმოსულმა ფაშისტურ-
მა „ვეფხვმა“, მაგრამ სიზმარი არ და-
მასხოვრებია. როცა ბარკალი დე ტოლი
შეარქვეს, იმ საღამოს ჰქონდა კიდევ
ცული სიზმარი და ის დაამახსოვრდა.

ვითომ დუნაი უნდა გადაელახათ.
გერმანელმა არტილერიტებმა დილი-
დანვე გახსნეს ცეცხლი და ჩვენებს სუ-
ლის მოთქმის საშუალება არ მისცეს,
საბჭოთა მეომრები ვერსაიდან ვერ მი-
უდგნენ მდინარეს. ფაშისტებმა მთელ
საარტილერიო ძალებს მოუყარეს თა-
ვი და მტკიცე ბარიერი აღმართეს.
საჭირო იყო ღრობით შეტევის შეწყ-
ვეტა და მანევრირება — ათიოდე კი-
ლომეტრით სამხრეთისაკენ ფრონტის
გაშლა. დიმიტრის ინიციატივით მოეწი-
ყო ეს სტრატეგიული მანევრი. დიმიტ-
რი მაშინ უკვე დივიზიის მეთაური იყო.
სიზმარი სინამდვილეს შეეფერებოდა,
მაგრამ ასე როდის გაგრძელდა. უცებ
მდინარის ნაპირას ვიღაც თეთრი ცხე-
ნით მოიჭრა, ცხენი ყალუზე შეაყენა,
არმია დუნაის ნაპირას გრძელ კოლო-
ნებად ჩამწყვიტდა და ცხენოსანმა სი-
ტყვა წარმოსთქვა, ეს იყო ნაპოლეონი
და ნაპოლეონი იყო დიმიტრი. დიმიტ-
რის რცხვენოდა, რომ ნაპოლეონი იყო.
ნაპოლეონობის კი არ რცხვენოდა, ნა-
პოლეონი რომ არ იყო და ჯარს ნაპო-
ლეონად რომ მოევლინა, იმის რცხვე-
ნოდა. ტყუოდა, უსირცხვილოდ ტყუო-
და მხედართმთავარი. „არაფერია, სიზ-
მარია!“ — თავს იმშვიდებდა ძილში
დიმიტრი, „ახლა გავიღვიძებ და მორ-
ჩა“. მაგრამ ნაპოლეონი-დიმიტრი არ-

ნოდარ ფაშისკირი

ბარკალი დე ტოლის სიზმარები

ხეინად განაგრძობდა ორატორობას. მაშინ დიმიტრი გაბრაზდა და ცხენოსანს შესძახა: „ამხანაგო ნაოლეონ! მე არასდროს ვყოფილვარ შენი მსგავსი, სურვილიც კი არ მქონია, ნაოლეონი ვყოფილიყავ! შემოატრიალე შენი თეთრი ცხენი და წაბრძანდი შენს ქვეყანას!“

ნაოლეონთან კამათში გამოეღვიძა.

წუხელ კვლავ შეახსენა თავი წარსულმა. მთელი ღამე სტალინგრადის ბრძოლა ესიზმრებოდა. მთელმა ქვეყანამ იცის, რომ დიმიტრი სტალინგრადის ბრძოლის გმირია. პაულოუსის ჯარისკაცებმა დიმიტრი ბარკალაის ფეხებთანაც დაყარეს ფაშისტური დროშები. პაულოუსის ტყვედ ჩაგდებისათვის, სხვებთან ერთად, დიმიტრისაც დაიშახტურა ერთი კაცის მადლობა. „ერთი კაცის მადლობას“ დიმიტრი შინ თეთრი კიტელის ჯიბეში ინახავს. კიტელი და წითელკანტიანი, ლურჯი შარვლი ძალიან უყვარს, მაგრამ არ იცვამს. შვილები არ აძლევენ ნებას, რა დროს კიტელიაო. დიმიტრიც ხათრს არ უტეხავს ახალგაზრდებს და კოსტუმს იცვამს. კიტელი კი მოწიწებით უკიდია კარადაში. ამ კიტელის გულის ჯიბეში უდევს, სარდლის მადლობა. ხომ ყველამ იცის სტალინგრადთან დიმიტრის გმირობის ამბავი, დიმიტრის სახელი ალბათ ისტორიაში ჩაიწერება, სიზმარი კი აღარ ცნობს არც ისტორიას, არც იმ მიღებულ მადლობას და... დიმიტრი დივიზიას კი არ მეთაურობს, ცეცხლის ხაზზე კი არაა, სამზარეულოშია და კარტოფილს თლის. სამზარეულო ვითომ ზურგშია, სტალინგრადიდან მოშორებით. სტალინგრადში საბჭოთა სახელმწიფოს, სოციალიზმის ბედი წყდება და სახელგანთქმული მეთაური, ორდენოსანი დიმიტრი ბარკალაია სამზარეულოში კარტოფილს თლის, ხარშავს და მიირთმევს, თანაც თვალბს აცეცებს, ვინმემ არ დამინახოს, სამზარეულოში რომ ვიმალდებიო.

ხომ შეიძლება ამ დროს გული გაუსკდეს დიმიტრი ბარკალაიას?!

გაუქუღმართებული წარსულის ზმანებამ გაუჩინა ალბათ რკინასავით ჯანშრთელ კაცს სისხლის წნევა, გულის სისხლ-ძარღვთა დაავადება, მენჯის ძვლების ანთებაც კი.

ცხადში დიმიტრი მაინცდამაინც არ განიცდიდა, არ ნერვოზლობს, რომ წუხელ ცუდი სიზმარი ჰქონდა. მისთვის სიზმარი არაფერია. არ სწამს, არ სჯერა, არც ნერვოზობს. ძილში ნანახი უნებლიეთ თუ გაახსენდება, „სიზმარი სისულელეაო“, ზედ იარაღივით მიაკრავს დისკვენას და მოგონებათა, გახსენებათა, ჩვენებათა და ზმანებათა არქივში გადაუძახებს. ძილში კი დასკვნის გამოტანა უძნელდება. სიზმარი სინამდვილე ჰგონია, გაუქუღმართებული წარსული ისე დამაჯერებლად ეზმანება, ძალზე ძნელია არ იწამო, არ დაიჯერო, არ ინერვოზო. ზოგჯერ შუა ძილში შესძახებს ხოლმე, „ეს ხომ სიზმარია, სიცრუე და სისულელეო“, მაგრამ შეძახილი შეძახილად რჩება და სიზმარი — სიზმრად. თუ ძილში იკამათე, იბრძოლე და იმფოთე, რაღა ძილია, რაღა დასვენებაა. სულიერ სიმშვიდეს დიმიტრი დღისით პოულობს. თავის შვილიშვილებთან ზოოპარკში, ან ამ ხეივნებს შეფარებული იროდისთან ერთად მზეზე მთვლენარე. ზოგჯერ ფიქრი წამოეპარება, უნებლიეთ საიდანაც, როგორღაც ტვინში ჩაუძვრება და ააფორიაქებს, მოგონებებს აუშლის. სიზმარით შეშპარავია ფიქრი, არამკითხე მოამბე, აბუჩი სტუმარი. იროდისაც იცის ბებრული გარინდება, ძილღვიძილში თვლენა და წარსულთან ტუტუნი. მაგრამ იროდი თავის ფიქრებს, სიზმრებს, მოგონებებს არ მალავს, მაშინვე მოუყვება მეგობარს. გასაოცარი ის არის, რომ მათი ფიქრი, სიზმარიც კი, თუ კაცი კარგად ჩაუკვირდება, ერთნაირია. დიმიტრი არ აკვირდება იროდის ნაამბობს, ხეირიანად არც უსმენს. ჰგონია, რომ იროდი ზერელე ეცია.

ცისფერ სკამზე მდუმარედ სხედან მოხუცები. სკამის საზურგეს მიყრდნო-

ბილები ყურს უგდებენ წარსულს, თითქოს პარკში კი არა, წარსულში სხედან. ორივეს თავი მზეზე უღაპლაპებს, ორივეს შლაპა გვერდით უდევს. საიდანღაც ერთი ფუტკარი შემოიჭრა პარკში, ჯერ დიმიტრის ლაპლაპა თავს უტრიალა წელით, შემდეგ იროდისას. მოხუცებს ფუტკარი არც კი შეუშინევიათ, ფუტკარმაც თავისი გზა მონახა, ყვავილებს მიაშურა.

— დაცხა, ჩრდილში დავსხდეთ, — თქვა დიმიტრიმ და შლაპა აიღო. იროდიმაც აიღო შლაპა, ჯოხს დაეყრდნო და წამოდგა. მოხუცები თალარში შევიდნენ, იქ ჩამოსხდნენ ცისფერ სკამზე. ძალზე ლამაზი თალარია, გრძელია და სილამაზეს ეს სიგრძე მატებს. ვაზის თამაში ყლორტები რკინის ლატნებსა და მავთულებზე სხედან, თავაწეულ მწვანე ხელიებსა ჰკვანან, თითქოს სადღაც უნდა გაიქცნენო. მზე ათამამებს ვაზის ხასხასა ყლორტებს. ღონიერი ვაზი მიწის გულიდან ნაირნაირ ხილთებს ექაჩება, გაზაფხულის ნექტარს ლერწებს უშხაბუნებს და მზის გასახარად, მზის გულზე მწვანედ აბიბინებს. გათამამებული ყლორტები კი, ჩარდახიდან ძირს არ ჩამოვევარდეთო და, ერთმანეთს ხვია-რა უღვაშებით ეჭიდებიან, რკინის ლატნებსა და ბოძებს გარს ევლებიან და ვიღრე ქინძის თესლის ოდენა ისარიმს დაბერაუდნენ და ჯადოსნური წვენით დაავსებდნენ, ადამიანთათვის მშვენიერ გრილოს აფენენ. მოხუცებს ახლა მზეზე უფრო ეს გრილო სიამოვნებთ. სხედან და დასიციხულ სხეულს იგრილებენ.

— დამჭახდება ის ღვინო, — თქვა დიდი ხნის ღვინოს შემდეგ იროდიმ. დიმიტრისაკენ თავი აღარ მოუბრუნებია. თავისთვის ჩუმად ჩაილაპარაკა.

— რუბენა თუ ნახე? — ჰკითხა დიმიტრიმ იროდის.

— ვნახე, არა მაქვსო.

— რუბენას ექნება, გვატყუებს...

— მიდი სორდიასთან, ვაჭრობაში...

— რა ვუთხრა მერე?

— ტარანი აქვს რუბენას და მოგცეს-თქო.

— ამხელა კაცმა ტარანი ვიმათხოვრო?

— მე მივალ შენი სახელით.

— ჩემი სახელით ჯერ მე დავდივარ...

დიმიტრი გაჩუმდა. იროდიც გაჩუმდა, მაგრამ მეგობრისათვის თვალი არ მოუცალეხია.

— დიმიტრი, — დაიწყო მშვიდად იროდიმ, — აწი შენ გენერლობას არავინ მოგცემს... ვერც ვერავინ დაგაქვეითებს, ადექი და მიდი სორდიასთან. ტარანს თურმე ის კაცი ანაწილებს.

— ჰანჭალეიშვილთან მივალ.

— გუშინ აბა, ვისთან იყავი?

— გუშინ არ დამხვდა.

— ჯანდაბას, ჰანჭალეიშვილთან მიდი, დაურეკავს ალბათ სორდიას.

— გობრონიძემ არ დაურეკა? — ჰკითხა დიმიტრიმ იროდის.

— არა, დავურეკავო მითხრა, მაგრამ მომატყუა.

— იქნებ მართლა არა აქვთ, იროდი, ტარანი, და შენ გეჩვენება.

— ჩემი თვალით არ მენახა, არ დავიჭერებდი, ერთი მანქანა მოიტანეს რუბენასთან, იქ ვიყავი, როცა მანქანას ცლიდნენ.

— აბა, რად არ ჰყიდიან, ვის უნახავენ?

— ეპე, იძიე ახლა, ვის უნახავენ, რად არ ყიდიან, ამასობაში ვთავუდება ის ტარანი და მერე როდის მოიტანენ, ალაპმა უწყის. ადექი და მიდი, შე კაცო, სორდიასთან. სორდია ტარანს დაგიკავებს?..

— ჰანჭალეიშვილთან მივალ.

— ფუი!.. რაც გინდა ის ქენი, — გაბრაზდა იროდი, — ვიყო დიმიტრი ბარკალაია, მე ვიცი, ვისთან მივიდოდი და რას ვიზამდი!..

ნოდარ ფაშინსკირი

ბარკალაი დი ტოლის სიჭმრიაში

— რას იზამდი, ოხ, ქვეყანას დააქცევდი, შენმა მზემ!..

— ქვეყანას არ ღაფაქცევდი, მივიღოდი სორდიასთან და ტარანს ვიშოვიდი.

— ჰანჭალეიშვილთან მივდივარ! მოჩჩა და გათავდა!

დიმიტრიმ შლაპა დაიხურა და წამოღვა.

— დამელოდები?

— აქ დაგელოდები.

დიმიტრი დინჯად გაუდგა გზას, პარკი გადაჭრა და ქუჩაში გამოვიდა. ქუჩის მეორე მხარეს თეთრი შენობის საღარბაზოში შეჰყო თავი. მოაჯირიან კიბეს სვენებ-სვენებით აუყვა. გრძელი ღერეფანი გაიარა და შავი კარი შეაღო. მოსაცდელში ბევრი ხალხი არ იყო. დიმიტრიმ მდივანს თავისი სახელი და გვარი უთხრა. მდივანმა ტყავგადაკრული შავი კარი შეაღო და უკან სწრაფად გამობრუნდა. დიმიტრის უთხრა: მიბრძანდითო. ჰანჭალეიშვილი დიმიტრის გულთბილად შეხვდა.

— ოჰ, ტარანი, კარგი რამეა, ტარანი! — ჰანჭალეიშვილმა ნერწყვი გადაულაპა, — თათეიშვილს დავეურეკავ, სორდია თათეიშვილს უარს ვერ ეტყვის. ტყეშალი გაქვს ალბათ, დიმიტრი, პა, ქინძიანი!.. ჰო. ჰო!.. წიწყიანი!..

ჰანჭალეიშვილმა ყურმილი აიღო და ნომერი აკრიფა.

— გამარჯობათ მიხეილ ვასილიჩ...

„გაუმარჯოს ჩემს სერგოს“ — დიმიტრიმ თათეიშვილის ხმა გარკვევით გაიგონა. ჰანჭალეიშვილმა ყურმილი დაიშორიშორა. მიკროფონივით ხმა ჰქონდა ყურმილს.

— ერთი სათხოვარი გვაქვს მიხეილ ვასილიჩ, აქ ახლა ჩემთან არის ჩემი მეგობარი დიმიტრი ბარკალაია, იქნებ თქვენც იცნობთ.

„ოო, ბარკლაი დე ტოლი! მაგას ვინ არ იცნობს!..“

დიმიტრის ელდა ეცა. ნეტავ მიწა გასკდომოდა და აქ არ მოსულიყო. „ნუთუ მთელი თბილისი მეძახის ბარკლაი დე ტოლის?“ ცივმა ოფლმა გადაასხა. არ

ეგონა, თანამშრომლებს გარდა ვინმემ თუ იცოდა მისი მეტსახელი.

— ჰოდა, დიმიტრი გვთხოვს ტარანს, თურმე სორდიას ჰქონია...

„ოჰ ტარანი, ტარანი! ახლა კარგია ტარანი! ახალ ტყეშალთან, პა, სერგო!.. ახლავ დავურეკავ სორდიას, არ დადო ყურმილი, მეორე ტელეფონით დავურეკავ... დიმიტრი ოქრო კაცია, მომიკითხე“...

ჰანჭალეიშვილმა ყურმილს ხელი დააფარა და დიმიტრის თათეიშვილის მოკითხვა გადასცა.

— დიდი მადლობა, ბატონო! — ჩაიღუღუნა დიმიტრამ.

„გამარჯობათ ევგრაფი დომენტიჩ!“.. გაისმა ისევ ყურმილში.

— სორდიას ელაპარაკება, — უჩიურჩულა ჰანჭალეიშვილმა დიმიტრის, — ხომ გესმის?

ჰანჭალეიშვილმა ყურმილი დიმიტრისაკენ შეაბრუნა, მოხუცს თავისი ყურით რომ მოესმინა, რა კეთილად იყო განწყობილი თათეიშვილი ჰანჭალეიშვილისადმი და დიმიტრისადმიც.

„ერთი სათხოვარი გვაქვს მე და ჰანჭალეიშვილს“... „ტარანი გვიანდა“. „ცოტა ერთი ორი კილოგრამი... ტარანით ჩვენ არ ვივაჭრებთ, ქე იცი!“... „ვისთან?“... „რუბენასთან? ვინ ჯანდაბაა რუბენა?“... „ჰო, ჰო, ვიცი, როგორ არა. შენი სახელით მივაღო... დიდი მადლობა... დიდი მადლობა...“ „ხომ გესმოდ და ყველაფერი!“...

— მესმოდა, ბატონო, დიდი მადლობა, — ჩასძახა ყურმილში ჰანჭალეიშვილმა, — მაშ, სორდიას სახელით მივიღეს რუბენასთან, თევზის დიდი მაღაზია რომაა... დიდი მადლობა, მიხეილ ვასილიჩ.

ჰანჭალეიშვილმა ყურმილი დადო. ცხვირსახოცი ამოიღო და შუბლიდან ოფლი მოიწმინდა. ძირძოყინა კაცი იყო, დიპი გულის კოვზიდან ეწყებოდა, თანდათან უგანიერდებოდა, მაგრამ ჰიპის ქვევით ცოტათი უეწოროვდებოდა და ცხვირს ღუმის ოფენა ჩუმში ფენა-ფენად ზედ ბოქვენზე ეკიდა. მთელ ამ

ტვირთს დიდის გაჭირვებით ამაგრებდა შემოჭერილი განიერ მენჯის ძვლებზე დაკიდებული და კინტოსავით წინ ჩამოწეული შარვალი. ამას ისიც უნდა დაემატათ, რომ ბუნებით ძვალმსხვილი კაცი იყო და ღმერთს უხვად დაეჯილდებინა ფერ-ხორკით, ხოლო ყველაფერი ამას თუ მის სიმაღლესაც მიეუმატებოდა, არ გაგვიკვირდება მისი წონა: ასოც კოლოგრამს იწონიდა ჭანჭალეიშვილი. ბუნებრივია, ასეთი ქარახინა კაცი ერთ ტანმორჩილ ცხვარს ისე შეჰქამდა, ვითომ ქათმის ფრთა გაწიწკნაო. კარგად ნაჭამ-ნახვამი ჭანჭალეიშვილი კი საოცარი სანახავი იყო — იწვებოდა კაცი. ხელიც რომ არ გაენძრია, ორი სამი საათი შუბლზე ხვითი გადასდიოდა. საკმლის მოწელება უჭირდა. ხოლო ამ დროს თუ რამ საქმე გამოუჩნდებოდა, მტრისას და ავისას! — როგორც წითელი პარტახტი, ლოყებსა და შუბლზე წითელ-ყვითელი ფორეჯები დაასხდებოდა, ნოღა ცხვირზე, შუბლსა და კისერზე ცერის სიმსხო ოფლს დაასხამდა. იცოდა, რომ ასე მოუვდოდა, მაგრამ დიმიტრისათვის თავი არ დაზოგა — ტარანი უშოვა. როცა ყურმილი დადო, შუბლიდან ოფლი რომ მოიწმინდა, დიმიტრამ მის სახეზე ამოკითხა: ხომ ხედავ, რა ჯაფა დამადგა, მაგრამ შენთვის არა მშურსო. ასეთი მეტყველი გამოხედვის შემდეგ ჭანჭალეიშვილმა ამაყად თქვა:

— ესეც ასე!...

— დიდი მადლობა, ჩემო სერგო! — ფეხზე წამოდგა დიმიტრი და ჭანჭალეიშვილს გამოსამშვიდობებლად ხელი გაუწოდა.

ჭანჭალეიშვილმა ქმენა-ქმენით დიმიტრი კაბინეტის კარამდე მიაცილა, კიდევ ერთხელ ჩამოართვა ხელი და უთხრა:

— გამოიარეთ, დიმიტრი ჩემო, ნუ მომერიდებით, მიმსახურეთ, თქვენი ხმალი და ჩემი კისერი.

ჭანჭალეიშვილმა რატომღაც გადაიხარხარა. სრულიად უადგილო და უაზრო იყო ეს სიტყვილი. დიმიტრამ მის

ბრიყვულ სახეს თვალი მოარია. შავი კარი გამოიხსურა, შლაპა პრიალა თავზე დაიდო და დალონებული კიბეს ჩაუყვავა. როცა ქუჩაში გამოვიდა, გაიფიქრა, „მოსაკლავი მყავს იროდო“.

● დიმიტრის და იროდის მალაზიამი რუბენა არ დახვდათ. „აქ იყო, საცაა შემოვაო“, უთხრეს თანამშრომლებმა. მალაზია ერთ დიდ ოთახში გაეწყობოდა ოთახი ფართო იყო და მაღალჭერიანი. ერთი კედლიდან მეორემდე ჯრძელი დახლი გაუჭიმათ, დახლის იქით თეთრხალათიანი თევზის გამყიდველები ვაჭრობდნენ. ეტყობოდა, მალაზიას რამდენიმე განყოფილება ჰქონდა, ერთ კუთხეში ლუდსაც კი ჰყიდდნენ. იქ ხალხი ბუზივით ირეოდა. დიმიტრამ და იროდიმ უფრო თავისუფალი კუთხე შეარჩიეს და ფანჯარასთან, წაქცეულ კასრზე ჩამოსხდნენ. მათ წინ თევზის კონსერვები და პაპიროსები იყიდებოდა, არავინ არ ყიდულობდა კონსერვებს. დახლიდარი იჯდა და ჭუჭყიანი ხელებით ჭამდა ძეხვსა და პურს. იროდიმ ჯოხი მოიმარჯვა, წამოდგა და კონსერვის გამყიდველთან მიხუტხუტდა.

— შეილო, თუ რუბენა, ღმერთმა ქნა და გამოჩნდა, ამ კარებში უნდა შემოვიდეს, არა?

— სხვა კარი ამ მალაზიას არა აქვს, — უთხრა ცივად კონსერვის გამყიდველმა და პური მაგრად ჩაკბიჩა.

— მაშ, რუბენა ამ კარებში შემოვა და აქ ჩაივლის? — არ მოეშვა იროდი. დახლიდარმა თავი დაუქნია, რადგან პირში პურის იმხელა ნატეხი ედო, რუბენას მოსვლამდე, ალბათ, ვერც გადაყლაპავდა. იროდი ჩაფიქრდა, რამდენიც არ უნდა ეფიქრა, სხვა გზა არ იყო, დიმიტრის გვერდით კასრზე უნდა ჩამომჯდარიყო და რუბენას დალოდებოდა. ასეც მოიქცა. გაუენძრევლად, ჩუმად ისხდნენ მოხუცები. დიმიტრი ბრაზობდა, რუბენაზე კი არა, თავისთავზე,

ნოდარ ფულაისკერი

ბარკლადი ლე ტოლის სიზმრი

იროდის რომ აჰყვა და ტარანის შოვნა საქმელ გაიხადა.

— არ მოვა რუბენა, — თქვა დიმიტრიმ.

— კარგი ახლა, ნუ დაიწყებ, ყველაფერს წყალს ნუ გადაუწურავ, შე კაცო. — მშვიდად უთხრა იროდიმ.

— ავერ ნახავ, თუ მოვა.

— თუ არ მოვა, ავდგები და წავალ სახლში, ბიჭო!

საიდნაღაც გრძელტარანი ცოცხით, ტაშტითა და ჩვრით ხელბწაქაპიწებულ ქალი გამოძვრა და თავისი ბარგი-ბარხანა დიმიტრის ფეხებთან დაუწყო. კონსერვების გამყიდველმა კარები ჩაკეტა და ხალხს გამოუცხადა, შესვენებაო.

— აჰა! ხომ ზედავ! გავიდეთ აქედან, ვიდრე კინწისკვრით გაგვადგებენ! — ნერვიულად შესძახა დიმიტრიმ, წამოდგა და კარებისაკენ გაემართა, იროდიც უკან მიჰყვა. ზედ კარებთან რუბენა არ შეეჩხებო? ჰო, როგორ გაიხარა იროდიმ!

— ავე, თუ არ მოვა, ავე, თუ არ მოვა! — შესძახა გახარებულმა და ჯოხის კაჟუნ-კაჟუნით რუბენას მალაზიაში შეჰყვა. დიმიტრი გარეთ დარჩა. დიდხანს აღარ უცდია. ტარანით დატვირთული იროდი მალაზიიდან მალე გამოვიდა. მოხუცები შინისაკენ ნელა გაუღვნენ გზას.

●
სალამოს იროდიმ დიმიტრის ოთახში აღესა მოიტანა. დიმიტრის რძლისთვის დაერეკა, რძალს ეახშმის თადარიგი ღროზე დაეჭირა და, როცა იროდი შემოვიდა, ღომი უკვე სამზარეულოში თლუყთლუყებდა. დიმიტრიმ ნარდი გამოიტანა.

— არ მომიყვანა მიხა ჩემმა რძალმა. გაგაცნობდი, იცი, რა ეაქაცია? გამოხობებული ბარკალია!

— რამხელაა?

— მეორე კლასშია, ახრჩობენ ბავშვს, ეს მუსიკაო, ეს ინგლისურიო... მეცადინეობსო და არ მომიყვანა.

— ჩემები დიდები არიან, უკვე აღარ უნდათ ბაბუა.

— მეც ის ერთი შემრჩა, დანარჩენები ვეშაპებივით გაიხარდნენ. ხვალ ჩემია მიხა, ხვალ კვირაა, შენც ხომ არ წამოხვალ ზოოპარკში?

— წავიდეთ რა!.. გაავორე.

დიმიტრიმ კამათელი გაავორა.

— ეს შაში... ეს დუ...

იროდის თვალბში სინათლე აკლდა. ამიტომ, დიმიტრის ნებას არ აძლევდა, ვიდრე კამათელს გულდინჯად არ გასინჯავდა, ეთამაშა.

— ვითამაშო?

— ითამაშე, ბეშიდოროთია!

დიმიტრის რძალმა სუფრა გაშალა, იროდიმ ნარდის თამაში შეწყვიტა. დიმიტრიმ ღვინო ღოჭით შემოიტანა და მაგიდაზე დადგა.

— ჩამოვასხათ, მამა, სირცხვილია. ამხელა ღოქს სად დადგამთ?! — შეიცხადა რძალმა.

— სად დავდგამთ და აი, აქ, — დიმიტრიმ რძალს უჩვენა, სუფრის შუაგულში დავდგამო, — შეხედეთ. რა ეშხიანი ყელი აქვს, როგორ დაამშვენა სუფრა. სად იშოვე ასეთი კარგი ღოქი? — ჰკითხა დიმიტრიმ იროდის.

— დოქიანად გამომიგზავნეს ადესა.

— ქრთამი ხომ არ არის, იროდი, არ წამწყმიდო!

— კი გუნებაზე დაგაყენა სუფრამ, გულდაღრიანო!

— მამა, თუ არ გჭირდებით, მე წავალ, მეჩქარება, — უთხრა დიმიტრის რძალმა.

— წადი, შვილო... ყველაფერი გვაქვს? მარილი? მარილი თუა სუფრაზე?

— რად გინდა ტარანთან მარილი? აი, მარილი, აჰა კიდევ! — იროდიმ დიმიტრის სამარილეები უჩვენა.

— წადი, შვილო, ხვალ გამოგივლით და მიხას წავიყვან ზოოპარკში.

რძალი წავიდა. დიმიტრიმ ღვინო პატარა ჭიქებში ჩაასხა.

— აბა, დავილოცოთ, სადა აქვს, ბიჭო, ყაპი? ეუშ, რა ღვინოა!

— ეს შენ გაგიმარჯოს, ჩემო დიმიტრი!

— გაგიმარჯოს, იროდი! ტყემალი ბლომად დაიხსი, მკვდარს გააცოცხლებს.

მოხუცებმა თავი თევზებში ჩარგეს.

— ხომ კარგია ტარანი, დიმიტრი?

— კი, ტარანი კარგია, მაგრამ რუბენა არ ვარგა.

— ტარანი თურმე ასტრაბანშია ბევრი.

— მოდი ახლა, გავიხსენოთ ჩვენი შექმნელები, — დაიწყო დიმიტრიმ, — მაშაცხეირივით სული რომ ჩაგვოდგეს, ამ ქვეყნად რომ მოგვიყვანეს. ჩვენს მშობლებს გაუმარჯოს! ისინი რომ არ ყოფილიყვნენ, ჩვენც არ ვიქნებოდით, ჩვენ რომ არ ვყოფილიყავით, ჩვენი შვილები არ იქნებოდნენ, ასეთია ცხოვრება...

იროდი ღვინოს წრუპავდა, თითქოს არომატს უსინჯავდა. წამით ოთახში სიჩუმე ჩამოვარდა. ჩუმად შეექცეოდნენ მოხუცები ტარანსა და ღოს. დიმიტრი წამოდგა, საიდანაც წიგნივით სქელი ქურნალი გამოაძვრინა, გაბერტყა, გასუფთავა და სუფრასთან მოიტანა.

— რა წიგნია? — იკითხა იროდიმ.

— ერთიც დავლიოთ და გაიგებ, რა წიგნია. მოდი, ის ხალხი გავიხსენოთ, ვისთანაც ხუთი წელიწადი ერთად გვეძინა, ერთად ვჭამდით და ვსვამდით, ერთად ვღვრიდით სისხლს. ეს ჩემი ბატალიონის ოფიცრების ქურნალია. ყოველი მათგანის მისამართი, მათი ცხოვრების ისტორია შიგ მიწერია. ჩემი ბატალიონი მე ძალიან მიყვარდა. კარგი მეომრები იყვნენ, სულ ახალგაზრდები, ვერცხლისწყალივით ბიჭები, როგორც მოზარე მგლები არ უფრთხიან არც ყინვას, არც ქარბუქს, არც თოვლს, არც ტყესა და არც ღრეს, ისინიც არაფერს უფრთხოვდნენ — ტყვიის არ ეშინოდათ, ტყვიას ეშინოდა მათი. რომ დამაწინაურეს, რატომღაც სხვა ფრონტზე გადამიყვანეს. დამეკარგნენ ჩემი ბიჭები. აი, ეს ქურნალი შემრჩა. მათგან მხოლოდ ორნი გადავრჩით. მე და ერთი ვოლგისპირელი თევდორე, ფედი.

დიმიტრიმ ქურნალი გადაშალა. იროდი ცნობისმოყვარეობით დააცქერდა გაყვითლებულ ფოტოსურათს. ფოტოსურათი ქურნალის შუაგულში იდო.

— აი, ეს არის საცოდავი ფედი — ერთი იმათგანი. ახლახან მივაგენი ხარკოვში. ძველ მისამართზე არ აღმოჩნდა, ბევრი ვეძებე და ბოლოს მივაკელი. იროდი დიდხანს დასცქეროდა, ფეხმოჭრით, წვერით გაბურღულ ბერიკაცს.

— ფულიც გავუგზავნე, ჩავედი ხარკოვში და ვინახულე, გული დამწყდა, გალოთებულა, მთლად ხელიდან წასულა. მშვენიერი შვილები ჰყავს, მაგრამ რად გინდა, არავის არ უჯერებს, არაფერი არ აინტერესებს. ეს სურათი იქ გადავადებინე, მთვრალი მაჩვენეს ქუჩაში, ვიდრე არ გამოფხიზლდა, ვერ მიცნო. ეჰ... ფედი ცოცხალი მაინცაა...

— ამ ხალხს გაუმარჯოს!... — დიმიტრიმ ქურნალი დახურა.

— ფედიას საღღერძელო ცალკე დავლიოთ!.. ომში დაღუპულების ხსოვნისა იყოს, — თქვა იროდიმ და პურის ნატეხზე დააწვეთა ღვინო.

— ეხ, ფედი, ფედი! — დიმიტრიმ იროდის სურათი გამოართვა. — სულ არ დამიგდო ყური, შენა შეგონებები ფრონტზე მომისმენია და ვაციო. ახლა მე ჩემი თეორიები მაქვსო. ამ ქვეყნისა აღარაა...

— ფედიას გაუმარჯოს!... — თქვა იროდიმ და უცებ დაღია. ამ ნაჩქარევი საღღერძელოთი დიმიტრის თანაუგრძნო.

— არც ერთი ფეხი არა აქვს, ხუმრობა ხომ არ არის, წახდა კაცი! — თქვა ნაღვლიანად დიმიტრიმ, — გაუმარჯოს საცოდავ ფედიას! — ჭიქა გამოკალა და მაგიდაზე ფრთხილად დადო.

— ჩემს შემდეგ ბატალიონს ფედი მეთაურობდა. ბრესტთან ერთ დღეს და-

ნოღარ წაუღისკირო

ბარკალი დო ბოლის სიხმრამე

ხოცილან ყველანი. ფედიასაც იქ დაუ-
ტოვებია ფეხები.

— ალი-ზადეს ზომ იცნობდი, — და-
იწყო ახლა იროდიმ, — თუ გახსოვს,
ჩვენ ერთად წავედით თბილისიდან.
თბილისელი ბიჭი იყო, სოლოლაკში
ცხოვრობდა.

— ჰო, მგონი მახსოვს, — დიმიტრის
არ ახსოვდა ალი-ზადე, მაგრამ მეგო-
ბარს ხათრი არ გაუტეხა.

— ძალიან კეთილი ბიჭი იყო, სწო-
რედ ამ სიკეთემ დალუპა. რუმინეთში
ვართ, რუმინეთში... და უცებ მოვიდა
ბრძანება, რომ შევეწყვიტოთ შეტევა.
მთის ფერდობზე სახელდაბელოდ გა-
თხარლ სანგრებში ვსხედვართ. ჩვენს
წინ გერმანელებია, ისინიც მთის ფერ-
დობზე არიან გამაგრებულნი, შუაში
ჩაგვიდის მდინარე, ზღაპარს ჰგავს, მაგ-
რამ უნდა მოგიყვე, შენ არ გაგიკვირ-
დება ასეთი ზღაპარი. ნაბრძანები
გვაქვს, გერმანელებს განძრევის სა-
შუალება არ მივცეთ, არც ინძრევიან,
ჩუმად სხედან სანგრებში. ჩვენ ვხე-
დავთ მათ სანგრებს, მათ ტყვიამფრქვე-
ვებს, თითქმის ყველაფერს ვხედავთ.
ალბათ, ისინიც კარგად გვითვალთვალე-
ბენ. გასაოცარი ის არის, რომ არც ისი-
ნი ისერიან, თუ ვინმემ სანგრიდან თავი
ამოჰყო, მხოლოდ მაშინ დაიქუხებს
შაშხანა, მაშინ აკაჯანდება ტყვიამფრქ-
ვევი და ავტომატი. ეტყობა, დიდი
სტრატეგიული ბრძოლაა — ჩვენ არა-
ფერი არ ვიცით, ბრძანებას უსიტყვოთ
ვასრულებთ და ველოდებით, რა მოხ-
დება. რაც მთავარია, ისეთი პაპანაქება
სიცხეა, იწეება, იხრუკება ქვეყანა. გა-
დის ერთი დღე, მეორე, მესამე, საშვე-
ლი არსაიდან არ ჩანს. ნიავიც კი არ
იძვრის, წყურტივს გვახრჩობს. შუალა-
მისას თუ მოვახერხებთ ერთმანეთთან
გადაძახებ-გადმოძახებას. ამ დროსაც კი
ფხიზლობს მტერი, მაშინვე ტყვიამფრქ-
ვევების ჭერი დაცხრილავს ფერდობს.
რალა ბევრი გავაგრძელო, მესამე დღეა
და ვყრივართ გამხმარ მიწაზე და მზე-
ზე უმოწყალოდ ვიხრუკებით. მე და
ალი-ზადე ერთ სანგარში ვწევართ.

ჰუტყი და წვერი გვკამს, მაგრამ ჰუტყს
ვინ დაეძებს, კიბორჩხალებივით დაბრა-
წულები ვართ. დავებუთა, დავგაოსა
სიცხემ. უცებ ვხედავთ, გერმანელების
ერთი სანგრიდან ვილაყ ამოძვრა და
ჩვენს დასაანახად მიწაზე დაახეთქა შაშ-
ხანა, ზურგანთა, თვალისდახმაზამება-
ში გაიძრო შარვალი, ბლუზა და სულ
გაშიშვლდა კაცი. „ფანდი არ იყოს,
ბიჭო!“ ვაფრთხილებ ალი-ზადეს. „მოი-
ცა, მგონი სასწაული ხდება“, მიუზნება
ალი-ზადე და გერმანელს შაშხანას უმ-
იზნებს: „სად წაგვყავა, ვუყუროთ (ოტა
ხანს“. ჭარისკაცი დედამოძილა დაეშვა
ფერდობზე, ხელი დავვიჭინია, თითქოს
რალაც გვანიშნაო, სირბილით მოვარდა
მდინარესთან და ისე ხარბად დაეწაფა
წყალს, ახლაც ყურში ჩამესმის იმ და-
ლოცვილის ხარბი ყლარწა-ყლურწი.
წყალს ჰეშვით სვამდა. დიდხანს იდგა
და სვამდა. ჩვენ ალი-ზადეს ველოდ-
ებით, მეთაური ის არის და არაფერს ამ-
ბობს, შაშხანას კი უმიზნებს.

გერმანელი ნელ-ნელა შევიდა მდინა-
რეში. ცურვა არ ცოდნია და ბავშვივით
ჰუტუშალაობა დაიწყო ნაპირზე. ჰო, რა
ამბავში იყო! რას ხტოდა და ტლინ-
კაობდა! „ამ კაცს ჩვენ არ ვესროლოთ,
სულერთია, ვილაც ესვრის“, თქვა ალი-
ზადემ და შაშხანას ხელი გაუშვა. ეტ-
ყობა, სხვებმაც ასე იფიქრეს „ვილა-
ცა ესვრისო“ და არ ესროლეს. გერმა-
ნელმა ბანაობა დაამთავრა და აღმართს
აუყვა, ჩვენ მოგვხედა და ხელი დავვიჭ-
ნია, „მშვიდობითო“. „ახლა ესერიან მაგ
უბედურს“, ვუთხარი ალი-ზადეს „შე-
წუხებულმა. ალი-ზადემ სხვა ოცეუ-
ლების გასაგონად, რაც ძალი და ღონე
ჰქონდა, იყვარა: „არ ესროლოთ, ბიჭე-
ბო, ცოდვია“. ამის თქმა და საიდანღაც
ტყვიამ გაიზუზუნა. არ მიმიქცევია ყუ-
რადღება. შიშველ გერმანელს შევცქე-
როდი. მაინტერესებდა, გადაჩრებოდა
თუ არა, მიაღწევდა თუ არა სანგარამ-
დე. „ხედავ, ალი-ზადე, გადაჩრია, არა-
ვინ არ ესროლა!“ შევძახე გახარებულ-
მა. მოვიხედე და რას ვხედავ, — ალი-
ზადე სისხლში ცურავს. ტყვია შიგ

შეზღუდული მოხვედრია. ომში არ იცის პატიება. არ გესწავლება, ჩემო დიმიტრი, ომი გულკეთილებს სასტიკად სჯის... ასე უბრალოდ და უღმერთოდ მოკვდა ალი-ზადე! მართლა არაფერი არ არსებობს ამქვეყნად...

— მოდი, ალი-ზადეს და ივანე კრულოკოვის შესანდობარი დავლით, — თქვა დიმიტრიმ, — კრულოკოვი ჩემი ბატალიონის თვალმჩინი იყო, ორმოცდა ორში ტანეს ჩაუყარდა. ტავანროველი რუსი იყო, ვეფხვივით ბიჭი.

იროდემ ჩუმად დალია სადღეგრძელო და ტყეშალს მიეძალა.

— არ არის ქვეყნად სამართალი, კრულოკოვი მედვარი უნდა იყოს და რუბენა ცოცხალი? — დიმიტრიმ მაგიდაზე მუშტები დააწყო.

— მომეკიდა ღვინო, — თქვა იროდემ, — მეტს ნულარ დავლევთ.

— აღესა, არაფერს გვიზამს.

— ჩვილმეტი წლის ბიჭივით კი წამოგაქეხა და უძახე შენ აღესა.

— წამომაქეხა? აფსუს დიმიტრი ბარკალია!

— ასეა, ძმაო, გათავდა, ჭამა-სმაც აღარ შეგიძლია, წნევა რამდენი გაქვს?

— 200

— ზე-ლ 220 გექნება.

— ამა, არაფერი არ იციან ექიმებმა. ხან მწყენს ეს ღვინო და ხან არა.

— რა ვქნათ ახლა?

— ცოტაც დავლით.

— ცოტა, სულ ცოტა.

— ოჰ, როგორ გიყვარს თავი!

— ეჰ... თავს ზევით ძალა აღარ არი.

— მოდი, სპირიდონა მოვიგონოთ, საწყალი სპირიდონა...

— ცირდილამე?

— აღარავინ აღარ ღარჩა, არ ყავდა ცოლ-შვილი.

— ქერჩში დაღუპულა, არა?

— კაცმა არ იცის, რა მოუვიდა. გაქრა.

— ფუ!..

დიმიტრიმ ჭიქა გამოცალა. იროდემ ცოტა მოსვა და დადგა.

— იროდი, ერთი ეს მითხარი, რა

მქვია მე? — იკითხა უცებ დიმიტრიმ. იროდი შეცბა. ისეთი მოულოდნელი, უადგილო და უმიზეზო შეკითხვა დაუსვა მეგობარმა, იფიქრა, ალბათ ყური მატყუებდნენ. ცერი და სალოკი თითი მოამრგვალა, ყურს მოარგო და დიმიტრის მიუშვირა.

— რაო, რა მკითხე?

— რა მქვია, რას მეძახიან? რა გაგიკვირდა?

— რავა, დიმიტრი არ მქვია?

— დიმიტრი კი მქვია, მაგრამ კიდეც რას მეძახიან.

— კიდეც?

— ჰო, მეტასხელს ხომ მეძახიან?

— ვინ გეძახის მეტასხელს?

— არ გაგიგონია?

— არ გამიგონია.

— შვილებს გაფიცებ, სიმართლე მითხარი.

— გეფიცები, პირველად მესმის. რაო, მაინც რას გეძახიან? — განკებ დაინტერესდა იროდი.

— არაფერს, ისე გკითხე... რალაც გამახსენდა.

დიმიტრიმ მოიწყინა. ოთახში სიჩუმე ჩამოწვა. დიმიტრის მოულოდნელ შეკითხვას სიჩუმემ თითქოს უფრო მეტი აზრი და მნიშვნელობა მისცა. თითქოს გაიზარდა, გადიდდა და იროდისათვის უფრო ნათელი რომ გამხდარიყო, ოთახში ჭერზე ჭაღივით დაეკიდა „რას მეძახიან“. უცახელი შეკითხვა ჰაერში ეკიდა, ნელა დაცურავდა მოხუცების თავს ზემოთ და უხერხულობას ჰქმნიდა. თანდათან ეს უხერხულობა ხელშესახები გახდა, სახიერი, ცხადი. თითქოს საცა იყო ყურში სწვდებოდა იროდის და ეტყოდა: „ხომ იცი, რასაც ეძახიან დიმიტრის, რაღა სტყუი, ბებერო“. იროდის უსათუოდ უნდა ეთქვა რალაც, ან უნდა წამომდგარიყო, ან მაგდის ქვეშ შეეხედა, უსათუოდ რალაც უნდა მოემოქმედა. დიმიტრისაც დაუფლებოდა ასეთი გრძნობა, წუხნა, მეგობარი

ნოდარ წაღმისკირი

ბარბადი დე ბოლის სიზმრები

უხერხულ მდგომარეობაში რომ ჩაადგო, თითქოს თავი გასცა, მთელი თავისი სისუსტე გამოამჟღავნა. რაღაც უნდა ეთქვა, ან უნდა წამომდგარიყო, ან მაგიდაზე უნდა დაერტყა მუშტი და თვალეზიდან ნაკვერცხლები გადმოეყარა, როგორც იცოდა ხოლმე ადრე, როცა თვალეზიდან მართლა ნაკვერცხლები სცვივოდა. მაგრამ დიმიტრი ანგარიშშიუცემლად წამოდგა, თითქოს მის ქცევაში სხვა ჩაერია, ერთს ფიქრობდა და მეორეს აკეთებდა, კარადისაყენ წალასლასდა. კარი გამოაღო და დამკნარი ხელები შიგ დიდხანს აფათურა. ბოლოს გამოძებნა ის ლურჯი შარვალი, თეთრი კიტელიც ორივე მკლავზე გადაიკიდა, კარადის კარი მიხურა და შარვლიან-კიტელიანი მკლავი იროდის ცხვირთან მიუტანა.

— ამ ტანსაცმელით მე კრემლში ვიყავი. ხოლო აქ მიღვეს მთავარსარდლის მაღლობა, — დიმიტრიმ კიტელის ჯიბიდან ოთხად გაკეცილი ქაღალდი ამოიღო და იროდის უჩვენა. დიმიტრის თითები უფროთოდა, როცა კიტელის ჯიბიდან „ერთი კაცის მაღლობა“ ამოჰქონდა. ნერვიული თრთოლა იროდისაც გადაედო, მისმა თითებმაც დაიწყეს უნებლიე ცეკვა-თამაში.

— ეს მე არ მიმიღია... — დამნაშავესავეთ თქვა იროდომ. დიმიტრიმ შარვალი და კიტელი კარადაში შეინახა. კვლავ მაგიდას მიუჯდა. კმაყოფილი სახე ჰქონდა, თითქოს თავისი უნებლიე ქცევით რაღაც მნიშვნელოვანი უფორა მეგობარს, თითქოს გული მოიოხა.

— ვინმემ ხომ არ გაწყენინა, გულდაღრიანო?

— არა, — თქვა ცივად დიმიტრიმ და ტარანი გაწიწკნა. იროდომ ღომის დიდ ნაჭერს შეურტო ჩანგალი და ტყემაღლში ამოაწო.

— ერთი-დავლით, — თქვა დიმიტრიმ და ჭიქები შეავსო. დიმიტრის სადღევრძელო არ უთქვამს, ისე გადაკრა ბოლო ჭიქა. იროდის გაუკვირდა, მაგრამ მოერიდა და აღარ იკითხა, ვის სადღევრძელოს სვამდა.

— დავთვერით ჩვენ, დიმიტრი, თქვა იროდომ.

— მართალი ხარ, დავთვერით, — გაიცინა დიმიტრიმ.

— ეჰ, ასტრახანში გვყავდეს ვინმე, ტარანს ფუთობით გამოგვიგზავნიდა.

— აბა!.. ხომ არ წავსულიყავით ასტრახანში?

— ასტრახანში კი არა. და შინ კი წავალ ახლა, უკვე გვიანაა, რომელი საათია?

— ჯერ ადრეა, ასე ადრე რა დავაწვენს?

— ვიდრე შინ მივხანხალდები, გვიანი იქნება.

იროდი წამოდგა, დიმიტრიმ მეგობარი გააცილა. იროდომ, როგორც კი აივანზე გამოვიდა, მაშინვე ცას შეხედა და თქვა:

— ზვალაც კარგი დარი იქნება, დამეშვიდობისა, დიმიტრი.

— დამეშვიდობისა, იროდი.

— ტბაღო ძილს გისურვებ, გულდაღრიანო!

დიმიტრიმ ოთახის კარი მიხურა. სკამზე ჩამოჯდა და ნელ-ნელა ტანთ გაიძრო. ჩაწვა თუ არა, იგრძნო, რომ დაღლილიყო, სინათლე მალე ჩაქრო და კედლისკენ გადაბრუნდა. ღვინო ცოტას უღიტიწებდა ძარღვებში. მართლა მთვრალი კი არ იყო. შეზარხოშებულს თუ ეტყოდით. გამძღარ-გასისინებული იწვა და მშვიდად სუნთქავდა. მთელი ღლე ნარახრახნებ ბებერ ძვლებს ასვენებდა. ძილიც მალე მოერია. საღ იყო და საღ არა, იროდი გამოეცხადა. ვითომ დნებრის პირას იდგნენ ორივენი და ტანთ იხდიდნენ, დნებრში უნდა ებანავათ. იქითა ნაპირზე გერმანელები გამაგრებულიყვნენ. დნებრზე ზვალ სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლა უნდა გაჩაღებულიყო. იროდი და დიმიტრი კი საბანაოღ გამოსულიყვნენ. „იროდის ნაამბობის გამო მესიზმრება ახლა ეს სისულელე“, ფიქრობდა ძილში დიმიტრი. ამასობაში იროდი მდინარეში ჩახტა, დიმიტრიც მიჰყვა მეგობარს. იროდომ ერთი-ორჯერ მკლავური მოუსვა,

უცებ ჩაყვინთა და ფეხები მალა აღ-
მართა. დიმიტრიმაც იმ ადგილას ჩაყ-
ვინთა, სადაც იროდი ჩაყირავდა. ჩაყ-
ვინთა და ელდა ეცა, იროდი მის თვალ-
წინ უზარმაზარმა ტარანმა გადაყლაპა.
ვითომ მდინარის ფსკერზე ვეშაპივით
ტარანი იწვა. იროდი ჩაყლაპა თუ არა,
ტარანი დიმიტრის გამოუდგა. დიმიტ-
რიმ ნაპირისაკენ მოუსვა, მაგრამ ტარა-
ნი ფეხებში წვდა, დიმიტრიმ გაიბრძო-
და და ტარანს გაუსხლტდა. ტარანმა
წყალში კაშპარა შეჰკრა. დიმიტრიმ პირ-
ლია ტარანს წინა ჩაახილა, წონასწო-
რობა ველარ დაიცვა და თვითონაც ჩაი-
ძირა. ვიდრე წყლიდან თავს ამოჰყოფ-
და, ტარანმა ზოასწრო და მუცელში
შეუეწარა. წყლის ქვეშ სამკვდრო-სასი-
ცოცხლო ბრძოლა გაიმართა. „ვინ და-
მიჯერებს, რომ ტარანმა გადაყლაპა“,
გაუელვა თავში დიმიტრის, „ყველამ
იცის, რომ საბანაოდ წამოვედი... ღმერ-
თო ჩემო, რას იფიქრებენ შტაბში!“...
დიმიტრი ჯარსავით ტრიალებდა, ტარა-
ნი ელვის უსწრაფესად თავს ესხმოდა,
მოქნილ კუდსა და დანასავით მჭრელ
ფარფლებს დაუზოგავად სცემდა. მთე-
ლი სხეული დაუჟაწრა და დაუფატრა.
დიმიტრის ერჩია, ტარანს გამოეშავნა,
თუნდაც ყელი გამოეჭრა, ოღონდ არ
გადაეყლაპა. არაფერი, არც შინ — სა-
ქართველოში — არც აქ — ფრონტზე,
არც ერთი ადამიანი არ დაიჯერებდა,
რომ დიმიტრი ფაშისტებს ტყვედ არ
ჩაბარდა და ტარანმა გადაყლაპა. „აფ-
სუს, დიმიტრი ბარკალაია!“ — შესძახა
გუნებში ტარანს და დასისხლიანებუ-
ლი ფრჩხილებით თევზს ლაყუჩებში
ჩააფრინდა. ტარანმა კინაღამ ხახაში
მოგდო დიმიტრის ლაპლაპა თავი, კი-
დეც კარგი რომ იმარჯვა, უკანასკნელ
წამს თევზს მუხლი ამოჰკრა და დაუძე-
რა!..

დაიღალა დიმიტრი, დაიქანცა, სისხ-

ლისაგან დაიცალა კაცი და... ეს რა ამ-
ბავია?! გულმა უმტყუნა. ვერ სუნთქავს,
ვერ იხმრევა. „ცხადში ხომ არ მტკივა
გული?“ არა, სიზმარიო, დასკვნა. უც-
ებ დნებრი ისე აიძვრა, თითქოს ტალა-
ხიანი წყალი ჩაახსნო. ტარანი თვალ-
დახელს შუა დაეკარგა. ტარანს უკვე
ალარც დაგიდევდათ, ტყვიასავით იძი-
რებოდა კაცი ამღვრეულ მდინარეში
და ერთი ამოსუნთქვა მთელ ქვეყანას
ერჩია. გული თავწაქრილ წიწილასა-
ვით უფართხალებდა და ტკიოდა. ტკიო-
და — გული წაიღო ტყვილმა! ტარანმა
დანასავით მჭრელი ფარფლი თითქოს
გულში შეარჭო და თვითონ არჩენად
გაუდგა გზას. „ცხადში ხომ არ მტკივა
გული?“ — კვლავ გაიფიქრა დიმიტრიმ,
მაგრამ ძილს თავი ვერ გაართვა და ვერ
შეამოწმა, მართლა ტკიოდა თუ არა
გული.

დიმიტრი ოპტიმისტი კაცი იყო. არას-
გზით არ დაიჯერებდა, რომ კვდებოდა.
სიზმარში მოჩვენებით სიცვდილსაც კი
არ დაიჯერებდა. ქათქათა ქვეშაგებში
გულზელდაკრფილი იწვა და ფიქრობ-
და: „სიზმარში მტკივა გული. არაფერია,
ახლა გავიღვიძებ და ყველაფერი დამ-
თავრდება“... ამ ფიქრში თანდათან ჩა-
მოხვდა, სულ მთლად ჩამოხვდებოდა
და წყვდიადი ჩამოწვა. აღარსად იყო
მდინარე, ამღვრეული სივრცე. ტარანი,
წყალი. იყო მხოლოდ სიბნელე. ვრცე-
ლი, უკიდევანო და უსაზღვრო სიბნე-
ლე, აღარსად იყო მიწა, ცა, მანდორი.
მთა, ვარსკვლავები, ქვა, საგანი. იყო
უსაგნო სიცარიელე, ბნელით მოცული
ცივი შავეთი, როცა დიმიტრიმ ეს უც-
ნაური, ახალი, ჯერ არსებული და არგა-
გონილი ქვეყანა იხილა, რა თქმა უნდა,
ესეც სიზმარი ეგონა. ღრმად დარწმუ-
ნებული, დამშვიდებული მოკვდა,
„ახლა გავიღვიძებ“ — უკანასკნელ წა-
მამდე ასე ფიქრობდა.

პიჩილ სულაქაუჩი

* * *

მოულოდნელად გავიდა მარტი
და კრამიტის სახურავიდან
გაუქმებული საკვამურები
ზეცას უაზროდ მისჩერებინ
ოთხკუთხედი და ბნელი თვალებით.

მოულოდნელად გავიდა მარტი
და მე თავიდან ვიწყებ ცხოვრებას,
როგორც ეს მიწა და ეს ხეები,
როგორც ღრუბელი, რომელიც მზეში
სულ სხვანაირი იერით მიჰქრის.

ო, გაზაფხულო! შენ დღეს მოხვედი
და პატარა ხარ, ისე პატარა,
რომ მთელი შენი დიდი არსებით,
სილამაზით და სამკაულებით
ჩემს გაშლილ ხელის გულზე ეტევი.

შუბლზე ნისლივით ჩამოშლილ თმით და
გაბრწყინებული ნუშის თვალებით
შენ მოცეკვავე გოგონას გავხარ
და ხელის გულზე თავდავიწყებით
ცეკვავ და მღერი, ვით სერაფიტა.

მე დღეს თავიდან ვიწყებ ცხოვრებას,
თუმცა არ არის ამ ქვეყნად კაცი,
რომ არ ეცადოს ასეთი რამე...
მოულოდნელად გავიდა მარტი
და მე თავიდან ვიწყებ ცხოვრებას.

ჯუმბერ მეჭმარიაშვილის გახსენება

შენ დაიძინებ ახლა ღრმა ძილით,
ნუ გეშინია, არ გაგადვიძებ.
საცაა სახლში შემოვა ჩრდილი
და თვალებს ბნელი შუქით აგივსებს.

იგი კიბეზე ამოდის უკვე,
უხმოდ აწყდება კედლიდან კედელს,
როგორც უბნელეს სივრცეებს შუქი
ციდან ვარსკვლავის გაქრობის შემდეგ.

ის მოდის ისე, თითქოს ვალს იხდის,
ის მოდის ისე, როგორც სინათლე.
დე, ძილი იყოს მცირე სიკვდილი,
სიკვდილი იყოს ძილი დილამდე.

შენ დაიძინებ. ხოლო მე ახლა
ოთახის ფანჯრებს გავადებ ფრთხილად,
რომ უგზოობით და ქარით დაღლილს
ძილში შეგეძლოს ვარსკვლავთა ხილვა.

გათავდა. უკვე მოადგა კარებს
სალამოსავით ლურჯი და გრილი...
მითხარი, როგორ დავტოვო გარეთ
წედან ჩამქრალი ვარსკვლავის ჩრდილი.

გუგამ სხიგდაძე

გუგამ სხიგდაძე

მოთხრობა

გ უ რ ა მ ი

მეზობელი სახლიდან ნაღვლიანი ბაი-ათები ისმოდა. იდგა საღამო — შემოდ-გომის გაგრძელებული ბინდი. ცხელო-და. ცაზე მძიმე, ნაცრისფერი ღრუბლე-ბი უმოძრაოდ ეკიდა. უქარო, წყნარი საღამო იყო და სიმღერა გარკვევით ის-მოდა.

დიდხანს მღეროდნენ მეზობლისას გულსაკლავ ბაიათს. გურამი თავის პა-ტარა, მყუდრო ოთახში ტახტზე იწვა და ყურს უგდებდა სიმღერას. სიმღერა ნაღველს ბადებდა, ნაღველთან ერთად ისეთ გრძნობას, რომელიც ავსებს გულს და გინდა რაიმე დიდ, კეთილ საქმეს შე-ეწირო. გურამი ფიქრობდა მარიამზე. მარიამი პატარა, დიდთვალემა გოგო იყო, ოქროსფერი თმა ჰქონდა და მოკ-ლე, ცისფერი კაბა ეცვა. ყველაფერი, რასაც ეს პატარა გოგო ეხებოდა, იერს იცვლიდა, უცნაურად პატარავდებოდა და სათამაშოს ემსგავსებოდა. ამას ფიქ-რობდა გურამი, კარის მსუბუქი ჭრილი რომ მოესმა. მერე იატაკის ფრთხილი

ქურნალ „ცისკრის“ მიერ გამოცხადებულ კონკურსზე მოთხრობამ მიიღო მეორე პრემია.

ტყაცუნი და... გამოერკვა. საღამოს ბინ-დში მოსულის უცხო სილუეტი უც-ნაურად ირწყოდა. გურამმა უთხრა: „მობრძანდით. ახლავე სინათლეს ავან-თებ“. მოსულმა ხმა გასცა. ხმა იყო ოდნავ ხრინწიანი, დაღლილი: „ვერ მი-ცანი? არ მელოდი? ძლივს მოგაგენი, მთელი უბანი შემოვიარე და ბოლოს ერთმა კეთილმა ბიჭმა მომასწავლა. ძა-ლიან დავიღალე და მოვედი“. „მობ-რძანდით. ბატონო, დაისვენეთ“ — თქვა გურამმა და სინათლე არ აანთო. ტახტზე წამოჯდა, მუტში დაამთქნარა, თითქოს ახველებსო, მალულად შეათვა-ლიერა სტუმარი და იცნო. გაკვირვები-საგან მართლა დაახველა. სტუმარმა გა-იცინა: „გაგკვირდა? მიცანი? არ მელო-დი?“ გურამმა გარკვევით წარმოიდგინა მოსულის სახე, გარეგნობა და უთხრა: „თქვენ მათე ბრძანდებით“... და დღე-ვანდელი დღე აღიდგინა მეხსიერებაში.

მათე დღეს პროფესორმა ლექციაზე გააცნო სტუდენტებს, როგორც ერთ-ერთი დაავადების კლასიკური მაგალი-თი. მზიარული, მზიანი დილა იყო და საავადმყოფოში ხალისიანი ჟრიამული იდგა. მერე მკაცრი, თეთრთმიანი პრო-ფესორი შემოვიდა დარბაზში და ლექ-

ცია ასე დაიწყო: „მეგობრებო, ჩვენ დღეს კიდევ ერთ დაავადებას განვიხილავთ...“ შემდეგ გვერდით მჯდომ ასისტენტს მიუბრუნდა და უთხრა: „შემოიყვანეთ, გეთაყვა, და, ჩემი თხოვნა იქნება, რენტგენოგრაფიებიც მომიტანოთ“. მალე დარბაზში ასისტენტის, ექთონისა და სანიტრის თანსლებით ავადმყოფი შემოვიდა. პროფესორმა მხნედ მიმართა:

— მოდი, ჩემო მათე, დაჯექი. დღეს როგორა ხარ, გენაცვალე?

ავადმყოფს მიწისფერი ელო, გამხდარი, სანთელივით დაღუღული მშვიდად იჯდა თავის ადგილზე და წყნარად ილიმებოდა. ფანჯრის პირდაპირ იჯდა და მზე სახეში სცემდა, მაგრამ თვალებს არ ჭუტავდა. პირდაპირ შესცქეროდა. მათემ თავისი ავადმყოფობის ამბავი დაიწყო. ყვებოდა უხალისოდ, ერთფეროვნად, უგანცოდ, თითქოს მთელი ცხოვრება ამ მოვალეობის ასრულებაში გაეტარებინოს. მერე, სრულად, დაღუღებულად რომ მოჰყვა, დადუმდა და ისევ ისე წყნარად, აუღელვებლად შეაქცერდა მზეს — თითქოს რაიმე სანახაობას ელოდა.

ბაიათი აღარ ისმოდა, მხოლოდ შორიდან მოდიოდა მანქანების ყრუ გუგუნი. მათე გურამის გვერდით, ტახტზე იჯდა და გურამს ესმოდა მისი სწრაფი, ამ სიმშვიდესთან სრულიად შეუსაბამო სუნთქვა. გურამმა თქვა: „თქვენ ნუ გეშინიათ, ალბათ, მალე ოპერაციას გაგიკეთებენ, ასე გვითხრა პროფესორმა... და უკეთ გახდებით“. მათემ ხრინწიანად ჩაიცილა. გურამმა განაგრძო: „თქვენ, ალბათ, გაგიგიათ ექიმის ეთიკა: თუ ავადმყოფი სასიკვდილო სენითაა შეპყრობილი. უნდა დაუმალო. თქვენ კი არ გიძალავენ, მაშასადამე, იმედის გადასაწყვეტი არაფერი გაქვთ“.

უეცრად საშინლად განრისხდა მათე, ზეზე წამოიჭრა და მაგიდას დაჰკრა ხელი. მერე ისევ უეცრად დამშვიდდა, გამხიარულდა კიდევ: „შენ მეუბნები, არ მოკვდებით, არა?“ გურამმა უთხრა:

„არა, არა“. მათემ მაჯაში ჩასჭიდა ხელი. გურამმა ძალიან ახლოს იგრძნო მათეს დაღუღული, მთრთოლვარე სხეული და მაჯაზე ძარღვიანი, პატარა ხელი. „წამოდი, — უთხრა მათემ. — წამოდი!“

უკვე ბნელოდა. ისინი მიდიოდნენ განათებული, ხმაურიანი ქუჩებით. ქალაქი სავსე იყო ხალხით, მოძრაობით, უამრავი, უთვალავი სურვილით. მათეს გურამის მაჯა ეჭირა ხელში და მკვირცხლად მიუძღოდა წინ. გურამს უცნაური წინათგრძნობა დაეუფლა. სანამ განათებულ, ხალხმრავალ ქუჩებში მიდიოდნენ, შედარებით წყნარად იყო, მერე ბნელ, ვიწრო შესახვევში შეუხვიეს და შეშინდა. შეჩერდა. მათე ჯიუტად ეწეოდა, წინ მიჰყავდა. ქუჩაში მისი ხმა ყრუდ გაისმა: „შენ მეუბნები, არ მოკვდებით“ — მათე სწრაფად ლაპარაკობდა, ჩქარობდა. სიტყვები ყელში ეკარგებოდა: „მოდი. ნახე, რა მცირეა ზღვარი სიკვდილ-სიცოცხლეს შუა. წამო“. გურამს გაახსენდა, როგორ იჯდა დილას მათე დარბაზში და უღიმოდა მზეს. საღმაც ბნელ კიბეზე ჩავიდნენ, ოთახის სიღრმეში პატარა სანთელი ბუტუვდა და სამარისებური სიჩუმე და მძიმე სუნი იდგა. მათემ თქვა: „ნახე, შენ აბალგაზრდა და ჯანმრთელი ხარ, ნახე“. გურამმა ახლავდა შეამჩნია, რომ მორგში იყვნენ. მორგი სავსე იყო გვამებით. მათემ უთხრა: „დაწექი, აქ დაწექი და თვალები დახუჭე“. გურამი დაწვა, თვალები დახუჭა და თავისთავს უთხრა: „ახლა რომ მოვიდნენ გვამების წასაღებად, ვერ გამარჩევენ ამათვან“. მათეს ხრინწიანი ხმა შორიდან ისმოდა: „ყური დაუგდე. იქნებ აქაც ისე ფიქრობენ სიცოცხლეზე, როგორც შენ სიკვდილზე. ან იქნებ სიყვარულზე ფიქრობენ. იქნებ არც არაფერი აფიქრობთ და მხოლოდ ისვენებენ მძიმე გზის შემდეგ“. გურამი დიდმა, უძირო, ღრმა სიმშვიდემ მოიცვა.

გურამ სხირბაძე

ბიბერი ცაცხვი

●

მესამე კურსს მოუთმენლად და მღელვარედ მოელიან სამედიცინო ინსტიტუტის სტუდენტები. ამ წელს ისინი თითქმის ექიმები ხდებიან.

სამაოვნება იწყება დილას, ადგომისთანავე. სტუდენტი ფრთხილად, მოჩვენებითი თავგაბეზრებით ახვევს თეთრ ხალათს გახეთქი, ან კეცავს, ჩანთაში დებს და ამბობს: „ო-ოჰ, როგორ ვიღლები, დღეს სამ სხვადასხვა საავადმყოფოში გვაქვს ლექციები. ქირურგია, თერაპია, საშინელებაა ასე სირბილი ქალაქის ერთი ბოლოდან მეორეში“. მერე ავტობუსში, ან ტროლეიბუსში, ან ტრამვაიში სტუდენტს მოუსვენრობა იპყრობს, ცქმუტავს, უნდა ყველას გააგებინოს, სად მიდის და შემთხვევით ხალათს გამოაჩენს, ან სახელმძღვანელოს ისე დაიჭერს ხელში, რომ ყდაზე წარწერა ყველამ დაინახოს...

საავადმყოფოს კართან მუდამ დგას ხალხი. სტუდენტი უინტერესო და საქმიანი სახით არღვევს ხალხს: „უეცრად, გამატარეთ, მაგვიანდება“. თუ მეკარემ შეაჩერა და გზა გადაუღობა, სტუდენტი აღშფოთებით ამბობს: „რა, ევლარ მიცანი?“ — გზას განაგრძობს. თუ, ღმერთი გაწყრა და მეკარემ ვერ იცნო, მაშინ უკვე შეურაცხყოფას საზღვარი არა აქვს და სტუდენტი გადაჭარბებული თავშეაყვებით ამბობს: „გამიშვი, კაცო, მაგვიანდება“. ამას ვერც ერთი კარისკაცი ვერ უძლებს. ეს წუთი სტუდენტს განუზომელ სიამოვნებას ჰგვრის: ხალხი პატივისცემით უთმობს გზას, მეკარე კი იბნევა და მაშინვე იყარვება.

სტუდენტები გარდერობში იყრიბებიან, პალტოებს ტოვებენ და ხალათს იცვამენ. მათ უხარიათ ერთმანეთის ნახვა. წინააღმდეგობას ამბობს იხსენებენ და ერთმანეთს ეკითხებიან: „დღეს რა გაქვს?“ — თუმიცა პასუხს აღარ უცდიან, უცნაური მღელვარება ეუფლებათ და ჩქარობენ. მერე თავმოყრიან დაბიჯებენ, შედიან პალატებში, შინაურულად ესალმებიან ავადმყოფებს.

ასეა გარეგნულად. შინაგანად სიამაყის, გრძნობას მუდამ თან ერთვის შიში. ასეთი დაავადებაც არის, რომელსაც „მესამე კურსის დაავადება“ ჰქვია. სტუდენტი, რომელიმე ავადმყოფობას რომ სწავლობს, ხშირად ამ დაავადების ნიშნებს თავისთავში პოულობს. უფრო სუსტები სერიოზულ მეურნალობას საჭიროებენ. ძლიერები კი, მართალია, არაფერს ამჟღავნებენ, მაგრამ საკუთარ თავს გამუდმებით თვალყურს ადევნებენ, რაც ბოლოსდაბოლოს, აიძულებს სტუდენტს უკეთ გაიცნოს თავისი თავი. კარგი კურსია მესამე კურსი.

გურამი მესამე კურსზე იყო.

●

ლექცია დამთავრდა და სტუდენტები დერეფანში გამოეფინენ. გოგოები ჩურჩულებდნენ: „რა შესანიშნავი კაცია?“ — ისინი პროფესორს გულისხამობდნენ, რომელიც, ათეულებად ხანდაზმულობისა, მაინც მხნელ გამოიყურებოდა და დიდ გავლენას ახდენდა მსმენელებზე. საავადმყოფოს დერეფანში ბინდი და სიჩუმე იდგა, თითქოს დღევანდელი მზიანი, მზიარული დღია არც ყოფილიყო. გოგოები და ბიჭებიც ჩურჩულდნენ, მორიდებით ლაპარაკობდნენ. თითქოს ეს უეცრად მოღრუბლული დღე, ის, რაც ლექციაზე მოისმინეს და ნახეს და დერეფნების მომლოდინე ღუმილი ახალგაზრდებს რაღაც დიდსა და შიშისმომგვრელ რაღაცაზე აფიქრებდა. ერთერთი გოგო ამბობდა: „რა საშინელებაა ამ კაცის ცხოვრება!“ — ის დღეს ლექციაზე ნანახ ავადმყოფს გულისხმობდა. — „დადის, იცინის და არ იცის, რომ სულ მალე აღარ იქნება“. რომელიც ბიჭი გამოეხმაურა: „როგორ არ იცის, მაგრამ რა ქნას?“ „მართლაც?“ — დაეთანხმნენ სხვები, — „რა უნდა ქნას?“ ვილამი თქვა: „— ნეტა ავადმყოფობით არ მოვკვდეთ და, რაც გინდა დამე-მართოს“. მეორემ უპასუხა: „რა იცი, რა იქნება... ჩვენ დროს უკვე, ალბათ, მოარჩენენ ამ ავადმყოფობას“. საავადმყოფოს სასაუზნეში გოგო-ბიჭები რამ-

დენიშე ჯგუფად გაიყვნენ — ვისაც ვისთან ერჩია, და შეფიქრებულნი შემოუსხდნენ მაგიდებს.

გურამის პირდაპირ ლუბა იჭდა, მარცხნივ — სიკო და ვარლამი, მარჯვნივ — „მუსიკოსი“ — ტანშორჩილი, მუდამ მომღერალი ბიჭი, რომელსაც ამ ჩვეულების გამო შეაჩქევს ეს მეტსახელი. ლუბა ძვალსხვილი და ხორციანი გოგო იყო. სქელი, წაბლისფერი თმა ჰქონდა და მოძრავი, აზრიანი თვალები, სქელი ტუჩები და წაწვეტებული ნიკაბი. ლუბა მტკიცე და გაბედული ხასიათის გახლდათ. ვარლამი საშუალო ტანის ბიჭი იყო, რომელსაც ვერაფრით ვერ დაიმასხოვრებდი, ვერაფრით გაიხსენებდი ვერც მის სახეს, ხმას, ვერც ქცევას; სიკოს ფართო, მრგვალი სახე ჰქონდა, ორად გაყოფილი ნიკაბი, დიდი კვხიანი ცხვირი, წვრილი, ღრმად ჩამჯდარი თვალები. სიკომ ყველაფერი მტკიცედ იცოდა და ამხანაგებშიც გავლენა ჰქონდა.

— მე არ ვეთანხმები ექიმების იმ წესს, რომ ავადმყოფი, რომელიც მაინც მოკვდება, რომლის დაავადების პროგნოზი პესიმაა, მკურნალობდეს. აი, მაგალითად, დღევანდელი შემთხვევა, — სიკო, როგორც ყველა მესამეკურსელი სტუდენტი, ცდილობდა ექიმის ენით ელაპარაკა, — აი, ეს ავადმყოფი. უკვე ერთი კვირაა, რაც საავადმყოფოში წევს. ალბათ, კიდევ ერთი თვე უნდა იწვეს. რამდენი მედიკამენტი, რამდენი შრომა და ნერვები დასჭირდება მაგ კაცის მოვლას, მაშინ, როდესაც არავითარი შედეგი არ ექნება მკურნალობას. მე მგონი, ეს უადგილო და საზიანო კაცთმოყვარეობაა.

ვარლამმა თავი დაიქნია:

— ჩემი აზრით, სიკო სწორი უნდა იყოს.

მუსიკოსი ხმადაბლა ლილინებდა. ლუბამ მტკიცედ და გადაწყვეტილად შემართა ხელი:

— შენ არავინ გკითხავს. შენზე უფრო ჰკვიანები არიან და იმათ უკეთ

იციან. ერთი შენ იყო იმ კაცის ადგილზე, ასე თუ ილაპარაკებდი?

— მე რომ მაგის ადგილზე ვიყო, თავს მოვიკლავდი.

— თავის მოკვლა არც ისე ადვილია, — ლილინით ჩაურთო მუსიკოსმა.

გურამს უეცრად რაღაცის შეეშინდა: — სიკო, აი, მაგალითად, შენ რომ დიდი ექიმი გამოხვიდე და მე მომიყვანონ შენთან ისეთ მდგომარეობაში, ეს კაცი რომაა, რას იზამდი?

სიკო ჩაფიქრდა. ვარლამმა თვალები დააჭყიტა.

— პა, რას იზამდი, სიკო?

— ჯერ ერთი, ეს უაზრო კითხვაა, მაგრამ მაინც გიპასუხებ. ამ შემთხვევაში ექიმი არც უნდა დაფიქრდეს, უნდა დაეხმაროს ავადმყოფს, რაც შეიძლება უმტკივნეულოდ, შეუმჩნევლად...

— მეცა, სიკო? — გაიმეორა ვარლამმა.

სიკო აღარ დაფიქრებულა:

— ადამიანი ადამიანია.

— ნეტავი თქვენ, ლაპარაკობთ! — წამოდგა ლუბა. შესვენება დამთავრებულიყო და სხვებიც წამოიშალნენ.

გურამი მეორე ლექციაზე აღარ შევიდა. ერთ ხანს დერეფანში იტრიალა, მერე იმ პალატაში შეიხედა, სადაც ის ავადმყოფი იწვა, დღეს რომ ლექციაზე შემოიყვანა პროფესორმა — მათე. ის მშვილად თამაშობდა დომინოს თავის მეზობელთან. მესამე ავადმყოფი თვალყურს აღევნებდა. გურამი უკან გამობრუნდა.

ნაშუადღევს წვიმა წამოვიდა. საღამომდე წვიმდა. მერე გადაიღო. მაგრამ ჰაერი ნესტიან გაიჟლინთა და ისეთი შთაბეჭდილება იქმნებოდა, თითქოს ისევ წვიმდა.

გურამი მარიამს ელოდებოდა. სველი ქალაქი ღამის ნათურებზე ლაპლაპებდა. მარიამი მოვიდა და წვიმის გამო დაცა-

გურამ სხირტაძე

ბაზმური ცაცხვი

არიელბული ქალაქი ათასწორად გაჩირალდნებულ ვეება დარბაზს დაემსგავსა. მარიამს ლურჯი თვალეი ჰქონდა, ღრმა და უძირო. მარიამმა ინატრა: — „ღმერთო, ერთი ვარდი რომ მომცა!“ „მე მოგიტან“, — უთხრა გურამმა.

თეთრი ვარდი მრისხანე ჩანჩქერიდან ამოზიდულ კლდეზე იზრდებოდა. ჩანჩქერი ვარს უვლიდა კლდეს და უშველებელ ლოდებს მოაგორებდა. ლოდები დანასავით წვევრგამახული იყო. მძიმედ დაიჭრა გურამი, მაგრამ ლამაზი თეთრი ვარდი მაინც მოწყვიტა და მოუტანა მარიამს. ვეება, სარკეებიან დარბაზში, ბროლის ტახტზე იჯდა მარიამი და გურამს მთელი დარბაზის გავლა მოუხდა. დაღლილი იყო გურამი და მისი ფეხის ხმა ყრუდ, არათანაბრად გაისმოდა დარბაზში: „აი, თეთრი ვარდი, შენ რომ ინატრე, მარიამ,“ — უთხრა გურამმა და ვარდი გაუწოდა. მარიამმა დიდი, ლურჯი თვალეი სიყვარულით მიანათა გურამს, ვარდი ჩამოართვა, გულში ჩაიკრა, მერე შეიშით იკითხა: „გურამ, იატაკზე სისხლი წვეთავს, გურამ?“ გურამმა ესლა მოახერხა ეთქვა: „შენთვის, მარიამ...“ და უგონოდ ჩაიკეცა, სისხლისაგან დაიცალა. სიცოცხლე წვეთობით ეცლებოდა გურამს. დიდ, ბნელ დარბაზში იწვა. საიდანლაც ზარების გუგუნი ისმოდა და მარიამი ეუბნებოდა გურამს: „შენთვის რეკავენ“. მარიამს ოქროსფერ თმაში ჩაეწნა ვარდი, თეთრი, დიდი ვარდი. „მერე? მერე რა იყო, მარიამ?“ ჰკითხა გურამმა. მარიამმა მხიარულად გაიცინა: „მერე ჯაღოქარი მოვიდა და მიიხრა, თუ მოარჩენს, მხოლოდ შენი გულისაგან გაკეთებული წამალი მოარჩენსო. მე ამოვიკერი გული და ჯაღოქარმა წამალი დაამზადა და მოგარჩინა“. „შენ? შენ რაღა მოგივიდა?“ — ჰკითხა გურამმა. მარიამმა გაიკვირვა: „მე რა უნდა მომსკლოდა?“

ფეხქვეშ წვიმა ჰყავუნებდა. ხეებიდან მჭიმე წვეთები ცვიოდა. გურამი ანობობდა:

— დღეს ლექციაზე პროფესორმა ერ-

თი ავადმყოფი შემოიყვანა — მათე. საწყალი, ვერ გადარჩება. ოპერაცია უნდათ ჩაუტარონ, მაგრამ ეშინიათ, ვერ გადაიტანს.

მარიამმა თქვა:

— თუ ვერ გადაიტანს, რატომ უკეთებენ?

— აბა, რა ქნან. იქნებ ამით უშველონ, თორემ ძალიან იტანჯება, საწყალი.

— საწყალი. გურამ, სახლში წავიდეთ, თორემ გამიჯავრდებიან. წავიდეთ.

მოხუც ბაბუას უკვე ეძინა. გურამმა საჭმელი ვერ ნახა და უფრო მოშივდა. წყალი დალია, დაწვა. ახალა შეამჩნია, რომ ოთახში მარტო არ იყო. კუთხეში, დაბალ სავარძელში მათე იჯდა და ეძინა. გურამს უეცრად შეეშინდა და შეანჯღრია მათე. „უპ, ჩამძინებია შენს ლოდინში, — მშვიდად თქვა მათემ, ისე, თითქოს არც კი სძინებია, — ავი მალე მოვალო, რატომ დაიგვიანე?“ „— მე არ მითქვამს, მალე მოვალ-მეთქი. არც ვიცოდი, თუ მელოდებოდი“. „არა უშავს, არა უშავს“, — თქვა მათემ და დაამთქნარა. „კი მაგრამ, საავადმყოფოში რომ არა ხარო, აქ რომ რამე მოგივიდეთ, რა ვქნა?“ „ნუ გეშინია, არაფერი მომივა“.

ერთხანს ჩუმად იყვნენ. ისევ გაწვიმდა. მათე ამთქნარებდა და იზმორებოდა. მერე თქვა: „როგორი ამინდია. ძნელია ახლა საავადმყოფოში ყოფნა. იქ ისეთი სიჩუმეა, თითქოს უკვე საფლავში წევხარ“. გურამმა უთხრა: „თქვენ გეძინებთ. დაწეკით, დაიძინეთ“. „მადლობელი ვარ“. — თქვა მათემ და სწრაფად მიუწვა გვერდით. გურამი მოულოდნელობისაგან შეხტა და საწოლის კუთხეში მიიკუნტა. მათემ გაიცინა: „ნუ გეშინია, დავეტევით, — მერე სიამოვნებით დაამთქნარა და თქვა, — ეხ, რა კარგია, როცა შენს გვერდით ვინმე წევს და გრძნობ, რომ დილამდე ერთად იქნებიო“. ცოტა ხანს ჩუმად იყო. მერე მოულოდნელად იკითხა: „გიყვარს მა-

რიაში?“ გურამს გაუკვირდა: „თქვენ საიდან იცნობთ მარიამს?“ ავადმყოფის მშრალი, მოძრავი სხეული აღარ აკრთობდა და უფრო მოხერხებულად მოეწყო. რაკი მათემ არ უპასუხა, მიხვდა, თუ მათემ გურამის სახლის მისამართი გაიგო და მოვიდა, მარიამსაც ადვილად გაიცნობდა. „თქვენ ელაპარაკეთ მარიამს?“ — მაგრამ მათემ ხმა ისევ არ გასცა და გურამმა განავრძო: „მიყვარს. მარიამი ისეთი კარგი გოგოა, ისეთი, არავინ, რომ აო იცის. ისე მიყვარს, სულ მეშინია არ დავკარგო. აჲ, ერთხელ ასეთი ამბავი შეგვემთხვა: მითხრა, კინოში წავიდეთო. მე არ მიყვარს კინო. მე მარიამთან ყოფნა მინდოდა, კინოში კი ბნელა, აუცილებლად ეკრანს უნდა უყურო და თანაც ყოველთვის ბევრი ხალხია. არ წაყვევი. ადგა და ვილაცასთან ერთად წავიდა. მე მთელი ორი საათი ქუჩაში ველოდებოდი. კინო რომ დამთავრდა და მარიამი ვილაცასთან ერთად დავინახე, ძალიან გაგებრაზდი. კარგად მახსოვს: სახლამდე რომ მოვედით, ის ბიჭი წავიდა და მე და მარიამი ქუჩაში ვიდექით, მარიამმა მითხრა: „რატომ გაავდე ის ბიჭი, უზრდელო?“ მე რაღაცეებს ვუყვებოდი. მარიამი უეცრად გამისხლტა და გაიქცა. ჩვენს ზემოთ, ბოძზე დიდი ნათურა ეკიდა და ვიწრო ჩიხში ტალახის გუბებებს ანათებდა. მე ვუყურებდი, როგორ გარბოდა. მარიამს ოდნავ აწეული მხრები და ბავშვური კანკები აქვს. მოკლე კაბა ეცვა და სირბილის დროს წყლის გუბებებს აშხეფებდა. მე უცებ შეემშინდა, რომ ის სახლში შევიდოდა, მე აქ დავჩრებოდი და სამუდამოდ დავკარგავდი. დაუძახე. გავეკიდე. მარიამი ეზოს ჭიშკართან იდგა და მიყურებდა. უეცრად ფეხი დამიცდა და გუბეში ჩაგვარდი. მარიამმა გაიცინა. ო-ო, როგორ გამიხარდა, მარიამმა რომ გაიცინა...“ გურამი გაჩუმდა; მათე არაფერს ამბობდა და ისევ ჰკითხა: „თქვენ, თქვენ არ გიყვართ არავინ?“

— დღეს თქვენ ავადმყოფებთან მიხვალთ, გამოკითხავთ, ისტორიებს შეავსებთ იმ სქემით, მე რომ ჩაგაწერინეთ. აბა, თქვენ იცით, ყოჩაღად, არ დაიბნეთ. მთავარია, ავადმყოფმა შიში და დაბნევა არ შეგატყოს. თითო ავადმყოფთან ორ-ორი მიხვალთ, არ აღელდეთ და ერთმანეთს ხელი არ შეუშალოთ. ერთმანეთს აცალეთ. მთავარია, იცოდეთ, ავადმყოფმა არ იგრძნოს, რომ გეშინია...

ერთხელ, სოფელში ბაბუასთან იყო გურამი. ხშირად ჩადიოდა ხოლმე წყნარ, მყუდრო სოფელში. ბაბუა ყოველ დილას მზის ამოსვლამდე დგებოდა, რადგან თავისი გრძელი ცხოვრების მანძილზე გაიგო, თუ რა მოკლეა დღე. განსაკუთრებით ზაფხულში, როცა საქმე აწევდა დღეს.

ბაბუამ ცხენი მოჰგვარა გურამს, დიდი ტომრით საფეკავი გამოუტანა და „წისქვილში წადიო“, უთხრა. შორი გზა იყო წისქვილამდე. ცხენმა გადმოაგდო გურამი. მეორედ შეაჯდა და კვლავ გადმოაგდო. ბაბუა იქვე იდგა; მშვიდად, ოდნავი გაჯავრებით უყურებდა და, როცა გურამმა უთხრა, ბაბუა, ცხენი აქ უფრო დაგჭირდება, ამ ტომარას მე ისეც მოვეჩვიეო, ბაბუამ მოკლედ, მკაცრად უპასუხა: „დაჯექი!“ გურამს ცხენთან მიახლოების ეშინოდა. ბაბუამ სადავე დაუჭირა ცხენს და თქვა: მოდი! გურამს გვერდები დაეყვია და ეტკინა... მერე თავგანწირვით ეკვეთა ცხენს, შეახტა, მიეკრო. ველარაფერს ზედავდა, ველარაფერს გრძნობდა. ცხენი ხტოდა, ყალყზე დგებოდა. ასე გრძელდებოდა დიდხანს, გაუთავებლად. მერე გურამმა წკებლა გადაჰკრა ცხენს კისერზე, მერე მუტელზე, მერე კიდეც, კიდეც. უცნაური ბრაზი მოაწვა. თავდავიწყებით შეებრძოლა ცხენს. შიშმა გადაუარა. გააფთრდა ცხენი, გავარდა, გასცდა სოფელს. სოფლის ბოლოს სოიის პლანტაცია იწყებოდა, სოიის პლან-

გურამ სხირბულაძე

გიგამრი ცაცხვი

● დილას, პრაქტიკულ მეცადინეობაზე მასწავლებელმა უთხრა სტუდენტებს:

ტაციის შემდეგ—თამბაქოს პლანტაცია. ბევრი ირბინა ცხენმა. გურამს სადავეებისათვის გაეშვა ხელი და ყელზე მიპკროდა. ბევრი ირბინა ცხენმა, სანამ არ დაიღალა. მერე გაჩერდა. გურამს აღარ ეშინოდა, გრძნობდა, რომ ცხენმაც იცოდა ეს. თავისუფლად დაჯდა უნაგირზე და ნელი ნაბიჯით მიიყვანა წისქვილამდე. ეს ამბავი გაახსენდა ახლა გურამს, საავადმყოფოს დერეფანში რომ მიდიოდა.

— გურამ, მოდი მე და შენ გუშინდელ ავადმყოფთან მივიდეთ, — უთხრა ლუბამ.

— მათესთან?

— ჰო, მათე ჰქვია.

მათე მეზობელთან დომინოს თამაშობდა. მესამე ავადმყოფი თვალყურს აღევნებდა. გურამი და ლუბა რომ შევიდნენ, სამივე შემოტრიალდა, ლუბამ მათეს უთხრა:

— ჩვენ ექიმები ვართ. თქვენი ისტორია უნდა შევაცნოთ.

მათემ უკმაყოფილოდ აიჩეხა მხრები, სინანულით მიანება თამაშს თავი, საწოლზე წამოწვა და მხოლოდ ამის მერე გასცა პასუხი:

— კი, ბატონო, შეავსეთ.

— თქვენი გვარი, სახელი, მამის სახელი, — ჰკითხა ლუბამ და რვეული და ფანქარი მოიძარგვა.

მათემ უპასუხა.

— არა, ლუბა, ასე არა... რა გაწუხებთ, ბატონო?

ლუბამ ხელები გაშალა:

— რას ამბობ, გურამ, სქენა აგერ არა მაქვს?!

— ესენი სტუდენტები ყოფილან... წადით, ბიძია, აგერ ექთანს აქვს ჩემი ისტორია და გადაიწერეთ. მე თავი დამანებეთ, თუ ღმერთი გწამთ, — გაიცინა მათემ, წამოდგა და დომინოს მოთამაშეებს შეაქერდა.

— სტუდენტები ყოფილან? — ისე იკითხა ერთმა, თავი არ აუწევია.

— უპუ, — მიუგო მათემ.

ლუბამ იწყინა:

— კი, მაგრამ, ასე არ შეიძლება, მე-

რე რა, რომ სტუდენტები ვართ, ჩვენი ისეთივე ექიმები ვართ, როგორც სხვები.

გურამი შეეხვეწა:

— წამო, შენი ჰირიმე.

— გაგვანებეთ თავი, ჩვენ ჩვენიც გვეყოფა, თქვენც რომ არ გვიჩხიკინოთ. სასაუბრეში ლუბა იცინოდა:

— მივიდა და ეკითხება, „რა გაწუხებთ, ბატონო“. მე ვეუბნები, ასე არ შეიძლება, სქემით უნდა გამოჰკითხო-მეთქი, ეს ამბობს, მე ვიციო. ავადმყოფმა არაფერიც არ გვიპასუხა და გამოგვყარა, გადაიწერეთ, მე კი თავი დამანებეთო.

გურამი ბრაზობდა. სიკომ აღნიშნა:

— მთავარია, სქემა უნდა დაიზუბირო. ტყუილად კი არ მოუგონებიათ სქემა. საუკუნეების მანძილზეა დადგენილი. აი, მაგალითად, მე და ვარლამმა თავისუფლად შევადგინეთ ისტორია. ავადმყოფიც ხალისით გვპასუხობდა. თუ ავადმყოფმა შეგატყო, რომ მცოდნე ხარ, მორჩა, ის უკვე შენია.

— რა, შენ მცოდნე ხარ?

— არ ვიცი, მაგრამ ისტორია მშვენივრად შევადგინე და ჩვენმა ხელმძღვანელმაც მომიწონა.

ვარლამმა კვერი დაუტარა:

— მაშ, მოეწონა.

— შენ ენა გააჩუქე, — უთხრა ვარლამს გურამმა, მერე სიკოს მიუბრუნდა: — შენგან, სიკო, ექიმი არ გამოვა.

ვარლამი წამოწითლდა, სიბრაზით წამოიძახა:

— რას ჰქვია, ენა გააჩუქე! როგორ მეუბნები!

სიკომ მწარედ ჩაიცინა:

— რას იზამ, ყველა ექიმი ვერ იქნება, — ბოლო სიტყვებს განსაკუთრებული მნიშვნელობა მიანიჭა. გურამმა უპასუხა:

— მე მართლა გეუბნები. შენ ხორცის საჭრელი კლმით გაქვს ტვინი. შენ არავის არ შეუყვარდები, იმიტომ, რომ შენი თავითა ხარ კმაყოფილი და სქემებით აზროვნებ. მთელი უბედურე-

ბა ისაა, რომ შენ თვითონ ვერ შეიყვარებ ვერავის.

— ნწუ, ნწუ, ნწუ, ყველას მარიამი ვერ ეყოლება, — ჩაილაპარაკა სიკომ.

გურამი გაფითრდა, წამოხტა;

— მეორეჯერ ეგ არ თქვა, იცოდე.

სიკომ ჩაიცინა:

— ვითომ რაო?

ლაპარაკში ლუბა ჩაერია:

— კარგი, გეყოფათ.

სალამოს გურამი სიკოსთან მივიდა და უთხრა:

— ვითომ რა და ის, რომ შუაზე გაგლიჯავ.

— რა იყო, გურამ, რა მოგივიდა?

— მეორეჯერ მარიამი არ ახსენო, იცოდე.

სიკო უმალ დაეთანხმა:

— კარგი, კაცო, არ ვახსენებ. მაგის გულისთვის უნდა ვიჩხუბოთ? მეგობრები არა ვართ? კარგი, კაცო. წამო, კინოში წავიდეთ, რაღაც კარგი კინო გამოსულა.

— აბა, შენ რისი გულისთვის იჩხუბებ, მითხარი?

— კარგი, კაცო, გეყოფა. ბოდიშს გიხდი, მეტი რა გინდა. თან ხომ არ გადაყვები.

გურამი ჩააჩინდა:

— რატომ არ გადაყვები? ჩვენ ხომ მეგობრები ვართ.

— აბა, რა. მე ისე გითხარი, თორემ მეგობრისთვის ყველაფერს გავაკეთებ.

ასანთის კოლოფზე მატლი ეხატა. მატლის ქვეშ ხოჭო, და ეწერა: „გამომეძღვანეთ კოლორადული ხოჭო“. გურამი დიდხანს დასცქეროდა ასანთის კოლოფს და ეს ნახატი ვერაფრით ვერ აღექვა. „კოლორადული ხოჭო, — ფიქრობდა — რა კოლორადული ხოჭო, საიდან კოლორადო?“ ამ ფიქრში ჩაეძინა და სიზმარი ნახა: უშველებელი, ხრიოკი ველი ხოჭოებით იყო სავსე. გურამს უნდა გადაეღო ეს ველი, მაგრამ ფეხს ვერ ადგამდა, რადგან ხოჭო-

ების სრიალა ზურგებზე უსხლტებოდა ფეხი, ეცემოდა და გამწარებული ხოჭოები მწარედ კბენდნენ. ხოჭოები ანობოდნენ: „გამოგვამეძღვანე, თორემ შენც ის დღე მოგელის“ — და უთითებდნენ ველის შუაგულისაკენ. იქ სამი კაცი იჯდა, ორი დომინოს თამაშობდა, მესამე თვალყურს ადევნებდა. გურამი მიუახლოვდა და შეამჩნია, რომ ისინი მთლად ხოჭოებით იყვნენ დაფარულნი და დომინოს კი არ თამაშობდნენ, ისე იყვნენ გარინდებულები. გურამმა ერთ-ერთს შეავლო ხელი, იმ კაცმა ნელა მოატრიალა თავი, საშინელი სიცილით გაიცინა, მაჯაში ხელი წავლო და უთხრა: „მოდი. ჩვენთან დაჯექი“. „მათე!“ საშინელმა შიშმა მოიცვა გურამი, გაუძლიანდა, ძლივს ამოიღო ხმა: „შენ აქ რა გინდა?“ მათე იცინოდა. სახეზე შავი, სიბი ხოჭოები დააცოცავდა, მაგრამ მათე თითქოს ვერ გრძნობდა და ამბობდა: „შეიყვარე შავი ხოჭო. ადამიანებს სჭირდებათ შავი ხოჭო“. ხოჭოები ერთხმად წრიბინებდნენ. „ჩვენ გჭირდებათ ადამიანებს. იცხოვრე ჩვენთან“, თან გრძელ, საზიზღარ საცეცებს აცეცებდნენ, გრძელი, ბუსუსიანი ფეხებით უფხაჭნიდნენ სახეს, კანს. გურამი შეებრძოლა მათეს. ხელი გამოსტაცა და სახიდან ხოჭოების მოშორებას შეუდგა. ხოჭოები ფხოჭნიდნენ კანს და მერე სისხლი იწყებდა დენას. დანარჩენი ორი გაუნძრევლად იჯდა. მათემა ზურგი შეაქცია და მისი ზურგი წამსვე დაიფარა შავი, საზიზღარი ხოჭოებით. „არ მინდა“, — კენესოდა გურამი და შეშინებული გარბოდა იმ ადგილიდან, მაგრამ რამდენიც არ უნდა ერბინა, გარშემო ხოჭოებით მოფენილი ველი იყო და სადღაც შუაში, ხოჭოებით დაფარული სამი მოთამაშე იჯდა.

●

პალატაში მხოლოდ მათე იყო. ის ფანჯარასთან, კარისკენ ზურგშექცევით

გურამ სხირბლაძე

გაზეთი ცაცხვი

იჯდა და გურამის მისვლა არ გაუგია. გურამი ერთხანს კართან იდგა, მერე ფრთხილად მიხურა კარი და მათემ მოიხედა, გაიცინა. გურამი მიესალმა:

— დილა მშვიდობისა!

— გაგიმარჯოს! — მხიარულად უპასუხა მათემ. წამოდგა, საწოლთან მივიდა, გაუხდელად წამოწვა, — ისტორია გინდა დაწერო?

— არა, — უთხრა გურამმა, ისე შემოვედი. დანარჩენები სად არიან, — და თვლებით ცარიელ საწოლებზე ანაწინა.

— ერთი გაწერეს, — უპასუხა მათემ, — მეორე სხვა განყოფილებაში გადაიყვანეს გუშინ.

— ალბათ, მოწყენილი იქნებით, — უთხრა გურამმა.

— მაშ, მომეწყინა. დომინოს თამაში ხომ არ იცი?

გურამმა თავაზიანად გაიღმია:

— ვიცი, მაგრამ არ შეიძლება. ვინმე დამინახავს და გამიჯვარდებიან.

— ვინ დაგინახავს. ახლა არავინ არაა. ლექციაზე იქნებიან. ჩვენ უკეთ ვიცით თქვენი ცხრილი. მოდი, ვითამაშოთ.

მათე წამოიწია საწოლზე, ხელში ხელი მოჰკიდა გურამს და წამოდგომა დააპირა. გურამმა შეჰყვირა, ხელი დაიქნია, მათე გადაქანდა, ლოგინზე წაიქცა, განცვიფრებით წამოიძახა:

— რა მოგივიდა! — მაგრამ გურამს აღარ გაუგია, რა წამოიძახა მათემ. ის უკვე გარეთ იყო, დერეფანში. დერეფანში ავადმყოფები იყვნენ, ექთნები, ექიმები, სტუდენტები. გურამი გარბოდა და დერეფანში მყოფნი იჭერდნენ, ეპოტინებოდნენ, აჩერებდნენ. გურამი ყველას უსხლტებოდა ხელიდან, მძიმედ სუნთქავდა, ნაწყვეტ-ნაწყვეტ ამბობდა:

— გამიშვით, მაგვიანდება! — და გაიქცა. გაიბრინა გრძელი დერეფანი, ეზო, ქუჩა.

●

მარიამი ფართოდ გახელილი, შეშინებული თვალებით შეხვდა:

— რა მოგივიდა! — ჰკითხა.

— მარიამ, ჩვენი ქალაქის იქით უშველებელი ველია, შენ არ გინახავს?

— ხომ იცი, გურამ, მე ქალაქიდან არ გავდივარ საერთოდ.

— რატომ? — ჰკითხა გურამმა, — რატომ არ გადინხარ? დიდი ველია. იქ ბევრი, ფერადი ყვავილი, ბებერი მუხა და ჩიტია.

ბებერ მუხას მსხვილი, ღონიერი ტოტები ჰქონდა, მუხაზე ათასნაირი ჩიტს ედო ბინა. აქვე, ერთ-ერთ ტოტზე, ორ ტოტს შუა, ქოხი იდგა, პაწაწინა, დაწნული, მყუდრო და ყვავილებით მორთული. ქოხი კალათს ჰგავდა. მაღალი იყო მუხა — მისი წვერი ცაში ღრუბლებს სწვდებოდა. ტოტები კი ერთ მხარეს ერთ მთას ებჯინებოდა, მეორე მხარეს — მეორე მთას. მზე რომ ამოვიდოდა, მუხის ტოტებში გაიხლართებოდა, სხივებით წამოედებოდა, ფოთლებში იკარგებოდა. მთვარე? მთვარეს დღრისით ქოხში ეძინა, მხოლოდ საღამოს გამოდმოდიდა. გრძელ, ვერცხლისფერ თმას ჩამოშლიდა და ივარცხნიდა. მთვარეს სრიალა, გრილი, ალერსიანი ნაწნავები ჰქონდა და ჩიტუნი ეხვეოდნენ მთვარის თმაში, იბუდებდნენ. წყნარად, ძილნარევად ჟღერებდნენ.

მზე თითქოს ჩავიდა, მაგრამ მერე ისევ გამოანათა ღრუბლებიდან. აცივდა. ქუჩაში ხალხმა იმატა. საზეიმო განწყობილება სუფევდა.

— უკვე აცივდა. მალე ზამთარი მოვა, — თქვა მარიამმა. წინ სიკო, ვარლამი და მუსიკოსი შემოხვდათ. სიკო მხიარულად შეეგება მათ:

— სად ხარ, გურამ, დღეს რატომ არ იყავი?

მუსიკოსმა კმაყოფილი სახით ჯიბეზე დაირტყა ხელი:

— დღეს სტიპენდიები ავიღეთ. სად იყავი?

— დღეს არ იყავი, გურამ? აკი თქვენი, დილას ვიყავი და წამოვედიო, რატომ მომატყუე? — უსაყვედურა გურამს მარიამმა.

სიკომ ტაში შემოჰკრა და ახარხარდა:
— მოგატყუა, არა? რა კაცია, კაცო,
როგორ უყვარს ტყუილი.

გურამმა იკითხა:

— რაო, თქვეს რამე ჩემზე?

არაო, უპასუხეს ამხანაგებმა. მერე
მუსიკოსმა ხელგაშლილად მიიპატიჟა იქ
მყოფნი:

— წამო, სადმე შევიდეთ.

●
კაფეში ბევრი ხალხი არ იყო. მაგი-
დებს კანტიკუნტად შემოსხდომოდნენ
წყვილები და საქმიანი გამომეტყველე-
ბის მამაკაცები. ისმოდა ხმადაბალი სა-
უბარი და თავშეკავებული სიცილი. მაგ-
ნიტოფონის მხიარული მუსიკა სავსე-
ბით უადგილო იყო და ობლად ჟღერდა.
ოდნავ ნაღვლიანი, ზანტი განწყობილე-
ბა დაუფლებოდა კაფეს.

შემდეგ, ღვინო რომ დალიეს, მარია-
მისა და სიკოს ხმამაღალმა სიცილმა და-
არღვია კაფეს მყუდროება. სიკო ანეგ-
დოტებს ყვებოდა, მარიამი იცინოდა.
ვარლამი ჩუმად სთიხთებდა და ბარ-
დაყზე ირტყამდა ხელს, მუსიკოსი ღი-
ლინებდა, გურამს კი ღვინო მოჰკიდებო-
და და ფიქრებს წაედო. მერე სიკოს
ანეგდოტები შემოეღია და ერთ ხანს
ჩუმად ისხდნენ. მერე სიკომ ვარლამს
უთხრა:

— ვარლამ, ერთი გურამს ის მოაყო-
ლე, ზღვაზე რომ...

ვარლამმა ქალივით დაიკივლა, ეს რა
თქვიო და გურამს მიუბრუნდა:

— როგორ იყო, თავი რომ შეინახე?!
გურამმა სიკოს ვარლამზე მიუთითა:

— გააჩუმე, სიკო, თორემ ყველაფე-
რი შენი ბრალი იქნება.

ვარლამმა წამოიძახა:

— რას ჰქვია, გააჩუმე. მე რა, კაცი
არა ვარ?

— რა მოგივიდა, გურამ, ხუმრობა არ
იცი? — ჩაერია საუბარში მარიამიც.

— ეგ ყოველთვის აგრეა. ხუმრობას
ვერ იტანს.

— რას იბერები, — უთხრა მარიამმა.

გურამს ღვინო მოაწვა სახეში, მაგი-
დას ხელი დაჰკრა:

— მორჩით, — წამოდგა. წავიდა. რამ-
დენიმე ნაბიჯის მერე მობრუნდა. მარი-
ამს მკლავში ჩასჰიდა ხელი:

— ადმ. წავიდეთ.

აღშფოთებული სიკო სწრაფად წა-
მოხტა:

— ხელი გაუშვი, როგორ იქცევი!

მარიამმა ხელი აიჭნია. გააშვებინა:

— გურამ, ხელი გამიშვი და ძალიან
გთხოვ, აღარ მომეკარო.

ვარლამმა წამოიყვარა:

— ძალიან კი დამჩაგრე, აი! შენ
ენა გააჩუმე! შენ ენა გააჩუმე! შენ ვინ
გგონივარ, ა!

გურამი მარიამს შესცქეროდა და ამ-
ბობდა:

— მარიამ, მარიამ, — ნაბიჯის გა-
დადგმა დააპირა მარიამისკენ, ფეხი
ფეხს წამოჰკრა და შექანდა. სიკო შუა-
ში ჩაუხტა, იყვირა:

— არ გაბედო! არ გაბედო!

გურამმა ხელი გაჰკრა:

— შენ ხომ არ გაგიჟდი, რა არ უნდა
გაგებდო?

სიკონაც ხელი ჰკრა და გურამი წა-
იქცა. ვარლამმა წაქცეული რომ დაინახა,
მუცელში ფეხი ჩაარტყა. მუსიკოსი გა-
მოერკვა, წამოვარდა და წამოწეულ
გურამს მანაც ჩაარტყა ფეხი. მარიამმა
იკივლა. მთელი კაფე წამოიშალა. გუ-
რამი წამოაყენეს, გარეთ გამოათრეს.
ამწვიდებდნენ. გურამი მთლად გამოფ-
ხიზლდა, უაზროდ იცინოდა, ტუჩზე
სისხლს ხელის ზურგით იწმენდდა და
ამბობდა:

„რა სისულელეა, რა სისულელეა!“
მერე უცებ დამწვიდდა. გამობრუნდა
და შინისკენ გასწია. გზაზე ჩუმად იცი-
ნოდა. დროდადრო ამბობდა: „მარიამ,
მარიამ!“ — გზა უეცრად, მომავლურებ-
ლად გაგრძელდა. გამვლელები მხარს
ჰკრავდნენ ხოლმე, მიმართულებას უც-
ვლიდნენ და ამის გამო სხეული ერწყე-

გურამ სხირტლაძე

ბაზარი ცაცხვი *

ოდა, ქანაობდა იღუმალ, შინაგან რიტმს აყოლილი. მიდიოდა. შორს მთები მოსჩანდა, მთებზე¹ ნახევრადღანგრეული ციხე-მონასტრები, მთებში — გამოქვაბულები. ახლოს — ხან ქალაქები იყო, სამ-ოთხ სათუღიანი ნაცრისფერი სახლები, წითელი სახურავები და აივნებზე გადმოყიდებული სარეცხი. ამ ქალაქების მცხოვრებთათვის თავიანთი ქალაქის იქით სამყარო არ არსებობდა. უფრო ხშირად ყანები და ვენახები იყო. გაშლილ ველებზე გლეხები მოჩანდნენ. ისინი ზურგშექცევით იდგნენ ქვეყნისაკენ, ცისკენ, მაყურებლისაკენ და მუშაობდნენ. ებრძოდნენ მიწას, ცას... მუშაობდნენ. სოფლები იშვიათად ჩანდა მატარებლის ფანჯრიდან. სოფლები დამსხვრეული გემებივით მიცურავდნენ მატარებლის მიღმა. საურმე გზებზე, ორლობებში მანქანები დაიარებოდნენ, რკინიგზის პირას ღიაიანი ბავშვები იდგნენ და პირში თითჩაყოფილები ცნობისმოყვარეობით გასცქეროდნენ მატარებელს. უფროსები კი — ზოგი სიცილით იქნევდა ხელს, ზოგი კი უკიჟინებდა. პატარა გაჩერებებზე მოკლევადიან გოგოებს და თავსაფრიან ქალებს ვედროებით და ტაშტებით ხილი დაჰქონდათ და ყიდდნენ. უცხო რამ ხილად იჭმებოდა იქ ნაყიდი ვაშლი, თუ მსხალი, ატამი.. სახლთან სიკო და მარიამი დახვდა გურამს. სიკომ დარცხვენით უთხრა:

— რა იყო, გურამ, ნაწყენი ხომ არა ხარ?

მარიამმა მკლავში წაავლო ხელი და შიშით უთხრა:

— ტუჩიდან სახლი გდის!

გურამმა მხიარულად გაიცინა. ცას ახედა და ხელები გაშალა:

— „თქვენ გვედრებით, ველებო, კიდეც ველებო მზიანო, ე გოგო, ჩემი სიცოცხლე, არაფრით დამიზიანოთ“. მოგწონს, მარიამ?

მარიამს უცნაურად აუჩუყდა გული:

— ეგ ხომ ხშირად ვითქვამს ჩემთვის; ყოველთვის მომწონდა.

გურამმა ხელი ჩაიქნია:

— სიკო, ვარლამს უთხარი, არაფერს არ ვუბამ. არც შენ. მუსიკოსს კი ვუჩვენებ სეირს, იცოდე.

სიკომ დაიმორცხვა, მარიამმა კი თქვა:

— მუსიკოსს რას ერჩი, იმან ახლაც არ იცის, რა მოხდა. შინ ვარლამმა წაიყვანა.

გურამმა ჯიუტად გაიქნია თავი:

— სწორედ მაგიტომ. რამდენი წაქცეული კაცი ვნახო, ყველას წიხლი ჩაეცე? თუ ხალხი ხართ, გამანებეთ თავი, მეძინება. — თქვა და ეზოში შევიდა.

●

კარი დაკეტილი დაუხვდა და კარგახნის ბრაზუნის მერე გაუღო ბაბუამ.

— ამ შუალამემდე სად დადიხარ? — ჩაიბუზღუნა ბაბუამ და გაბრუნდა.

გურამი ტანგაუხდელად მიწვა ლოგინზე და მაშინვე იგოძნო საკუთარ სხეულქვეშ თავგანწირული ფართხალი. ეამათე იყო. გურამი მოწყვეტით ეგდო ლოგინზე, ჩუმად იცინოდა. ამბობდა: „დღეს რატომ შემაშინე, ეგრე მოგიხდება“, და ყურს უგდებდა მათეს ფართხალს. როგორც იქნა, დამშვიდდა მათე და უცნაურად შეცვლილი წრიბინა, გამყინავი ხმით დაიწყო: „წუხნელ მარიამმა სიზმარი ნახა. თითქოს მოდრეგბულ, მღვრიე წყალში იდგა და გამოსვლას ცდილობდა. ნაპირი ახლოს იყო, სულ ახლოს. ნაპირზე ვიღაც იდგა და ხელს უწვდიდა. როგორც იქნა, მიაწვდინა მარიამმა ხელი უცნობს. ღონიერი, ბანჯგვლიანი ხელი ჰქონდა, მსხვილი, მეჩხერი თმით დაფარული. თუ მოისურვებდი, შეგეძლო თმა დაგეთვალა. იმ ხელს მოჰყავდა მარიამი, უახლოვდებოდა ნაპირს, მაგრამ რაწამს მარიამი ნაპირზე ფეხს შედგამდა, ნაპირი იშლებოდა. მდინარე კი ფართოვდებოდა...“ გურამმა აღარ აცალა მათეს ამბის მოყოლა. თვითონ განაგრძო: „ღამე მოვიდა. ჩვენ ზღვისპირას სკამებზე ვისხედით — სამი გოგო და სამი ბიჭი. პატარა, წყნარი ტალღები ფრთხილად იმსხვრეოდა ნაპირზე. ისმოდა ჭრიჭინობელების ნაღვლიანი ხმა და ბაყაყე-

ბის ყიყინი. ეს ხმები საოცრად ერწყმო-
და მუსიკას, შორიდან რომ ისმოდა:
თავბრუ მესხმოდა. ჩემს გვერდით ქალი
იჯდა და მე იდაყვით ვეხებოდი მის სხე-
ულს. ვეხებოდი და მთელი ქვეყანა,
მთელი ეს უთვალავი ცა ტრიალებდა,
ირეოდა, აესებდა სხეულს, გულს. მერე
მე ფრთხილად შევეხე ქალის ხელს, ქა-
ლის ხელი კი თბილი იყო და მთრთოლ-
ვარე. ქალმა არ წამართვა ხელი, წყნა-
რად მომაყრდნო თავი, სწორედ ისე,
წიგნებში რომ წერია და კინოებში რო-
მაა. მე მხართან, კისერზე ვგრძნობდი
ქალის ცხელ თმას, ლამაზ თავს და ცეც-
ხლი მეკიდა მხარზე, ცეცხლი სწვავდა
მხრებს, კისერს, სხეულს. ამ დროს ჩე-
მი ხმა მომესმა და გამიკვირდა, რომ
ასეთ დროს, ამ დიად ღამეში ლაპარაკი
შემძლო: „მე თქვენ დაგხატავთ. აი,
ასე. არა, ზღვისპირას, ნაპირზე. ზღვა
ღელავს, უშველებელი ტალღები ფერ-
ხით გეხეთქებათ. თქვენ დგახართ და
ყველადღერი ბრწყინავს თქვენს გარშე-
მო. არა, მიცურავთ, თეთრ, ვერცხლის-
ფერ ნისლში მიცურავთ. ზღვა კი გა-
რინდებულა თქვენს უკან. განაბულა და
თქვენს დიდ, ცისფერ თვალებში ცი-
სარტყელები ჩამდგარან.“ — ეს ვთქვი
და გავჩუმდი, რადგან ქალის სიცილი
მომესმა, მერე მისი სიტყვები: „ძვირფა-
სო, მე ხომ შავი თვალები მაქვს, აღარ
გახსოვს?“ მერე ახლოს მომიჯდა, მო-
მეკრო და ჩამჩურჩულა: „რად გინდა
ჩემი დახატვა, განა ხატვის დროა ახ-
ლა?“ — მომეკრო. მე ვიგრძენი თბილი
მკერდი, ქალის სხეული — ახლოს, ახ-
ლოს, მდელვარე, ანთებული... დავეყვი-
რე: „რა გქვია შენ, მითხარი, რა გქვია?“
— მაშინლა შევამჩნიე, რომ მარტო ვი-
ყავით და კიდეც ეს დავეყვირე: „შენი
ამხანაგები სად არიან, მითხარი, რა იქ-
ნენ!“ ქალმა კი მითხრა: „რა გაყვირებს,
გადარეულო, ასე დათვერი?“ მე გავიქე-
ცი. გავშორდი. მერე, გვიან ჩემი ამხანა-
გებიც მოვიდნენ — კმაყოფილები და
მხიარულები. ერთმა თქვა: „ყოჩაღ, გუ-
რამ, ნამუსი შეგინახავს!“ მეორემ თქვა:
„ვერ მოგართვი, არ დანებდა“. ასე იყო.

მათე თავისას ყვებოდა: „ფართოვდებო-
და. მთელი ქვეყანა ივსებოდა წყლით.
მერე, იმდენი წყალი დადგა, ისე დაითა-
რა ქვეყანა წყლით, რომ წყალი მიწა
გახდა, მიწა — წყალი, და მარიამს მხო-
ლოდ ერთი ბანჯგვლიანი ხელიღა ეჭი-
დებოდა. კაცი აღარ იყო. იყო მხოლოდ
ხელი, რომელიც ღონივრად ბლუჯავდა
მარიამის ნაზ თითებს. „გამიშვი!“ —
ეხვეწებოდა მარიამი, მაგრამ ვის უნდა
გაეშვა“.

დილას თავი სტკიოდა გურამს. ქვედა
ტუჩი გასივებოდა და ყბას ძირს ეწე-
ოდა. გარეთ უხვად ანათებდა მზე.
ეზოში, ბებერ ცაცხვზე მხიარულად
ქლურტულებდნენ ჩიტები. გვიანი დი-
ლის სიჩუმე იდგა, სანამ მარიამი მოვი-
დოდა. მერე კი ყველაფერი ალაპარაკ-
და, ამოძრავდა, „არა გრცხვენია, გუ-
რამ, რა ჰქენი. რა ამბავი ატეხე! აგრე
როგორ შეიძლება. აი, ნახე, მკლავი
სულ დამილურჯე.“ მარიამმა მკლავი
უჩვენა. მკლავზე სამი ლურჯი ზოლი
აჩნდა. გურამს ლაპარაკის თავი არ
ჰქონდა, ეგლა უთხრა: „მაპატიე, მარი-
ამ!“ ხელი გაუწოდა. ლოგინზე დაისვა.
მარიამი გუშინდელ ამბავს ჰყვებოდა
გაუთჳებლად. გურამმა თავზე ხელი გა-
დაუსვა. მოეფერა: „მაპატიე, მარიამ“.
ეს ისე თქვა, მარიამი გაჩუმდა და შეა-
ჩერდა. წამიერი დუნილი იყო და გუ-
რამმა იგრძნო მწველი, სრულიად დაუ-
მორჩილებელი ძალა რომ აბორგდა სხე-
ულში. მარიამს ცისფერი თვალები
ჰქონდა, გაკვირვებული, ცნობისმოყვა-
რე, მომლოდინე. ო-ო, როგორი შიშნა-
რები მოლოდინი იყო მარიამის დიდ,
ლამაზ თვალებში. გურამმა ღონივრად
მიიზიდა მარიამი, ჩაიკრა, უაზროდ ამ-
ბობდა: „მაპატიე, მარიამ“, და ჰკოცნი-
და. მერე ოდნავ დაწყნარდა, მარიამის
მკერდი იგრძნო, პატარა, მკვრივი მკერ-
დი. მკლავებში მარიამის სხეული ფარ-
თხალებდა, თრთოდა, კენესოდა. „გუ-
რამ, ო, გურამ“, „მაპატიე, მარიამ!“ —

გურამ სხირბლაძე
ბაბაერი ცაცხვი

იმეორებდა გურამი. გულში იკრავდა, იკრავდა, თითქოს უნდოდა სხეული სხეულში არეულიყო, ერთარსებად გა-
დაქცეულიყო. მარიამმა გაიბრძოლა, დაიკვნესა, გულსიპირზე კაბა შემოეხ-
სნა, გადაეწია, მხრისთავი გამოუჩნდა, თეთრი, თეთრი მკერდი, იბრძოდა მარი-
ამი...

„ვაიმე“... იკივლა მარიამმა და გუ-
რამმა ისევ ის ერთი, აკვიატებული სიტ-
ყვა თქვა: „მაპატიე“. — საკუთარი თა-
ვისადმი ზიზღა წამით ელვასავით გაპ-
კრა. „ვაიმე“, — უკვე ჩუმად ამბობდა
მარიამი, ტუჩებს იკნევდა, ლამაზ, წი-
თელ ტუჩებს. გაფითრებულ სახეზე კუ-
ლულებად ეყარა ოქროსფერი თმა. თვა-
ლები დახუჭა და გრძელ, შავ წამწამებ-
ზე მარგალიტებად აენთო ცრემლი...

უეცრად გარდაიქმნა მარიამი, დაწ-
ყნარდა. გურამის მკლავზე მიესვენა და
თვალბმბილულული ეჩურჩულებოდა.

გარეთ უხვად ანათებდა მზე და ბე-
ბერ ცაცხვზე ჟღერტულებდნენ ჩიტები.
მარიამი ამბობდა:

— სადმე მოვეწყობით. აი ნახავ, რა
კარგად ვიქნებით. მე შვილი მეყოლება,
ბიჭი. აუცილებლად ბიჭი იქნება. შენ
დაგემგვანება. აი, ნახავ, ამასობაში შენც
დაამთავრებ და ექიმი იქნები. მერე,
სამსახურიდან რომ მოხვალ, ჩვენი გია
შემოგეგებება. გია დავარქვათ, ხომ?
გია დაგხვდება და გეტყვის: „ძალიან
დაიღალე, მამიკო?“. შენ დაღლილი იქ-
ნები, მაგრამ არ შეიმჩნევ. აბა რა იქნე-
ბა, მთელი დღე ავადმყოფებთან... მერე
ვისადილებთ და შენ სადილებს მერე
ერთ პაპიროსს მოსწევ. ხომ დაიწყებ
პაპიროსის წევას, ა? ოღონდ ბევრი არ
გინდა.

გურამი იწვა და ჩუმად იყო. განძრე-
ვის ეშინოდა, თითქოს ვინმეს მძიმე რამ
ჭრილობა მიეყენებინოს...

საღამოს მოიღრუბლა. მეზობელი ბა-
იათებს უკრავდა და ეს გაუთავებელი
ბაიათები სულს უმღვრევდა გურამს.
უცნაურად მოთენთილი, დაცლილი და
მიტოვებული იყო. გვიან საღამოს,
როდესაც წვიმა დაიწყო, როგორც

იქნა, მათეც მოვიდა. გურამს გაუხარდა.
მათე ცუდი, მწარე სიცილით მოვიდა.
გურამს შეცვლილი ეჩვენა მათე, ვაც-
რეცილი. მათეს არაფერი უთქვამს. მი-
ვიდა გურამთან, ხელში ხელი ჩასჭიდა
და მოსწია. როდესაც გურამი გაუძა-
ლიანდა, მაშინდა უთხრა: „წამო, კიდეც
რალაცას გაჩვენებ“. გურამი მორჩილად
წამოდგა. მხოლოდ ეს იყო, ნელა იცვამ-
და და დროს აჰიანურებდა. ბოლოს,
ჩაცმას მორჩა და გარეთ გავიდნენ. ჩუ-
მად მიდიოდნენ. მათეს მაგრად ჩაეჭიდა
ხელი. გაიარეს ერთი ქუჩა, მეორე, მთე-
ლი ქალაქი. გავიდნენ ქალაქგარეთ და
ერთ ქოხთან მივიდნენ. ქოხი ველზე იდ-
გა. ბნელში პატარა და უპატრონო ჩან-
და. მათემ სუსტად განათებულ ფანჯა-
რასთან მიიყვანა გურამი და ხელით
აჩვენა, ნახეო. გურამმა შეიხედა. ქო-
ხის კუთხეში სანთელი ენთო. სანთელი
საწოლზე დახვავებულ ბალიშებს ანა-
თებდა, რომ დაუკვირდა, მაშინდა შეამ-
ჩნია, საწოლზე, ბალიშებზე ადამიანი
იწვა. სანთლის მკრთალ შუქზე ადამიანი
უმწერო ჩანდა. კედელზე ხალიჩა ეკიდა,
ხალიჩის ბოლო ტახტზე იყო გადმოფე-
ნილი, ტახტზე მუთაქები ეყარა. კედელ-
ზე, ხალიჩაზე თოფი და ხმალი ეკიდა.
თოფსა და ხმალს შუა—ჩოხა-ახალუხია-
ნი, დიდუღვამაკაცის სურათი... გარეთ
ციოდა. წვიმდა. ჰქროდა ქარი. გურამმა
მათე ვეღარსად დაინახა და ამ შორეულ
ველზე, ობოლ ქოხთან მყოფს შეეშინდა
მარტოობის. ქოხში შესვლა დააპირა,
მაგრამ საწოლზე ადამიანი ისე მშვი-
დად იწვა, რომ მოერიდა და ისევ ფან-
ჯარას მიეკრო. უეცრად ქარმა ქოხის
კარი შეღო. თითქოს ფეხი ჰკრესო, ისე
შეანერგია ქარმა კარი. სანთელი ჩააქრო.
ახლა ადამიანის ჩრდილი გაიხარდა, და-
იბურა. გურამმა დაინახა: როგორ წამო-
იწია ადამიანმა ბალიშებზე. ხმა გაიგო-
ნა: „თოფი. თოფი მომიტანე“. მერე
ადამიანის ხელში თოფი დაინახა. მერე
ლულიდან გამოვარდნილმა ცეცხლის
ენამ გაიელვა. ადამიანი კარში ჩამდგარ
ლამეს ესროდა. ორჯერ, ტრაბახით, რი-
ხით იქუხა და უეცრად ჩამოვარდნილ

სიჩუმეში მოკრძალებული ბრახუნით ჩაცურდა თოფი იატაკზე. ადამიანი ნელა, მძიმედ მიეყრდნო ბალიშების გროვას და მაშინ შევიდა ქოხში გურამი. კარი დაეკეტა. სანთელი აანთო. საწოლზე მთლად გაცრეცილი, დაღუპული მიცვალებული იწვა. გურამმა დაიყვირა: „მათე! მათე!“ — მხოლოდ წვიმის შხაბუნი და ქარის ავი ზმუილი ისმოდა. ქოხის გარეთ კი მკვრივი ღამე იდგა და გურამი იძახდა: „მათე! მათე!“

წვიმიანი დილა გათენდა. მარიამი მოვიდა.

— დღეს არ წახვიდე ინსტიტუტში. მოვირჩემა და მერე წადი. — საბანი გადაფარა, წიგნები გაასწორა: — შენმა ბაბუამ მითხრა, სტუმელი გაუკეთე რამეო. ამ დილას შემხვდა. ახლავე გავაკეთებ. — თქვა მარიამმა და სამზარეულოში გავიდა.

მეტისმეტად დაღლილი იყო გურამი. იწვა და ფიქრობდა სოფელი ახსენდებოდა. გრძელი, მშვიდი საღამოები. ორლობეში სოფლის გოგო-ბიჭები იკრიბებოდნენ, ამბებს ყვებოდნენ: ამ მთისას, იმ მთისას და მალულად უქვრეტდნენ ერთმანეთს. აქ, ამ გოგო-ბიჭებში იყო მათი მომავალი, ოჯახი, ცხოვრება; ცხოვრება, რომელიც ასევე განმეორდებოდა მათი შეილებსთვისაც... შაბათ-კვირას სოფლის ბიჭებს დოლ-გარმონი გამოჰქონდათ, შეკრავდნენ წრეს და ჩაღებოდა ცეკვა-თამაში. რომელიმე ოჯახიდან შეზარხოშებული მოქიფებები მოვიდოდნენ, აურდაურევდნენ იქაურობას, დააწიოკებდნენ სოფლის გოგოებს. ხანდახან ჩხუბს ასტეხდნენ და იყო გაუთავებელი გაწევ-გამოწევა.

გურამს ნაზიკო ახსენდებოდა—სოფლის თვალი. დიდი, ჯანღონით სავსე გოგო, ნახშირით შავთმიანი. ნაზიკოს მზეში და ქარში ოდნავ დახეთქილი ლოყები და ნაღვლიანი შავი თვალები ჰქონდა. გოგო უკვე გასათხოვარი იყო და მშობლები ისე ადვილად აღარ უშვებდნენ კალოზე — სოფლის თავშესა-

ყარ ადგილას. მერე გათხოვდა ნაზიკო. ვიღაც სხვა სოფელს წაყვა და სოფელში ყველას რაღაც დააქლდა. მერე ხმები მოდიოდა, ნაზიკოს ცუდი ბედი შეხვდაო...

„ნეტა, როგორ არის ახლა ნაზიკო? — ფიქრობდა გურამი და ახალო, უცხოები ტკივილით ტკიოდა გული: — ნეტა, სად არის ახლა ნაზიკო?“

მ ა თ ე

მათე საწოლთან იდგა, სკამის ზურგს დაყრდნობოდა და ყურს უგდებდა თავისთავს. სხეული სრულიად დასცარიელებოდა, მხოლოდ გულის ყრუ გუგუნი და სისხლის შხუილი ესმოდა. გული გუნდ-გუნდად ისროდა სისხლს და სხეული ქანაობდა, ნავევით ირწეოდა. მერე მათემ ყურადღება მიაქცია წინ მდგომ ადამიანს. ადამიანმა ხელი შეახო მათეს, ფრთხილად მოუთათუნა მხარზე, წელზე შემოხვია და წაიყვანა. გაიარეს ოთახი, დერეფანი. ღამეში გართხმული ჩრდილები შეკრულიყვნენ და უძრავად იდგნენ დერეფნის კედლებთან. გაიარეს დერეფანი და დარბაზში შევიდნენ. დარბაზში გრძელი მერხები რიგებად ეწყო და ზედ მდუმარე ხალხი ისხდა. სიღრმეში მსხდომნი უცნაურად აწოწილიყვნენ, ბინდში გაერთიანებულიყვნენ და ირწეოდნენ, თითქოს ჩუმ, იდუმალ ხორუმს ცეკვავდნენ. ახლოს მსხდომნი კი ცნობისმოყვარეობით შესცქეროდნენ მათეს. ისმოდა ბუბუნი, ქალღალდის შრიალი. გრძელ, იატაკიდან ჭერამდე ჩადგმულ ფანჯარაში უხვად შემოდოდა მზე. მზის სხივი ირიბად კვეთდა ნისლიან ბინდსა და კაშკაშა სინათლეს. სხივებში ზანტად ნებივრობდა ცისფერი კვამლის წვრილი ზოლი.

მათე მზისკენ გაეშურა, ჩაყენითა უხვ, ალერსიან სხივებში და მოწყვეტილ დაეცა მიწოდებულ სკამზე. მზე თვალებში, ნაოჭიან შუბლზე სცემდა. მათე პირდაპირ შესცქეროდა მზეს, თვალს არ უხუ-

გურამ სხირბლაძე
ბამბერი ცაცხვი

კავდა, უხაროდა მზე, სხივების თბილი ალერსი, სუფთა უნაპირო ცა. ისმოდა მშვიდი, თანაბარი ზუზუნნი და მათეს სხეულში წამოტივტივდა გრძნობა იმისა, რომ ცოტა უჩვეულო იყო ყოველივე ეს. უეცრად საკუთარი თავიც ეუცხოვა, — გარემოსაგან ნებაყოფლობით მოწყვეტილი, უცნაურად შეტრიალებული, უკან, სხეულში ჩაბრუნებული, და ლაპარაკი მოუნდა. გულის გადაშლა თავისი დარდების და სიხარულის, პატარა, მაგრამ მნიშვნელოვანი სიხარულის განდობა მოუნდა გარშემო მყოფთათვის... მათეს დარბაზიდან ხმა მოესმა:

— აბა, მათე, გენაცვალე, გვიამბე რა გაწუხებდა?!

უეცრად მტკივნეულად შეიგრძნო მათემ, გარშემომყოფთათვის მისი სატიკივარი და პატარა, მაგრამ მნიშვნელოვანი სიხარული იმდენად მცირე და შორეულია, რომ მათ შეუძლიათ, აი ასე მკვახედ და მოურიდებლად უთხრან მათეს — გვიამბე!

მათე მზისკენ შეტრიალდა. სუფთა ცაზე შავი ღრუბელი გამოჩენილიყო. შავი ღრუბელი უსასრულოდ გართხმულიყო ცაზე და ნელა უახლოვდებოდა მზეს. მიუახლოვდა, დაფარა, ჩაქრა მზე. ნელა დაუბრუნდა მათე თავის საწოლს. გადაიარა დარბაზი, დერეფანი — იმავე გზით, რომლითაც მოვიდა. მათეს ზურგს უკან მკვრივ კედლად იდგა სიცარიელე. საკუთარი ფეხის ხმა ესმოდა, მსუბუქი, არეული. „ახლა შემოდგომაა და ღრუბელი მთელ ცას ფარავს. ღრუბელი დიდია, მჭიდროდ ნაქსოვი და იწვიმებს მანამ, სანამ სულ არ დაიცლება წვიმისაგან. მზე ღრუბლებს უკანაა, ისე უკან, რომ მისი გახევა ან დადნობა არ შეუძლია“. მზე მათესაგან შორს იყო და მათეს მონატრა მზე. მათემ თქვა: „მზეო, მზეო, ცხრათვალა, ვის უცინი, ვისა?“ ტკბილი, ნალვლიანი გრძნობა მოერია ამ სიტყვებზე. რამდენჯერმე გაიმეორა. თხელი საბანი თვალეზე გადაიფარა და სცადა, თავისი გულისთვის დაეგდო ყური. ისევ ყრუ გუგუნით მუ-

შაობდა გული, მაგრამ მათეს თითქმის აღარ ესმოდა. ახლა მზის გახსენება სცადა და გაიხსენა: მზე უხვად შემოდის გრძელ, იატაკიდან ჭერამდე ჩადგმულ ფანჯარაში. გარშემო მღუპარე ხალხი იდგა და იქიდან ისმოდა მბრძანებლური ხმა: „აბა, მათე, ვინაა ჩვენში მართალი და ძლიერი. ჩვენ თუ შენ“. ამ სიტყვებზე ხალხი ხარხარებდა და მათე სათითაოდ აშტერდებოდა ყველას. გარშემო მყოფთ სერიოზული, ოდნავ მკაცრი სახეები ჰქონდათ და მათეს ეს ხარხარი, ყურებში რომ ესმოდა და ასე არ შეესაბამებოდა მოხარხარეთა გამომეტყველებას, შიშს ჰკვირდა. „რატომ?“ — გამწვარებით ცდილობდა მათე ამ თავშეუკავებელი მხიარულების დაფარვას თავისი უმწეო ხმით. „რატომ მეკითხებით ამას? რატომ ვკითხულობთ, ვინ არის მართალი და ვინ მტყუანი? ვინ განსჯის ამას ჩვენს შორის? ან რად გინდათ ამის განსჯა?“ ხმა კი უღმობელი და მკაცრი იყო: „შენ შენს ცხოვრებას ამთავრებ, მათე!“ „მერე? — კითხულობდა მათე, — მერე? განა ახლა რომ მითხრათ, ცუდად იცხოვრეო, რა გაკეთდება. რატომ ადრე არ მკითხეთ?“

ჰაერი აღარ მყოფნიდა მათეს. თხელი საბანი ტყეის გაქვავებული ფურცელივით აწევებოდა გამხდარ მკერდს. ნაცრისფერი დღე იდგა და გარედან ისმოდა ქალაქის ხმა. ხმა ნალვლიანი, მოკრძალებულიყო. მათემ ლოგინიდან წამოდგომა დააპირა. სხეული დამძიმებოდა და ჯიუტად იწევდა ქვემოთ, მიწისკენ. მათე ერთ ხანს ებრძოდა სხეულს, მერე დასდლია. წამოდგა. მეზობელ საწოლზე ორნი ღომინოს თამაშობდნენ. მათე ფანჯარასთან მივიდა, მხრით კედელს მიეყრდნო და ასე, ოდნავ მალულად ქუჩას გასცქეროდა. მერე საათი იკითხა, ცას ახედა. კვლავ საათი იკითხა და ისევ დაწვა. ნელა ქრებოდა ნაცრისფერი დღე. „ნეტავ რომელი საათია?“ — გაიფიქრა მათემ, საბანი თავზე გადაიხურა და ჩასთვლიმა.

გარშემო გაუთავებელი, უსაშველო ღუმილი იდგა. მათე ყურს უგდებდა სი-

ჩუმეს, იმედით ელოდა — როდის გა-
თავდებოდა სიჩუმე. ფართოდ გახელი-
ლი თვალებით შეაქებდა ღამეს. ფანჯ-
რიდან სუსტი, ნაცრისფერი სინათლე
შემოდოდა. სიჩუმე არ თავდებოდა,
მძაფრდებოდა, კიოდა ყურებში. მათემ
ყურები დაიხშო. ერთხანს ასე იყო. შემ-
დეგ უეცრად მოიშორა ხელები და სა-
ბანში ჩამალა — ჰაერის ნაკადი შხუი-
ლით შეიჭრა გონებაში. ისევ მძაფრი
სიჩუმე ჩამოვარდა. მათეს შეეშინდა. სი-
ჩუმე ყოველი მხრიდან აწვევბოდა, თე-
ლავდა.

თვალები დახუჭა და შეეცადა მზე და-
ენახა. შავი, ზანტი კამეჩები რწყევით
მოდიოდნენ. კამეჩების თვალუწყდენე-
ლი ჯოგი რწყევით მოედინებოდა. მათემ
შეხსიერება დაძაბა, საღ ენახა კამეჩე-
ბის ჯოგი? გარემო დაავიწყდა — სი-
ჩუმე და ფანჯრიდან დაღვრილი ნაც-
რისფერი სინათლე... უეცრად აინთო
ღამე. მფრთხალი, გაშმაგებული კივილი
და ბლავილი ისმოდა. სოფლის ბოლოში
ვეება კოკონი ცას ეპოტინებოდა, მთე-
ლი სოფელი საესე იყო კამეჩებით, გა-
ფართოებულ თვალებში ცეცხლი უე-
ლავდათ და უთავბოლოდ, უწყვეტ ნაკა-
დად მიედინებოდნენ. გზად ყოველივეს
თელავდნენ, მძიმე, ფართო ფლოქვებით
ქეებს აკვესებდნენ. „მოეცალეთ!“ —
ისმოდა კივილი. გადარიბინეს სოფელი.
წავიდნენ. ახლა ადამიანები გამოჩნდნენ.
ცეცხლი ჩაქრა. „ხალხო, ვინმე ხომ არ
გეკლია!“ — ერთმანეთს ეძებდნენ. შო-
რიდან, ტყიდან კამეჩების ბლავილი მო-
ისმოდა. ცეცხლი ჩაქრა და სიბნელეში
ალარ ჩანდა ადამიანების გამურული სა-
ხეები და ანთებული თვალები. ორღო-
ბეში ზმუილი და ფლოქვების მძიმე ხმა
მოისმა. ორად გაყოფილ ბრბოში დინ-
ჯად შემოვიდა ზანტი, შავი კამეჩი და
მასზე ამხედრებული ბიჭი. მათემ კმა-
ყოფილებით ჩაიხიბთხითა. ჩათბუნდა.
მყუდროდ მოეწყო... „იქ, სადაც მე ვი-
ყავი, სიჩუმე მაჭლაჯუნად დასწოლია
ყოველივეს და ფანჯარაში სუსტი, ნაც-
რისფერი სინათლე ჩანს“.

მათეს გზა ნათელი და ხმაურიაინ

იყო. ისმოდა შორეული, ნაცნობი სიმ-
ღერა: „მხოლოდ შენ ერთს, რაც რომ
ჩემთვის-ის, მოუცი-ა მალდიდან ღმე-
ერთს!“ სიმღერას პატეფონზე უკრავდ-
ნენ და ხმა ხრინწიანი და აჩქარებული
იყო. სიმღერის ხმა სუსტდებოდა, შო-
რიდან მოისმოდა. მიიღია. პატარა ეზო-
ში ბებერი ცაცხვი იდგა და მათე შეა-
ქებდა ხეს. ნაღველმა და გაუგებარმა
შიშმა მოიცვა: „ცაცხვი დაბერებული
და ხმება“. „ხმება“, — მოესმა პასუხი
და შეკრთა. გონებაში უეცრად შემოიჭ-
რა გულის გუჟინი, სისხლის „შუილი
და გარშემო გართმული სიჩუმე“.

„შენ ვინა ხარ?“ — ჰკითხა მათემ და
მოპასუხეს დააკვირდა. ღამეში უცნო-
ბის ერთიანი, ლეგა სხეული უცნაურად
გაშეშებულიყო და თითქმის ეკვროდა
მათეს. „მე მათე ვარ“. — მათეს ნაღ-
ვლიანი სიცილი მოესმა: „დაგავიწყდი?“
შემდეგ ხელის შეხება იგრძნო და ისევ
უცნობის ჩუმე, ნაღვლიანი სიცილი მო-
ესმა: „წამოდი, ჩემო მათე, ჩემთან. ასე
როგორ დაგავიწყდი. წამო“. მათემ უპა-
სუხა: „მე ძალიან ავიდა ვარ“. ესა თქვა
მათემ და მოეშვა, დაწყნარდა. მათეს
გვერდით მდგომმა თქვა: „ჩვენი ჩვენი
ცხოვრება გვექონდა და ისე ვიცხოვრეთ,
როგორც შეგვექლო“. მათემ ამოიხრა:
„ეჰ, შენ რა გიჭირს, შენ ყოველთვის
კარგად იქნები, ბედნიერი და მხიარუ-
ლი“. „გახსოვს?“ — ჰკითხა მათეს გვერ-
დით მდგომმა, — დიდი, დაბურული
ტყე. ტყე ცისფერი იყო, რადგან ტყის
უკან დიდი, ლურჯი მთა იდგა, მთის
თავზე კი ანკარა ცა“. მათემ გაიღიმა:
„ტყის პირად ხასხასა, მწევანე მოლი იყო.
მოლზე ცხვრის ფარა ბალახობდა.
ცხვარს გოგო და ბიჭი მწყემსავდა. გო-
გოს მოკლე, სიფრთხანა კაბა ეცვა, ისე,
რომ კაბაში მკრთალად მოსჩანდა მოქ-
ნილი ტანი, რძისფერი სხეული. გოგოს
მკერდზე მსხვილი, მზუზინავი შავი ნაწ-
ნავი გადმოეგდო, ერთ ხელში მარწყვით
სავსე კალათა ეჭირა, მეორეში ვარდი,

გურამ სიმბლაძე
ბავშვი ცაცხვი

და გაღიმებული შესცქეროდა ბიჭს. ბიჭი მაღალ ბალახში მოკალათებულიყო, ცას შეჰყურებდა და სალამურს უკრავდა. მათე უეცრად გაბრაზდა: „მერე ტყე, მთა, მარწყვი. სად არის მარწყვი?“ მათემ ცაცხვს ზურგი შეაქცია. ზურგს უკან ცაცხვის ჩრდილი ურჩხულს ჰგავდა და ქვიან მიწაზე უზარმაზარი ჩრდილი შიშის მომგვრელად მოძრაობდა. ეს ზურგს უკან. წინ კი ხალხით სავსე მოედანი იყო. მათე აკვირდებოდა ხალხს და წინ მდგომნი უცნაურად ენაცნობებოდნენ. მათეს თანამოსაუბრეც მათ შორის ჩამდგარიყო და ეუბნებოდა: „აი, ჩვენა ვართ. სულ ჩვენ ვართ“. „თქვენ?“ — ბრაზით ამბობდა მათე, — რა გინდათ? თქვენ როგორღა იცხოვრეთ?“ მათე წინ მიდიოდა — ხალხისკენ. ისინი უკან იწევდნენ და... მათე მკერდით მიიწვია წინ მდგომთ. დასძლია. ახლა გარშემო, სანამდისაც თვალი გასწვდებოდა, გაუვალე, წებოვანი ტალახი იყო. მათე მთელ ძალ-ღონეს ძაბავდა და ტალახი იზილებოდა, ითხაზნებოდა. ძირს იხედებოდა და ფეხქვეშ, ლანჩებქვეშ, ნაცნობ სახეებს ხედავდა, მოპოტინე, უხო-რცო ხელებს. მათე ამბობდა: „მე ჩემით ვიცხოვრე. როგორც შემეძლო“. ამ სიტყვების წარმოთქმა მეტი ძალის დაძაბვას მოითხოვდა და მათეს ძალა გამოე-ლია. დაიღალა.

მძიმედ გათენდა და გავიდა დილა. მათე საწოლზე იჯდა და ღომინოს თამაშობდა. მეტისმეტად დაღლილი იყო და თამაშს მალე მიაწება თავი. ერთ ხანს მეზობლების თამაშს ადევნებდა თვალყურს. მერე ესეც მოზეზრდა. ფანჯარას შეაქცერდა. ღრუბლიანი დღე იდგა. ფანჯრის წინ ფოთლებშეყვითლებული ხის წვერი მოჩანდა. ხეზე მოზუზული ბელურები ისხდნენ და ღინჯად ატრიალებდნენ თავს. სცრიადა. წვიმის წვეთები ხის ტოტებზე, ფოთლებში გროვდებოდა, ერთდებოდა და მერე მძიმედ ეცემოდა ძირს.

მათე ფანჯრის მინას აეკრა და თვი-

თეული წვეთის ჩამოვარდნას თვალს ადევნებდა. იშვიათად თუ ჩააღწევდა წვეთი მიწამდე. ტოტებზე, ფოთლებში იმსხვრეოდა, იფანტებოდა. მათეს უცნაურად სწყდებოდა გული ყოველი წვეთის დაკარგვაზე, უნდოდა, მიწამდე ჩაეღწია წვეთებს. იქ მყოფთ უთხრა:

— წვიმის წვეთები ფოთლებში გროვდება. მერე, ქარი რომ დაუბერავს, ან ჩიტი გაარხევს, წვიმის მსხვილი წვეთი წყდება და ძირს ეცემა, მაგრამ მიწამდე ვერ აღწევს, გზაში იკარგება.

გამოეპასუხნენ:

— ეგრეა... — იქ მყოფთ არ ეცალათ მათესათვის, ისინი ღომინოს თამაშობდნენ.

— ეგრეა, — გაიმეორა მათემ, — გზაში იკარგება, — მათე ერთ ხანს ფიქრობდა, მერე თქვა, — წვიმა ყველგან მოდის და სადაც მოუხდება, იქ გროვდება, წვიმა ციდან მოდის და წვეთების გზაც იქ ისახება. წვეთებს არ ჩევანი არა აქვთ: სადაც დაგროვდება ერთ მძიმე წვეთად, იქ დაეცემა.

— ეგრეა, ეგრე, ჩემო მათე, — გამოეხმაურნენ იქ მყოფები, — შემოდგომაზე წვიმს, ზამთარში თოვს. ბუნების წესია.

მათე საწოლზე წამოწვა:

— ერთხელ სასაყლაოზე ვიყავი, დაკვლა არისო და სანახავად წავედით.

— ჰმ, კარგი სანახავია, ჩემმა მზემ, — გამოეპასუხა ერთ-ერთი.

სასაყლაო ხრიოკ ადგილას იყო. ირგვლივ მტვრიანი ქვები ეყარა და გახრწნილი ხორცის სუნნი იდგა. ხრიოკი ადგილის შუაში მოზრდილი მოედანი შემოეღობათ. მოედნის შიგნით სისუფთავე იყო. კარიბჭედან დაბალ, საშიშრად გართხმულ შენობამდე მიმავალ გზას მწვანე ბალახი და ლამაზი ყვავილები მიჰყვებოდა. შენობის წინ შადრევანი ჩქეფდა, ხოლო გვერდით პატარა კვადრატული მოედანი გამოეყოთ. მოედანზე, ერთ ადგილას, კამეჩები შეჯგუფულიყვნენ, ერთმანეთს აკვროდნენ, უძრავად, მორჩილად იდგნენ, თავი მალულა აეწიათ და ჰერს ყნოსავდნენ. ხან-

გამომშვებით ნაღვლიანად ზმუოდნენ. მოედანს შენობას ვიწრო ორღობით უერთდებოდა. სასაკლავოს უფროსი, ვეება, ზონზროხა და ხშირთმიანი კაცი, ამბობდა: „— აი, იმ მოედანს ჰქვია „ზაგონ“. დასაკლავ საქონელს იქ შევდენით და იქიდან შეგვყავს აი, იმ შენობაში იქ ჩვენი ბიჭები ერთ წუთში აკეთებენ თავის საქმეს. მარჯვე ბიჭები მყავს, — თავმომწონედ ამბობდა სასაკლავოს უფროსი და ხშირ, ჩამოფხატულ წარბებქვეშ მსხიარულად აელვარებდა წვრილ თვალებს, — ჩვენი თან სანიმუშო სისუფთავეა. აი. აჟ!“ სასაკლავოს უფროსი განუწყვეტლად მოძრაობდა, ცქმუტავდა. უეცრად მჭექარე ხმით გასძახა: „დროა, ბიჭებო! აი, მოვიდნენ. დაეწყოთ!“ ექსკურსანტებისავე მორცხვად შემობრუნდა: „აი, თქვენ გელოდებით, თორემ...“ ღობის გადაღმა რამდენიმე მანქანაზე და იქვე შეჩვეულულ ხალხზე მიუთითა, თან მსხიარულად ჩაიცინა: „ესენი მალაზიებიდან და საყასბოებიდან არიან. დილიდან ხორცს ელოდებიან. მაჟ!“ — ამასობაში პატარა მოედნის გარშემო საშინელი სირბილი და ყვირილი ატყდა. სახელოდაკაბიწებული და თავწყარული ყასბები ხელებს იქნევდნენ, კიოდნენ, ტაშტებს არახუნებდნენ. ამ ყვირილზე მანქანებთან შეჩვეულული ხალხიც სირბილით მოიჭრა მოედანთან და მათაც დაიწყეს ყვირილი, ხელების ქნევა. თან მსხიარული შეძახილებით აქეზებდნენ ერთმანეთს. აზარტი ექსკურსანტებსაც გადაედოთ და მოკიეინეთ ზოგიერთი მათგანიც შეერია. კამეჩები დაფრთხნენ. ერთი კუთხიდან მეორეს აწყდებოდნენ და ერთხმად, განწირულად ღმუოდნენ. ვილაც ყვიროდა: „გასასვლელი გააღე, შე ოხერო, შენა, გასასვლელი!“ გასასვლელი გააღეს, მაგრამ კამეჩები შენობისავე მანძიკ არ მიდიოდნენ. სასაკლავოს უფროსი აღფრთოვანებით უხსნიდა ექსკურსანტებს: „გრძნობენ, ეგ შეჩვეუბულები, გრძნობენ, აი!“ ყველა გასასვლელის საპირისპირო მხარეს შეიკრიბა და იქიდან მიერეკებოდა საქონელს.

შენობიდან საშინელი, აუტანელი სიკვდილის სუნი მოდიოდა, მაგრამ კამეჩებმა თავგზა დაკარგეს! — ზოგი უკან-უკან, გავით მიაწყდა გასასვლელს, ზოგი ჯიუტი, ღონიერი შუბლით. გასასვლელი ვიწრო იყო და ერთი კამეჩის მეტი ვერ გაეტეოდა. ერთ-ერთმა დაჯახნა სხვები, გავიდა, შენობას მიუახლოვდა. ნესტოებში ეკლიანი მათრახივით მოხვდა სიკვდილის მძაფრი სუნი და შეძრწუნებულმა, ამაზრზენად დაიბოყინა უკან მოაწყდა, მაგრამ ზურგიდან თავგზაბნეული ჯოგი აწევებოდა, აწევებოდა, და ნაბიჯ-ნაბიჯ, ნელა, მაგრამ გარდუვლად მიათრევდა ღია კარიდან გამოჩენილ სასაკლავოს ხაზაში. ბოლოს დანებდა წინ მღვამი კამეჩი, დაიზმუვლა. ქშენით დახარა ვეება ქედი. დიდი, შავი თვლები აუწყლიანდა. დინჯად, რწევით შევიდა ბნელ დარბაზში. ჯოგი გამყოს გაჰყვა... ვილაც ყვიროდა: „კარი ჩაუკეტე, შე ოხერო, კარი!“ კამეჩებს უკან დასახევი გზა მოუჭრეს და დარბაზში სათითაოდ უშვებდნენ: სამი. ოთხი. ხუთი. ექვსი. „გეყოფა, გეყოფა, გააჩერე!“ — ბრძანა ვილაცამ და დარბაზის კარი ჩაკეტეს. მეტს ერთბაშად ვერ მოერეოდნენ და ჯოგი დაანაწილეს. დიდ, ბნელ დარბაზში ექვსი კამეჩი გაუნძრევლად იდგა. ინერციამ საღამდისაც მიიყვანა, იქ გაჩერდნენ. მანამ სველ, ცხიმთან იატაკზე მოძრაობდნენ, ფეხი უსხლტებოდათ, მერე გაჩერდნენ და გაირინდნენ. ბნელ დარბაზში კამეჩების მუქი სხეული გამოიკვეთა. ისმოდა მძიმე ქშენა. ყასბები კედლებთან იდგნენ, ხელში ბრტყელი, გრძელი დანები ეჭირათ და კამეჩების დაშოშმინებას ელოდნენ. მერე ჯგუფად წამოვიდნენ. წელში მოხრილები, სწრაფები; ყოველივე ეს გარდაუვალი და უღმობელი იყო, როგორც უმაღლესი სამართალი... ყასბები ნელა უახლოვდებოდნენ კამეჩებს, ზომიერად, აუჩქარებლად. მერე უეცრად გაიშალნენ. უფრო მოიხარნენ, შეერიგ-

პურამ სირბლამაძე
ბაბაერი ცაცხიში

ნენ კამეჩებს და უკან გამოიქცნენ. ყველაფერი უხმაუროდ ზდებოდა. კამეჩებიც ამოძრავდნენ, ფეხი უცდებოდით ცხიმთან იატაკზე და იხოქებდნენ. სწრაფად დგებოდნენ ფეხზე და ერთ ადგილზე შეშდებოდნენ. არა, ო-ო არა, ოლონდ არ წაქცეულიყვნენ. იატაკზე სისხლი გაჩნდა. სისხლი რამდენიმე წვრილ ნაკადად მიედინებოდა იატაკის შუაგულისაკენ, სადაც ჩალრმავებული ადგილი იყო. ყასბები ისევ წამოვიდნენ მკაცრი წესრიგით, მოხიარნენ, შეერავენ კამეჩებს. ოლონდ მათი უკან დახევა აღარ იყო ისე სწრაფი, როგორც პირველად. იქვე ტრიალებდნენ. კამეჩებს ფეხი უხსლტებოდათ, მაგრამ უკვე ველარ დგებოდნენ. წინა ფეხებზე ჩაჩოქილები ამაოდ ცდილობდნენ ადგომას. დინჯად წვებოდნენ სისხლიან იატაკზე. მძიმედ სუნთქავდნენ. ერთს არ ჩაუჩოქია მხოლოდ. იდგა ადგილზე და ირწეოდა. მის გარშემო ადამიანი ფუსფუსებდა. დროდადრო ელვასავით გაიპრიანებდა მისი ბრტყელი, გრძელი დანა. მერე კამეჩი დინჯად დაწვა, თითქოს ისვენებდა. მხოლოდ ამ კამეჩმა დაიზმუვლა. არა, ამოიოხრა. თითქოს დალილს ეშველა და მოისვენა. კამეჩები უდრტვინველად იწვნენ ერთმანეთის გვერდით; დიდი, ლამაზი თვალებით შესცქეროდნენ დარბაზის შავ კედლებს და უზომო გაციება ნელ-ნელა, მშვიდად უქრებოდათ.

●

სასთუმალთან თეთრი, მოკრძალებული გოგო იჯდა. წითელი, სავესე ტუჩები ალერსით უთრთოდა. სქელი, მზნინავი ნაწნავი გრძელ კისერზე შემოეგრავნა, მკერდზე გადმოეგდო. ხელში ყვავილები ეჭირა. მძიმედ, მკერდით სუნთქავდა. მათე დიდხანს უცქეროდა. მერე უთხრა: „მე შენ არასდროს დამეწყებია. შენ ყოველთვის ცოცხლობდი ჩემში. აი ასეთი, როგორსაც ახლა გხედავ. შენ? შენ გახსოვდი?“ მათემ ყური მიუგდო პასუხს. გოგო უდიმოდა, ალერსით უსვამდა ხელს შუბლზე, ლო-

ყებზე. პასუხი მოესმა მათეს, მხოლოდ ხმა შორეული, არა აქაური იყო. ხმა მათედან, სხეულის სიღრმიდან მოდიოდა: „მე აქ ვარ, შენთან მე ყოველთვის შენთან ვიყავი“. „ჰო, — სიხარულით ეთანხმებოდა მათე, — შენ ყოველთვის ჩემთან იყავი!“ მათემ უეცრად მოიწყინა და საწყალობლად თქვა: „მაია, მე ბევრი დამჩრა გაუკეთებელი. ვერ მოვასწარი. მე ყოველთვის მიყვარდი და ჩემს გვერდით რომ იყავი, მყოფნიდა. მე მზე მიყვარდა; ცა და ყვავილები. მიყვარდა და მყოფნიდა. ამიტომ ბევრის გაკეთება ვერ მოვასწარი“. მათე დაღუშდა. წვიმის წვეთების მძიმე, ობოლი წკაპუნი ისმოდა... გაზაფხულის მხიარული მზე უეცრად დაიფარა საავდრო ღრუბლით. მოულოდნელად დასცხო მაისის კოკისპირულმა წვიმამ და ქალაქში უღარდელად მოსერიენი დააწოკა. მათე და მაია ხელიხელაკიდებულები სიცილით გარბოდნენ და უეცრად დამდგარ გუბებს აშხეფებდნენ. ბოლოს ერთ ძველ ხიდს მიაღწიეს. ძალიან ლამაზი ხიდი იყო, გუმბათიანი. აფურის მწყობრი, სუფთა რივი ბაღიდან მოპირდაპირე ქუჩაზე ვადადიოდა, ხიდის ქვეშ კი ციცაბო, ქვით მოკირწყლული ქუჩა იყო. ამ ხიდის ქვეშ შეაფარეს თავი მათემ და მაიამ. მაია მთლად დასველდა. კაბა შემოტმასნოდა მოქნილ ტანზე და შეციებული, ტუჩებდალურჯებული ერთიანად კანკალებდა. მათემ ხელი მოხვია მაიას, ჩაიკრა. მაია მიენდო, ჩახეუტა. ჩასჩურჩულა: „გამველებმა იარონ, რამდენიც უნდათ, მე იმათი არა მრცხვენია“. ასე იდგნენ... წვიმამ კარგა ხანია გადაიარა. უხვად ანათებდა მზე და ქვეყანას უცნაური, მანათობელი მწვანე ფერი ეღო. „კიდევ? კიდევ რა იყო, მათე?“ — ეკითხებოდა შორეული, საყვარელი ხმა. „კიდევ?! კიდევ ეს იყო, მაია. სულ ეს იყო“. ნაღვლიანად ამბობდა მათე. წუხდა. „ნუთუ მარტო ეს იყო და მეტი არაფერი“, — ფიქრობდა მათე. ახსენდებოდა: კიდევ გამოთხოვება იყო. სამუდამოდ უაზრო განშორება. მხოლოდ გამოთხოვება ბუნ-

დოვნად ჩარჩა მესხიერებაში, თითქოს სადღაც ენახოს. მათემ უთხრა: „მაია, მაია, ნეტა, როდის გიპოვნი, მაია, ან როდის დაგვარგე?“ მაიას თეთრი, რძისფერი სახე ინისლებოდა, მუქდებოდა, შორდებოდა. მათე ხელებს უწვდიდა, მიჰყვებოდა. მაიას სხეული ბნელში გაიფანტა, გაითქვიფა, მხოლოდ მუქი სილუეტით ჩანდა გამეფებულ წყვდიადში. შორს, გზის მაჩვენებლად ცეცხლი კრთოდა და მათე ცეცხლისაკენ გაეშურა. მიუახლოვდა ნაცნობ ბუხარში ცეცხლი გიზგიზებდა. ცეცხლზე, რკინის საფეხზე დადგმულ გამურულ ქვაბში საშველი იხარშებოდა და გვერდით, კეცებთან მოხუცი დედა ფუსფუსებდა. მათე რომ დაინახა, დედა გაშეშდა. დიდხანს გაუნძრევლად იდგა და მისი სახე უფრო და უფრო იკვეთებოდა, ნათელი ხდებოდა. ცეცხლი უნათებდა თავშალიდან ჩამოშლილ ჭილათა თმას, ნატანჯ, ნოჰიან სახეს და სევდიან თვალებს. „მათე, შვილო, ეგ რა მოგსვლია, მოგიკვდეს დედა, როგორ დაბერებულხარ, გალელუხარ, შვილო“, — ჭურჩულით უთხრა დედამ; ხელი მოჰკიდა, მზრუნველად დასვა სკამზე, ცეცხლის პირას. ეზოში იდუმლად შრიალდნენ ხეები, ევება კაკლები, დაგრეხილი ლეღვები, ტანმალაი ბალი. სადღაც მამალი ყიოდა. ისმოდა შინმოზრუნებული ნახირის ნაღვლიანი ზმუილი და ბაყაყების ერთობლივი ყიყინი. სადღაც ეზოდან ეზოში გაღასძახოდა ქალი: „მარო, ოუ, მარო. საცერი მათხოვე, თუ ქალი ხარ, მარო!“. სოფლის იქით ტრიალი მინდორი იყო — ხასხასა ბალახით დაფარული, ყვითელი გვირილებით მორთული. მინდვრის შუაგულში ევება მუხა იდგა და დაბურული ტოტებით მინდვრის ნახევარს ფარავდა... სადღა იყო მუხა, მუხა მკლავებგაშლილი. სადღა იყო ნახი, მსუბუქი სით და ღონიერი ხის გრილი ჩრდილი. მესხ დაელეწა მუხა. მწვანე მინდორზე, რბილ ხალიჩაზე ჩამოელეწა მუხის ტოტები. ტრიალ მინდორში ობლად ბოლავდა ევება მუხის ნარჩენი, მხოლოდ ნაშვნი მკლავგაშლილი მუხი-

სა... ავი, გაუვალი ნისლი იდგა ხმელეთზე. ნისლი უძრავად ეკიდა ცაზე და ყოველივეს ნთქავდა. მათე მიარღვევდა ნისლს. გაურბოდა. სრულიად მარტო იყო ცასა და ხმელეთს შუა. გაეცქია. გაერიდა. წვიმა სახეში სცემდა. წვრილი, ცივი წვეთები. საღამო იდგა. თითქოს მთელი ქვეყანა დაცარიელებულიყო. მკაცრი, ცივი საღამო იდგა. კატის ვნებიანი, ამაზრზენი კნავილი მოისმა. საღამოს ბინდში ყვითლად ერთო კატის წყვილი თვალი, ბოროტი თვალები. გაშეშებულნი, უცნაური მტრობით შეპყრობილნი, კარგახანს შეჰყურებდნენ ერთმანეთს. კატამ დაიკნავლა, ბოროტად დააღო პირი, ხახაში ორმა ბასრმა კბილმა გაიელვა. კატა ზანტად შებრუნდა. მზინავი ტანი დაძაბა, მსუბუქად გადახტა და გაქრა ქალაქის სველი კედლები ჩამუქდა, ჩაიჯანდა და მათე მარტო დარჩა, სრულიად მარტო. დიდხანს ერთო გონებაში წყვილი, ბოროტი, ყვითელი თვალი; ევება, შავი ცხოველი, მომლოდინე, დაძაბული სხეული; ბრტყელი, შავი თავი, დაღებულო, წითელი ხახა და ბასრი კბილები. ცხოველს წინა თათი აეწია და საშინელი, უნაზესი ალერსით გამოეშვირა.

●

სასთუმალთან, სკამზე ყვავილები ეწყო. დიდხანს უყურებდა მათე. მერე აიღო და დაყნოსა. ყვავილების სურნელმა დაატყბო, გამოაფხიზლა.

— ყვავილები ნამიანია და სურნელოვანი, — მათე საწოლიდან წამოდგა, ყვავილები მეზობელს უჩვენა:

— ნახე, ცვარი ჯერ არ შესრობია ყვავილებს.

მეზობელმა გაიზმორა, ტყბილად დაამთქნარა:

— წვიმს, სულ წვიმს, კაცო, აღარ გადაიღო?! — ყვავილები გამოართვა მათეს, მანაც დაყნოსა, პირი გააწკლავუნა, თავი გაიქნია.

გურამ სხირბლაძე
ბეზირი ცაცხვი

— ხო-ხო, რა სუნი უდით! ნეტა სადღა იზრდება ახლა ყვავილები?

— საბუტურებში! — გამოეპასუხა მეორე.

მათემ ჩამოართვა ყვავილები, მეორეს ნიუტანა, მიაწოდა, მანაც დაყნოსა ისე, რომ არ ჩამოურთმევია და თქვა:

— ეს საბუტურისაა, სუნზე ვგრძნობ, აბა, მინდვრის ყვავილსა და ამას ერთნაირი სუნი აქვს?

მათე შემოტრიალდა, საწოლს ქვემო-დან ქოთანს გამოაჩოჩა და ყვავილები შიგ ჩაყარა. შემდეგ ლოგინზე წამოწვა; მერე შესცივდა და საბანი გადაიფარა.

— მინდორში ყოველთვისაა ყვავილები, — თქვა მათემ.

— რატომ გადაყარა? — იკითხა ერთ-ერთმა.

— რა ვიცი, — უპასუხა მეორემ და მათეს მიუბრუნდა — რატომ გადაყარე, კაცო, ყვავილები?

— მეგავრება ყვავილები, — თქვა მათემ. უეცრად ღონე წაერთვა. კანკალმა აიტანა. ცივმა ოფლმა დაასხა. ერთხანს ასე იყო. მერე გაუარა. გაიფიქრა: „ნეტა საიდან გაჩნდა ყვავილები?“ მაშინვე დაავიწყდა ეს კითხვა, ძალა არ ეყო, კიდევ რაიმე გაიფიქრა.

●

მხოლოდ მეზობლების არათანაბარი სუნთქვა არღვევდა სიჩუმეს და ამით მარტოობა უფრო მძაფრდებოდა. მათე ჰერს უყურებდა. ჰერი თეთრად შეედებოდა, მაგრამ ერთ ადგილას დანესტიანებულიყო და ყვითელი ლაქა დარჩენოდა. ლაქა ნაპირებში ღია ფერის იყო, სიღრმეში თანდათან მუქდებოდა, შუაში კი თითქმის შავად ჩანდა. ლაქა კედელზე გართმულიყო და ჩრდილს ჰგავდა — დიდ, შიშისმომგვრელ ჩრდილს. ჩრდილი მუქარით მოძრაობდა და ზღვარს ავლებდა მათესა და მის წინ მდგომ ადამიანს შორის. ადამიანი ეძახდა და მათე მიდიოდა მისკენ, მაგრამ ჩრდილი ყოველთვის წინ უსწრებდა. დაიღალა, ჩრდილმა დაღალა. მუდარით თქვა: „ალარ შემიძლია“. ყვითელი ლა-

ქა ყურზე საავდრო ღრუბელივით გართმულიყო და დინჯად მიცურავდა. მათე დაძაბულად შესცქეროდა. ლაქა მიცურდებოდა ერთ კუთხესთან, ნელა გამობრუნდებოდა, გაივლიდა მთელ ჰერს, შეჩერდებოდა. უკან დაბრუნდებოდა მათემ საწოლის ზურგს ჩასჭიდა ხელი. ცივი, სრიალა იყო რკინა. მათემ ხელები მოხარა და წამოიწია. ტანქვეშ საწოლი აქრიალდა. „თუ არ ვიჩქარე, შეიძლება დაეგვიანო“. შორიდან გალობა ისმოდა. გალობა ძლიერდებოდა, ძლიერდებოდა, ყველაფერს ავსებდა.

გარემო სავსე იყო ტყბილი, საზეიმო გალობით და საკმევლის სუნით. ვეება, ცარიელ დარბაზში ცისფერი, მსუბუქი ნისლი ზოლავდა, ნაზად იწვოდნენ საწოლები და ზემოდან, ცამდე აზიდული გუმბათიდან, ვიწრო სარკმლებიდან ცეცხლოვან ისრებად იფრქვეოდა მზე. მათეს ხმა მკაცრ კედლებს აწყდებოდა, იტყორცნებოდა, აღიოდა მაღლა, მაღლა, გუმბათისაკენ და უერთდებოდა გალობას, ყოველივეს რომ ავსებდა. ისმოდა ზარების გუგუნე და სარკმლიდან შემოტყორცნილი სხივი აელვარებდა ღვთისმშობლის ნათელ, ალერსიან სახეს. ყოველივე მიწყნარდა, დადუმდა. მათე ჩურჩულებდა: „მე ვკედები და ეს ღამე საუკუნოდ ჩარჩება ჩემში. ხორცი ჩემი ჩარჩება ამ გრძელ უსაზღვრო ღამეში. სული ჩემი კი გასცილდება სხეულს, გაშორდება და გავფრინდები, გადავიფრენ ტყესა და ღრეს, ცასა და ხმელს, ცაში, ცაში, მზესთან, ლაქვარდში გავფრინდები“.

●

გათენდა. მათემ უეცრად გაიღვიძა. გამოერკვა. ფანჯარაში უხვად შემოდიოდა მზე და სუფთა, კრიალა ცა ჩანდა. თითქოს არც არასოდეს ეწვიმოს, არც ღრუბელი ყოფილიყოს ქვეყანაზე. მათემ ძალის უჩვეულო მოზღვაგება იგრძნო. მხნედ წამოდგა. ფანჯარა გამოაღო. ღრმად ჩაისუნთქა სუფთა, ცივი ჰაერი. ფანჯრის წინ, ხის კენწეროზე, მეჩხერ ყვითელ ფოთლებში მზიარულად თამა-

შობდა მზე და ჩიტების გამაყრუებელი
ჟიჟივი ისმოდა. რაფას დაეყრდნო და
ქუჩას გადახედა. ქუჩაში, მოპირდაპირე
მხარეზე მოსწავლის ტანსაცმელში გა-
მოწყობილი კოხტა გოგოების ჯგუფი
მიდიოდა. გოგოები ხმამაღლა იცინოდ-
ნენ, ჩანთებს იქნევდნენ და მიხტოდნენ.
ბიჭები მიეპარნენ, ჩანთები გამოსტა-
ცეს, ბაფთები მოგლიჯეს და ჟივილ-ხი-
ვილით გაიქცნენ. გოგოები აყვირდნენ
და უკან დაედევნენ. ფანჯრის ქვეშ ხან-
დახმული ქალი ახალგაზრდა კაცს ელა-
პარაკებოდა. ახალგაზრდას, ეტყობოდა,
წასვლა ეჩქარებოდა, ქალი არ უშვებდა,
წამდაუწუმ საყელოში ჰკიდებდა ხელს,
ან ფოლაქს ჩაეჭიდებოდა. ახალგაზრდა
ლეღავდა და ერთ ადგილზე ცქმუტავ-
და. ქუჩაში მუშა მოდიოდა და ცარიელი
ბოთლებით დატვირთულ ურიკას მოა-
რიხინებდა. მოსახვევში მანქანამ შემო-
უხვია და კინალამ დაეჯახა ურიკას. უე-
ცრად დაამუხრუჭა და ხმაურით გაჩერ-
და ქალმა შეჰკივლა და ხელი გაუშვა.
ახალგაზრდამ დრო ისელთა, გვერდზე
გახტა, ხმამაღლა უთხრა:

— კინალამ დაეჯახა, დეიდა ქეთო, ნა-
ხეთ? ბოდიში, უნდა წავიდე, მაგვიან-
დება, ნახვამდის.

— რევაზ, რევაზ, არ დაგავიწყდეს,
დედაშენს უთხარი, მარომ თქვა-თქო,
ვერიკოს გაუაროს, ის რომ გითხარი, წა-
მოიღოს...

ახალგაზრდა უკვე შორს იყო და უკან
მოუხედავად, თითქმის სირბილით შორ-
დებოდა ქალს. ქალმა უცებ შესწყვიტა
მარტო ლაპარაკი და მუშასა და მანქანის
მძღოლს მიაჩერდა. მძღოლი ბრაზიანად
ყვიროდა:

— შე უტვინო შენა, რომ მოდიხარ
და თავი აგიწევია, ეს ქვეყანა მარტო
შენი ხომ არაა?

— ჩემია, მა როგორ. ეს ქვეყანა მუ-
შისაა, შვილო-ჯან, მუქთახორებისა კი
არა, — მუშას სქელი, შავი ულვაში
ჰქონდა. მძღოლი ის-ის იყო მანქანაში
აპირებდა ჩაჯდომას, რომ ისევ გამობ-
რუნდა და ფეხის ტყავუნით დაიყვირა:
— მუქთახორას გაჩვენებ. შენ ვინ

გგონივარ. რაც სიგრძე გაქვს, სიგანედ
გიქცევ.

მუშამ დინჯად უპასუხა:

— აბა, აბა, ცოტა ნაზად ილაპარაკე,
ამ დილას ფათერაკი რამე არ დაგემარ-
ტოს.

გამვლელები შეჩერდნენ. წრე შეიც-
რა. სკოლაში მიმავალი ბიჭები ლაზღან-
დარობდნენ, იცინოდნენ:

— ჰა, რაღას უყურებთ, ძმები ხომ
არა ხართ!

მძღოლი შემობრუნდა, დაიჭირა ამის
მთქმელი და წაუთქა. მერე ფეხი ამოჰ-
კრა, მანქანაში ჩაჯდა, გამეტებით მიი-
ჯახუნა კარი და წავიდა.

მუშამ გაიცინა, კეფა მოიფხანა, პირ-
ში სიგარეტი ჩაიდო, მოუყიდა და ხალხს
გაუღიმა:

— ეგ რანაირი რამე ყოფილა, ჰა?

მათე გულიანად იცინოდა, სანამ მხარ-
ზე ხელი არ დაჰკრეს და არ მოაბრუნეს.
მათეს წინ სანდომიანი გარეგნობის მო-
წყალების და იდგა და საყვედურით ამ-
ბობდა:

— ეგრე როგორ შეიძლება, ფანჯარა
გაგილიათ და თქვენც აქ დამჯდარ-
ხართ! — მერე ფანჯარა მიხურა და მათე
გულდაწყვეტილი შემობრუნდა, სა-
წოლზე ჩამოჯდა. ახალა შეამჩნია, მისი
მეზობლების საწოლები ცარიელი რომ
იყო.

— ესენი სად არიან? — იკითხა მა-
თემ.

— ერთი, აი, იქ რომ იწვა, გულში გა-
წერეს და ამ დილას წავიდა. ეს კი,
პროფესორის ბრძანებით, სხვა განყო-
ფილებაში გადაიყვანეს, — უხალისოდ
უპასუხა ექთანმა.

— რატომ? — ჰკითხა მათემ, — სად
გადაიყვანეს?

— არ ვიცი, აქედან კი წაიყვანეს და. —
ლამენათევი მოწყალების და უხასია-
თოდ იყო. — ფანჯარა აღარ გააღოთ, —
მკაცრად შეხედა და გავიდა.

მათე მარტო დარჩა. გული ისე სავსე

გურამ სხირტლაძე

გიგერი ცაცხვი

ჰქონდა უჩვეულო სიხარულით, რომ ეს მარტოობა სიანოვნებას ჰგვრიდა. წამოდგა, გაიპარ-გამოიარა. თვალყურს ადევნებდა თავის თავს. მსუბუქად დადიოდა, შემდეგ ისევ ფანჯარასთან მივიდა. ჩამოჯდა. ქუჩა დაცლილი იყო. კანტიკუნტად თუ გაივლიდა ვინმე, ჩქარობდა, აგვიანდებოდა, მათე ჩუმად ბუტბუტებდა:

— არა უშავს, არაფერი არ იქნება, — ამხნევებდა დაგვიანებულებს. ზურგს უკან ფრთხილი ხმაური შემოესმა. შემობრუნდა. კართან მორიდებულად იდგა სტუდენტი ბიჭი.

— დილა მშვიდობისა, — თავაზიანად მიესალმა ყმაწვილი.

მათეს სტუდენტის სახე ეცნაურა, სალამი დაუბრუნა, წამოდგა, საწოლთან მივიდა, სიამოვნებით წამოწვა და ჰკითხა:

— ისტორია გინდა დაწერო? — ახალა გაახსენდა; ეს ბიჭი წინაღღეს ნახა. არა, უფრო ადრე. საღდაც ენახა. თითქოს წინაღღეს. არა, თითქოს ადრე. გაცილებით ადრე.

— არა, — უპასუხა სტუდენტმა, — ისე შემოვედი. მოგინახულეთ, — მორცხვად დაუმატა. მერე ცარიელ საწოლებზე მიუთითა, — დანარჩენები სად არიან?

უეცრად მათეს ძალიან მოუნდა ამ ბოტთან ყოფნა, მასთან საუბარი. მათეს თავისი თავგადასავლის მოყოლა მოუნდა. ადრე, სანამ მათე ბავშვი იყო, საკუთარ თავს ებრძოდა. გარე სამყარო უსაშველოდ აშინებდა, ჩაგრავდა. მერე? მერე კი სხვა იყო, სულ სხვა. და ამის თქმა უნდოდა მათეს, უნდოდა გვერდით მოესვა ეს ბიჭი; ახლობელი გამხდარიყო, მოალერსებოდა და ნუგეში მოესმინა. წამოიწია, ხელში ხელი ჩასკიდა ბიჭს, მოსწია. ბიჭი ჯერ გაუძალიანდა, შემდეგ შიშმორეულმა იყვირა, ხელი ჰკრა და გაიქცა. მათე საწოლზე დაეცა. განცვიფრებულსა და ნაწყენს ბიჭის სწრაფად ნათქვამი სიტყვები ჩაესმოდა, მაგრამ აზრს ვერ იგებდა:

— გამიშვით, მაგვიანდება.

ეს სიტყვები დიდხანს ისმოდა, ჯერ ჩურჩულით, მერე შორიდან მოვარდნილი კივილით. გაოგნებული მათე საწოლზე იჯდა და მომხდარზე ფიქრობდა. თითქოს სიზმარში იყო. უეცრად დაუცარიელდა გონება, სხეული. თითქოს მისი სხეულიდან გაიქცა ის ბიჭი, თითქოს თვითონ გაექცა თავის თავს — თითქოს ეს იყო: მათე შუა გაიყო და ერთს მეორესი შეეშინდა. უკეთესს უარსის შეეშინდა და განშორდა, გაექცა. ასეც თქვა მათემ: „ეს მე ვიყავი“. ძალა გამოეცალა, დაუძლურდა: აღარც მზე ანათებდა, აღარც ჩიტები ჟღერტულებდნენ. აღარაფერი აღარ იყო. მათე იწვა და არ გაუგია, კარი რომ გაიღო და ფეხებდაბინტული კაცი საკაცით შემოიყვანეს. იგი ჩუმად კნესოდა. მაგრამ მათეს არ გაუგია. ახალგაზრდა კაცი ამბობდა:

— რას მატარებენ აქეთ-იქით, უპატრონო კი არა ვარ! პატიმარივითა ვარ! რაღა მინდა აქ, მითხარი ერთი, რატომ ვარ აქ? — ახალგაზრდას არავინ პასუხობდა. მოგვიანებით ხანშიშესული, ლიპიანი კაცი შემოიყვანეს და მათეს მეზობლად დააწვინეს. მათე მისკენ მიბრუნდა. ლიპიანმა თქვა:

— აქა მშვიდობა.

მათე უაზროდ დაუქნია თავი, მოესმა:

— ამას რა სჭირს, გენაცვალე, ვერ მეტყვით? — ლიპიანი კითხულობდა. მაგრამ მათეს ყურადღება არ მოუქცევია პასუხისათვის. იქნებ არც უპასუხია არავის. მათე თავისას ფიქრობდა. „დროზე თუ არ წავედი, გვიან იქნება“. ერთ ხანს ამას ფიქრობდა, მერე დაავიწყდა. ისვენებდა. შუადღეზე მზე გაძლიერდა, უფრო დაცხა. ოთახი გაიტენა მზით, სიზანტით, თვლემით. ისმოდა ჩუმი კვნესა. ახალგაზრდა ვერ ისვენებდა და ბოლთას სცემდა. ხანგამოშვებით მიზეზიანად რაღაცას წამოიძახებდა ხოლმე. ლიპიანი ფანჯარასთან იდგა, სქელი თითებით შუშაზე გაბმულად აბრაზუნებდა. ღროდადრო ამოიოხრებდა. წა-

მით შეწყვეტდა ბრახუნს, იტყოდა: „მდა-ა“ და გააგრძელებდა. მათე შეს-
ცქეროდა ამ უცხო ადამიანებს და ვე-
რაფრით აღექვა მათი არსებობა. მერე
სინანულით გაიფიქრა: „ე-ე, ტუ-
ლიად არ წავედი“. საღამომდე ამას ნა-
ნობდა. „იქ მაია არის, ჩემი სოფელი,
დედა, ქვეყანა, უნდა, უნდა წავსული-
ყავი“. მერე ჩამავალი მზე მოხვდა
სახეში, გამოფხიზლდა და შვებით გაი-
ფიქრა: „ჯერ მზეა კიდევ. ჯერ აღრმაც
ყოფილა“. მაგრამ რა წამს თვალი მოა-
შორა, კვლავ ეს იფიქრა: „ე-ე, უნდა წავ-
სულიყავი, ახლა გვიან იქნება“. ამ ფიქ-
რმა შეაყრთო და სწრაფად მობრუნდა
მზისკენ. ჩამავალი მზე უხვად ანათებ-
და იქაურობას. მათე უცნაურად დაკ-
ვირვებით ათვალიერებდა გარემოს,
ახალ მეზობლებს. გვერდით ღიპიანის
საწოლი იდგა. თვითონ ღიპიანი მოხერ-
ხებულად მოთავსებულიყო საწოლში,
სპარსულად მოერთხა, ზურგიტ კედელს
მიყრდნობოდა და გაუაღიციებოდა ჩას-
ცქეროდა ჟურნალს. ხანგამოშვებით
თვლებს ზეალაპყრობდა და დაძაბუ-
ლად ფიქრობდა, თან ტუჩებს აცმატუ-
ნებდა და თითებს რიგრიგობით ხრიდა.
უცებ შეჩერდებოდა, რაღაცას ჩაწერდა
ჟურნალში და მერე ისევ იგივეს გაიმე-
ორებდა. რა შეამჩნია, მიყურებენო, ნა-
ლისით მოიშორა ფიქრი, ჟურნალი
გვერდზე გადადო და კეთილად გაიღიმა.
მას ჩამოსიებული უბეები ჰქონდა, დაღ-
ლილი. მფრთხალი თვალები და სქელი,
დაფანჩული წარბები, რაც სრულიად
არ შეესაბამებოდა მელოტ თავსა და
სუფთა გაპარსულ სახეს. წინ გადმოწე-
ული ყურებიდან ხშირი, გრძელი თმა
ამოსჩროდა და ასე გვეგონებოდა, წარ-
ბები და ყურებიდან ამოჩრილი თმა
ერთმანეთს გადაჰბნიაო.

— კროსვორდს ვაცხებ, ჩემო ბატონო,
ვერთობი და თან გონებას ვინვითა-
რებ. — თქვა ღიპიანმა და თან ოდნავ
შეუფაჟლდა ლოყები, ეტყობოდა,
რცხვენოდა თავისი მიდრეკილების.

მათემ გამგებიანად დაუქნია თავი:

— კარგია, კარგი, — და ახლა ფანჯა-

რასთან მწოლიარეებს შეხედა. ფეხებ-
დაბინტული თავდაღმა იწვა და სახე არ
უჩანდა. ორი უზარმაზარი, თეთრი ფეხი
საწოლის ზურგისათვის მიებჯინა და ჩუ-
მად კვნესოდა. ერთ ხანს უაზროდ შეს-
ცქეროდა მათე ამ ვეება ფეხებს. მერე
ახალგაზრდაზე გადაიტანა ყურადღება.
ამისათვის დიდი დაძაბვა დასჭირდა,
რადგან ერთი გვერდიდან მეორეზე უნ-
და გადატრიალებულიყო, მაგრამ უძ-
ლეველი ცნობისმოყვარეობა დაეუფლა,
თითქოს ამაზე მნიშვნელოვანი არა იყო
რა ახლა. ახალგაზრდას უდარდელად
ეძინა და იღიმებოდა — ბედნიერ სიზ-
მარს თუ ხედავდა. მათე დაჟინებით ჩას-
ცქეროდა. სიამოვნებდა ახალგაზრდის
ბედნიერი სახე. ღიპიანს მოუბრუნდა,
სიყვარულით თქვა:

— სძინავს. — და ისევ ჩააცქერდა.

დიდ ხანს უყურებდა. დიდ ხანს და...
ახალგაზრდას გამოეცვიდა. იგრძნო და-
ჟინებული მზერა და უხერხულად შე-
იშმუშნა. თვალები მოიფშვნიტა, მეორე
გვერდზე გადატრიალდა, ჩაიბუტბუტა:

— ამის დედა ვატირე, დამამწყვდი-
ეს... — და აღარ დაამთავრა.

მათემ ძლივს მოსწყვიტა თვალი, ისიც
იმიტომ, რომ ღიპიანი თავს დასდგომო-
და, მხარზე ხელს უთათუნებდა და ეკო-
თებოდა:

— თქვენ რითი ხართ, ჩემო ბატონო,
ავად?

— ჩემი დაავადება გადამდები არაა, —
რატომღაც გაიღიმა მათემ.

ღიპიანი დაიბნა, ლოყები შეუფაჟლ-
და და ხელები გაასავსავა:

— მე მაგიტომ კი არა, ჩემო ბატონო,
რომ... მე, აი... მე თვითონ უღიაგნოზო
ვარ.

მათემ მხიარულად მიუგო:

— მერე მაგას რა სჯობია. დიაგნოზი
არაა, ესე იგი დაავადებაც არაა. აბა
უსახელო ადამიანები არსებობენ?

ღიპიანი აღშფოთდა:

— როგორ გეკადრებათ, ჩემო ბატონო-

ბურბუხ სხირტლაძე

ბიბერი ცაცხვი

ნო, აბა ისა სჯობია, როცა არ იცი, რა გჭირს?! ადამიანებზე თუ მიღვა საქმე, უსახელოებიც არიან ბევრი და უცხვირ-პირობებიც, —ლიბიანმა ნერვიულად დაიწყო სიარული აქეთ-იქით, ერთი კუთხიდან მეორისაკენ გარბოდა და გამობოდა. ლიბიანი ხმადაბლა, ხვნეშით და სწრაფად ლაპარაკობდა, — მეტის ღირსი ვარ მე. ათასი კაცის ხელში და ყბაში რომ ჩავვარდი, აგრე მომიხდება! ე-ეჰ, ჯანზე ვიყო და მე ვიცი მაშინ. ახლა უსახელო ვარ. უღიაგნოზო. — ლიბიანის ბუზღუნმა ახალგაზრდა გამოაღვიძა, გაკვირვებით და ღიმილით ადევნებდა თვალს ლიბიანს.

— ღიაგნოზი არა აქვს და განიცდის, — უთხრა მათემ.

ახალგაზრდამ გაიცინა:

— ძნელია ეგ ამბავი, ძნელი!

ლიბიანი უცებ შედგა, მკლავები გადაჰყო ერთმანეთს და თქვა:

— მაშ, მე სიმულანტი ვყოფილვარ, არა? მაშ, მეხალისება აქ ყოფნა, არა? მაშ, არამი ყოფილა ჩემზე, რაც მისვია და მიჰამია, არა? — უცნაურად, ხმადაბლა ლაპარაკობდა. ლაპარაკს რომ მორჩა, დაწყნარდა. ერთი ამოიხვნეშა და ახალგაზრდას უთხრა, — მოდი, ბიჭო, დომინო ვითამაშოთ.

— ვითამაშოთ! — დაეთანხმა ახალგაზრდა. ქვები აურიეს, ფანქარი და ქალღიმილი მოიმარჯვეს და დაიწყეს. მათე თვალებს ადევნებდა:

— რას თამაშობთ, მე ეგრე თამაში არ გამიგია.

ლიბიანს წინასწარ მორეოდა აზარტი და ხელებს იფშვინტადა:

— ისაა რაცაა, გავათავებ ამასთან თამაშს და გასწავლი.

ორივე გატაცებით თამაშობდა, განსაკუთრებით ლიბიანი. როდესაც თავისი თამაშით კმაყოფილი იყო, ომანიანად დასწყვიტებდა:

— ასე უნდა, აბა.

ეტყობოდა, ახალგაზრდაზე მეტისმეტად მოქმედებდა ლიბიანის სიხარული და მუქარით კბილებში სტრიდა:

— ჯერ ადრეა, მოიცადე, ჯერ ადრეა.

ფეხდაბინტულს გაღვიძებოდა, თვალები ფართოდ დაეღო და ჰერს შესცქეროდა. აღარ კვნესოდა.

— რა დაგმართვია, ძმაო? — ჰკითხა მათემ.

ფეხდაბინტულმა მზერა მათეზე გადაიტანა. ერთ ხანს უაზროდ უყურებდა, შემდეგ დაიკვნესა და სუსტად თქვა:

— დავიწვი.

მათეს უცნაურად აუჩუყდა გული, მხარზე ხელი დაადო, ანუგეშა:

— ნუ გეშინია, მალე მორჩები, — ეს უთხრა მათემ და ფანქარაში გაიხედა. მზე ჩასულიყო და მთის გადაღმიდან ამოტყორცნილი სხივები დასავლეთით ღრუბლებზე ირეკლებოდა. სხივები ისე ჩანდა, როგორც საბავშვო ჟურნალებზე ხატავენ — მსხვილ, განცალკევებულ ნაკადებად.

მათემ დაღლა იგრძნო. ნელა გაიხადა ტანთ და ლოგინში ჩაწვი. ამასობაში ახალგაზრდამ და ლიბიანმა თამაში დამთავრეს. ლიბიანი მათეს მიუბრუნდა:

— რატო დაწექი, კაცო, არ გინდა, თამაში გასწავლო?

მათემ პასუხი არ გასცა, თვალები დახუჭა. მოსვენების ნეტარება დაეუფლა და ტკბილად ჩაეძინა.

ფანქარაში ვერცხლისფრად განათებული ხე ირწეოდა. ხის ფერი ფანჯრის რაფაზე იღვრებოდა, იქვე მდგარ საწოლებს ანათებდა. საათის მოუსვენარი წიკწიკი და ხანგამოშვებით მძინარეთა ხვნეშა-ბუტბუტი ისმოდა. საათის წიკწიკი ფარავდა ყველაფერს, ყველა ხმას. დროდადრო ძლიერდებოდა ისე, რომ გამაყრუებლად გრიალებდა, ზანზარებდა, ყოველივეს ამსხვრევდა. „დრო. დრო გადის“. — ამბობდა მათე, — „დრო მოდის“.

დრო უშველებელი, უფორმო მასა იყო. დრო მოდიოდა, ავსებდა ღერეფებს, ოთახებს, ქვეყანას. მოდიოდა, აწევებოდა, თელავდა, სულს უხუთავდა... უძლეური, გამხდარი მკერდი ებრძოდა დროს, არ ნებდებოდა, გაჩქარე-

ბით იკუმშებოდა და ფართოვდებოდა, იკუმშებოდა და ფართოვდებოდა. ხარბად იწოვდა ჰაერს. სტვენით აბრუნებოდა, უკან მისდევდა, ეწეოდა, იქანებოდა და მაინც ებრძოდა. მათე სრულიად მინებებული იყო სხეულს. საათის ხმა ყურს უჭედავდა, გონებას უცხებდა. საათის ხმას დაუგდო ყური. ხმა შესუსტდა, მკაფიო და იშვიათი გახდა. ჭერზე ყვითელი ლაქა ამოძრავდა. ზევით აიწია, გაიცრია. ოთახი გაფართოვდა, კედლები ოთახის სიღრმეში მიიმალნენ და უეცრად დაცარიელებულ გარემოში ჩრდილები ამოძრავდა. მათე ჩრდილებს ჩააშტერდა. ჩრდილები ჯერ უფორმოდ გართხმულიყვნენ, შემდეგ გამოიკეთნენ, ხელ-ფეხი გამოიბეს, წაგრძელებული, წვრილი თავები ამოძრავეს. მათემ თქვა: „დრო მოვიდა და მას ველარაფერი დაუდგება წინ“. ლოგინს ადამიანი მიუახლოვდა. ისე მსუბუქად ჩამოჯდა, საწოლი არც შერჩეულა. ადამიანმა თქვა: „დრომ შენ მოგიტანა, შენს მერე არ მოსულა“. მათემ ჩაიცინა: „მაგას რა მნიშვნელობა აქვს“. ადამიანმა არ უპასუხა — ახლა იგი განზე იხედებოდა, უხილავი სხივით განათებულიყო მისი მკრთალი, ყვითელი სახე. ადამიანი მობეზრდა მათეს, წამოიწია და ხელით მისი მოშორება მოინდომა. ამაოდ იწვდიდა ხელს, ვერ მიაწვდინა. „მომშორდი, — ამბობდა მათე, — დამასვენე. მე ავად ვარ“. საწოლზე წამოშვდარმა მათემ ოთახი მოათვალიერა. ოთახი სავსე იყო ადამიანებით. ისინი უძრავად იდგნენ უხილავი სხივით განათებულები, ყვითლები, თიხის ადამიანები. მათემ დაიყვირა: „თქვენ მიცვალებულები ხართ. თიხის მიცვალებულები“. ადამიანებს, ყველას რაღაც ეჭირა ხელში და მათემ უთხრა: „მომეცით, რაც ჩემია და მომშორდით“. მერე დაიჩურჩულა: „ღმერთი არა გწამთ, დამანებეთ ჩემით ვიცხოვრო!“ ცხოვრება იქ, მთის გადაღმა იწყებოდა, ხეებში ჩაფლულ, მწვანე ქვეყანაში: იქ ცისფერი ცა იყო, მზიარული დღეები, ტბილი, ნალვლიანი დედი, „დედა!“ დაუძახა მათემ. ადამიანი

შეირბა და ყრუდ დაიკვნესა. „დედა!“ — ჩუმად უთხრა ადამიანს მათემ. ადამიანი საწოლთან შემოჯარულ ბრბოში იდგა, ჩუმი და უმოძრაო ადამიანი. იქ, იმ ქვეყანაში მდინარე მიედინებოდა. მდინარეზე ტირიფები გადმოწოლილიყვნენ. სუფთა, გამჭვირვალე წყალს მწვანე ფერი დაჰკრავდა და ლამაზი კენჭები ელავა გარინდებულ ფსკერზე. შორს ჯმუხი მთები იდგნენ, ადრიაინი დილით ნისლი იწვა ხოლმე მთებზე. ნისლი ზანტად მიცოცავდა ზევით, მთის პიტალო წვერი-საკენ. მთასა და მთას შუა მტკრიანი გზა მიდიოდა. ნისლი გზას მიჰყვებოდა. გზა ჯერ აღმართს მისდევდა. შემოდან კარგად ჩანდა ამტვერებული შარა. შარაზე ეულად იდგა შავოსანი, დარდიანი დედაკაცი. ისიც ჩანდა, როგორ იწმენდდა დედაკაცი თავშალის კუთხით ცრემლებს. გზა კი სულ ზევითა და ზევით მიიწევდა, ნისლს ზემოთ ადიოდა. ქვემოდან ადიოდა. ქვემოდან მდინარის შორეული ხმა ისმოდა. მერე აღმართი მიილია, მთა ძირს დაეშვა, დაშორდა, ღრუბლებში დაიმაღლა. გონებაში დიდხანს იდგა მდინარის გამოსათხოვარი შხუილი. წინ, ღამეში უთვალავ ნათურებად ენთო სხვა, შეორე ქვეყანა. ნაწვიმარი ქუჩები სინათლეს ირეკლავდნენ. ცა ძირს დამხობილიყო, ქვევიდან ანათებდა ურიცხვეარსკვლავიანი ცა. ზევით კი მძიმე ღრუბლები ეყიდა და დინჯად, აუჩქარებლად წვიმდა. მერე მზიანმა დილამ გამოანათა — უეცრად იცვალა სახე ყოველივემ. პირქუში სახლები გამხიარულდნენ. ქუჩებში ყრამული დადგა. გარემო ერთიანმა მოძრაობამ მოიცვა. ქვეყანა წამდაუწუმ იცვლიდა ფერს, სახეს; აქ ყველაფერს ადგილი იყო, ყველაფერს დაიტევდა, გადაიტანდა. მტკრიანი, ნისლიანი გზა აქ თავდებოდა და სუფთა, მომწვანო-ლურჯ ქუჩებს ერწყმოდა აქეთ-იქით, ათასი მმართულებით გარბოდა.

ფანჯარაში მთვარემ შემოანათა. ოთა-

გურამ სხირტლაძე
ბამბირი ცაცხერი

ზი უცებ აინთო ვერცხლისფრად. საწოლის ირგვლივ ხალხი შემქმედროვდა. მათე საწოლზე იჯდა და სათითაოდ აკვირდებოდა ადამიანებს. ადამიანები უძრავად აღარ იდგნენ. მწყობრად ირხეოდნენ ერთი მეორის მიყოლებით. რხევა უფროდაუფრო ძლიერდებოდა. შერწყმული მოძრაობა მატულობდა, გაშმაგებით როკავდნენ. ყოველივე ეს უხმოდ ხდებოდა. მთვარის სხივი უძრავად ჩამდგარიყო ოთახში. ადამიანები როკავდნენ საწოლის გარშემო, ბებერი მთვარის გარშემო, ოთახში, კედელ-კედელ, სხივებში... ხელ-ფეხს იქნევდნენ. თავს ატრიალებდნენ, ერთმანეთს აწყდებოდნენ. მათე ამ გიჟურმა მოძრაობამ აიტანა. წამოდგა, შუაში ჩაუდგა ხორუმს. მთვარის სხივში გაეხვია. ჰყვებოდა: „აქ, ამ ქვეყანაში ცხოვრობდი მე. აქ, ამ ქვეყანაში ვნახე ბოროტი და კეთილი. მხოლოდ ისინი არაფრით ვანსხვავდებოდნენ ერთმანეთისაგან: ერთნაირად ეცვათ, ერთნაირად დადიოდნენ, ერთნაირად საუბრობდნენ და იცინოდნენ. მერე შევიცანი და ადვილი შეიქმნა მათი განსხვავება: ბოროტიც ხალისიანი იყო, ხელგაშლილი და მხიარული; დიდი, ღონიერი ტანი ჰქონდა და ნაზი, ხვერდოვანი ხმა. მხოლოდ თვალები ჰქონდა წვრილი, ყვრიმალეობით დაფარული და წარბებქვეშ დაკარგული თვალები. მზე რომ ანათებდა, თვალები უღამდებოდა, ღრმად იძირებოდა თავის ქალაში. ცასა და ზღვას ერთი ფერი დაჰკრავდა — უსასრულო ცისფერი. ზღვა მშვიდად ლაპლაპებდა მზეზე. შორს გემი მოსჩანდა, მე ქვებზე ვიწეწი ზღვის პირზე. გემი, ალბათ, სხვა ქვეყანაში მიცურავდა, რადგან მალე მოეფარა დედამიწის ამოტურცულ ზურგს. მე ზღვაში ჩავდიოდი. ვწვებოდი ყოვლისმომცველ უკიდევანო წყალზე. თავზე კრიალა, უძირო ცა მეხურა. ლექსს ვამბობდი: „ცა ისეა მოწმენდილი, ცა ისეა შეუმკრთალი, რომ ანგელოზს დაინახავს მოდარაჯე კაცის თვალი“... მე ვდარაჯობდი და ვხედავდი: ჩემ ირგვლივ ცისფერი, ფრთაფარფატა ანგელოზები დაფრინავდნენ

ცაში, პატარა, მხიარულ ტალღებზე. ანგელოზებს დიდი, წყნარი თვალები ჰქონდათ, ოქროსფერი კუთულები რძისფერ შუბლზე ჩამოშლილათ, ფუნთულა ხელებს იწვდიდნენ, მეპოტინებოდნენ. მე ნიჟარების სიმღერა მესმოდა, ნაზი გალობა. ღრმად ჩავდიოდი წყალში. იქ ნისლი შერეოდა სილურჯეს. ფსკერზე ფრთხილად ირხეოდა პაწაწინა ტალღებად დაქმუქნული ქვიშა. ზოგან კლდიანი ფსკერი იყო; ეს ადგილები მუქად ჩანდა. აქ წყალქვეშა მცენარეები იზრდებოდა. მცენარეები ზღვის რწყევასთან ერთად ირხეოდა. წყალმცენარეებში მუქ ლოდებზე თმაგაშლილი ფერები ისხდნენ. ფერები იმდენად ლამაზები იყვნენ, რომ მაშინებდნენ, შიშისაგან ტანი მეტუტძგნებოდა, ქრუანტელი უვლიდა სხეულს. ნაპირის მხურვალე ქვები დაგულებული აღერსივით მხვდებოდა. მე ვწვებოდი ცხელ ქვებზე. ზღვა სიზმარივით რჩებოდა მეხსიერებაში. მატარებელი ღამე გადიოდა ზღვიდან ისე, რომ ზღვასთან გამოთხოვებას ვერ ვასწრებდი. უზღვო ქვეყანა კი ვიწრო იყო, უპაერთა“.

ოთახში ადამიანების როკვა შენელდა, მიწყნარდა. თანაბრად, მწყობრად ტრიალებდნენ, ბუქნავდნენ, სახე გვერდზე მიგბრუნებინათ და უაზრო თვალები გაშეშებოდნათ... ფანჯარაში გაშეშებულიყო მთვარე. მათე საწოლის ზურგს ჩასწიდებოდა, თავბრუ ესხმოდა და ერთ ადგილზე ქანაობდა. საწოლზე ჩამოჯდა... წამოწვა. ბრბო მის გარშემო გაირინდა, ლოდინით დაიძაბა. მერე ყრუ კენესა მოესმა. ერთ-ერთი გამოეყო ხალხს, საწოლს მიუახლოვდა, ჩამოჯდა, მოიხარა, სახე სახესთან მიუტანა. მათე მლოყაზე სხვისი სუნთქვა იგრძნო, ჩუმად თქვა: „ახლა მგლები მთვარეს ყმუილს დაუწყებენ. მგლების ყმუილი ამაზრუნენი და შიშის მომგვრელია — მგლის ყმუილი ვაჟკაცის ტირილსა ჰვავს“. მათეს წინ მჯდომი არ შერხეულა. მათე გაიღიმა: „ჰო, ჩვენ მზიან ქუჩებში დავდიოდით. შენ ჩემი ხელი გეჭირა და მიგყავდი ბავშვივით.

მე შენ გიყურებდი. შენი სახე ტკბილ
ოცნებასა ჰგავდა. ჩვენ სახლებს შუა,
დაფანტულ ქუჩებში ვიკარგებოდით,
გვიხაროდა და ვიცინოდით. შენ შენს
სათქმელს მეუბნებოდი. მე ყურს გიგ-
ლებდი და შენი ხმა სიმღერად მესმოდა.
მე სიმღერას ვუსმენდი და ვერ გავიგე
შენი სათქმელი. მხოლოდ ერთი ვიცო-
დი: შენ ჩემთან იყავი, ჩემი პაერთი
სუნთქავდი, ჩემი სიხარულით ხარობდი
და ეს მყოფნიდა. განა არ კმაროდა?”

საწოლზე მჯდომი ადამიანი აღარ ჩან-
და. საათის ხმაური იჭაქრობას აყრუებ-
და; ოთახში საათის ხმა ქარიშხლად იდ-
გა.

ოთახში აღარავინ იყო. საშინელი მარ-
ტორობა სუფევდა. მათე საწოლზე ჩამოჯ-
და. ერთი ხელით საწოლის ზურგს და-
ეყრდნო, მეორე ხელიც საწოლის
ზურგს ჩააგდო, ჩამოეყვინა. თქვა: „აჲ,
ამ ქვეყანაში მზე სახლის სახურავებს
ანათებს. სახურავი ხურდება და ოხში-
ვარი ასდის. ქუჩაში ბული დგას და ხალ-
ხი ცას ევედრება, წვიმა გამოგზავნეო.
წვიმა ხანმოკლეა და მრისხანე. ხალხს
ეშინია წვიმის და ჰერქვეშ იმალება.
ზოგი ვერც ამჩნევს წვიმას. ზოგი გაჩახ-
ჩახებული დარბაზშია და იქ გარე სამყა-
როს ხმაური ვერ აღწევს. იქ, ათასნაირ
სამოსში გამოხვეულები, თავდაპირილე-
ბი მალულად უთვალთვალენენ ერთმა-
ნეთს, ერიდებიან, მოფარებულ ადგი-
ლებს ეძებენ, მერე გამოეფინებიან ქუ-
ჩაში. მზიარულად, ლაღად მოაბიჯებენ.
თავისუფლდებიან ათასი თვალისა და
ყურისაგან. სადამოშობით ქუჩებში ური-
ცხეი ნათურა ანთია, მაგრამ ღამე ძლი-
ერია. ღამე მოსახვევებში იმალება, ვიწ-
რო შუკვებში, სახლებსა და სახლებს
შუა“.

მათე დაიქანცა, საწოლზე მიესვენა,
სხეული მიჩუმდა, დადუნდა. მათეს
ღრმისით მომხდარი ამბავი გაახსენდა —
ბიჭი! ბიჭი შენობის შესასვლელთან
იდგა და ხელს უქნევდა. შენობის კარში
ბინდი იწვა, ბინდის სიღრმეში მკრთალი
სინათლე გამოჩნდა. მათეს ჯადოსნური
გალობა მოესმა. სინათლე მატულობდა,

ძლიერდებოდა. ნაზი ვერცხლისფერი
ელებოდა შენობის სიღრმეს, აცისკროვ-
ნებდა იღუმალის ხმა მოესმოდა, მოუხ-
მოზდა. შორეული სიმღერა ვეება ზვირ-
თებად მოედინებოდა. ხმა უხმოზდა მო-
სახმობს, ხმა რეკდა. მათე ებრძოდა სხე-
ულს, ფეხზე დგებოდა, მიიჩქაროდა..
წამოდგა, გაწონასწორდა, უჩვეულოდ
შენსებულა, ატივტივდა. ღია კარიდან
ჯადოსნური გალობა და ნაზი-ვერც-
ხლისფერი, ცისფერი იღვრებოდა. მა-
თეს მსუბუქი სხეული სქელ, ლურჯ პა-
ერში გაიჩინდა.

— ექიმი, ჩქარა ექიმი! — ყვიროდა
ლიბიანი. საბანი თავზე შემოეხვია, კე-
დელთან მიყუყულოყო. მხოლოდ თვა-
ლები მოუჩანდა. — ექიმი მოვიდეს! —
უნუგეზოდ ყვიროდა.

— სუ! ჩუმად! — მკაცრად შეუძახა
ექიმმა, — აქა ვარ, რა გაყვირებს!

ლიბიანმა ახლალა შეამჩნია, პალატა
სავსე იყო თეთრხალათიანებით. ისინი
ჩუმად, აჩქარებით, უფუსფუსოდ ტრი-
ალეზდნენ ოთახში. ხანგამოშვებით მოკ-
ლე ბრძანებები ისმოდა და ყოველივე
ეს ოდნავ წააგავდა საომარ მზადებას.

— კვდება, ექიმო? — იკითხა ახალ-
გაზრდამ. ის ფანჯარასთან იდგა საცე-
ლების ამარა და ხმა უთრთოდა, — ნუ-
თუ კვდება, ა, ექიმო?!

— დაწევი და დაიძინე, — უპასუხა
ვილაყამ.

ლიბიანი დამშვიდდა. აუტანელმა შიშ-
მა გადაუარა. ფრთხილად წამოდგა და
ახალგაზრდასთან მივიდა. საცოდავად
მიეყუჟა და ხმალაბლა უთხრა:

— ეს რა შიში ვჭამე, აცო!

ახალგაზრდამ ხელი მოხვია ლიბიანს:

— ნუთუ კვდება, ა!

ისინი უცნაურად მოეჭიდნენ ერთმა-
ნეთს, თითქოს საფრთხე რამ ემუქრე-
ბოდათ და გაფაციცებით აღევნებდნენ
თვალყურს, რაც მათ წინ ხდებოდა. ექი-

გურამ სხირტლაძე

ბიბიერი ცაცხვი

მები ჩუმად გაიკრიფნენ პალატიდან, წასვლისას ერთ-ერთმა მკაცრად თქვა:

— აბა! დაწეკით და არ იხმაუროთ!

მერე სანიტრები შემოვიდნენ, საწოლი ასწიეს და გაიტანეს. ლიბიანი და ახალგაზრდა თვალმოუშორებლივ შესცქეროდნენ საწოლს. ის, ვინც საწოლზე იწვა, არ ჩანდა — მთელ სიგრძეზე ზეწარი გადაედარებინათ. იქ, სადაც თავი იყო, ზეწარი ამობურცულიყო, შუბლის, ცხვირისა და ნიკაპის ფორმას იმეორებდა. სანიტრებმა საწოლი რომ ასწიეს, თავი გადაქანდა და ზეწარი შეირბა. ლიბიანი და ახალგაზრდა შეკრთნენ და მჭიდროდ მიეკრნენ ერთმანეთს. საწოლი გაიტანეს. ერთხანს სიჩუმე ჩამოვარდა, მერე ერთ-ერთი სანიტარი შემობრუნდა, ფანჯარასთან მდგომთ შეხედა, ხელები გაასავსავა, დამნაშავესავით გაიღიმა:

— მაგას მაინც არაფერი ეშველებოდა, — მერე შებრუნდა, ხის პატარა კარადას წამოავლო ხელი, პალატიდან გასვლისას თქვა, — თქვენ დაწეკით, დაიძინეთ. ჯერ დილაამდე დიდი დროა, — და გავიდა.

დუმილის მერე ლიბიანმა იკითხა:

— რა ერქვა?

— არ ვიცი, — ჩურჩულით თქვა ახალგაზრდამ და ფეხებდაბინტულს გადახედა. ფეხდაბინტულს წყნარად ეძინა, — გახსოვს, დღეს რა კარგად იყო?

— აბა, — სინანულით გაიქნია თავი ლიბიანმა, — ნეტა ვინ იყო, ა?

— რა ვიცი მე! — ახალგაზრდამ უცებ ხელი უშვა ლიბიანს, მოშორდა და საწოლზე ჩამოჯდა, — დღეს რა კარგად იყო, ვინ იფიქრებდა!

— აბა, — ამოიხრა ლიბიანმა, — რას გაიგებ კაცი! აგერ მშვენიერად იყო და აღარ არის, ხედავ? ისიც არ ვიცი, ვინ იყო?! — ლიბიანი თითქმის ნიშნისმოგებით ლაპარაკობდა.

ახალგაზრდამ ნერვიულად წამოიძახა:

— კაცი, რა ვაჭირე საქმე, ვინ იყო, ვინ იყო! რა მნიშვნელობა აქვს მაგას, ვინ იყო! კაცი იყო და მორჩა! აღარ არის, გესმის?

ლიბიანმა არაფერი უპასუხა. საწოლში ჩაწვა. ჩაიბუტბუტა:

— ნეტა პატრონი თუ ჰყავს საწყალს!

ისინი ჩუმად იწვნენ. ის კუთხე, სადაც სულ ახლახან საწოლი იდგა, დაცარიელებული და გადიდებული იყო. თითქმის ოთახი ამ კუთხისაკენ გაფართოებულიყო. ბოლოს ისევ ლიბიანმა დაარღვია სიჩუმე:

— ვინმე მაინც შემოიყვანონ იმ ადგილზე, ან საწოლი მაინც დადგან.

ახალგაზრდამ არ უპასუხა. ლიბიანმა ვერ მოითმინა:

— შენ, შენი ჭირიმე... შენ რა გქვია?! — მერე თავისივე კითხვის შეეშინდა და სწრაფად დაუმატა, — მე სიკო მქვია... იმიტომ კი არა...

ახალგაზრდა წამოვარდა, მძლავრად ჩასკიდა საწოლს ხელი, ღონივრად შეანჯღრია:

— ხმა გაკმინდე! გეტხეები, ხმა არ ამოიღო!

ლიბიანი ჩაჩუმდა, საბანში შეიყუჟა. ახალგაზრდა ერთხანს იდგა. შემდეგ გაჩქარებით დაიწყო ბოლთის ცემა პალატაში. სიარულში დამშვიდდა. ფეხდაბინტულის საწოლთან შეჩერდა. ფეხდაბინტულს გაღვიძებოდა და ფართოდ გახედილი თვალებით შესცქეროდა.

— სანამ შენ გეძინა, აქ კაცი მოკვდა.

ფეხდაბინტული უზაროდ მისჩერებოდა და ვერაფრით გაეაზრებინა ახალგაზრდის ნათქვამი. მერე ნათქვამის აზრი რომ გაიგო, მკლავებზე წამოიწია. ლიბიანს შეაჩერდა და იკითხა:

— ვინა? ვინ მოკვდა?

ლიბიანმა სწრაფად გაიქნია თავი და ცარიელ კუთხეზე მიუთითა:

— აი, იქ რომ იწვა, ისა.

— მაშ, — ახალგაზრდა თავის საწოლზე ჩამოჯდა, — გუშინ ისე კარგად იყო და რას იფიქრებდი.

ერთხანს სიჩუმე ჩამოვარდა, ფეხდაბინტული იდაყვებზე დაყრდნობილიყო. ცნობისმოყვარედ უყურებდა ცარიელ კუთხეს, მერე ნელა თქვა:

— მოვიდა, მკითხა, რა დაგეგმართაო? გამაზნევა, თურმე თვითონ რა დღეში ყოფილა, საწყალი!

— ე-ეხ, რას გაიგებ, — ნაღვლიანად თქვა ლიპიანმა, — კაცი არის და, უცებ აღარ არის. აგერ, მოკვდა კაცი და არც კი ვიცით... ლიპიანს ენა დაემა და შიშით გახედა ახალგაზრდას.

ახალგაზრდას უეცრად გაეცინა მხიარულად, ძალდაუტანებლად:

— კაცო, შენ ეგ ვერ მოგიწევია. სახელი რომ არ იცოდი!

ლიპიანი მაშინვე კარგ ხასიათზე დადგა:

— მე ცხოვრების უკუღმართობაზე ვლაპარაკობ, თორე...

პალატაში უცნაური, კარგი განწყობილება დამკვიდრდა, ლიპიანმა განაგრძო:

— კაცო, რა იყო, მეც კინალამ მოვეკდი! რომ ადგა და წამოვიდა, მე ვიფიქრე ესაა მეთქი...

— ადგა? — სწრაფად იკითხა ფეხდაბინტულმა — რატომ ადგა?

— რა ვიცი, — უპასუხა ახალგაზრდამ, — აბოდეზა. ჩემსკენ წამოვიდა, მერე ეტყობა, ძალა აღარ ეყო და საწოლს ჩამოეკიდა. მე ვიფიქრე, ალბათ რამე უნდა-მეთქი და დავაწვინე, თან ვკითხე, რამე ხომ არ გინდა-მეთქი, მაგრამ სულ ოფლში იყო გაღვარული და ერთიანად კანკალებდა. მე ვიფიქრე, ალბათ, ძალიან ცუდადაა-მეთქი, ამას როგორ წარმოვიდგენდი, მაგრამ ცუდად რო იყო, ის შევამჩნიე და ექთანს დავუძახე, მერე ექიმებიც მოვიდნენ. აქაურობა სულ გაიტენა ექიმებით, მაგრამ მაინც ვერ უშველეს.

— აბა, — ჩაურთო ლიპიანმა.

ფეხდაბინტულიც და ლიპიანიც ყურადღებით უსმენდნენ ახალგაზრდას რომ გაათავა, პალატაში სიჩუმე ჩამოვარდა. მალე ხვრინეც გაისმა: ლიპიანს ჩაეძინა, მაგრამ ცოტა ხნის მერე რაღაც წამოიძახა ძილში და შეშფოთებით წამოვარდა. თვალებს იფშენებდა და მორცხვად ამბობდა:

— ჩამძინებია, კაცო!

ამასობაში გათენდა. ღამინდელი შიშიც, სიბრაღეც და სიყვარულის გაილია მხსნელად მოსულ დღეში. გვიანი შემოდგომის წვიმიანი დილა იდგა. მერე სტუდენტი მოვიდა. სტუდენტი კარიდანვე მიესალმა იქ მყოფთ, მოიკითხა და ცარიელ კუთხეს მიაშტერდა, იკითხა:

— ჩემი ავადმყოფი სადაა?

სტუდენტის ზურგს უკან ახალგაზრდა ქალი გამოჩნდა. ქალმა თავაზიანად მოუხადა ბოდიში სტუდენტს გზის დათმობა სთხოვა და შემოვიდა. დაცარიელებული კუთხე რომ დაინახა, შიშით იკითხა:

— ბიძაჩემი სადაა?

ლიპიანი და ახალგაზრდა ფეხზე ადგნენ და არ იცოდნენ, რა ეთქვათ. სიჩუმე საუკუნესავე გაგრძელდა. ისმობდა ყურზე მოსარგები რეპროდუქტორის დანჯღრეული, ჭიჭყინა ხმა.

ქალმა, თითქოს საფუძვლიანი პასუხი მიიღო, გაიმეორა:

— ბიძაჩემი სადაა?

მ ა რ ი ა მ ი

მარიამსა და დედამის ლუბას ორი პატარა ოთახი ეკავათ; ერთი სასტუმროსასადილო, მეორე — საძილე. სასტუმრო ოთახში მრგვალი, გარშემო სკამებზე შემოწყობილი და ხვევრგვადფარებული მაგიდა იდგა; ზედ ბროლის მძიმე ვაზა და ბროლისავე საფერფლე იდო. ოთახი გატენილი იყო ნივთებით: ერთ კედელთან შავი ხის პიანინო იდგა. პიანინოს თავზე ეწყო ფაიფურის ვაზები, ფაიფურის ფიგურები, ფაიფურის ძაღლი. რომელსაც თათებით საფერფლე ეკავა, და ძვლის სპილოები. პიანინოს პირდაპირ, კედელთან, დაბალი კომოდი იდგა — მარიამის დედის მზითვე. კომოდს მრავალი უჯრა ჰქონდა და შიგ თეთრედ, დანა-ჩანგალს და ჭურ-

გურამ სხირტლაძე
ბეზიკი ცაცხვი

ქელს ინახავდნენ. კომოდის თავზე ფა-
იფურის და თიხის ფიგურები ელაგა.
იქვე იდო ხელოვნური ყვავილებით სავ-
სე დიდი საყვავილე. ფანჯრის მოპირდა-
პირე კედელთან სარკეებიანი კარადა
იდგა. ფანჯრიდან შემოსული სინათლე
კარადის სარკეებში ირეკლებოდა და
ოთახს სივრცე და სინათლე ემატებოდა.
პიანინოს გვერდით, დაბალ მაგიდაზე
რადიო და გრამფირფიტები ეწყო. კედ-
ლებზე მრავლად ეკიდა ფოტოსურათე-
ბი: მარიამის დედ-მამა ქორწინების
დღეს; დედას თეთრი კაბა აცვია, ხელში
თავგული უჭირავს, გრძელი ნაწნავი
მკერდზე გადმოუვლია და თეთრი თავ-
შალიდან თმაში ჩაწნული ვარდი მოუ-
ჩანს, თავი ქმრის მხარზე დაუყრდნია
და ფართოდ იღიმება. მამას შავი კოს-
ტუმი აცვია, გულის ჯიბეში დიდი, თეთ-
რი ყვავილი ჩაურჭვია, კისერი უცნაუ-
რად დაუტარებელია და ოდნავ იღუმე-
ბა. რადგან სიცილს იკავებს. იქვე —
მამის გადიდებული სურათი, სამგლო-
ვიარო არშია შემოვლებული. კიდეც —
მარიამის სურათები, სხვადასხვა ასაკში
გადაღებული. და ბოლოს, კომოდის
თავზე, ყვავილებიანი ფაზის უკან, ოვა-
ლურ ჩაჩჩოში ჩასმული სურათი ეკი-
და — ეს ახლახან გადაღეთ მარიამს
და მის დედას. ყოველივე ამის გარდა,
ოთახში ოქროსფრად მოვარაყებულ-
ჩაჩჩოიანი, ზეთის საღებავით ნახატი
სურათი ეკიდა. სურათზე ოჯახი იყო გა-
მოსახული: ცოლ-ქმარი, ორი ბავშვი —
ბიჭი და გოგო, მოხუცი ბებია. ქმარი მა-
გიდასთან ზის, კალთაში კულულებიანი
გოგო ჩაუსვამს და გვერდით ბიჭის რვე-
ულში იკეპება. ბიჭი მამას უყურებს.
თვალები დაუწყევტია და სმენადაა ქცე-
ული — მამის სიბრძნე აშკარა გაცე-
ბასა და მოწიწებას იწვევს. მოხუცი ბე-
ბიაც მაგიდასთან ზის, უზარმაზარი სა-
თვალე გაუკეთებია, ხელში საქსოვი
უჭირავს და მამა-შვილს შესცქერის.
ოთახის სიღრმეში ახალგაზრდა ქალი
საქმიანობს, მაგრამ ისიც მამა-შვილის-
კენ იყურება. მთელი ოჯახი დატყვევ-
ებულია იმით, რაც მაგიდასთან ხდება.

სურათი მხიარული ფერებითაა დახატუ-
ლი, ყველაფერი ამ სურათზე ბედნიე-
რებით სუნთქავს... მარიამს მოსწონდა
სურათი, რაღაც იყო ამ ნახატში — ნაც-
ნობი, ახლობელი და ამავე დროს, შო-
რეული — როგორც კარგი სიზმარი,
რომ ნახე და აღარ გახსოვს.

მარიამს პიანინოზე დაკვრა უყვარდა.
უკრავდა ბევრს, თავდავიწყებით და გა-
ურკვეველი, უცხო გრძნობა უვსებდა
გულს. ამ გრძნობას გარეთ გამოჰყავდა,
ხალხმრავალ ქუჩებსა და მალაზიებში,
იქ წყნარდებოდა მარიამი, ხალხს ათვა-
ლიერებდა, საქმიანად დაბიჯებდა მათ-
თან ერთად. ზოგჯერ ვინმე მამაკაცის
მზერას დაიჭერდა და ახლა სხვა მღელ-
ვარება ეუფლებოდა. უცნაური, სიხა-
რულისა და სირცხვილისაგან გული
ეკუმშებოდა და შინ გამორბოდა. იქ,
ეზოში, ბებერი ცაცხვის ქვეშ აფარებდა
თავს და გურამს ელოდებოდა, ნატვრით
ელოდა. მოვიდოდა გურამი — მარიამი
მიზეზიანად იწყებდა კამათს, თავის
თავს ვერ უვებდა და ბრაზობდა. ნაწყე-
ნი მარიამი სახლში იკეტებოდა, პიანი-
ნოს მიუჯდებოდა და აცრემლებულ
თვალებს ოქროსფერჩაჩჩოიან სურათს
მიაპყრობდა თან ჩუმად უკრავდა. ამ
გაურკვეველი მღელვარების წუთებში
მარიამი თითქოს ხედებოდა იმ „რალა-
ცას“, ნახატში რომ იყო... ძალე მშვილ-
დებოდა, თითქოს იფიტებოდა და
ის ნახატიც, როგორც ყველაფერი სხვა,
მისთვის საინტერესო აღარ იყო.

ასეთი რამ ბოლო დროს მარიამს ხში-
რად ემართებოდა. დედა მისი ლუბა
კარგად ამჩნევდა ამას, გუმანით ხედე-
ბოდა მიზეზს, და ნალევლი აწვებოდა,
მისი შვილი რომ ასე გაიზარდა, მომ-
წიფდა და ყოველ წუთს მზად იყო მიე-
ტოვებინა გამზრდელი ბუდე და გაფრე-
ნილიყო.

●

გურამი და მარიამი ერთეზოში იზრ-
დებოდნენ. თუმცა გურამი რამდენიმე
წლით უფროსი იყო, მაგრამ მეგობრობ-
დნენ და თამაშითაც ერთად თამაშობდ-

ნენ, მით უმეტეს, ეზოში სხვა ბავშვი არავინ იყო. მერე, დრო რომ გავიდა და ბავშვები გაიზარდნენ, მეზობლებმა გადაწყვიტეს შეეუღლებინათ ახალგაზრდები. ამ მიზნის განსახორციელებლად ისინი ძალ-ღონეს არ ზოგავდნენ და მარიაშიც, გურამისაგან განსხვავებით, მალე მიხვდა უფროსების ჩანაფიქრს. მიხვდა და უეცრად შეშინდა, დაიმორცხვა. უცნაურად უცხო და შორეული გახდა მისთვის გურამი. ახლა ყოველი მისი ფიქრი, გრძნობა გურამთან იყო დაკავშირებული, გამუდმებით უკვირდებოდა, უთვალთვალებდა. ყოველ მის სიტყვას ზომავდა, ყოველ გამოხედვას იჭერდა და თავისებურად აღიქვამდა. ეგონა, გურამმაც იცოდა ის, რაც თვითონ გაიგო ინსტიქტით, ქალის მძაფრი ალღოთი და ხან მადლიერი იყო მისი, რომ არაფერს აგრძნობინებდა, ხან კი ბრაზობდა, ეჭვიანობდა და ეჯავრებოდა კიდეც. გურამი მის თვალში მამაკაცად გადაიქცა, უცხო მამაკაცად, რომელსაც შეეძლო ღონივრად მოეკიდა ხელი მისთვის, გულში ჩაეკრა... ახლა მარიამმაც კარგად იცოდა, რა იყო ოქროსფერჩაჩოიან სურათზე გამოსახული, უფრო მოსწონდა ნახატი და უკვე სხვა, შემფასებლის თვალით უყურებდა. ერთხელ მარიამი და გურამი მარტო იყვნენ სასტუმრო ოთახში. კარგა ხანს დუმდნენ, როგორც მარიამს ეჩვენებოდა, ძალიან უხერხულად უთხრა:

— ხომ ძალიან მოგწონს ეს ნახატი, ხომ ძალიან კარგია? — მარიამი ხაზგასმით ლაპარაკობდა და გურამი ცოტა გაკვირვებით მიაჩერდა ნახატს. ერთხანს უყურა, უყურა და მერე გაურკვეველად გაიღიმა:

— უცნაურია, აქამდე რომ არ შემიმჩნევია ეს სურათი. ასე აჭრელებული რომ ვერ შეამჩნიო... ჰე.

მარიამი აღშფოთდა: „როგორ თუ არ შეუმჩნევია. ნამდვილი ბრმა და უგრძნობელი ადამიანი უნდა იყო რომ ვერ შეამჩნიო“.

● სეელ, რუხ კედლებზე მძიმე ორთქლი მიტოცავდა. დარბაზში ბინდი და ბურუსი იდგა. მძიმე ჰაერი სულს ხუთავდა, ფილტვებს აწვებოდა და ჩამოწოლილ ნისლში არეული ადამიანები ლანდებს ჰგავდნენ. აბანოს დარბაზს მხოლოდ გუმბათში გაჭრილ ვიწრო სარკმლიდან შემოსული სხივი ანათებდა. და ეს სუსტი სინათლე კიდეც უფრო ამძაფრებდა ილუმალების შეგრძნებას.

მარიამს გულს უმღვრევდა ეს გარემო: ორთქლში მორიალე ქალების შიშველი, ოფლიანი სხეულები და დარბაზში დაგუბებული სიზანტე, ურცხვობა და ვნება — ისიც გააშქარავებული და შიშველი, მეტისმეტი სიმხურვალისაგან გაღვიძებული... მარიამის გვერდით ახალგაზრდობის ასაკს საკმაოდ გადაცილებული ქალი იდგა, ნაოჭიან კისერსა და დამკნარ მკერდზე გაწეწილი თმა ჩამოშლოდა, რაც უფრო აბერებდა და ჯადოქარს ამსგავსებდა. ქალი დაკვირვებით, დიდ ხანს უყურებდა მარიამს, მერე მხარზე მოუსვა ხელი და არასასიამოვნოდ ჩაიქიჩლა:

— კაცები შენნაირ გოგოებზე გიყდებიან. ძვირფასი ქალი დაღვები... — მისი ხმა ყრუდ მოისმოდა, — მეც შენნაირი ვიყავი თავის დროზე და ვიცი.

მარიამი საშინელმა სირცხვილმა აიტანა, სხეულზე ცეცხლი მოედო, ის ადგილი, სადაც ქალს ხელი ედო, გაუხურდა, აეწვა, თითქოს ნაკვერცხალი დაადეს, თითქოს ლალატში შეისწრეს და გურამი გაახსენდა. გველნაკბენივით მოშორდა ქალს.

მთელი ღამე საშინელი ურჩხულები ესიზმრებოდა, ურჩხული უახლოვდებოდა, უახლოვდებოდა. დააკვირდებოდა მარიამი და გურამს შეიცნობდა. დილას რომ გაიღვიძა, დამშვიდდა. გვიანობამდე იწვა, თვალმიღწეული ზანტად იხსენებდა სიზმრებს, მერე წამოდგა, საწოლზე ჩამოჯდა და ჩაცმა დაიწყო. ნე-

გურამ სხირტლაძე
გამბერი ცაცხვი

ლა იცვამდა, თავისი სხეულის ყოველ ნაკვთს აკვირდებოდა, როგორც გარეშე შემფასებელი. მოსწონდა თავისი თავი, თეთრი, ოდნავ მოყვითალო კანი და ნაზად ისვამდა ხელს ტანზე. კანი გრილი, სრიალა ჰქონდა და ხელის ყოველ ჩამოსმაზე ნაზი, ოქროსფერი ბუსუსები ებურძღვებოდა მკლავებზე. წინდებს რომ იცვამდა, უკმაყოფილოდ დააკვირდა ფეხებს. გამხდარი, ბავშვური კანტები ჰქონდა და ამან შეაწუხა. ერთხანს შებღმურებული დასცქეროდა, მერე ჯიუტად გააქნია თავი, მტკიცედ წამოდგა და სარკესთან ჩამოჯდა. გრძელი, ოქროსფერი თმა გადმოიყარა წინ და ასე, თმებს შუა შეიჭყიტა სარკეში. მხიარულად გაიცინა, მწყობრი, თეთრი კბილები გამოაჩინა, კბილებიც მოეწონა, კბილებდაკრეჭილი შეაჩერდა თავის თავს და უფრო გამხიარულდა. დაუსტვინა და მოწორდა სარკეს. ერთი კიდეც შეავლო თვალი სარკეს და მერე ზურგი შეაქცია. სახლსა და ეზოში უჩვეულო სიჩუმე იდგა. ამან მიახვედრა, უკვე გვიან რომ იყო. ასე გვიან ჯერ არასდროს გაუღვიძია მარიამს. სწრაფად მიილაგა ოთახები და ის იყო, წიგნის კითხვა უნდა დაეწყო, კარი ბრაზუნით გაიღო და გურამი შემოვარდა. გურამი გაფითრებული იყო და აღელვებული ჩანდა. ეტყობოდა, ერბინა. მარიამი შეშფოთდა და უცებ შეეშინდა, წიგნი მაშინვე გვერდზე მიადლო და ფეხზე წამოდგა:

— რა იყო გურამ? რა მოგვიღია?

გურამს არაფერი უპასუხია. მძიმედ ჩამოჯდა და ერთხანს სულს ითქვამდა. ცოტა რომ დამშვიდდა, გაიცინა:

— არაფერი. მოვრბოდი და დავიღალე.

ჩუმად ისხდნენ. მარიამი უკვე შეჩვეული იყო ამას; გურამი მოვიდოდა, დაჯდებოდა და ჩუმად იყო. ჩვეულებრივ მარიამი ლაპარაკობდა, რადგან სიჩუმისაგან უხერხულობას გრძნობდა. მაგრამ ახლა გურამი რატომღაც ლელავდა. შფოთავდა და ეს სიზოვა:

— დაუკარი რაიმე.

მარიამი მაშინვე მიუჯდა პიანინოს.

ჯერ ნაძალადევად უკრავდა, მერე — უფრო გრძნობით, ბოლოს თავდავიწყებით. ერთი მელოდია მოათავა და მეორე დაიწყო. თან ჩუმად მღეროდა კიდეც. უეცრად აბანოში რომ ქალი იყო, ის დაუდგა თვალწინ, გაახსენდა... მაშინვე შესწყვიტა დაკვრა, გურამისკენ შეტრიალდა და შეაჩერდა. გურამს თავი ჩაელუნა, თვალები მოეხუჭა, თითქოს სძინავსო. მაგრამ მარიამმა რომ დაკვრა შესწყვიტა, უცებ წამოსწია თავი, თვალები ფართოდ გაახილა:

— რატომ გაჩერდი?

მარიამმა არ უპასუხა. წამოდგა. აფორიაქებული იყო. საყელო შეხსნოდა, გადალელოდა და ეს რომ შეამჩნია, შერცხვა. ზურგი შეაქცია გურამს, აჩქარებით იკრავდა ღილებს. სიჩქარისაგან ხელი უთრთოდა და დიდ ხანს მოუწია ღილების შეკვრას.

— რა იყო, მარიამ, რა დაგემართა?

— არაფერიც არ დამემართა, რა უნდა დამმართოდა! — მარიამს ლოყები უხურდა, გრძნობდა თავის სიწითლეს და ბრაზობდა.

— აბა რატომ არ უკრავ? რატომ შესწყვიტე?

— იმიტომ, რომ არ მინდა, გაიგე! — მარიამს ამ წუთში ეჯავრებოდა გურამი. — შენ ნებაზე ვირბინო?! არ მინდა და მორჩა.

გურამი დაიბნა. უსამართლოდ შეუჩრაცყოფილად იგრძნო თავი. წამოდგა, დინჯად, თავშეკავებით თქვა:

— რა თქმა უნდა. შენ ეგ როგორ გეკადრება, ბოდიში, — მძიმედ შემობრუნდა და გავიდა.

მარიამი მარტო დარჩა. ერთხანს ჩუმად იყო, მერე წამოიძახა:

— რას გადამეკიდა?

მაგრამ ამ სიტყვებში მხოლოდ თავის მართლება ისმოდა. დაღონდა მარიამი, თავი დამნაშავედ იგრძნო. ცრემლი მოაწვა. უგზო-უკვლოდ დაბორიალობდა ოთახებში. მერე ისევ პიანინოს მიუჯდა და დაკვრა დაიწყო. დიდ ხანს უკრავდა, სანამ კარის ჭრიალი არ შემოესმა. მოიხედა და კარში გურამი დაინახა. ის

დარცხენით მიყრდნობოდა კედელს. მარიამის გულს ზღვა სიხარული მოაწყდა, გული ისე შეეკუმშა, რომ ტკივილი იგრძნო. ესლა მოახერხა — თავი დაუქნია. გაუტინა და რომ ცრემლი არ დაეწინა გურომს, სწრაფად შემოტრიალდა და დაკვრა განაგრძო. ცრემლი ღაპაღუპით სცივოდა, მოწმენდას ვერ ბედავდა. ცრემლი დინჯად წყდებოდა წამწამებს, ნელა მოგორავდა ღაწვზე, ბაგესთან ჩერდებოდა, გროვდებოდა და გროვდებოდა, ცრემლი მლაშე და უგემური იყო და ამან დაამწვინა მარიამი. მერე ხელის შეხება იგრძნო, პიანინოს კრილა ზედაპირზე მისკენ უხერხულად დახრილი გურომის ანარეკლი გამოჩნდა. მარიამს ყრუანტელმა დაუარა, თავბრუ დაესხა და გაირინდა. განძრევას ვერ ბედავდა, თითქოს უნაზესი ძაფით იყო დაბმული და გაწყვეტის ეშინოდა. გურომ იღვა და ფრთხილად, ფრთხილად უსვამდა თავზე ხელს. მერე მიუახლოვდა, ნაზად აკოცა ლოყაზე და უეცრად ისევ მარტო დარჩა მარიამი. გურომი გაიქცა.

დიდხანს იჯდა მარიამი პიანინოსთან და ყველაფერი სიზმარი ეგონა. იჯდა და შესცქეროდა სურათს, პიანინოს თავზე რომ ეკიდა. სურათზე, სიღრმეში ახალგაზრდა ქალი საქმიანობდა, მაგრამ საქმეს არ უყურებდა, ის მაგიდასთან მსხდომთ შესცქეროდა და ბედნიერი სახე ჰქონდა, ქალის ფეხებთან კი — მარიამმა ახლა შეამჩნია — ჭრელი, ფაფუკი კატა გატრუნულიყო.

●

ჩამოცვენილი, ხმელი ფოთლები ფეხქვეშ მშრალი ტყაცუნით ისრისებოდა, მშვენიერი საღამო იდგა. მზის სხივები ნაზად ეალერსებოდა ქვეყანას და ცაზე ვარდისფრად ღვივოდნენ ღრუბლის მსუბუქი ქულები. ქუჩაში მოსიერნენი ირეოდნენ. უმეტესობა ახალგაზრდობა იყო, მოდიოდნენ გოგო-ბიჭები, ხელი-ხელჩაკიდებულები, მხიარულები, თითქოს ყოველგვარი დარდისაგან თავისუფლები და გულიანად იცინოდნენ, ხმამაღლა

ლაპარაკობდნენ, ერთმანეთს თვალებში შესცივნივდნენ. ხანდახან ბიჭების ჯგუფი ჩაივლიდა. ისინი ჩუმად ღიღინებდნენ და ქორებავით ათვალიერებდნენ ქალიშვილებს, რომლებსაც თან მოსწონდათ ეს მტაცებლური მზერა, თან სირცხვილსა და შიშს ჰგვრიდა.

მარიამს ასეთი შეხედვისაგან სუნთქვა ეკვროდა, ბრაზობდა და მალულად შეათვალიერებდა ხოლმე გურომს, რადგან ფიქრობდა, ამის გამო გურომი ძალიან უნდა გაბრაზებულიყო. მაგრამ ის თავის ამბავს ჰყვებოდა და ვერაფერს ამჩნევდა. მარიამი ბედნიერი იყო. თავაწეული მიჰყვებოდა გურომს, მკლავი მის მკლავში გაეყარა, მთელი ტანით, დანდობილად ეყრდნობოდა. არ კითხულობდა, სად მიდიოდნენ და გურომის საუბარი სიამოვნებას ვერცხდა. მარიამს შეეძლო ასე ევლო დაუსრულებლად, ქვეყნის კიდემდე, როგორც თვითონ გაიფიქრა. ქვეყნის კიდემდე... ხანგამოშვებით გურომი ეკითხებოდა:

— გესმის, მარიამ?

მარიამი მაშინვე ეთანხმებოდა, მიჰყვებოდა გურომს და მთელი მისი სხეული თითქოს გამოხატავდა — „შეხედეთ, აი მეც“. ქუჩის ბოლოს გურომის მხანაგები შეხედნენ: სიკო, ვარლამი, მუსიკოსი. მარიამს გაუხარდა მათი ნახვა: ახლა მას შინ ყოფნა უნდოდა, ლაპარაკი, სიცილი... ხოლო სიკო, ვარლამი და მუსიკოსი მხიარული ბიჭები იყვნენ: სიკოს ანეგდოტების მოყოლა უყვარდა. ვარლამი ჩუმად, სასაცილოდ ხითხითებდა; მუსიკოსი კი გამუდმებით ღიღინებდა და, საერთოდ, ძალიან სასიამოვნო ბიჭები იყვნენ გურომის ამხანაგები. ისინი ახლაც ისე, როგორც ყოველთვის, მხიარულად შეიგებნენ გურომსა და მარიამს და, რაც ყველაზე უფრო კარგი იყო, კაფეში შეიპატიჟეს — დღეს სტიპენდიები ავიღეთო. მარიამი სიხარულით დაეთანხმა, გურომი კი უცნაურად მოიღუშა და გაჩუმდა,

გურომ სხირტლამი
ბაბერი ცაცხვი

თითქოს უძლური იყო წინააღმდეგობა გაეწია მოძალადეებისათვის და მხოლოდ ამიტოა უნდოდა სამაგიეროს. უცნაურად მოიღუშა გურამი. კაფეში შესვლისას აღმაცერად გადახედა მარიამს. მარიამს უსიამოდ მოხვდა გურამის მზე-რა, მაგრამ არ შეიმჩნია და მალე გადა-აფიქცა კიდეც — ისე მზიარული იყო სიკო და ისეთ სასაცილო ანეგდოტებს ჰყვებოდა. მარიამს განუზომლად სიამოვნებდა კაფეში ყოფნა, მედიდურად ეყრდნობოდა სავარძლის ზურგს, ფეხი ფეხზე შემოედო. შავ ყავას წრუბავდა და ოდნავ ძალდატანებით კისკისებდა. ყველაფერი ისე იყო, როგორც კინო-ებში უნახავს მარიამს; უხაროდა, თავი რომელიმე რომანის გმირად რომ წარმოედგინა. გურამი კი უფროდაუფრო იღუშებოდა. ბრაზიანად სცილიდა ღვი-ნით საფეე ჰქებებს და მალე დათვრა. სიმ-თვრალის გამო უფრო მოიღუშა და უკ-მეზი გახდა. ბოლოს საქმე იქამდეც კი მივიდა, რომ ამხანაგებს მუქარაც კი დაუწყო. მარიამი ძალიან ბრაზობდა გურამზე. „მოქცევა არ იცის“, — ფიქ-რობდა და ასეც უთხრა:

— რას იბერები, რა მოგივიდა!

მერე, მერე მოხდა ის, რასაც მარიამი ვერ წარმოიდგენდა. გურამმა ჩხუბი ატყა. მარიამსაც შეურაცყოფა მიადე-ნა, სხვებსაც. ამდენს არავინ მოუთმენ-და და სამარცხვინო ჩხუბი ატყდა ამხა-ნაგებს შორის. ბოლოს გურამი, რო-გორც იქნა, გაიყვანეს კაფედან და მა-რიამი მარტო დარჩა. მთელი საღამო, ასეთი კარგი საღამო, ჩამწარებული იყო. მარიამი ფიქრობდა: „ასეც მოუხდება. ხომ მოხვდა კარგად“. ცრემლი ახრხო-ბდა. რცხვენოდა. თავს ძლივს იკავებდა. ყველანი წამოიშალნენ მაგიდებიდან და კაფე დატარიელდა. ქუჩა გატენილი იყო ხალხით და ყველა კითხულობდა:

— რა მოხდა, რა იყო?

ყველა თავის ვარაუდს ჰყვებოდა.

ცოტა რომ დამშვიდდა, მარიამს გაბ-რაზებამ გაუარა და ახლა შეეცოდა გუ-რამი.

— ნეტა რა მოუვიდა? — ჩაილაპარა-კა მარიამმა.

სიკომ უპასუხა:

— რა მოუვიდოდა, არაფერი.

ახალა შეამჩნია მარიამმა, ვარლამი და მუსიკოსი რომ არსად ჩანდნენ და მხოლოდ სიკო მოჰყვებოდა გვერდით. სიკო ოდნავადაც არ დამთვრალა. „ეტ-ყომა, მაგარი ბიჭია. ყველა დათვრა, ეს კი სულ ფხიზელია“. ეს ფიქრა მარი-ამმა და დაკვირვებით შეათვალიერა სი-კო, მისი სქელი კისერი და ღიდი, მძი-მე თავი.

— შენ არ სტამდი, სიკო?

სიკომ ამაყად გაიღმია:

— მე მაგათთან შედარებით ყველაზე მეტს ვსვამ. მაგათ სმა არ იციან. სმის დროს ბევრი უნდა ჰქაო.

მარიამს არაფერი უთქვამს, მხოლოდ თავი დაუქნია, სიკომ კი განაგრძო:

— მე რომ ვიცი, უნდა დავლიო, იმ-დღეს დილიდანვე მშვიდად ვარ, არა-ფერზე არ ვბრაზობ, ცოტას ვვამ, მაგ-რამ რაც შეიძლება ჭონიანს. ასე თუ მო-იქცევი, დღის ბოლოს ბევრის დაღევას შესძლებ და არც დათვრები. გურამმა კი არ იცის. დღესაც იმირტომ დათვრა, რომ რალაცაზე იყო გაბრაზებული. აღ-ბათ, არ უნდოდა... — სიკო უეცრად გაჩუმდა, თითქოს სისულელის თქმას აპირებდა და შეეშინდა, მარიამს გადა-ხედა, გაიკო თუ არაო, მაგრამ მარიამს არაფერი შეუმჩნევია და სიკომაც უფ-რო მშვიდად განაგრძო, — მე ეგეთები ყველაფერი ვიცი. უფროსები რომ მე-უბნებიან, ვიმასხოვრებ, ზოგს ვიწერ კი-დეც. იმათაც ზომ უფროსებისაგან ის-წავლეს? ასეა. ყველაფერი დაკანონე-ბული და დაწესებულია. ჩვენი წინაპ-რები უპკუოები ხომ არ იყვნენ? აი მა-გალითად, ამას წინათ ასეთი ამბავი მოხდა. ჩვენთან, სავადმყოფოში ყვე-ლას ავადმყოფები დავგირიგეს, მე ერ-თი ავადმყოფი მომცეს, გურამს — მე-ორე. მე ჩემს ავადმყოფთან რომ შევე-დი — ისტორია უნდა დამეწერა — მა-იმუნობა კი არ დამიწყია, არც მიგრძ-ნობინებია მინთვის, რომ სტუდენტი

ვარ, მკაცრად მივედი და ძალიან ოფიციალურად გამოვკითხე ყველაფერი. იმანაც მიპასუხა. გურამი კი შესულა, დაბნეულა, დაუწყია — რა გკირთ, ბატონოო... რა გაწუხებთ, ბატონოო, როგორ შეიძლება. ექიმი — ექიმი, ავადმყოფი კი — ავადმყოფია. რა თქმა უნდა, ვერაფერი გააკეთა და მასწავლებლისაგანაც ძალიან მოხვდა. გურამი კი გაბრაზდა და მე მეჩხუბა. მე რა შუაში ვიყავი, მაგრამ, ალბათ, შესურდა, იმიტომ რომ, მე შემაქო ჩვენმა ხელმძღვანელმა.

მარიამი ყურადღებით უსმენდა სიკოს, ახლაზან მომხდარი უსიამოვნებაც კი გადაავიწყდა, ისე მტკიცედ, მკაფიოდ და დამაჯერებლად ლაპარაკობდა სიკო:

— ჩვენ უკვე ბავშვები კი აღარა ვართ. ოცდახუთი წელი — მე ოცდახუთისა ვარ — ცოტა კი არაა. საუქუნის მეოთხედია და უკვე ყველაფერზე ჩვენი აზრი უნდა გვქონდეს. გურამს კი არა აქვს. ხან ერთი მოსწონს, ხან მეორე, როგორ შეიძლება?! თუმცა ის ჩემზე უმცროსია, მაგრამ მაინც. უკვე დროა. აბა დღევანდელი ამბავი საქმეა? რა მოუვიდა, რამ გააბრაზა! ძალიან ფხუიანია.

ამ ლაპარაკში შეუმჩნევლად აიარეს ქვით მოკირწყლული აღმართი, ჩიხში შეუხვიეს და ეზოს გაღავანთან შედგნენ. მარიამი ეზოში შევიდა, ცოტა ხნის მერე გამოვიდა და შემკრთალმა თქვა:

— ჯერ არ მოსულა, — ეს თქვა მარიამმა და ჩიხში გურამიც გამოჩნდა. გურამი მშვენიერ ხასიათზე იყო. იღიმებოდა და ლღინებდა კიდევ. გურამს ტუჩი გახეთქილი ჰქონდა და ზედ სისხლი შეხმობოდა. მარიამმა პირველად ნახა აღმთიანის სახეზე სისხლი; გული შეეკუმშა, თავი დამნაშავედ იგრძნო. გურამმა ხელები გაშალა, თვალები ცისკენ აღაპყრო და თქვა:

— „თქვენ გივედრებით, ველებო, კიდევ ველებო, მზიანო, ე გოგო, ჩემი სიცოცხლე, არაფრით დამიზიანოთ“. მაგრამ მარიამს არაფერი ესმოდა, ის მხო-

ლოდ ტუჩზე შემხმარ სისხლს უყურებდა. გურამმა კიდევ რაღაც თქვა და ეზოში შევიდა.

იმ ღამეს მარიამს ძალიან ცუდად ეძინა. ესიზმრებოდა, თითქოს გურამი სისხლისაგან იცლებოდა, კვდებოდა და საყვედურით აჩენებდა თავს. მთელი ღამე ტრიალებდა მარიამი, ხვნეშოდა. დილით ადრე ადგა. საუზმისას დედა დაკვირვებით, გამომცდელად უყურებდა მარიამს:

— წუხელ მთელი ღამე გაბოდებდა. ყველაფერი მესმოდა.

მარიამს რატომღაც შერცხვა და ყურებამდე გაწითლდა. საბედნიეროდ, დედა მალე წავიდა და მარიამსაც გულზე მოეშვა, მაგრამ მერე ისევ აფორიაქდა, ისევ გურამის სისხლიანი ტუჩი ედგა თვალწინ. ვერ მოისვენა და გურამის სახანძავად გამოვიდა სახლიდან, გადაიარა ეზო და კართან შეჩერდა. უჩვეულოდ აუტყვევდა გული, ფრთხილად შეაღო კარი, შევიდა. გურამი ისევ იწვა, მხოლოდ არ ეძინა. მღელვარების დასაფარავად მარიამი ბევრსა და სწრაფად ლაპარაკობდა. გურამი ერთხანს ჩუმად იყო, მერე მკლავში მოჰკიდა ხელი და საწოლზე დასვა. ფრთხილად გადაუსვა თავზე ხელი, ყურზე ჩამოაცურა, ლოყაზე, კისერზე შეაჩერა. გურამს თბილი და ალერსიანი ხელი ჰქონდა და მარიამს ქრუანტელმა დაუარა ტანში, შეკრთა. შეხედა და გურამის თვალები დაინახა — შეცვლილი, დანისლული, გურამმა დაქინებით მიიზიდა მარიამი. მარიამი გაუძალიანდა. უცებ ჩაიხუტა, ჩაიკრა, ლოგინზე გადააწვინა. მარიამს ძალა გამოეცალა, მისუსტდა, თითქოს უშველებელ მორევს მოეტაკოს, გაეჭანებინოს და უძირო უფსკრულში გადაეგდოს. უცერად საშინელი ტკივილი იგრძნო, ტკივილი, რომელსაც ელოდებოდა. ეშინოდა, მაგრამ ელოდა — დიდ.

გურამ ხმირტლაძე
გამბარი ცაცხვი

ყოველსაშუალოდ ტყვილს... მარიამის სხეულში აზვირთებული ვეება მორევი გაილია, დაიშრიტა. უეცრად დაცარიელდა სხეული. მერე ხელა, წყნარად გაივსო გული ახალი, ტკბილი გრძნობით. მთლად მიწებდა ამ წყნარ გრძნობას. შიგ ჩაიპირა. გურამის მკლავზე მიესვენა, თავი მკერდზე დაადო, ტკბილად მოიკუნტა, შეეფარა. მკერდზე ედო თავი და ესმოდა გურამის გულის ძგერა — აჩქარებული, ძლიერი. და ეს ძლიერი გული, ეს მძლავრი გუგუნი, გურამის სხეულიდან რომ მოდიოდა, ახალ ძალას მატებდა, ფარავდა ტყვილს და ქალწულის უცნაურ, მაგრამ სასურველ მწუხარებას...

● მარიამი და დედამისი სადილად რომ დასხდნენ, უხერხული, დაძაბული სიჩუმე ჩამოვარდა. საერთოდ, დედა-შვილი მეტისმეტად გულახდილები იყვნენ ერთმანეთთან, მაგრამ ის რაც დღეს მოხდა, მარიამმა დამალა. სრულიად გასაგებად ქალური მორცხვობის გამო. მარიამს დედა, ისევე როგორც დილით, დაკვირვებით და გამომძეღლად შესცქეროდა.

სადილს რომ მორჩნენ, ლუბამ თქვა:

— მარიამ, შენ წუხელ ბოდავდი და მე ყველაფერი მესმოდა. მე ვიცი, შენ პატარა აღარა ხარ. გურამიც კარგი ბიჭია, მაგრამ მაინც მოერიდე. ჯერ ადრეა თქვენი ერთად ყოფნა, ცოტა დაიცადე. მალე ისიც დაამთავრებს ინსტიტუტს, შენც რაიმე საქმეს ეწევი და მერე რაღა დაგიდგებათ წინ.

მარიამს უცებ წამოსცდა:

— დედა, მე ძალიან მიყვარს გურამი იმასაც ვუყვარვარ. — ბოლო სიტყვები გაკვირვებით თქვა, მთლად გაწითლებულმა.

ლუბამ თვალები დაჰყიჭა, ამ სიტყვებმა განაცვიფრა. ერთხანს ჩუმად იყო, მერე თქვა:

— ეგ ეგრეც უნდა იყოს, მაგრამ ჯერ ადრეა.

მარიამმა რაკი ერთხელ გაბედა, ახლა უფრო თამამად განაცდო:

— რაღა ადრეა. გურამი უკვე თითქმის 25 წლისაა. საუკუნის მეოთხედი ცოტა კი არაა. მაინც სულ ერთად ვართ, ერთად გავიზარდეთ და ერთ ეზოში ვცხოვრობთ...

ლუბამ სწრაფად შეაწყვეტინა:

— რა, რაზე ხომ არ ყოფილა თქვენს შორის?!

მარიამს ელდა ეცა, გული გაუჩერდა, ისღა მოახერხა, თავი დაუქნია თანხმობის ნიშნად და მეორე ოთახში გავარდა. ახლა ლუბას ეცა ელდა. ადგომა ვეღარ შეძლო, სკამზე გაშეშდა. ერთხანს ასე იჯდა, ათასი ფიქრი უტრიალებდა თავში. არა, რაიმე კი არ ამინებდა, როგორც ცხოვრებაში გამოცდილი და მაგარი ქალი, ფიქრობდა, რომ ჯერ ადრე იყო მარიამის გათხოვება. მხოლოდ ახლა დაინახა ასე ამკარად მარიამის დაქალება. ამან გული ატკინა. უეცრად მარტოობა იგრძნო, თითქოს შუა გზაზე მიატოვეს, ხელი ჰკრეს. მერე, ცოტა რომ დაწყნარდა და უფრო მშვიდად განსაჯა, ხასიათიც გამოუქეთდა. ბოლოსდაბოლოს, ხომ უნდა გათხოვილიყო მარიამი. თვითონაც ხომ ასე სურდა და ხელსაც უწყობდა გურამს და მარიამს, ხშირად რომ ყოფილიყვნენ ერთად.

იმ საღამოს დიდი ჩურჩული და მსჯელობა იყო ეზოში. მეზობლები თათბირობდნენ. ყველა მონაწილეობდა გურამისა და მარიამის ბედის განსაზღვრაში: მაგრამ საბოლოო და გადამწყვეტი სიტყვა მაინც, რა თქმა უნდა, ეზოს თავსა და წინამძღოლს, სიკოს ერგო:

— ზვალე უნდა მოვავაროთ ეს საქმე. დაყოვნება არ ივარგებს.

კარგი ეზო იყო ის ეზო: საერთო აკარგი ჰქონდათ, ერთმანეთისა სწამდათ და სჯეროდათ. ნათესავივით ცხოვრობდნენ — სიამ-ტკბილობასა, პატივისცემასა და სიყვარულში. ამიტომაც ასე იღელვებს მეზობლებმა, მარიამისა და გურამის ამბავი რომ გაიგეს. ამიტომაც ასე ჩურჩულებდნენ და მსჯელობდნენ მთელი საღამო — რა კენათო. ბოლოს

ისევ ეზოს თავკაცმა სიკომ გადაწყვიტა:
— ხვალვე უნდა მოვაგვაროთ ეს
საქმე. დაყოვნება არ ივარგებს, არა!
ეზო, რა თქმა უნდა, დაეთანხმა.

●
დღილით მარიამის დედა სამსახურში
არ წავიდა. საუზმისას გაანდო მარიამს
ეზოს გადაწყვეტილება და უთხრა, გუ-
რამიც გააფრთხილე. მარიამს ნეტარე-
ბა დაეუფლა სხეული შეუმსუბუქდა,
ცქმუტავდა, ალტაცებით შესცქეროდა
სასტუმრო ოთახში ჩამოკიდებულ სუ-
რათს.

— ხომ კარგი სურათია, დედა, შეხე-
დე, ხომ კარგია.

მარიამის დედა ალერსიანად ეთანხმე-
ბოდა და თუმცა ათასი საზრუნავი
ჰქონდა, მოთმინებით უსმენდა, უღიმო-
და და ყოველივე ეს, მარიამის დაუფა-
რავი სიხარული, დღევანდელი დღის
მნიშვნელობა, მასაც მწუხარებანარევ
სიხარულს ჰკვრიდა. დიდი, ოქროსფერ-
ჩარჩოიანი სურათი ლუბასაც ძალიან
მოსწონდა, მიაჩნდა, რომ ეს მხატვრის
ერთ-ერთი ბრწყინვალე ნახელავი იყო,
რადგან მაყურებლებზე გავლენას ახ-
დენდა. მასზე ის გამოესახა მხატვარს,
რაც, ლუბას აზრით, აუცილებელია ადა-
მიანის ბედნიერებისათვის.

როდესაც მარიამი გურამთან მივიდა,
როგორც თვითონ თვლიდა მახარობ-
ლად — უეცრად დაიმორცხვა, გაუბე-
ღაობა იგრძნო. გურამს ქვედა ტუჩი
ისევ ჩამოსიებული ჰქონდა და მეტის-
მეტად ცუდ ხასიათზე იყო. მარიამმა ში-
შით გაიფიქრა, ავად ხომ არ არისო —
ისე ფერმკრთალი და დაქანცული ეჩვენა.
ახლად შეამჩნია, რომ დღევანდელ
საზეიმო ამბავს ცუდი ამინდი დაემთხვა.
ამან უფრო გაუფუჭა გუნება. მარიამი
გურამის ოთახს ალაგებდა, თან ფიქ-
რობდა, როგორ ეთქვა გურამისათვის,
რაც ამ დილას შეიტყო, რათა გურამ-
საც ისე გახარებოდა, როგორც თვითონ
უხაროდა. შეეშინდა კიდეც, ვაი-თუ არ
გაუხარდესო. ეს აზრი, აქამდე წარმოუ-
დგენლად რომ ეჩვენებოდა, ეკალივით

დაესო გულს. ამ მერყეობასა და გაუბე-
ღაობაში გურამი უკვე ამდგარიყო,
ხელ-პირი დაებანა, ჩაეცვა კიდეც, და
წასასვლელად გამზადებულიყო.

— ინსტიტუტში მიდიხარ? — პასუხს
არ დაუცადა მარიამმა, რადგან გურამს
ჩანთა ეჭირა ხელში და მაშინვე დაუმა-
ტა, — მეც წამოგყვები, გინდა?... თან
გაიფიქრა: „გზაში ვერყვი“, და კვლავ
გაუბეღაობა იგრძნო, — შეიძლება, წა-
მოგყვი?...

გურამმა გაიცინა. სიცილის დროს ჩა-
მოსიებული ტუჩი მოექცა და სახეც
მთლიანად უჩვეულოდ დაეღრცა. უეც-
რად შორეული და უცხო მოეჩვენა მა-
რიამს გურამი. მაგრამ გურამმა გაიცი-
ნა, მოუხეშავად, მორცხვად მოეფერა
მარიამს და ბოლოს ორივენი ერთად გა-
ვიდნენ ოთახიდან. ეზოში მეზობლები
შეგუფუფლიყვნენ, დაძაბული ცნობის-
მოყვარეობით უცქეროდნენ გურამსა
და მარიამს, თითქოს იცოდნენ — ეზო-
ში, იქ, სადაც მათ უნდა გაეცლოთ,
დიდი ორმოა და იქით მიმავლებიც ეს-
ესაა უნდა შიგ ჩავარდნენო. მეზობლები
ისე უყურებდნენ გურამსა და მარიამს,
თითქოს ეშინოდათ, ამ ორმოში ჩავარ-
დნის არც ერთი წვრილმანი არ გამორ-
ჩენოდთ.

ჭიშკართან ლუბა იდგა და მარიამს
შესცქეროდა.

— დედა, მე გურამს წავყვები და მა-
ლე მოვალ.

— რა მოუვიდათ ამ ჩვენს მეზობ-
ლებს. — გაკვირვებით ჩაილაპარაკა გუ-
რამმა, მაგრამ მეტი ყურადღება აღარ
მიუქცევია მათთვის და მალე დაავიწყ-
და კიდეც ეს უცნაური გაცილება.

თვალს მიეფარნენ და ეზოში ლაპარა-
კი ატყდა:

— რა შესანიშნავი წყვილია, რა კარ-
გები არიან.

ლუბამ ამაყად გადახედა მეზობლებს:

— აგერ ნახავთ, რა მშვენიერი ოჯახი
გავაწყობინო მაგათ.

ზურაბ სხირტლაძე
ამბარი ცაცხვი

მეზობლებმა მაშინვე კვერი დაუკრეს:

— მაშ რა იქნება, ჩემო ლუბა, ჩვენც დავეხმარებით, შენც დაეხმარები და მშვენიერ ოჯახს შექმნიან. სიკომატ ხომ თქვა, გურამს კარგ საქმეში ჩავაყენებო. აბა რა იქნება! აბა რა!

●
მარიამი და გურამი ჩუმად მიდიოდნენ. ეს სიჩუმე უკვე აღარ ეუხერხულებოდა მარიამს, ფიქრობდა, როგორ ეთქვა გურამისათვის, რაც მეზობლებმა და დედამისმა გადაწყვიტეს. მაგრამ რაკი ერთხელვე გაუჭირდა თქმა, თანდათან ვერა და ველარ ბედავდა, გამოუცნობი სირცხვილის გრძნობა აკავებდა და მოხდა ისე, რომ საავადმყოფოში მისვლამდე ვერაფერი უთხრა. საავადმყოფოსთან, შენობის წინ პატარა სკვერში სკამზე დასვა გურამმა მარიამი, დაუბარა: გავეთავისუფლები, ჩემს ავადმყოფს ვნახავ, მალე მოვალეო. და წავიდა. მარიამმა გაიფიქრა, როცა გამოვა, მაშინვე ვეტყვი ყველაფერსო. ასე იჯდა მარიამი და ხალხს ათვალიერებდა. საავადმყოფოსთან შეგჯავუი მნახველები სულ სხვანაირად გამოიყურებოდნენ, ვიდრე სხვაგან სადმე — აქ ისინი უფრო მორიდებულნი, პატივისცემით და ამავე დროს, უნდობლობით აღსავსენი იყვნენ; საავადმყოფოს დიდ, მძიმე კართან ტრიალებდნენ და შიგ შესვლას ლამობდნენ. მარიამმა ერთ-ორ ნაცნობსაც მოჰკრა თვალი. რადგან გურამი იგვიანებდა, ხალხს შეერია, აქ ერთი ყოფილი თანაკლასელის მშობელი ნახა და გამოესალმრა. თანაკლასელის მშობელი ჭაღარა, კეთილი ქალი იყო, ტანდაბალი, ჩასუქებული და მოუსვენარი. მან მაშინვე იცნო მარიამი, მხიარულად მოესალმა, მკლავში ხელი მოჰკიდა და ლონივრად დაიჭირა, თითქოს ეშინოდა, არ გამეცესო.

— შენ ვინა გყავს აქა, გენაცვალე? — თანაგრძნობით ჰკითხა, პასუხს არ დაუცადა, ისე განაგრძო: — მე აქ ქმარი მიწვეს, საწყალი. ისე დაიტანჯა, ისე, რომ ვერ წარმოიდგენ. სულ რაღაცა

აწუხებდა, სულ რაღაცა სტიკია. რა არ ქნა, რა ექიმი არ მოვიყვანეთ, მაინც ვერაფერი გაუგეს და ბოლოს საავადმყოფოშიც დაწვა, მაგრამ ეს ექიმები მაინც ვერაფერს გაიგებენ. არაფერი არ იციან, მკითხავეები არიან. აი, ქირურგები კიდევ ჰო, მაგრამ დანარჩენები... შენ ვინა გყავს აქა, გენაცვალე, ა?

მარიამი გაბრაზდა: თანაკლასელის მშობელი ექიმებს აუგად ახსენებდა, მკითხავეებს ეძახდა და, რა თქმა უნდა, მათ რიცხვში გურამიც იგულისხმებოდა. მარიამმა ცოტა უგულოდ უპასუხა:

— არა, მე აქ არავინ არა მყავს. აქ ჩემი საქმრო მუშაობს. რატომ თქვა მარიამმა მუშაობსო, თვითონაც არ იცოდა. ტყუილი გამოუვიდა და რომ გამოესწორებია, ეს დაუმატა: — ექიმია ჩემი საქმრო.

თანაკლასელის მშობელმა გაოცებით შემოჰკრა ხელი ხელს და გულზელი დაიკრია:

— რას მეუბნები, გენაცვალე, შენ უკვე საქმრო გყავს? დანიშნული ხარ? მაგრამ მარიამი ყურს აღარ უგდებდა. ის საავადმყოფოს კარისკენ იყურებოდა. იქიდან გურამი გამოდიოდა. მზრუნველად მოჰყვებოდა ვიღაც ახალგაზრდა ქალს, მკლავზე ხელს ჰკიდებდა, ხალხს აქეთ-იქით სწევდა. მათ ისე გაუარეს მარიამს გვერდით, რომ ზედაც არ შეხედეს. ის კი არა, გურამს არც შენობის წინ, სკვერისაკენ გაუხედავს, სადაც მარიამი დატოვა წელი და დამიცადეო, სთხოვა, არც კი შეჩერებულა. ასე გაუყვანენ ქუჩას, მოსახვევში შეუხვიეს და გაუჩინარდნენ.

გურამი და სხვები

გურამმა სწრაფად გადაიკვა ხალათი, თხელი პალტო მეგარდერობეს ჩააბარა, უთხრა, მალე დავბრუნდებიო და გაჩქარებით აუყვა კიბეს. იმ პალატაში მიდიოდა, სადაც „მისი ავადმყოფი“ მათე იწვა. გულს გამოუცნობი, უმიზეზო ნაღველი აწვა. ჩქარობდა, რადგან უკვე გვიან იყო, გარეთ მარიამი ელოდებოდა

და თან არ უნდოდა, რომელიმე ხელმძღვანელს ენახა. სწრაფად აიარა კიბე, გაიბრინა გრძელი დერეფანი და პალატის კართან შეჩერდა. სული მოითქვა და შევიდა. პალატაში ახალი ავადმყოფი მოეთავსებინათ. გურამს მაშინვე თვალი ეცა დიდი, დაბინტული ფეხები, უცხო, ამ პალატისთვის სრულიად შეუფერებელი ღიბიანი კაცი და დაცარიელებული კუთხე, სადაც ადრე მათეს საწოლი იდგა. გურამს უცნაურად შეუქანდა გული, თითქოს ამ დილანდელი ნაღველი, უაზროდ რომ დაგროვილიყო სხეულში, მყარ საგნად გადაიქცა და უხილავმა ძალამ შეანძრია.

— ჩემი ავადმყოფი სადაა? — იკითხა გურამმა და ღიბიანს შეაკერდა.

ღიბიანი შუა ოთახში იდგა, ღიბიანის უკან საწოლის ზურგს ახალგაზრდა ჩასკიდებოდა, ხოლო ფეხებდაბინტული იდაყვებზე ეყრდნობოდა და წამოწევას ლამობდა. სამივე ავადმყოფი გურამისკენ იხედებოდნენ, მის უკან, გადაღმა... და გურამმა თვალი გააყოლა მათ მზერას, შემობრუნდა: კარში, ზღურბლზე ახალგაზრდა ქალი იდგა. ქალი ცარიელ კუთხეს შესცქეროდა, ავადმყოფები და გურამი ქალს უყურებდნენ. იდგა მძიმე, დახუთული სიჩუმე და რეპროდუქტორის დანჯღრეული, ჭიჭყინა ხმა ისმოდა. გურამი გრძნობდა, რომ ახლა, ამ წუთში მოხდებოდა რაღაც საშინელი, გამოუსწორებელი რამ და ელოდა. ახალგაზრდა ქალმა იკითხა:

— ბიძაჩემი სადაა?

ეტყობოდა, როგორ ფითრდებოდა ქალი, როგორ თვალმოუწოვებლად შესცქეროდა ცარიელ, გადიდებულ კუთხეს. მერე ქალმა ოთახში მყოფთ შეხედა. ისინი უხმოდ იდგნენ, გაუძნრევლად. ღიბიანი კი ჯარისკაცივით გაშეშებულიყო. ქალმა კიდევ იკითხა:

— ბიძაჩემი სადაა? —

ღიბიანმა თქვა:

— ჩვენ ყველა მოვკვდებით. ყველა. აი, მეც...

ახალგაზრდა ქალი ჩუმად, ჩუმად ტიროდა. ცრემლი ნელა და შეუჩერებლად

სდიოდა. უმწოდ იდგა, ხელები მოწყვეტილ ჩამოეყარა და პატარა, საცოდავი იყო. ცრემლი დინჯად მოგორავდა მსუქან ლოყებზე, მძიმედ წყდებოდა ისმოდა რეპროდუქტორის ხმა. ფრთხილად გაიჭრიალა საწოლმა და ახალგაზრდამ გაბრაზებით გამორთო რადიო. უეცრად სამარისებური სიჩუმე ჩამოვარდა. კვლავ გაიჭრიალა საწოლმა. ღიბიანი ლაპარაკობდა. მისი სიტყვები შეუმჩნევლად ეპარებოდნენ ყურს, ტვინს, საშინელ აზრსა და ძალას იკრებდნენ, გრიალით სკდებოდნენ და მსმენელს აყრუებდნენ:

— დიახ. იმან იცოდა, რითი კვდებოდა. დიახ, იცოდა. მთელი ღამე ლაპარაკობდა. ბოდავდა. მერე ადგა და სიარული დაიწყო: ყველანი აქ იყვნენ. პროფესორიც კი მოვიდა. როგორც იქნა, დააწვინეს საწყალი, დაამშვიდეს. ის ყველას ეხვეწებოდა: ჩემი პური მომეცით, და კიდევ გვეხვეწებოდა, ჩემი ღორის ქონი მომეცითო. მერე მოკვდა და სანიტრებმა გაიტანეს. საწოლიანად გაიტანეს. აი, დიახ.

ღიბიანი უცებ დაბერებულიყო, მოტეხილიყო და საავადმყოფოს ტანისამოსში უსუსურად, სასაცილოდ და უაზროდ გამოიყურებოდა.

ქალი უღონოდ დაეშვა სკამზე და ყურადღებით უსმენდა ღიბიანს.

— მე ქათამს ვაძლევდი, ყურძენს. ის კი, ღორის ქონი მომეცითო, ამბობდა. — თქვა ახალგაზრდამ.

— დიახ, — ამბობდა ღიბიანი, რიგობით ეყრდნობოდა ხან ერთ ფეხს, ხან მეორეს და ირწოდა. — იმან იცოდა, რა უნდოდა. იმან ყველაფერი იცოდა... მე კი არ ვიცო... არაფერი... სიკვდილის წინ ამბობდა: მაია, ჩემო მაია. სულ მაიას ასენებდა.

— მაია თქვენა ხართ?... — იკითხა, არა, იღრიალა ფეხდაბინტულმა.

ახალგაზრდა ქალმა უაზროდ შეხედა ფეხდაბინტულს, გაურკვევლად გააქნია

გურამ სხირბლაძე
ბაბაერი ცაცხავი

თავი, ცრემლი შეიწმინდა და წამოდგა. კარებთან ექთან იდგა და სხაპასუხით ამბობდა, თითქოს ეშინოდა, არ დამამთავრებინებენო:

— ახლავე ექიმი მოვა, ახლავე და ყველაფერს გეტყვით დაწვრილებით, — მაგრამ ქალს არ მიუტყევია ექთნისთვის ყურადღება, ნელა გაშორდა, გაიშრა ღერფიანი და გურამიც გამოერკვა. თითქოს ჯადო რამ მოეხსნა, სიზმარი მოშორდა. უკან დაედევნა ახალგაზრდა ქალს, დაეწია, მკლავზე ხელი შეახო და როდესაც ქალი შემოტრიალდა და კითხვით შეაჩერდა, უთხრა:

— მე გავაცილებთ. ახლავე.

ღრუბელი გაფანტულიყო. მზე ანათებდა და თვალისმომკრელად კაშკაშებდა სველ ასფალტზე. სიკაშკაშეში თვალი ატკინა გურამს და მოეჩვენა, რომ მზემ უდროო დროს გამოანათა. ისინი ჩუმად მიდიოდნენ, ოდნავ აჩქარებით, თითქოს რაღაცას გაუბოდნენ. ქუჩის კუთხესთან გოგო-ბიჭების ჯგუფი იდგა, მხიარულად იცინოდნენ. ერთ-ერთი ბიჭი რაღაცას გადაახტა და გურამსა და ახალგაზრდა ქალს დაეჯახა.

— დიდი ბოდიში, უკაცრავად, — გადამეტებული ზრდილობით თქვა ბიჭმა და მისმა ამხანაგებმა ხმამაღლა გაიციინეს. გურამმა ბრაზით გადახედა გოგო-ბიჭებს. თავის თანამგზავრს მკლავში მოჰკიდა ხელი და ქუჩის მეორე მხარეს გადაიყვანა. თავისუფალი ტაქსი დაინახა, ხელი დაუქნია, გააჩერა მანქანაში ჩაჯდომის წინ ქალმა ჩუმად თქვა:

— მე დალი მქვია.

გურამმა მაშინვე უპასუხა:

— მე გურამი.

ეს იყო და ეს. ამ მცირე ამბისაგან გურამს გულზე მოეშვა. მანქანის კარი გააღო, ხელით აჩვენა ქალს, დამჯდარიყო და როცა ჩაჯდა, თვითონაც გვერდით მოუჯდა.

— საით მივდივართ?

ქალმა თქვა მისამართი. და მანქანაც უცებ მოწყდა ადგილს. ქალი საგარძლის

ზურგს მიეხეთქა, მერე კუთხეში მოიკუნტა და ტირილი დაიწყო. ჩუმად ტიროდა.

— ნუ ტირით... დალი, არა უშავს, — უთხრა გურამმა და საშინლად შერცხვა, ეს რა ვთქვითო. მეტი აღარაფერი უთქვამს. თავისივე სისულელე სტანჯავდა და ცდილობდა, არ შეეხებოდა ქალისთვის. ქალი კი მიყუჟულიყო კუთხეში და ჩუმად ქვითინებდა. ამასობაში გზა მოთავდა და მანქანა გაჩერდა, მაგრამ ქალი არ განძრეულა, ისევ ისე იჯდა კუთხეში და მძღოლმა ვეღარ დაფარა მოუთმენლობა: — რაღას ზიხართ. თუ კიდევ წავიდე!

გურამმა ფრთხილად შეახო ხელი ქალს:

— მოვედით?

მან ცრემლი გადაყლაპა, თავი დაუქნია თანხმობის ნიშნად და ნელა გადმოვიდა მანქანიდან. გურამმა არ იცოდა რა ექნა, უხერხულად იდგა. მერე თქვა:

— აი, მოვედით.

ისინი მაღალი, აგურით ნაშენი სახლის წინ იდგნენ. ეტყობოდა, მაცხოვრებლები მზრუნველობით ეკიდებოდნენ თავიანთ სახლს, წინ პატარა ბაღი გაეშენებინათ. ყვავილები ჩაერგოთ და გულმოდგინედ დაესუფთავენინათ. გურამი უხერხულად იდგა და სახლს ათვალიერებდა.

— შემობრძანდით, — უთხრა ქალმა და წინ გაუძღვა გურამს.

მარმარილოს კიბე აიარეს და მეორე სართულზე შეჩერდნენ. ქალმა პატარა ჩანთიდან გასაღები ამოიღო, კარი გააღო და მყუდრო, ნახევრად ბნელი ოთახი გამოჩნდა.

— მობრძანდით, შემოდით, — ახლა ქალი დამშვიდებული ჩანდა, სუსტად განათებულ ღერფიანში შავი თმა უპრიალბდო და შავი, წყლიანი თვალები უელავდა.

— არა, რას ბრძანებთ. — უთხრა გურამმა. — მე წავალ.

— შემოდით, შემოდით, — ქალის ხმაში თხოვნა გაისმა, — მარტო ნუ დამტოვებთ — ჩუმად დაუმატა, შებ-

რუნდა და ოთახში შევიდა. გურამი უხმოდ შეჰყავდა, ფრთხილად მოიხურა კარი, თითქოს ეშინოდა, არ დაიმტვრესო. კარის დაკეტვის შემდეგ ოთახში უფრო ჩამოხედდა და გურამმა რაღაცას წამოჰკრა ფეხი. მკვეთრი ტაკიანი გაისმა, — ისეთი, ფიცარი ბრტყლად რომ ეცემა. გურამმა წაიბოძოკა და ქალს დაეჯახა, ძლივს შეიკავა თავი, რომ არ წაქცეულიყო. გურამმა სიბნელეში მორიდებულად გაიღიმა:

— უკაცრავად, — წაიბუტბუტა და იატაკზე წაქცეული ნივთის ძებნა დაიწყო. მონახა, მართლა ფიცარი იყო და კედელზე მიაყუდა, მაგრამ ისევ დაუტყურდა, ძირს დაუვარდა და საშინელი უხერხულობა იგრძნო, თითქოს განგებ აკეთებდნო.

ქალმა უთხრა:

— თავი დაანებეთ, ნუ წვლობთ, — ახლა მის ხმას თითქოს მხიარულებაც დაეტყო და მართლაც, როცა ფარდები გადასწია და ოთახი განათდა, გურამს მისი სახე სრულიად შეცვლილი ეჩვენა.

პატარა, მყუდრო ოთახი იყო, რბილი სავარძლები და დიდი, ძველებური საათი იდგა ოთახში. საათი ყრუ გუგუნით მუშაობდა. კედლებზე მრავლად ეკიდა ნახატები — უმეტესობა უჩარჩოოდ.

— ბიძაჩემი მხატვარი იყო. ეს სულ მისი ნახატებია. კიდეც აქვს ბევრი, მაგრამ ზოგი წაღებულია, ზოგი კი საკუჭნაოში მიწყვია, აქ აღვილი აღარ მეყო. დაბრძანდით გურამ.

გურამს ესიამოვნა, ქალმა რომ სახელი დაუძახა, მადლობა გადაუხადა და დიდი, ღრმა სავარძელში ჩაეფულა. პირდაპირ, კედელზე რამოდენიმე სურათი ეკიდა უმეტესად ერთი ქალის პორტრეტი იყო, სხვადასხვაგვარად დახატული, მაგრამ გურამის ყურადღება ორმა ნახატმა მიიქცია: ერთზე დიდი, შავი კატა იყო გამოსახული, თვალები ყვითლად უპრიალებდა კატას და წინა თათი გამოეშვირა, თითქოს თამაშობსო. მეორე თათით მკვდარ ჩიტს სრესდა. კატას პირი ჰქონდა დაღებული და წითელი,

სისხლიანი ხახა, წვეტიანი, წითელი ენა და ბასრი კბილები მოუჩანდა. კატის უკან, მზეზე გავარვარებული ქვაბი და სახლის ნანგრევი ჩანდა, უფრო უკან — გახუნებული ცა. მეორე ნახატზე შავი კამეჩი ეხატა. კამეჩს დიდი, ნაღვლიანი თვალები ჰქონდა, ქედი დაეხარა, რქები წინ გაეშვირა და მაყურებლისკენ იხედებოდა. უსაზღვრო სევდა, სიმარტოვე და უმწეობა იყო კამეჩის მთელ არსებაში. კამეჩის გარშემო, სიბნელეში აღამიანები იდგნენ. ისინი წელში მოხრილიყვნენ, ხელში დანები ეკავათ და კამეჩს ეპარებოდნენ.

დალი სკამზე იჯდა და ჩუმად იყო. თითქოს გურამს ელოდებოდა, რას იტყოდა, გურამი არაფერს ამბობდა, დალის კი ლაპარაკი უნდოდა. წამოდგა, კარადიდან ტკბილეული და ხილი გამოიღო. გრაფინით რაღაც შავი სასმელი და, ყველაფერი ეს, დაბალ მაგიდაზე დააწყო. გურამს მიუჩინა, თვითონაც სავარძელში ჩაჯდა და წყნარად უთხრა:

— მიირთვით.

გურამმა თავი მიანება სურათების თვალიერებას, უხერხულობა იგრძნო.

— როგორ გეკადრებათ, რა საჭირო იყო, მე მალე წავალ.

მაგრამ დალი ყურს არ უგდებდა გურამს, ის თავის სათქმელს ამბობდა:

— ბიძაჩემი მხატვარი იყო. სულ ხატავდა და ამით ცხოვრობდა. მერე, მე რომ მუშაობა დავიწყე, ჩემი ჯამაგირიც შეემატა ბიძაჩემის ფულს და ბოლო დროს უკეთ ვცხოვრობდით, ვიღრე უწინ. ეს ბინაც დიდი ხანი არაა, რაც მივიღეთ, ბიძაჩემმა მიიღო. როგორ უხაროდა, რომ იცოდეთ. — დალის გული აუჩუყდა. ცრემლი მოერიდა, — სულ ასე უბედური იყო საწყალი, არასდროს არ გაუხარია. მთელი ცხოვრება ტანჯვაში იყო, სულ წამება და ვაი-ვაგლახი იყო მაგის თავს და ახლა კი მოკვდა. არც შეილი ღარჩა და არც ძირი. ერთი

გურამ სხიბლაძე
გამაჩივი ცაცხვი

მე ვყავდი საწყალს, მეტი არავინ. უბედური ბიძაჩემი, უბედური! მოკვდა, სადღაც, საავადმყოფოში, თავს არავინ არ ადგა ახლობელი, ვინმეს რომ ენუგეშებინა, ტყბილი სიტყვა ეთქვა, — დალის გული ამოუჯდა და სათქმელი ვეღარ განაგრძო. გულამოსკვნით ტიროდა, ცრემლად იღვრებოდა. გურამმა არ იცოდა, რა ექნა. წყალი უნდოდა მოეტანა, დაეღვინებინა, მაგრამ არ იცოდა, წყალი სად იყო და დოქში შავი სასმელი რომ ესხა, ის ჩამოასხა ჭიქაში და მიაწოდა. დალიმ დალია, უცებ საშინელი ზველა აუტყდა, კინალამ დაიხრჩო და ოთახიდან გავარდა. გურამმა სასმელი გასინჯა და აღმოჩნდა, რომ ეს ძალიან მაგარი არაყი იყო, ალუბლის წვენიტ შეზავებული. თავის მოუხერხებლობით დაბნეულმა, არ იცოდა, რა ექნა, სად დამალულიყო. დალი შემობრუნდა, კიდევ ახვლებდა, მხოლოდ ანაღარ ტიროდა, ჰირიქით, თვალები უცინოდა. ეს რომ დაინახა გურამმა, სითამამე შეემატა.

— ეს რა მიქენით, კინალამ დამახრჩვეთ.

გურამმა ხელები გაშალა, სავარძლიდან წამოიწია:

— დიდი ბოდიში დალი... მე რა ვიცოდი, რა ესხა ამ დოქში... ბოდიში.

— არა უშავს. — დალი სკამზე ჩამოჯდა. არაყი დაასხა ჭიქებში, — ერთი გურამისთვის მეორე თავისთვის, — დალივით, რატომ არა სვამთ?

გურამმა გაიღიმა, მაგრამ არ შერცხვენი ამ უადგილო ღიმილის. იცოდა, ახლა შეიძლებოდა გაღიმება და არც არაფერი იყო ამასში ცუდი:

— ხსოვნა იყოს, — თქვა და სასმელი გადაკრა. მაგარი არაყი იყო, ერთბაშად ცეცხლივით დაუარა ძარღვებში, გააფრტოლა, თვალებში კრიმლი მოადგა და სუნთქვა შეეკრა. ღრმად ამოისუნთქა და არაყი ცხელ სითხედ მოედო სხეულს. დალიმაც ოდნავ მოსვა, მხოლოდ ტუჩები დაისველა:

— ძალიან მაგარია, — თქვა მან, — ეს ჩვენი სოფლის არაყია. ნამდვილი

ჭაჭაა, ორნახადი. ჩვენები ხდიან. ბიძაჩემს უყვარდა ძალიან ეს არაყი. სულ სვამდა, ავად იყო და მაინც სვამდა, — ერთ ხანს დადუმდა დალი, მერე განაგრძო, — მე თითქმის არც ვიცნობდი ბიძაჩემს. ეს ორი წელია, რაც ერთად ვართ. მე სოფელში ვიყავი, იქიდან ჩამომიყვანა, გასწავლიო. უმაღლესს დამთავრებინებო, მაგრამ მე არ მოვინდომე. რაღა დროს ჩემი სწავლა იყო. უკვე გვიანია. ახლა ოცდაათისა ვარ, ოცდამეფრთმეტეში. აღარაფერი აღარ მახსოვს, რაც მასწავლეს. არცა მჭირდებოდა, სწავლა რა ქალის საქმეა. ქალმა ოჯახს უნდა მოუაროს. ქმარი მყავდა, მერე ვილაცას გადაეკიდა და მიმატოვა. შვილი მაინც დამრჩენოდა... მაგრამ მეც, ალბათ, ჩემი ბიძის ბედისა ვარ. ვისლა უნდა ქმარგანაშვები ქალი... ამდენი გოგოვბია ქვეყანაზე... მეც ჩემთვის ვარ. ვმუშაობ, ღვთის შეწევნით არაფერი მაკლია, სახლიც მაქვს და კარიც, არც არავის ვაწუხებ, მაგრამ როდემდის ვიქნები ასე? — დალის ისევ მოერია ცრემლი, მაგრამ თავი შეიკავა.

გურამმა ჰკითხა:

— რატომ მიგატოვა ქმარმა? — გურამს უჩვეულო გრძნობა მოერია, გაბოროტება რაღაცის მიმართ, რაც ასე უღმობელი და უსამართლო იყო. კიდევ დალია არაყი, მაგრამ ახლა სასმელს ისე აღარ გაუმწარებია.

დალი ჰყვებოდა:

— ვილაცას გადაეკიდა და იმას წაჰყვა. იმის მერე არც ასავალი ვიცი მისი და არც დასავალი. ადგა და წავიდა. არც არაფერი უთქვამს, — დალის ახლა სულ სხვა ნალევლი ჰქონდა თვალებში. ისეთი არა, ბიძის სიკვდილს რომ დასტიროდა. გურამმა გაიფიქრა, ახლა რომ დალის ქმარი მოსულიყო. დალი თავდავიწყებით ჩაეკონებოდა, ხელებგადაშლილი დახვდებოდა და სადაც ის მოისურვებდა, იქ წაჰყვებოდა ისე, რომ არაფერს არ ჰკითხავდა, არც უსაყვდურებდა არაფერს. ამ ფიქრმა უცნაური ეჭვი აღუძრა, უცნაური შიში, თითქოს ზიჯათი ელოდა, ვინმე ბინძური არ მოვიდეს

და გურამის სათუთად შენახული განძი არ მოიპაროს. ბრაზი მოერია, წამოდგა, ოთახში გაიარა და სურათებთან შეჩერდა: არც შეუხედავს, ისე გამობრუნდა:

— თქვენი ქმარი თქვენთან აღარ მოვა, — თქვა გურამმა. დაღმ გაკვირვებით შეხედა. გურამმა განაგრძო, — ყველას თავისი ტოლი ჰყავს. თქვენმა ქმარმა თავისი შესაფერი ნახა და იმას წაყვა, თქვენ კი თქვენი ტოლი შეგხვდებათ და იმას წაყვებით. ასეა. ამ ქვეყანაზე მართო არავინ არაა. ზოგი მთელი ცხოვრება ამ თავის მეორე ნახევარს გონებით ატარებს, ოცნებით, ზოგი კი აღმამიანებში პოულობს მას და იმას მიჰყვება. თქვენ აუცილებლად ნახავთ თქვენს ტოლს.

გურამს სასმელი მოეკიდა და ლაპარაკის ხასიათზე დადგა: დაღმ თქვა:

— მე ძალიან მიყვარდა ჩემი ქმარი, ძალიან. ახლაც მიყვარს. იმიტომ, რომ კარგი ბიჭი იყო. ძალიან კარგი იყო. მზიარული, მოსიყვარულე. მარჯვე...

გურამმა გააწყვეტინა:

— ერთხელ, ბავშვობაში, პატარა მრგვალი სარკე ვიპოვე, ძალიან ლამაზი სარკე იყო. უკანა მხარეს ლამაზი ქალი ეხატა. ისეთი ლამაზი ქალები ცხოვრებაში არ არსებობენ. სარკე სხვენზე ეგდო, მტვერში. გავწმინდე, გავასუფთავე და ათასფრად აკაშაშედი, რასაც კი იმ სარკის სხივი მოხვდებოდა, სულ მთლად გარდაქმნიდა, გალამაზებდა. ის სარკე ჯადოსნური მეგონა და მართლაც, რამდენჯერაც ჩაეხედავდი, ათას ქვეყანას, აღმამიანებს, ქალებს ვხედავდი. რაც მომინდებოდა, იმას დავინახავდი. ვიტყოდი, სარკე, სარკე, გადამაფრინე ამა და ამ ქვეყანაში, ამა და ამ კაცთან, მაშინვე მისრულდებოდა ნატვრა. ნამდვილად ჯადოსნური სარკე იყო, სანამ სხვებს არ ვაჩვენე, მეზობლებს. იმათ აიღეს სარკე, დაათვალიერეს და დამცინეს, ეს რა სარკეა, რამდენიც გინდა იმდენი იყიდება მაღაზიებშიო. ეს თქვეს თუ არა, ჩემი სარკე მაშინვე ჩვეულებრივ სარკედ გადაიქცა, მაგრამ მე ჯერ ვერ შევატყვე და იმათთვის რომ

დამემტკიცებინა ჯადოსნურია-მეთქი, მიწაზე დავახეთქე. მე დარწმუნებული ვიყავი, ჯადოსნური იყო. თორემ არ დავახეთქებდი. შევინახავდი და ისევ ჯადოსნური იქნებოდა მაგრამ მიწაზე დავახეთქე და გავტეხე. — გურამი გაჩუმდა. დაღმ ჭიქაში სასმელი დაუსხა:

— მერე? მერე რა იყო?

გურამმა განაგრძო:

— მე ამას იმიტომ ვყვები რომ... — შეჩერდა. ვერ თქვა, რატომ ყვებოდა. უბრალოდ, უნდოდა და ყვებოდა, — ეს ბავშვობაში მოხდა. მე მეგონა, დაიფშენა სარკე. მაგრამ ახლა, როცა გავიზარდე, მივხვდი, რომ ეს სარკე კი არ იყო ჯადოსნური, ეს მე მინდოდა, ჯადოსნური ყოფილიყო. აი, ესაა მთავარი. მთავარია, შენ გინდოდეს. მერე კიდევ მივხვდი, რომ თუ რაიმე გაქვს ასეთი, ის სხვებს არ უნდა უჩვენო, არ იტრაბახო. ტრაბახი ყველაფერს აფუჭებს. არავინ არ იცის, რა არის ტრაბახი. ტრაბახი სულ სხვაა, ვიდრე ხალხს ჰგონია. ტრაბახი ისაა, როცა შენს დაფარულ, დამალულ გრძნობას სხვას გაანდობ. აი, ესაა. მაშინ ეს გრძნობა უკვე შენი აღარაა, სხვებისაცაა და ყველა თავისებურად აღიქვამს ამ გრძნობას. მერე კიდევ ის გავიგე, რომ არასოდეს არ უნდა გამოსცადო შენი გრძნობა. გამოცდის წინ არ უნდა დააყენო. იმიტომ კი არა, რომ არ ენდობი, იმიტომ არა. უბრალოდ, შედარებისას, გამოცდისას აუცილებლად ნახულობ ნაკლს და ამის მერე ამ გრძნობას სილამაზე აკლდება ხელიდან გეცლება და გიჭრება. აი ესაა მთავარი.

— ბოძაჩემს რომ მოესმინა შენი ლაპარაკი, მოეწონებოდა. მე არ მესმის, რას ამბობ, მაგრამ მომწონს, იმიტომ რომ კარგად ლაპარაკობ.

დაღამდა. ოთახში ბნელოდა. სასიამოვნო სიჩუმე იდგა. სიმშვიდე. დაღი ადგა, მთელი ოთახი გაიარა და სინათლე აანთო. სინათლეს სასიამოვნო იყო, ნაზი.

გურამ სხიროლაძე

ბეზემი ცაცხვი

გურამი თვალს ადევნებდა დალის და უჩვეულო სიახლოვეს გრძნობდა ამ უცხო ადამიანთან, თითქოს ძალიან ახლობელი, სისხლით ახლობელი ყოფილიყოს დალი.

...მშვიდად დგებოდა რიყრაყი. ჩამუჭებულ ოთახს სივრცე ემატებოდა და ბინდში თანდათან იკვეთებოდა უფორმო საგნები. გვიანი შემოდგომის დღე თენდებოდა, სველი, უხმაურო დღე. ისმოდა წყნარი სუნთქვა და ჩიტების ძილნარევი, გაუბედავი ქღურტული.

გურამს სავარძელი ფანჯარასთან მიედგა, ნებივრად ჩაწოლილიყო და ცას გასცქეროდა. ცაზე ტორტმანით იწვნენ ლევა ღრუბლები, დინჯად აწვებოდნენ ერთმანეთს და ნელა მოცურავდნენ, გურამისკენ მოედინებოდნენ, ფანჯარას აწვებოდნენ, ოთახში შემოდიოდნენ და გარს ერტყმოდნენ ყოველივეს. ოთახში ლანდები დარიალობდნენ. კედლებზე გაკრული სურათები ცოცხლდებოდნენ და გურამის გონებაში იჭრებოდნენ. ციოდა. ისმოდა ჩუმი, ალერსიანი საუბარი, წყრიალა, შორეული ხმა: „ჩვენ სიყვარულმა შეგვქმნა, ცრემლმა გაგვზარდა... იყო ერთი კაცი, იყო და უყვარდა, აი, ასე, იჯდა ფანჯარასთან, ცას გასცქეროდა და ჩვენზე ფიქრობდა, გვიანდობდა, მზრუნველად გვზრდიდა, სათითაოდ გვირიგებდა სიყვარულს, სითბოს. ჩვენ ფერებად ვიღვრებოდით, ვერთდებოდით, ერთ დიდ ნაკადად მოვედინებოდით და ამ კაცის გული სათუთი ნავი იყო ჩვენს ვეება მორევში...“ იღუმალი ხმები მიიღია. მხოლოდ შორეული, ერთიანი ზუზუნის დადგა ოთახში. დინჯად მოცურავდა ფანჯარისკენ მუჭი, ვეება ღრუბელი. ღრუბელი მოძრაობდა, იშლებოდა, ათასგვარ სახეს ღებულობდა. ნელა იწყებოდა დღე და ბინდში თანდათან იკვეთებოდა ირიბად დაქანებული, სველი ქუჩა, ნაღვლიანად გარინდული ხეები, მუჭი, მარადიული სახლები.

● ციოდა. სიცივემ გამოაფხიზლა გურამი. ზურგს უკან მშვიდი, თანაბარი სუნ-

თქვა მოესმა და ამან განვლილი წამე გაახსენა. დალი ტახტზე იწვა, შემცივნული, საცოდავად მოკუნტულიყო და ძილში იღუშებოდა. უცნაურად ეტყინავული. ისევ ის უჩვეულო გრძნობა მოერია, ისევ ის გაბოროტება რაღაცის მიმართ, რაც ასე უსამართლო და უღმობელი იყო. გურამმა ზეწარი მოძებნა, მზრუნველად გადააფარა დალის და სახეზე ჩამოშლილი თმა გაუსწორა.

ტახტის წინ ისევ ისე იდგა პატარა, მრგვალი მაგიდა, მაგიდაზე — სასმელი, ხილეული და ქიქები. გურამმა არაყი დაისხა და დალია. სასიამოვნო ყრუანტელმა დაუარა, სითბო იგრძნო და კიდევ დაისხა. დალის ფართოდ გაეხილა თვალები და გაოცებით შესცქეროდა. გურამი დაიბნა, უხერხულობა იგრძნო:

— შემცივდა. — დამნაშავესავით გაიღიმა, მაგრამ დალი კვლავ გაკვირვებული უცქეროდა. გურამმა დაუმატა, — მე ვიფიქრე, რამეში შეიძლება დაგვირღე-მეთქი, და აღარ წავედი, თქვენ რომ ჩაგეძინათ, — გურამმა შეუფხვნილად გადაჰკრა მეორე ჭიქაც. არაყმა სუნთქვა შეუტრა და ნაწყვეტ-ნაწყვეტად თქვა: — აღარ მიგატოვებ, ვიფიქრე, დაგვირღე-მეთქი...

დალი თითქოს გამოერკვა, სწრაფად წამოდგა, კარამდე მიაცილა გურამი, კიბემდე მიჰყვა, თან წამდაუწუმ ამბობდა: — თქვენ არ იცით, როგორი მადლობელი ვარ, მეძინა და უცებ... ხომ იცით, დიდი მადლობელი ვარ, — დამშვიდობებისას კი, თითქოს ბოდის უხდისო უთხრა, — ძალიან გთხოვთ, მოდიით ხოლმე; მართლა, ყოველთვის გამიხარდება, მართლა.

● მერე, ქუჩაში ასე ფიქრობდა: „ახლა გვიანი შემოდგომის დილა თენდება. ცივა. მე სითბო ვინატრე და შენ გამახსენდი, მარიამ“, ქუჩა სველი იყო და ალაგ-ალაგ წყლის გუბეები იდგა. წყლის გუბეებს რიყრაყის ფერი ედო და ყოველ მათგანში დგებოდა დალი.

გურამი ფრთხილად მიაბიჯებდა, რომ ქუჩის მყუდროება არ დაერღვია და მის ფეხის ხმას ჩუმი გამოძახილით პასუხობდნენ მშვიდი სახლები. გურამი ფიქრობდა: „ნეტავ რა მოხდა წუხანდელ ღამეს? ქვეყანა დიდია და ერთად იტევს წელიწადის ყოველ დროს. ასე დიდია ქვეყანა და რამდენი რამე მოხდა, ნეტა, ამ ღამეს ქვეყანაზე“. ფიქრები ზანტად ირეოდნენ თავში. სხეული უცნაურად მოეთენთა გურამს, სხეულს უცნაურად ტკბილი გრძნობა მოერია და ამ ყოფაში ზანტად, ნებივრად იხსენებდა გონება იმას, რაც აქამდე, მოკლე ცხოვრების მანძილზე დაეგროვებინა.

● „მთვარეს ეტრფოდა ყოველივე, ცა და ქვეყანა. ჯმუხი, უტყვი მთა ეულად იდგა, გულში იხვევდა უძლეველ სიყვარულს — მთვარის ნათებას.

მთვარე ბერმუხის ქვეშ, ხასხასა მოლზე იწვა. ქარი უვარცხნიდა თმებს, ანკარა წყარო ზღაპრებს უთხრობდა, მუხა კი იცავდა თვალთაგან ავთა...

მთვარის სხივები მთის გულზე იშლებოდა, ეხუტებოდა — გაცივსკოვებულ მთა ეულად იდგა და სულს უნაბავდა დიად სიყვარულს.

და როცა მთვარე არ იყო, ავი ღრუბლები ფარავდნენ მთვარეს, მაშინ მთა ინისლებოდა, იჯანლებოდა.

და წვიმდა...

● „იყო და არა იყო რა, იყო ერთი მდიდარი სოვდაგარი. რასაც კი გული ინატრებდა, ყველაფერი ჰქონდა ამ სოვდაგარს, მხოლოდ შვილი აკლდა. სად არ ეძება სოვდაგარმა შვილი, რა ფული არ დახარჯა. ათი ბავშვი იშვილა, იმისი მაინც არც ერთი არ იყო. ბოლოს მკითხვემა ურჩია, ცოლი მოიყვანე და შვილს ის გაგიჩენსო. ქვეყნის ყოველ კუთხეში დაგზავნა სოვდაგარმა კაცები, სადაც კი ცოლი ნახოთ, მომგვარეთო. რამოდენიმე დღეში ზღვა ქალები მოჰგვარეს სოვ-

დაგარს კაცებმა. დადიოდა სოვდაგარი, სათითაოდ ეკითხებოდა — ჩემი ცოლი რომელი ხართო — არც ერთი არ აღმოჩნდა. ყველა ქალი სხვისი ცოლი იყო. ბოლოს ერთი ობოლი და დატავი გოგო ნახა. გოგომ უთხრა, არავისი ცოლი არა ვარო. სოვდაგარს გაუხარდა, მაშ ჩემი იქნებიო და შვილსაც გამიჩენო. დაიტოვა თავისთან ეს გოგო.

მართლაც, მალე დაორსულდა სოვდაგარის ცოლი. მკითხვემა უთხრა, ეს შენი შვილი ზის შენი ცოლის მუცელშიო. სიხარულით ცას ეწია სოვდაგარი. ყოველ დილას ვარბოდა შვილის სანახავად, მაგრამ ის კიდევ მუცელში იჯდა და სოვდაგარს მოუთმენლობისაგან სული მისდიოდა, აჩქარებდა ობოლ გოგოს, ფულს პირდებოდა, ემუქრებოდა. მაგრამ შვილი არა და არა ჩნდებოდა.

გავიდა ერთი წელი, მეორე, მესამე. სოვდაგარს მოთმინების ძაფი გაუწყდა და სახლ-ქარი დაუნგრია საბრალო გოგოს, კარში გააგდო და უღუქმავუროდ დატოვა, შენ რანაირი ცოლი ხარ, შვილი რომ ვერ გამიჩინეო.

წამოვიდა ობოლი გოგო, ძლივს მოჰქონდა ორსული სხეული. წყლისპირას ჩამოვდა დაღლილი და ტირილი დაიწყო. ტირის, ტირის, ცრემლად იღვრება.

ამ დროს უფლისწულმა ჩამოიარა, მტირალი გოგო რომ დაინახა, მოეფერა. მოელერსა, ანუგეშა. შინ წაიყვანა და სიყვარულით გაათბო.

მეორე დღეს საბრალო ობოლ გოგოს ისეთი თმახუტუტა ბიჭი ეყოლა, ისეთი, რომ ცაში ვარსკვლავს სწყვეტდა და მზეს ეთამაშებოდა...“

● ნიაფი უბერავდა ხეს. ერთადერთი ხმელი ფოთოლი დიდხანს ეჭიდებოდა ტიტველ ტოტს. მერე კი მოწყდა, ფარფატიტ ჩამოვარდა და ფრთხილად, ფრთხილად დაწვა ხის ძირში...

შემოდგომის მშვიდი, გრძელი დილა გათენდა.

ანჟორი სარუჟაძე

* * *

იარე ჩქარა!
რადაც ხდება სულში და გარეთ,
გამოუცნობი და უსახელო,
ტორტმანებს არე,
ვერ ეტევა სხეულში არე!
მთა ნაკადულით გადახსნილა, როგორც საყელო!

იარე ჩქარა!
დიდებული იქნება თქემი,
მზე ღრუბლებს აზის, როგორც მიმინო!
თვითონ ირბინონ,
ნუ აიყვან ყვავილებს ხელში!
იარე ჩქარა!
დიდებული იქნება თქემი,
მზე ღრუბლებს აზის როგორც მიმინო!

იარე ჩქარა,
უფრო ჩქარა და უფრო ჩქარა!
იარე ჩქარა, შეიხსენი უფრო საყელო!
ტორტმანებს არე,
ვერ ეტევა სხეულში არე
და ხდება რადაც მშვენიერი და უსახელო!

* * *

მდინარესთან სიო დაქრის ნელი,
გვირილებით იზმორება ველი.

ქალი წყლიდან ამოდის და ხედავს:
მდინარისკენ ცხენი მოჰყავს მხედარს!

ველზე ნელა მოაბიჯებს რაში, —
მგონი ფიქრებს მისცემია ვაჟი.

ჩქარობს ქალი, ქვიშა არის ცხელი
და სულ უფრო ახლოვდება ცხენი!

იქვე, ბორცვთან, ჩრდილებია ხეთა,
სადაც ქალი ემალება მხედარს.

ბედზე ვაჟმაც ვერ შენიშნა კვალი,
და მდინარე გადასცურა წყნარი.

ბოლოს, როცა გადიარა ველი,
ქალმა მაშინ დაუქნია ხელი...

ნეტა რატომ დაემალა მხედარს?
ანდა რაღად დაუქნია ხელი?!

* * *

დილის მსუბუქი ალით ინთება,
იწვის მყინვარი.
რა მშვენიერი არიან მთები,
რა უწყინარი!

ბილიკზე თუმის ქალი ჩერდება,
ბაგე მცინარე,
და უხარია: როგორ ერთდება
ორი მდინარე!

ფიროსმანის ლექსი

აღარ ეშველა, არ დასრულდა ქვეყნად ბაზრობა;
ველარ გავიგე, ასე რისთვის შექმნა განგებამ?!
რა ამბებია, რა ხალხია, ან რა ჰაზრები...?!
არც რა იციან, არც არაფრის არ სურთ გაგება!

ყველა ცრუია, აღარავინ არი ალალი...
მთელი დუნია მეწვრილმანის დახლი გახადეს;
მერე მეტკინა — რომ ქალაქში შველი არ არი!
და საჩქაროზე მშვენიერი შველი დავხატე.

შველი დავხატე, რად დავხატე ქალაქში შველი?!
ვაი და ჩემს შველს მეეზოვემ ტყავი გახადა!
აბა რას ვკადრებ მეეზოვეს, მე რით ვუშველი;
დარდი მომაწვა, ავიღე და ტიკი დავხატე...

ტიკი დავხატე, მერე ტურფა ქალი დავხატე!
სუფრა დავხატე, მეგობრების ღვინი დავხატე!
რაც არ მებადა, ყველაფერი ერთად დავხატე!
თითქოს ცხოვრება დიდებული რამე გავხადე!

მაგრამ სად თქმულა, ვინ დაყნოსა სარკეში ვარდი?!

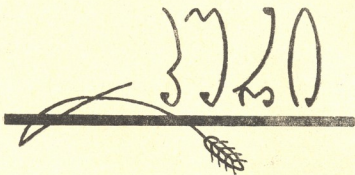
ს ა უ ბ ა რ ი

- შენ რამდენი ტკბილი წამი გქონია?
- რამდენიც შენ ჩემი ცრემლი გინახავს.
- შენი ცრემლი სულ არ გამიგონია!
- ყველას შენი სიკვდილისთვის ვინახავ.
- მე რას მერჩი, მითხარ შენი რა მმართვეს?
- რა გმართვეს და რაც შენ სხვა ჩაგკონცია.
- ველარ მივხვდი, როდის ამბობ სიმართლეს?
- მუდამ, როცა შენ ტყუილი გგონია!

შემოდგომა კუშკინის კეზლთან

გაუბრალვდა, გაუხეშდა ნატიფი წვივი,
მაღალი ქალის.
თოჯინას თმები შეეფარა ნაცრისფერ თავშალს!
უცვლელი აღარც მისი ლურჯი თვალები დარჩა...
დღე დადგა წვიმის,
გამოვიდა ქუჩაში ქარი!
და მოხდა ასე:
ჩქარ, ოქროსფერ რკალად ქცეული,
ყვითელი ფოთლის მშვენიერი გაფრინდა კოშკი!
დიდება პუშკინს!
იგი იცდის როგორც გრძნეული,
მარად უცვლელი
და უშრეტი სურვილით სავსე.

ნოველა

გოგონამ ჩამოსვლისთანავე შენიშნა ბიჭები. აქ ბოლო გაჩერება იყო; ტროლეიბუსი მოედანს შემოუვლიდა და ისევ უკან გაბრუნდებოდა. ტროლეიბუსს ახლა არავინ უცდიდა. ბიჭებიც მოშორებით იდგნენ, განათებული ვიტრინის წინ, რკინის მოაჯირთან.

გოგონა მაღალი, გამხდარი კაცის შემდეგ ჩამოვიდა. კაცს სპორტული კოსტუმი ეცვა და ყვითელი, გალასტული პორტფელი ეჭირა, მხოლოდ ცერი და შუათითი სტუდენტურად წაეგლო პორტფელის წვერზე. ტროლეიბუსიდან ახალგაზრდულად ჩამოხტა, მსუბუქი ნაბიჯით გადავიდა ტროტუარზე, პორტფელი ილღიაში ამოიჩარა, მაჯა თვალებთან მიიტანა და საათს ახლომხედველივით დააკვირდა.

— გოგონი!..

კაცმა ხელი ჩამოუშვა, მოიხედა: რკინის მოაჯირზე გადაკიდებულმა ბიჭმა ამხანაგებს რაღაც გადაულაპარაკა, სივარეტის ნაწიწავი წვიპურტით ისროლა და ჭიქურ წამოვიდა ტროლეიბუსისაკენ.

მის ზურგს უკან სიცილმა იფეთქა:

— მიდი, არ შეშინდი!

— აქ ვართ!

— კურდღლებს თავი არ დააგლეჯინო!

გოგონა შეეყოყმანდა, მერე ტროტუარზე გადავიდა და კაცთან გაჩერდა.

— მღაა... — თქვა კაცმა, შემობრუნდა, ბიჭს მიაჩერდა.

ბიჭი აუჩქარებლად მოდიოდა, მძიმე და ზანტი ნაბიჯით. ხელები ჯიბეებში ჩაეყო. ჩახსნილი ხალათიდან გარუჯული, ძლიერი მყერდი მოუჩანდა. მოდიოდა და კაცს თვალს არ აშორებდა.

კაცმა იგრძნო, როგორ ფრთხილად და შეკრთომით შეეხო მკლავზე გოგონას მხარი... ჯიბეში ხელი ჩაიყო და პაპიროსის კოლფი ამოიღო... გვერდით, სახლის რუხ კედელზე ჩანდა მისი და გოგონას ერთიანი ჩრდილი; მერე მოახლოებული ბიჭის ჩრდილიც დაინახა; ჩრდილი დიდსა და ღონიერ ობობას ჰგავდა... კაცმა ასანთს გაჰკრა, პაპიროსს მოუკიდა. ისე უკიდებდა თითქოს სუსხი იყო, ან თითქოს ქარს ეფარებოდა. მერე თვალებთან მაჯა კიდევ ერთხელ მიიტანა, ციფერბლატს წვიპურტი ჩაჰკრა, შებრუნდა და ჩქარი, საქმიანი ნაბიჯით გაუყვა ტროტუარს.

— ეგრე... — თქვა ბიჭმა, ჯიბეები-

დან ხელები ამოიღო და გოგონას გაუ-
ლიმა.

„უკან გაფეხები“, — გაიფიქრა გოგო-
ნამ, მაგრამ მაშინვე იგრძნო მის მხრებ-
თან როგორ გაცურდა ტროლეიბუსის
დიდი და განათებული ფანჯრები. უკან
ფარჩო მოედანი ბუნდოვანი და ცარი-
ელი იყო. ტროლეიბუსი მარცხნივ მიე-
მართებოდა, მოედანს უვლიდა, ბიგელს
ატკაცუნებდა და პნევმატურ კარებს
ჯახუნით კეტავდა. გოგონამ მოსწავლის
ჩანთა მკერდზე აიფარა და ბიჭს შეკრ-
თომით ახედა.

— რისი გეშინია, — ბიჭმა არყის
სუნი შეათრთქლა გოგონას, — მე
ვთქვი, ის ბიძა აეკიდა!... შენთან იყო?

გოგონამ მიმოიხედა. კაციშვილი არ
კაპანებდა. სახლებში, ჩალამებულ სარ-
კმლებს შორის აქა-იქ ჩანდა სინათლე.
ასფალტს აკაციების მკაფიო, უძრავი
ჩრდილი ეფინა. მსუბუქმა ავტომანქა-
ნამ ჩამოიჭროლა, ვიტრინასთან მდგარ
ბიჭებს ფარების მკვეთრი შუქი გადა-
უქნია და მუხრუჭების ღვრილით შე-
ვარდა შესახვევში.

გოგონა უცებ დამშვიდდა.

— არა, — თქვა მან. — თავისთვის
მიდიოდა.

— მართლა? შენთან არ იყო?

— სულ არ ვიცნობ.

— კიდევ კარგი, — ბიჭმა სიგარეტს
მოუყიდა, — თორემ, როგორი ამბავია:
მოგდევს... თანაც მანქანაო, ფულიო...
სულ ასეთ რამეებს ახეთქებენ ხოლმე.
გული აერევა კაცს.

— გმადლობთ, — გოგონამ გაიღიმა
და ნელი, შებოჭილი ნაბიჯი გადადგა,
— წავედი.

— გაგაცილებთ, ღამეა. ათასი გიყი
დაეთრევა.

გოგონამ არაფერი თქვა, ნაბიჯს აუჩ-
ქარა. რკინის მოაჯირთან, ბიჭებს რომ
გასცდა, მარჯვნივ მიიხედა და თავისი
თავი ვიტრინის სარკეში შეათვალიერა.
ბიჭი გვერდით მიჰყევოდა, — მისმა
სიგარეტმა მინაზე ცეცხლოვან წერ-
ტილად გაიელვა... დანარჩენებმაც თავი
მიანებეს ამოჩემებულ ადგილს, წინწა-

მოსულებს მწყობრად, შეთქმულები-
ვით აუდევნენ. გოგონას ესმოდა მათი
ნაწყვეტ-ნაწყვეტი, ხმადაბალი ლაპარა-
კი და საეჭვო, შეკავებული სიცილი.

— ჩემი ძმაცაბოია, — განმარტა ბი-
ჭმა, — სტუდენტები.

გოგონამ ნაბიჯს უფრო აუჩქარა...
თავდახრილი მიდიოდა. მალე გზაჯვარ-
ედინი გამოჩნდებოდა. გზაჯვარედი-
ნიდან იწყებოდა მისი ქუჩა, ზევით და
ზევით აღიოდა შუა გარეუბნისაკენ.
გოგონამ წინ გაიხედა: რომელიღაც
ეზოდან ქალი გამოვიდა და ჩქარი
ნაბიჯით გადავიდა ქუჩის მეორე მხა-
რეზე. წინწახრილი მიდიოდა, მალა-
ქუსლიან ფეხსაცმელს მიაკაცუნებდა,
ხელჩანთას მიკიწევდა. მეტისმეტად
აბულულებული თმა თავზე ზვინი-
ვით ადგა.

— ვიცნობ. — თქვა ბიჭმა. — მუ-
დამ აქ დაეთრევა ხოლმე.

უკან მომავალმა ბიჭებმა ქალს დაუს-
ტივნეს.

— ღამაზო!

— კარგი რა, ჩქარი სიარული ვი-
ციო?

— დიკა, ფისო...

— ქალი არ უნახავთ, — უთხრა ბიჭ-
მა გოგონას, — მთვარიდან არიან ჩა-
მოფრენილები, — მერე მობრუნდა და
ამხნავებს ყალბი სერიოზულობით უსა-
ყვედურა, — აღამიანს ვერ ხედავთ?!
რა ვიცი: ესა ვართო, ისა ვართო...

— ჩვენ ბოდიში.

— გვეშინია სისხლი არ ჩაგვექცეს
ტეინში, თორემ რა შვილი...

— ეხუმრობთ, განა...

გოგონა წამით შეჩერდა, შეეყოყმან-
და, მერე ისევ წავიდა... უნდოდა დაწი-
ნაურებელიყო, მოეშორებინა ეს დაუ-
კითხვად თავსმოხვეული, საეჭვო მფა-
რველობა, მაგრამ ვერ ახერხებდა და
საკუთარ თავზე ბრაზი მოსდიოდა.

— როგორ დაფეთდა... — გაიცინა
უცებ ბიჭმა, — მაშ, შენთან არ ყოფი-
ლა?

— ხომ ვთქვი... — გოგონას ლოყები
აეწვა.

— კარგი, ისე გითხარი... — ბიჭი შეჩერდა და გოგონას იდაყვზე ფრთხილად, მაგრამ დანდობილად წაეტანა, — მოდი, ეგეთი რამე, პირდაპირ ჩემთან წავიდეთ... თანაც, გიტარები, ცეკვები... კარგ დროს გავატარებთ.

გოგონამ სწრაფად გამოსტაცა იდაყვი:

„გავარტყამ... თუ კიდევ წამავლო ხელი, გავარტყამ...“

— სახლში იტყვი, თითქოს მეგობარ გოგონასთან იყავი, ან რაიმეს. მე შენ გეტყვი, მეჩვიდმეტე საუკუნის კეკელა ხარ, რამეს ვერ მოიგონებ, — ბიჭმა გაიცინა და უფრო თამამად წაეტანა გოგონას მკლავზე. — აბა, გათავებულნი ამბავია, წავედით?

— გამიშვი! — გოგონამ მკლავი გაითავისუფლა, გზაჯვარედინს გახედა. გზაჯვარედინი თანდათან ნათღებოდა; „ვილისი“ თუ „კოლმეფურსი“ გამოჩნდა. სვლა შეანელა, მოუხვია და ისევ უკან გაბრუნდა. გზაჯვარედინზე თითქოს ჩამოხედლა... ბიჭმა იდროვა, გოგონას წინ გადაუდგა, უტიფრად გაუღიმა და ისე, იმასაც რომ თვალი მიედევნებინა, საკუთარ ფეხზე დაიხედა:

— ამას ხელავ? — მრავალმნიშვნელოვნად შეატოკა ვიწროცხვირიანი, მძიმე ფეხსაცმელი, — ორმოცდახუთი ნომერია... რაო, არ მოგეწონა? — ბიჭმა მშვილობიანად გაიღიმა, გოგონას მკლავში ხელი ჩაავლო და ხმადამლა განაგრძო, — კარგი, ნუ კანკალებ, გავარტყი რო. რითა ვარ, ქალო, იმ ბიძაზე ნაკლები! დავიკერია ჩანთა, მოსწავლე ვარო. ვინ ჭამს ასეთ რამეს! ერთი მე არ ვაბიჯებ ჭიანჭველას ფეხს, მეორე შენ. უპ, შენი!... — ბიჭი დაიბნა, წაფორხილდა, გასილაქებულ ლოყაზე ხელი მოიხადა... გოგონა უკვე გზაჯვარედინზე გარბოდა... ბიჭმა გაიცინა, ხელები გაშალა, — ხედავთ, კაცო, რა იყისრა? გუვლეჯ ახლა... — მონიშნობა დადევნება, მაგრამ ახარხარებული ბიჭები მკლავზე ჩამოეკიდნენ:

— შტერი ხარ, ყველა კახა გგონია!

— მოეშვი, ჩვენებნელი იქნება!

— ჩვენებნელი არა!... რას დაეთრევა ლამით!

გოგონამ თავის ქუჩამდე მიიბრინა და უკან მოიხედა: ბიჭები სიცილით იფხრიწებოდნენ, უსტვენდნენ...

„გაუზრდელები, ვირები! — გოგონამ სიბრბილი განაგრძო, ცოტა ხნის შემდეგ ისევ მოიხედა. გზაჯვარედინი ცარიელი იყო: „არავინაა“.

მკერდზე მიხუტებული ჩანთა ჩამოუშვა, შეჩერდა, სული მოითქვა.

„იქნებ ჩემად მოიბარებიან“, — გაიფიქრა უცებ და შეეშინდა. ისევ განაგრძო გზა. ჩქარი, ფრთხილი ნაბიჯებით მიდიოდა.

ქუჩა ეზოებიდან გამომკრთალი შუქით და შორი-შორ მდგარ ბოძებზე აქა-იქ შერჩენილი მბეჭუტავი ნათურებით იყო განათებული. გარეუბნისათვის დამახასიათებელი ეზოები, შეუღებავიმესრები და რკინის ჭიშკრები, ვაზშიშვებულ აივნებზე მიმაღული თვალზე-ჭუნა ელნათურები, — ყოველივე ეს მშობლიური და ნაცნობი იყო... გოგონა დამშვიდდა.

„ორასი მეტრიც და შინა ვარ. მდიონ ახლა, იტეხონ კისერი, სულ მეზობლობაა ირგვლივ... ოღონდ ესაა, დაიწყო ეს თხრილები და ხრამები. უნდა შემომეველო, — ვინ გაცალა...“

ქუჩაზე კანალიზაციისა თუ გაზგაყვანილობის სამუშაოები დაეწყოთ. ტროტუარი მთავარი თხრილიდან ეზოებისკენ მიმავალი ტოტით, ან ნაყარი მიწის ზეინულთი გადაიკეტებოდა ხოლმე. გოგონა ტროტუარს მიჰყვებოდა, თხრილებს ასტებოდა, მიწის ზეინულეებზე გადადიოდა, უკან ბრუნდებოდა, ისევ წინ მიდიოდა. ერთგან, თხრილს რომ გადაასტა, კოჭებამდე ჩაფელო ფხვიერ მიწაში. ფეხსაცმელი გაიხდა, გაასუფთავა, ისევ ჩაიცვა. უცებ ხმაური მოესმა: ვილაცამ მიწა და ღორი ჩამოამხვლვია. თხრილში ჩაყრილმა რკინის მილემმა ქღრიალი გაიღო... გო-

გიორგი ბაძანიძე
პარი

გონას სუთნაზე შეეკრა, გული გაეყინა. უკან მიიხედა: თხრილიდან ვიღაც ამოდიოდა ქშენითა და ბურტყუნით. დაოთხილი იყო, — გასწორდა, სკუპ-სკუპით წამოვიდა... შეჩერდა...

„მომდევს... ვაიმე მომდევს, — გოგონას გააყრუოდა, — გაგიქცევია“. იგრძნო, გაქცევა უარესი იყო; ამით თავის შიშს გამოამჟღავნებდა... მდევარიც გამოედევნებოდა, ადვილად დაეწეოდა. თავს ძალას ატანდა, შიში რომ არ გამოემჟღავნებინა და არ გაქცეულიყო. გოგონა შეჩერდა: წინ მიწაყრილი იყო, მიწაყრილის გადაღმა — თხრილი, რომელიც მთავარ თხრილს უერთდებოდა. აქ სახელდახელოდ გახიდილი ფიცარი უნდა ყოფილიყო. ფიცარი ვიღაცას აედო. გოგონამ მიმოიხედა... მარჯვნივ, დაჩრდილული ალაყაფის კართან, ძაღლების ხრო აწრიალოდა... ძაღლები მიწაყრილზე მოქუჩიდან. ნაბიჯების ხმა ახლოვდებოდა. გოგონამ ალაყაფის კარი მოსინჯა — ღია იყო... ძაღლებმა ქუდები ამოიძეეს, გოგონას ფრთხილად თითო-თითოდ ჩაურბინეს და ფაცხაფუცხით უკან მოკუტრცხლეს. გოგონამ კარი გააღო, ეზოში შევიდა, ღობეს აეკრა. კუჭრუტანიდან ზვერავდა გზას.

„უკან დაბრუნდება... იფიქრებს, თავის ეზოში შევიდაო. მერე გამოვალ“, — იღვა და ნაბიჯების ხმას უსმენდა. მერე მოაგონდა, რომ კარი ჩაკეტილი არ იყო და ურდულზე მოაფათურა თითები. ვერა და ვერ მოახერხა დაკეტვა „ალბათ გაფუჭებულია... თუ შემოვ, კიბეზე ავირბენ. მეზობელია... პენსიონერი რომაა, მაიორი... თოფიც აქვს...“ ხედავდა გზის ხილულ, ღობის ღრიჭობიდან გამომკრთალი შუქით დაზაზულ მონაკვეთს. საცაა გამოჩნდებოდა მდევარი... „ალბათ, შეჩერდა, ღობე-ღობე მოიპარება... ჯერ არ დაიძინებდა...“ — გოგონამ წარმოიდგინა „მაიორის“ ცივი და მკაცრი, უსიამოვნო სახე, ხელებჩამოშვებული შეყვითლებული უღვაში და შავი, გრძელტარა ჩიბუხი... „ზის ქუჩისპირას, ეზოს წინ, დაბალ სამფეხაზე...

ძველებური სამხედრო ხალათი აცვია. ხაქისფერი, გულისჯიბეებიანი, ბოლომდე შეუკრავს საყელო... გამვლელებს დიღხანს, თვალმოუშორებლად, მკაცრად აკვირდება...“ გოგონა უფრო აეკრა ღობეს, რატომღაც შესცივდა, შეაყრეოდა. „სულაც არაა ისეთი... სათნოა, კეთილიცაა... ზის თავისთვის მზეში... სანადიროდაც დადის, — უნდოდა სინანული ეგრძნო ბავშვობიდან გადმოყოლილი შიშისა და სიძულვილის გამო, მოხუცის მიმართ სხვა ბავშვებზეთა რომ განიცდიდა, „სულაც არაა ისეთი... ზის... კეთილიცაა...“

უცებ ისევ გაიგონა ნაბიჯის ხმა... გაიხედა... თხრილის პირას, ბინდბუნდში კაცი იდგა. ქუდის წინაფრიდან თმა ჩამოშლოდა; შუქ-ჩრდილის ცვალებადობა მის სახეს უცნაურ, მკაცრ და ბოროტ იერს ანიჭებდა...

„ყაჩაღს ჰგავს, — გოგონა გაინაბა, ღობეს აეკრა, — არავინ არ იხურავს ახლა ქუდს... მეძებს... როგორ იყურება?!“

კაცი მობრუნდა, ტროტუარზე დაზვინული, ბარიკადივით დახერგილი მიწაყრილი მოათვლიერა, ნაბიჯი ვადმოღდა... ღობიდან გამომკრთალმა შუქმა წელქვემოთ დაჰკრა, გაანათა მისი ფეხები, ფეხსაცმელი, ხელი...

„პური!“... კაცს პური ეჭირა... პური მთვარესავით ნახევრად იყო განათებული. კაცი კარგად ჩანდა... გრძელი, უშნო ხელი ჰქონდა, მუხლამდე ჩამოწეული; ხელში — პური...

„პური აქვს“... — გოგონას გაეცინა, — რაღაც იყო სასაცილო, — გოგონას ეღიმებოდა... სიბოროტბილი, მართოლვარე ტალღებზეთ მოეფინა, დაძაბულ კუნთებს ტკბილი, ტკივილნარევი დაღლილობით თენთავდა... გოგონამ ალაყაფის კარი გააღო, ეზოდან გამოვიდა. ფრთხილად, უხმაუროდ მიხურა კარი.

კაცი შეკრთა, მკვეთრად შემობრუნდა. დაინახა გოგონა და საცქიელწამხდარმა წაიბუზღუნა:

— ჩაქრი, კინალამ შევშინდი ახელა
კაცი! — და გაიცინა.

— მეც ვერ გადავდი... — აუხსნა
გოგონამ, — ფიცარი არაა...

— მოიპარავდა ვინმე, — გაბრაზე-
ბით თქვა კაცმა, — მოსტებო უნდა ხე-
ლები.

კაცი მიწაყრილზე ავიდა.

— აქედან შეიძლება... ვიწროა, —
თქვა და თხრილს გადააღაჯა.

გოგონაც ავიდა ძიწაყრილზე, გადახ-
ტა; ცალფეხზე შედგა, ფეხსაცმელი
წიოძრო და შიგ ჩაყრილი მტკერი და

მიწა გადმოყარა. მეორე ფეხსაცმელიც
გაიხადა, გაასუფთავა.

მერე გზაც გამოკეთდა. სახლამდე
ალარაფერი ჰქონდა ღარჩენილი და მა-
მის გამწყრალი სახე წარმოუდგა: „გა-
ჯავრდება... მაგრამ ვაჩვენებ ნამუშევ-
რებს — მთელი წიგნი დავამუშავეთ,
ინგლისურსაც ჩაებაბარებ და მორჩა.
გულ ბაი“!

კაცი კი. წინ, პირდაპირ შუა ქუჩაში,
მიაბიჯებდა, ჩქარობდა, გრძელ ნაბი-
ჯებს ადგამდა და პურს კედლის საათის
ქანქარასავით მიაქნევდა...

პირველი,
მეორე,
მესამე...

მოთხრობა

პირველი

სანამ გზის პირას იდგნენ და თოხის
ტარებზე დაყრდნობილები ავტომანქა-
ნას ელოდნენ, დასავლეთით ცა კიდევ
უფრო მოიღრუბლა, გაიელვა და ერთი-
ორჯერ ჰექა-ქუხილმაც გადააგრუხუნა.
გიოს მოთმინება გამოელია. წამლაუწუმ
მოსახვევს გასცქეროდა და ავტომანქა-
ნის გამოჩენას ელოდა. იორამიც, გიოს
სიძე, მოახლოებული ღრუბლების ჯგროს
უთვალთვალებდა და მალი-მალ კითხუ-
ლობდა:

— ა? ვითომ გავასწრებთ? თედორე,
შენ იცი მაგის ამბავი.

ქუხილი სულ ერთსა და იმავე ადგი-
ლას ჩნდებოდა, ნაწყვეტ-ნაწყვეტი გრუ-
ხუნით მიჰყვებოდა პორიზონტს, მიწყ-
დებოდა და ცოტა ხნის შემდეგ ისევ
წინანდელ ადგილას ამოიხროტივებდა,
როგორც ვეება, წყალშემწყდარი ონკანი.

— ვითომ იწვიმებს?

თედორემ მარჯვენაზე შერჩენილი
ერთადერთი თითით ცაზე უხილავი ხა-
ზი გაავლო.

— ა, ასე წავიდა ქუხილი. წვიმისაა
მაგი.

— წვიმისაა, — ცისკენ არ გაუხე-
დავთ, ისე თქვეს დანარჩენებმაც.

— აბა, კაი ბიჭობაა, თუ გავასწა-
რით, — იორამმა მოსახვევს გახედა, —
მანქანაც რომ არ ჩანს? ხრეშზე იყო
წასული.

— რომელია...

— ბორიაა, ზის-150.

— აბა, ტყუილა ვუცდიდით...

სიგარეტებს მოუკიდეს. თედორემ
კრიალოსანი ამოიღო, — გასანთლულ
მკედზე ასხმული ატმის კურკები. გიო

პირველი ბაჰანიძე

პირველი, მეორე, მესამე...

უცქეროდა მის თითებში მცოცავ კრია-
ლა, ყავისფერ კურკებს, მერე სიძეს
იდაყვზე ხელა წაავლო, სახე ყურთან
მოუტანა და ხმალბლა ჰკითხა:

— თევდორეს... ომში აქვს დაკარგუ-
ლი?.. თითები.

— კი, ომში.

— როგორ თოხნის... ერთი თითით.

— თოხნას რა ფილოსოფია უნდა.
მიხაკოს, აგერ, რკინა ჰქონდა მხარში,
მარა, ხომ ზედავდი, დევივითაა.

— ის მეორე? იქით რომ დგას... მე-
ლოტი, ისიც ომში ნამყოფია?

— ყველა, ჩვენს გარდა. ა, ნაღდად,
ბორიას! აგერ მოდის...

გზაზე გადავიდნენ. იორამმა თოხი
ასწია:

— სადა ხარ, დაეწყდით ხალხი.

— რა გაყვირებს, ზრეში მაქვს, ისე
კი არაააა საქმე!

— ზრეში კი არა, გამოგიტენია კაბინ-
კა. ოა არის, ნეტა, რა იყიდ.

— ბაშბაა. უნახავს ქალს ნატანებში
და ა, ქე შემიკლა ხელში. რა მოხდა
მერე, მკლავთ ამისთვის?

— აბა, დაწყეტი ახლა, გავასწოროთ ამ
წვიმას.

ჯერ თოხები შეავდეს, მერე თითო-
თითოდ, გვერდიდან, საბურავზე ფეხის
დაბიჯებით აბობლდნენ ძარაზე.

— ძამა, — უთხრა გიოს ბორიამ და
კაბინის კარი გაუღო, — დაეტევი რამე-
ნაირად. ქალაქელი კაცი ხარ, ვნახავთ
ადგილს.

— ზევით ავალ, — გიომ საბურავს
ფეხი დაჰკრა, ბორტს გადაევლო, —
გმადლობთ, კარგად ვარ.

ერთხანს მოასფალტებულ გზაზე მი-
ჰქროდნენ და წვიმა უკან ჩამოიტოვეს.
მერე მანქანამ თემშარაზე გადაუტვია და
ზოზინით შეუყვია აღმართებს. სოფელს
რომ მიუახლოვდნენ, კაბინის საბურავს
წვიმის რამდენიმე წვეთი დაეცა, თბი-
ლი, მსხვილი წვეთი.

— დავიღუპეთ, — მხიარულად თქვა
იორამმა, — დაგვეწია, მგონი ძაფი არ
შეგვრჩეს მშრალად.

უკან, გაშლილ ქალაში აქა-იქ ჩაყე-

რებულ სიზინდის ყანებზე, თავშემხმარ
გვიმრებასა და თხელის მუქ-მწვანე ჩქო-
ლებზე უკვე შრიალბდა წვიმა... ახ-
ლოს, თითქოს ზედ ავტომატქანის თავ-
ზე, გაიკლავნა ელვა, გავარდა მეხი;
შხუილით, შხაპუნით მოვარდა მერეხი,
დააცხრა ავტომატქანას, გზას, ხეებს, გა-
დაიჯირითა მობუზულ, წინწახრილ ბა-
ლახებზე, გავარდა წინ, წყლითა და
ოზონის სუნით გაავსო ჰაერი. აგრილდა.

— წახდა დღევანდელი ნამუშევარ-
ი, — როგორც იქნა ხმა ამოიღო თევ-
დორემ, — კლერტს გააცოცლებს...
ტყუილა ვჩეხავთ მთელი დღე.

— ვითომ, თევდორე? ჩამვლელი წვი-
მაა. თანაც ზეგნის ყანაა, ქარიც ამო-
იჭრა; მალე ჩაივლის წვიმა.

— მაინც ამოყოფს, მიხაკო, თავს:
ძალღია, ძალღი ბალახი.

— წახლება და წახდეს, — თქვა იო-
რამმა, — ჩემია და მე არ ვნაღვლობ.
რა ღროს ყანაა. ნახე, ყველა თუ არ
დაცვივდეთ ამ ქარ-წვიმამში.

სოფელში შევიდნენ. ავტომატქანამ
ქოთქოთით აიარა აღმართი, ფრთხილად
მიადგა მოფამფალებულ, ფიცარნაგ
ხიდს, გადავიდა ხიდზე და უცებ გაჩერ-
და.

— რა იყო?

— ვილაკაა გზაზე. აგღია...

— გზაზეო?!

კისრები წაიგრძელეს, ხელისგულე-
ბით თვალები შეიმშრალეს.

— ქალია. ნატალია იქნება, მეტი
ვინ...

— ნატალიაა. ქუხილი მოუსწრებდა.

— ყოველთვის ასე არ მოსდის?
მოუსწრებს ქუხილი და ძვრება მიწაში.
კი, ნატალიაა.

ბორია უკვე თემშარაზე მომსკდარ
ნიაღვარში გარბოდა. გიომ ძარიდან ის-
კუბა, დაედევნა. დანარჩენებიც ჩამო-
ბობლდნენ, ტყაბა-ტყუბით გაიქცნენ წინ.

გზაზე, წყალსა და ტალახში იწვა
თალხკაბიანი, შიშისაგან მოკუნტული
და აკანკალებული დედაბერი, თავზე
ხელები წაფარებინა, მიწას ჩაჰკერო-
და.

— ქუხნატა! — ჩასძახა ბორიამ სოფლის ბავშვებისაგან შერჩმეული მეტსახელი, ირგვლავ შემოურბინა, ისევ უკან დაბრუნდა, ხალხს შეეგება, — გაბრუებულია... არაფერი არ ეყურება.

— ნატალია, ქალო! — თევდორემ მკლავებზე წაავლო მოხუცს ხელი, ჩაიჩოქა, მხარში შეუდგა და წამოსწია, — რამ დაგზაფრათ, შემეხილეთ აწი!

ისევ გაიკლანა ელვა, გაანათა უთვალავი, მინის ჩხირების მსგავსი წვეთებით ამოვსებული სივრცე, გავარდა მეხი, გააყრუა ცა და მიწა, დააზანზარა... დედაბერი გაუსხლტა თევდორეს, კვლავ მიწას ჩაეკრა, უარესად მოიკუნტა, ათრთოლდა...

— მოჰკიდეთ ხელი!

გიო მიეშველა თევდორეს, სხეებიც გამოფხიზლდნენ, ნელა, ფრთხილად ასწიეს მოხუცი, ციმციმ გამოაქანეს მანქანისაკენ.

— გააღე კაბინკა!

— ზევით ავიყვანოთ, — გასაწყლდა ბორია, — გამოიბრუნება ბაშბა, დასველებდა.

— შენც შეგარცხვინა ღმერთმა და შენი ბაშბაც! — უყვირა თევდორემ — გააღე-მეთქი კაბინკა!

— მეტი რა უნდა მოუვიდეს, სულ ერთი არაა? ნუ ყვირი ტყუილა...

— მიდი, ბორტი გახსენი! კაცი არა ხარ შენ! ჩქარა, ახლა!

— რა გაყვირებს! — უცებ გაბრაზდა ბორია, — ნეტა რას უფროსობ, ფრონტზე ხომ არ გგონია თავი!.. დამიწყო ახლა უფროსობა, ჯარში არ მეყოფოდა ვითომ.

— მე შენ გაჩვენებ ახლა, თუ აგახიე ყურები! ფეხი დაგისველდა და გადელდი, ხომ?

— კარგი, კარგი, საქმე ნახე.

— კრინტი!

— იპ!

— კრინტი-მეთქი!..

— არა?! ზახვი არ დამაჭრა ყურებზე!..

— ხმა, ახლა!..

— კარგი, კაცო... საქმე ნახე.

— ასე, ხომ? — თევდორემ ბორიას გამეტებით შემოჰკრა ხმელი, ცალთით-შერჩენილი მარჯვენა. ბორია დაბარბაცდა, წაფროხილდა, ხელებით მიწას წაეპოტინა, წამოდგა, უგემური, დამცინავი ღიმილით გაზომა რისხვისაგან აკანკალებული, ყბამოქცეული, ჭადარა კაცი. გადააფურთხა:

— ინვალიდი არ იყო, გაჩვენებდი მე შენ!.. — კაბინაში აძვრა და კარი მიიჯახუნა.

— გაოსრებულო!..

— უბედური მაგის პატრონი!..

— მივხვდით ამ ქალს, — თქვა თევდორემ... ისევ უკანკალებდა მხრები და ხელები, ბორტის საკეტს ჩაეჭიდა, გახსნა; მოიბოღიშა, — აღარ მაქნერვები, წაგზთი კაცი... არ უნდა მომსვლოდა მე აგი, ბერიკაცი ვარ. აეწიოთ, აბა.

— ჩაეტყვენა ამ ბიჭს, აღარ სცილებდა.

დედაბერს გიოს ქამრისთვის ჩაევლო ხელი, ხალათის კალთაში შეძვრომოდდა, სასოწარკვეთით ებლაუჭებოდა ერთ-ციცქნა სითბოსა და საფარს...

— ორივე ერთად ავიყვანოთ, არ გმოვა სხვანაირად. აბა, ერთად: რაზ, დვა... ასე!

— უთხარი, წავიდეს...

მოიბოლავდა ავტომანქანა თემშარაზე, წყლის შხეფების კორიანტელს აყენებდა, ზან მარჯვნივ, ზან მარცხნივ უხვევდა. გიო მუხლებზე გრძნობდა მოხუცის მოკუნტულ, აკანკალებულ სხეულს, ილიის ქვეშ — მისი ყბების ცახცახს, სუსტ, აჩქარებულ სუნთქვას. გლეხებმა სველი, დაბეჭილი ხალათები გაიხადეს, დედაბერს წაათარეს და ახლა უსახელოებო მაისურებდნენ ჭადარაშერეული ბალნით შემოსილი მკერდები და მხრისთავები მოუჩანდათ; მოღუშულ სახეებზე დასდიოდათ წვიმა, ულაპლავებდათ მელოტი ან შემელოტებული თავები.

გიორგი ბაქანიძე

პირველი, მეორე, მესამე...

— მივადგეთ ახლა ანტონას, — თქვა იორამმა, — თუ გაიმეტა არაყი..

ხმა არავის ამოუღია. იორამი კაბინაზე გადაწვა, გადაეკიდა და კარის მინაზე მუშტი ააბრაგუნა:

— ანტონასავე გადაუხეიე. პირდაპირ კიშკარზე მიადექი. მიდი, მიდი, გახვალ, ნუ გეშინია, მოხრეშილია.

— ა, ანტონაც, აგერ... აქეთ, ანტონ!

— რა ამბავია, ხალხო! — ანტონმა თავზე ჩამოკმული სველი ტომარა მოიცილა, — დედას გეძებდი და...

— არ შეშინდე, მშვიდობაა, აგერაა დედაშენი.

— ბარემ ბორტი გახსენი, ჩამოვიყვანოთ. მიეკრა აგერ სტუმარ კაცს და არაფრისიღებდით არ მოცილდა.

— არა უშავს, — თქვა გიომ, — მაინც ვერაფერს ვშველი.

ორივე ერთად ასწიეს, ძარიდან შეძახილებითა და ფაცხა-ფუცხით ჩამოიყვანეს, გაიარეს ეზო, სახლის ქვემო სართულზე, პალატში შევიდნენ. ბორიამ მანქანა მოაბრუნა და უკანმოუხედავად წავიდა.

— აქეთ, აქეთ... ტახტზე... აქ დავსვით ორივე.

— მოცილდი, დედა, ახლა ამ ადამიანს! — ჩასძახოდა ანტონი მოხუცს და თითებს ნელა, ფრთხილად უხსნიდა. — ა, სახლში ვართ უკვე, ნუ გეშინია. ჩვენ ვართ, შეხედე: აგი თედორაა, აგერ მიხაკო, კალისტე... ყველა ჩვენიანი. გამოდი, ქალო, მიხედე ადამიანს!

ფეხმძიმე, გამხდარი ქალი გამოვიდა. დედამთილს მიეჭრა:

— რა გქნა ახლა?! გამოიხედე, დედა. გააღე თვალი.. რაღა ჩატეტილა, ავდგები ახლა და გადავეარდები წყალში: აგერაა ნატანები... დახურეთ, ბლანბო, კარი! — ღია კარში მოკლევადიანი თმა-გაჩეჩილი გოგონა და თვალუბლაჭყეტილი, ერთი ცილა ბიჭი გამოჩნდა, — კიი სანახავია ვითომ, გადით იქითა ოთახში! ჩქარა, გაუშვი, დედა, ამ უცხო კაცს ხელი...

— ფანჯრებზე ავაფაროთ რამე, —

უთხრა ქალს თევდორემ, — ხომ ხელზე, ქუხილის ეშინია.

მეორე ოთახში კარ-ფანჯრებზე ბამბაზის თხელი საბნები ააფარეს. ელვის შუქი აქ ვერ აღწევდა, ქუხილიც ყრულ, სუსტად ისმოდა. მოხუცმა გიოს ხელი შეუშვა, თავზე საბანი წაიფარა და გაიტრუნა... ყველა პირველ ოთახს დაუბრუნდა, იდგნენ ფანჯარასთან და დაკეტილ კარს იქით გახშიანებულ ნაბიჯებს, შრიალს, ლაპარაკს, ყურს უგდებდნენ.

გიომ კედელზე ერთმანეთის გვერდით ჩამოკიდებულ გადიდებულ სურათებს ახედა — სურათები შავ ჩარჩოებში ჩაესვით — იორამს იდაყვზე ხელი წაავლო.

— ვინ არიან?..

— მაგის ბიჭებია, ანტონას ძმები. სამივე ომში დაიღუპა...

— გადი, კაცო, — მოსმა ქალის ხმა, — ხალხს მიხედე, მაგერ, კარადაშია ყველაფერი.

— არაფერი არ გვიანდა ჩვენ, ანტონ, — გასძახა თევდორემ, — ნუ შეწუხდები... რაღაა, მოიხედა?

— წავალთ ახლა, წყლად ვართ სულ. პალიასტომი დაგიყენეთ ოთახში.

— თითო-თითო... — გამოვიდა ანტონი. არყიანი სურა, ლანგარზე დაყრილი თხილი და ერთი-ორი ჩურჩხელა გამოიტანა, — ანწლისაა, — შეავსო პატარა ფეხიანი სასმისი, — ღმერთი შეგვეწიოს, — თქვა, გადაკრა. ისევ შეავსო და პირველად თევდორეს მიაწოდა, — დალიე, თევდორე, არ მოგკლავს აგი წამალია.

თევდორემ სასმისი ჩამოართვა, დასახიჩრებულ, ცალთითშერჩენილ ხელისგულზე დაიდგა. კედელზე ჩამოკიდებულ სურათებს ახედა:

— არ გიკვიროთ, ასეც რომაა ამათი დამკარგავი? სამი დევივით ბიჭი... ეჰ, ჩალითაა დახურული აგი ქვეყანა. შეგვეწიოს... — გადაკრა, სასმისი მასპინძელს დაუბრუნა, ჩურჩხელა მოიტეხა, — ნუ გეშინია, არაფერი მოუვა. გადაიღებს აწი, აბა რას იზამს...

მომრე

გიომ და იორამმა თოხები ლაფარო-ში ააყუდეს, დასველებული ხალათები სარეცხის გასაფენ თოკზე გადაჰკიდეს, ტალახიანი ფეხსაცმელი წაიძვრეს.

— ნინო! — გასძახა იორამმა ცოლს, — გამოიხედე კარში!

გიოს დამ კარი გამოაღო, გამოიხედა, კალთიდან თუთის ფოთლები ჩამოიბერტყა:

— უი, დამწყდარხართ ხალხი! ამ წუთში... — კარი მიხურა, ცოტა ხნის შემდეგ გამოჩნდა, წყლიანი დოჭი, ტაშტი და პირსახოცი გამოარბენინა, — აბრეშუმის ჭიკა ვაბურებ, რაც ეს პეჭა-ქუხილი დაიწყო, სულ დაიზაფრნენ, პირს არ აკარებენ თუთას. რა ქენით, მოათავეთ? აგერ, საპონი წაისვით.

— რას მოათავებ ამ ქვეყნისდაქცევა წვიმაში! ერთი ნაპირი დაგვრჩა. მერე გადავირბენ, რომ იცრიალებს.

— ხელახლა გასათოხნი თუ არ შეიქნა!

— რა ვქნა, თავს კი არ მივაკლავ. დაასხი, წყალი არ გემეტება? აი, კაცი მოვეკალით ტყუილა, რა მაგის საქმე იყო თოხი, ჩვენ არ გვეყოფოდა?

— კარგი ახლა, — გაიცინა გიომ. თავს იმშრალეზდა და გახეხილ, აწითლებულ მკერდზე მწვავე, სასიამოვნო ქრუანტელით ესუსებოდა კუნთები, — ვინაა შენზე ნაცლები...

— ჩაიცვი — გამშრალი, თბილი, ქმრისეული ხალათი მიაწოდა, — გაცივდები.

— ნუ გეშინია, — გაუღიმა ცოლს იორამმა, — მე ვიცი გაცივების წამალი... რომ დავეურტყამთ ახლა ცინცხალ ღვინოს!.. ორივე გავამზეურებთ ჭკუას. ფეხებიც? აბა, გიო, შენ ჩაღეჭი... წესით შენ გეკუთვნის...

ოთახში აბრეშუმის ჭიკის მძაფრი სუნ იდგა. კედლებზე გასაშრობად მიწყობილი თუთის ტოტებსაც თავისებური, მკვეთრი და გამაღიზიანებელი სურნელი ასდიოდა. სართულ-სართულ ჩარიგებულ ლასტებზე გატრუნული,

თითქოს დაელექტროებული ჭიები დაფენილიყვნენ, ერთმანეთზე შეხუძლულეებს თავები დაეღოთ და გაშეშებულყვნენ.

— რაც მქონდა, ყველაფერი ფანჯრებზე ავაფარე, — უთბრა ნინომ ქმარს, — მაინც ისმის ქუხილი... ელვა არ შემოდის, მაგრამ გრძნობენ ელვას, ნახე, სულ არ იმძრევიან... გუშინ ნიშანი ვნახე, ერთს დაეწყო პარკის კეთება... რა დროს ეს ამინდი იყო, ორ-სამ დღეში ყველა დაიწყებდა... ახლა უყარე კაკალი, თუ ჩაიყარა წყალში ამდენი ჯაფა...

— ლუმელს შემოვიტან, — დაამშვიდა იორამმა, — ცეცხლს დავუნთებთ... ნუ გეშინია, როდის იყო, რომ გავგფუქებია... ასე კი არაა საქმე! აბა, ჰე, შევიდეთ სახლში.

ფრთხილად გაიარეს ლასტებსა და თუთის ტოტებს შორის, მეორე ოთახში გავიდნენ, ბუხარს მიაშურეს. ისხდნენ უხეშად გამოჩორკნილ, მაგრამ ხმარებისაგან გაპრიალებულ ჯორკოებზე.

— მაგის იმედი მქონდა... ერთ ორას მანეთს მაინც გააკეთებდა...

— კარგი, ქალო, ახლა, სული მოგვათქმევინე!

სიგარეტები გააბოლეს, ხელები ცეცხლს მიუშვირეს. გაუტკბათ ბუხარი...

— თუ გინდა კეტი მირტყი თავში, — თქვა იორამმა, — მაინც არ ავდგები აწი აქედან. რა გინდა კარში, დაბრძანდი აგერ, ცეცხლთან, და იყავი, ბატონო! წყალსაც წაუღია ყანაც და აბრეშუმის ჭიკაც, — გიოს თვალი ჩაუკრა — სულაც არ ვინაღვლებ. აქეთ დავკვიდგი სუფრა, ნინო, არ მოვეშორდებით ამ ცეცხლს.

— კი, ბატონო.

ოთახში მყუდროება და სიმშვიდე იდგა. ბუხარი გიხგიხებდა. გარეთ ისევ ბობოქრობდა წვიმა, ფანჯრის მინებს შოლტავდნენ მსხვილი, მძიმე წვეთები.

გიორგი ბაქანიძე

პირველი, მორე, მისამ...

ხანდახან მეხი დაიყვებოდა, ყრუ, უბო-
როტო გრგვინვად დაიხლიჩებოდა შო-
რეთში.

— დავისვენებთ ერთხანს. — ამბობდა
იორამი და ჭიქებს ღვინით ავსებდა. —
ასეთ ავდარში არც ყანაში გაისვლება
და არც ჩაიში. ვნახავ, ერთი, თუ გა-
ზედღეს ხვალ ბრიგადირი დაძახებს,
სულ მაშისულს ვავინებ... მანქანა შეგვ-
ხდა, კიდეც კარგი, თუ არა, ახლაც იქ
ვიქნებოდით... აწვიოთ, აბა, შენთვის მაქ
აგი, შარშან დავაყენე. ცოლიკოტრია,
გადალმა რომ ვენახი მაქვს, პორფილეს
საზიარო, იმისაა. ცოტა კი დაბერდა,
მარა მაინც ისხამს რაღაცას... ჩემი რომ
იყოს, მე ვიცი, ორ-სამ წელში გავახალი-
სებდი, მოვთქმევინებდი სულს, ჩემი
არაა და რაღაი... არა, ვერ ამაყენებ აწი
აქედან.

— იყავი, ბატონო, ვინ გაყენებს აწი!
მომე გიო, თეფში, მე თუ არ გადმო-
გილე, შენ არ იზამ შენით. რას ჭამ, ნე-
ტა, იმ ქალაქში, ასე ტარანასავით რომ
ხარ გადაქცეული. გადააგდე მაგი პაპი-
როსი!

— ცოტა ნაცლები უნდა იკითხო და
მეტე უნდა ჭამო, — უთხრა გიოს იო-
რამმა, მწვანილი მიეცე-მოკეცა, პირის-
კენ წაიღო და, უცებ შეაჩერა, — მა-
ინც ვერ გავიგე, რა არის შენი პრო-
ფესია... რა უნდა გამოიწვიდე...

— რა ვიცი... — გიომ მხრები აიჩეჩა.

— მაშაშენმა: ელჩი უნდა გამოვიდე-
სო... რომაა ეს ნოტები და რაღაც-რაღა-
ცეები... გაზეთში რომ იწერება. ენები
იცისო...

— ჯერ არ ვიცი... სადმე მოვეწყობი.
სტუდენტია... ვიმუშავებ სადმე.

გიომ ფანჯარას გახედა. ხედავდა ხე-
ების მორღეცილ, უფორმო სილუეტებს
და ხანდახან როცა გაიელვებდა, წყლით
აესებულ სივრცეს. მერე ვერაფერს ვერ
ხედავდა, მაგრამ მაინც იცქირებოდა...
სადაც, ახლოს, ისევ გავარდა მეზი და
გიომ კვლავ დაინახა ხეები, წვიმის წვე-
თები, პრილა, სველი ფოთლები...

— ღმერთო, შენ გვიშველე! — თქვა
ნინომ.

— ჰო, მართლა, ნატალია ვნახეთ და-
ვარდნილი. კინაღამ გადავუარეთ მან-
ქანით.

— ნატალია?..

— ჭეხნატას რომ ეძახიან... ანტონა
ბრიგადირის დედა რომაა.

— საწყალი... ვერ მიხედეს ასეთ
ამინდში? ხომ იციან, ყოველთვის ასე
მოსდის... საღ ნახეთ აწი?..

— ხილთან, სახერხთან რომ ხილია...
ძლივს მივიყვანეთ სახლში.

— რძალმა რა ჰქნა, მოიკლა თავი?
ისე კი ჭამენ ერთმანეთს.

— კაი ახლა, ნუ გაქვს შენ ამხელა
ენა.

— რა ქნა, მოიხედა? ან რა მოიყვან-
და ჭკუაზე, სანამ ეს ჭეჭა-ჭეხილი არ
ჩამდგარა.

— რომ გენახა, როგორ ჩაეფსკენა
ამას... — იორამმა ნიკაპის წინწამოწე-
ვით მოუთითა გიოზე, — ვერა და ვერ
მოაცილეს... არა, ოთახში რომ შევიყვა-
ნეთ, ცოტა კი მობუღბუღლა... არ მოკ-
ვდება, პირველი ხომ არაა მაგისტრის.

— საწყალი... — ნინომ ამოიოხრა,
სუფრასთან სკამი მიიჩოჩა, ჩამოჯდა,
ცრემლმომდგარი თვალები მოისრისა, —
კაცი რომ უბედური გამოვა...

— ახლა ნუ დამიწყებ შენ, — შეუწყრა
ქმარი, — ნუ ხარ ჭვეყნის ჭირისუფა-
ლი! ყველაფერზე კი არ უნდა სლუკუ-
ნი, დამიწყო ახლა... აქამე ამ კაცს ლუქ-
მა.

გაჩუქდნენ. ჭამას თავი მიანებეს.
გიოს ჭიქა ეჭირა, თითებით სინჯავდა
ჭიქის წახნავებს და სადღაც, ოთახისა
და კედლების, ხეებისა და წვიმის წვე-
თების მიღმა რაღაცას დაჟინებული
მზერით აკვირდებოდა.

— ვაიმე დედა!.. — წამოიძახა უცებ
ნინომ, მაგიდის კიდეც ჩაეჭიდა, წამოდ-
გა: — ბაღნები!

— ბაღნები?! — წამოხტა იორამიც.

— სადაა, ქალო, ბაღნები!..

— აქ იყვნენ, თამაშობდნენ...

გიორგი ბაჟანიძე

პირმელი, მთორე, მსახი...

— რას ქვია „იყვენე!“ მეტი რა გაქვს საქმე! გოგო არ მოსულა ჯერ?

— ხომ იცო, მეორე ცვლაშია. აწი უნდა მოვიდეს.

— მომეცი რამე... ქოლგა ან მოსასხამი, წაუტლებ... სკოლაში იქნება, არ წამოვიდოდნენ ამ თავსხმაში. მომიტანე ჩექმები!..

— შენ თვითონ გაანძრიე ხელი, მე აგერ ჩაივრბენ... პორფილესას იქნებიან გადასული.

ნინომ კარი გააღო, თავშიშველი, შილიფად ჩაცმული გავარდა წვიმაში.

— ქოლგა წაიღე მაინც, ქალო, — იორამმა ქოლგას ხელი წამოაწყო. — ნინო? ქოლგა-მეთქი! არ გვაგონა გამჩენმა! — თვითონაც წვიმაში გაიჭრა, ქოლგა არ გაუხსნია. ისე დაეშვა მეზობლის ეზოსკენ ჩამავალ ბილიკზე.

ბილიკი ახლა ყვეითელ, წამოქოჩრილ ნაკადულს ჰგავდა, — ქალო, მოიცა!..

გოი ღია კარში იდგა, გასცქეროდა წყლიან ბურუსში გაქცეულ ცოლქმარს, სახეზე თათქოს წვიმის წვეთების ჩხვლეტას გრძნობდა. მეზობელი სახლის აივანზე ვიღაც გადმოდგა, ქალი იყო. გიომ გაიგონა მისი წჭრილი, გამყვიანნი ხმა:

— არ შეშინდე. ნინო, აგერაა შენი ბაღნები!..

მესამე

— დარჩით ახლა, ნუ გამაცილებთ.

— ცოტაზე წამოვალ...

— კარგი ახლა, ბავშვებს მიხედე... აბა, კარგად!..

— კარგად. ძამია, კარგი მგზავრობა!

— კარგი მგზავრობა, ძია!

— თქვენც კარგად მეყოლეთ. არ მაკოცებთ? — გიომ ჩაიჩოქა, — ახლა მომწვდებით...

— ნუ წახვალ რა ძია, — ატირდა უცებ უმცროსი, თავგადახოტრილი გოგონა, — ნუ წახვალ...

— გაიწი, გოგო, ნუ დაუსვარე ძიას შარავლი... აკოცე და გაუშვი ახლა თუ

გაუშვებ, მალე ჩამოვა კიდეც, ხომ ჩამოხვალ, გიო?

— ჩამოვალ, აბა არა? — გიომ სათითაოდ გადაკონა ბავშვები, ღას ლოყა მიუშვია, მობრუნდა და წინწასულ იორამს გამოედევნა. თემშარზე რომ გავიდა, შეჩერდა, უკან მოიხედა: ნინო და ბავშვები ისევ-ისე იდგნენ, მას უცქერდნენ... გიომ ხელი ასწია და მასაც ხელეების ქნევით უპასუხეს. მძიმე, უადგილო და გაურკვეველი სევდა შემოაწვა უცებ, — სინანულის, დანაშაულის შეგრძნების, ტირილის მსგავსი სევდა... ნაბიჯს აუჩქარა, იორამს წამოეწია.

— ერთი მაინც მომე, იორამ, — იორამს ჩემოდანი და პატარა, ღვინიანი კასრი ეჭირა, — კასრი მაინც მომეცი...

— კაი, კაცო, რა დარჩა: აგერაა ავტობუსის გაჩერებაც.

— რა მოხდა, ერთი მეც...

— ნუ გეშინია, მოესწრები ამის თრევას. კაიძალი გზა გაქვს წინ.

სოფლის ცენტრში, ფართო, ოღრო-ჩოღრო მოედანზე გავიდნენ.

— ჭირაფერზე წავიკარი ხელი, — უთხრა გიომ სიმეს, — ერთხელ წაგყევი ყანაში და იგიც ხელახლა გახდა გასათოხნი.

— მოგცლია შენ... — თქვა იორამმა, — ა, მალაზიაა აგერ, სივარტეა რომ გინდოდა... მე გაჩერებაზე მოგიციდი.

გიო სოფლის მალაზიაში შევიდა. თაროები შეათვალიერა: რეზინის ჩექმები და ტილოს, კაუჩუკისლანიჩანი, ბლაგვცხვირა ფეხსაცმელი მოხვდა თვალში... წიგნების თაროს მიადგა: სოფლის მალაზიაში ხშირად შეხვედრია იშვიათი წიგნი. ახლა ევრაფერი ნახა. ბოლოს იყიდა სივარტე, გარეთ გამოვიდა და გააბოლა.

ფართო, მოხრეშოილ მოედანს გახედდა... მარჯვნივ სკოლის ეზო იყო, ცისფერი მესრითა და გასხლული, გადაბედილი ნაძვის ბუჩქებით შემოსაზღვრული... თვალი შეასწრო: ბუჩქებიდან თავგადახოტრილ ბიჭუნებს გამოეყოთ თავები... ადგილზე ვერ ისვენებდნენ, ტოტებს ატოკებდნენ, მოედანზე შემო-

მავალი ორღობისავენ გაუბრძოლად თვა-
ლი. გიომ ორღობეს გახედა: შაოსანი
დედაბერი მოფათურობდა, ინდოურებს
მოურეკებოდა ბამბუკის გრძელი, ყვი-
თელი ჭოკით... მოედანზე გამოვიდა,
სკოლის ცისფერ მესერს გაჰყვა... პაპა-
ნაქება იდგა და მზიან, ყვითელ მოე-
დანზე მკვეთრად ჩანდა მისი შავადშე-
სუდრული, ჩრდილივით სხეული. იცნო,
ნატალია იყო.

ნატალია სკოლის შენობას და ბუჩ-
ქებში შემალულ ბიჭებს გაუწიწორდა
და გაშორდა.

— ქუხნატა! — დასჰყვივს უცებ
ბიჭებმა და ბუჩქებიდან ყიყინითა და
სტვენით გამოვარდნენ, — ბუჰ! გრრრ!
ქუხნატა!

დედაბერმა შეშფოთებით მოხედა ბი-
ჭებს, დაფაცურდა, ინდაურებს ჭოკი
გადაუქნია... გიომ დაინახა მისი ერთ-
ციკქნა დანაოჭებული, შავ თავსაფარში
მიყუდებული სახე.

— ბუჰ!.. ბახ!.. აუუ, ქუხნატა!..

— ჩაწეკი, თორემ მოვიდა ბომბი,
ბუჰ!

ნატალიამ ჭოკი გადაავდო, დარეტი-
ანებული ინდაურები მიატოვა, გაიქ-
ცა... ბავშვებმა გული იჯერეს, უკან და-
იხიეს, ბუჩქებისაკენ. გიომ სიგარეტი
მოისროლა, მაღაზიის ორსაფეხურიან
აივნიდან ჩამოხტა, ბუჩქებში მიმალულ
ბიჭებისაკენ გამოიქცა.

— გამოდით აქეთ!

ბავშვები გაიტრუნენ, არავინ არ აპო-
რებდა გამოსვლას.

— გამოდით!.. — გიომ ბუჩქები გა-
დასწია და პირველსავე შემჩნეულს თი-
თი დაუქნია, — გამოდი!

გამოვიდა შემკრთალი, მოსწავლის
ფორმიანი, ჭორფლიანი ბაჭი. გიოს წინ
დაუდგა, თავი დახარა.

— ვისი ხარ? — ჰკითხა გიომ და მის
წითელ, მელნითმოთხუპნულ ყელსა-
ხვევს თვალი დაადგა.

— გერმანა ვასაძისა.

გიომ ჩაფიქრდა, არ იცოდა, როგორ

დაეწყო სათქმელი. სიგარეტი ამოიღო,
მოუყიდა. ბუჩქებში შემალული ბავშვე-
ბი თანდათან გათამამდნენ, თითო-თი-
თოდ გამოძვრნენ საფარიდან, ამხანაგს
უკან ამოუდგნენ.

— რატომ აწვალეხთ იმ ქალს? —
თქვა ბოლოს გიომ, — ცოდვა არ არის?

ბიჭმა დაიმორცხვა, მერე გაიღიმა,
გიოს სერიოზული, მართალი თვალები
მიანათა:

— სულელია მაგი, — უთხრა და
თვალებში ერთი წამით ეშმაკური ნა-
პერწყლები აუციმციმდა, — მეხს ეში-
ნია...

— ჰო, სულელია, — შეეშველა ბიჭს
ამხანაგი, — კინოში ომი ნახა და იმის
მერეა მეხი რომ გავარდებდა, ომი ჰგო-
ნია... — ბიჭს კიდევ უნდოდა რაღაც
ეთქვა, ბოლოს ისევ თქვა, — სულე-
ლია.

გიომ ყურადღებით შეხედა ბიჭს:
ბიჭს ბავშვური, მართალი სახე ჰქონდა;
იგი დარწმუნებული იყო თავისი ნათ-
ქვამის სისწორეში, ილიმებოდა...

— სულელია?.. — გიომ ჩაფიქრდა.
უცქერდა სკოლის ვარდისფერ შენო-
ბას... შენობის ზემოთ, ლურჯ ცაზე, მი-
ცოცავდა ღრუბლის თეთრი, მსუბუქი
ფთილა.

— აბა, ჰკვიანია? — გათამამდა ჭო-
ფლიანი ბიჭი, — კინოში ნახა: ბომბები
რომ ცვივა... უწინ, კლუბი რომ არ
იყო, ცისქვეშ უჩვენებდნენ კინოებს, —
ბიჭი მიხვდა, გიომ რომ არ უსმენდა და
ლაპარაკე შეწყვიტა, ისევ დაიმორცხვა,
თავი ჩალუნა.

გიომ ერთი-ორი ნაფაზი დაარტყა,
დააკვირდა სიგარეტის კვამლს, მერე
საკუთარ თითებს და უცებ თქვა:

— ჰო...

ხმამალა ფიქრი აღარ გააგრძელა,
ბავშვებს თავი მიანება და ნელი, მძიმე
ნაბიჯით წავიდა გაჩერებისაკენ, სადაც
ავტობუსის მოლოდინში იდგნენ სოფ-
ლელები — კაცები, ქალები, ბავშვები...

გიიომ აპოლინარი

მ გ ზ ა ვ რ ი

ფერნან ფლერეს

ატირებული ვაკაკუნებ გამიღეთ კარი

კვალებადია წუთისოფელი როგორც ზვირთები ევრიპოსისა

შენ შესცქეროდი პაკეტოტი ზღვას მთარღვევდა

მომავლისაკენ და ღრუბლებმა გადაუარა

გახსოვს ის შენი სინანული ან ის ნაღველი

გახსოვს თუ არა

თევზების მრუდე სილუეტები ყვავილები ზღვის სამეფოთა

ზღვა ღამე იყო

და მდინარენი შიგ იქცეოდნენ

მე მახსოვს მახსოვს ყოველივე მე ისევ მახსოვს

ერთხელ სულ ახლოს ლუქსემბურგთან მოღლილმა კაცმა

მწუხრში შევალე სევდიანი სასტუმროს კარი

ღარბაზში ცისკენ გაფრენილი ვიხილე ჯვარცმა

ზღარბს ჰგავდა ვიღაც

კვერნას მეორე

კარტს თამაშობდნენ

და შენ კი შენ კი სულ დაგავიწყდი

გახსოვს ვაგზლების უსასრულო მიუსაფრობა

ან რომ ბრუნავდნენ ჩვენს გარშემო ის ქალაქები

მზეს დღისით შთანთქმულს ღამდამოებით რომ ასაქმებდნენ

ო მეზღვაურნო დაღვრემილო მანდილოსნებო

ო თანამგზავრნო გახსოვთ თუ არა

გ. აპოლინერი პრინციპულად უარყოფს პუნქტუაციის ნიშნებს. მისი ლექსის ეს თავისებურება თარგმანშიც შენარჩუნებულია.

ანდა იმ ორი მეზღვაურის მუდამ მდუმართა
ამხანაგობა ერთმანეთს რომ ვერ შორდებოდნენ
მერე უმცროსმა სიკვდილს ბრძოლა რომ გაუმართა

ჩემო ძვირფასო თანამგზავნო
გახსოვთ ვაგზლებზე ელექტრონის ზარის წკრიალი
შორს მომკვლები თითქოს მღერიან
ყასბის ურიკა პროსპექტების ურიცხვი ჯოგი
და ხიდების კავალერია
ღვინონასვამი ღამეები გაფითრებული და გაღეშილი
ო ქალაქებო მე თქვენ გიხილეთ თქვენი ცხოვრება
ვნახე შეშლილი

გახსოვთ თუ არა გარეუბნები და ნახირები
უნუგეშო პეიზაჟების

გადაეფინა მთვარის შუქზე ჩრდილი კვიპაროსს
აღვზნებული და მოქანცული უსტვენდა ჩიტი
იდგა ზაფხულის მიწურული მდინარის მშვიდი
და მარადისი ხმა ჩემს სულში შემოიპარა

კვლავ აწყდებოდა ზღვის ნაპირებს ზღვას და არაფერს
მზერა ყოველი გარდაცვლილის მწუხარე მზერა
ადგილს უკაცურს დადუმებულს ტიალს და ვერანს
და მწუხრში ოდნავ განათებულ იმის ქარაფებს

არც არაფერი არ სუნთქავდა და წელანდელი
გაცოცხლებული აჩრდილები თვალებს ახელდნენ
თითქოს ვხედავდი გაურკვეველ იმათ სახეებს
და მოიწვედნენ შუბებივით მათი ლანდები

მოულოდნელად ხან წამოდგნენ გოლიათები
ხან კიდევ ქონდრის კაცებივით გაუჩინარდნენ
ვით ცოცხლებს წვერზე დასდიოდათ ცრემლის მდინარე
და იმათ მხრებზე იღვრებოდა მთების ნათელი

იმ გახუნებულ სურათებზე ვინ შეიცანი
ის დღე თუ გახსოვს ფუტკარი რომ დაიწვა ცეცხლში
ან მიწურული იმ ზაფხულისა

იმ ორ მეზღვაურს თუ იხსენებ ერთმანეთს რომ ვერ
შორდებოდნენ
უფროსი ყელზე ჯაჭვს ატარებდა
ქერა თმა ზონრით შეეკრა უმცროსს

ატირებული ვაკაკუნებ გამიღეთ კარი

ცვალებადია წუთისოფელი როგორც ზვირთები ევრიპოსისა

პატარა ავტომობილი

1914 წლის 31 აგვისტოს
რუერის პატარა ავტომობილით
მე გამოვედი დოვილიდან შუალამედუ

სულ მძღოლიანად სამნი ვიყავით

ჩვენ მთელ ეპოქას დავემშვიდობეთ
გამხეცებული გოლიათები ევროპაზე წამოიმართნენ
და არწივებმა ბუდეები მიატოვეს მზის მოლოდინში
უფსკრულებიდან ამოდიოდა გაუმაძლარი თევზების გუნდი
ყოველი ერთი ერთმანეთის შესაცნობად ეშურებოდა
და კანკალებდნენ აკლდამებში მიცვალებულნი

საზღვრებს უყეფდნენ ეზოს ძაღლები
მე მივდიოდი და მიმყვებოდა ლეგიონები ერთმანეთს რომ
ანადგურებდნენ

და მხარეები სადაც ისინი იკლაკნებოდნენ
და მიცოცავდნენ

მთები ტყეები და ბელგიის მყუდრო სოფლები
მე მიმყვებოდა თან ლ'ო რუჟი და ფრანკორშანი
ის არემარე მტერი მომხდური თავს რომ პირველად
ესხმოდა მუდამ

მე მიმყვებოდა რკინიგზების არტერიები
სადაც სიკვდილის შესახვედრად ეშურებოდნენ
და ამ სიცოცხლეს მზეს და სიხარულს ესაღმებოდნენ
უკანასკნელად

ოკეანეთა უფსკრულები სადაც დამსხვრეულ
კრეისერებში ირხეოდნენ ზღვის ურჩხულები
მიუწვდომელი სიმაღლეები სადაც არწივზე
უფრო მაღალი

ერკინებოდა ადამიანს ადამიანი
და მოწყვეტილი ვასკვლავივით ძირს ეცემოდა

მე ვგრძნობდი ჩემში არსებანი ახლადშობილნი
ახალ სამყაროს აგებდნენ და აწესრიგებდნენ
ვაჭარი ვინმე ძარცვით და ხვეჭით მეტისმეტად
გამდიდრებული

ხალხს უმართავდა გამოფენას უმაგალითოს
და გოლიათი მწყემსები გზებზე
გამოვარდნილი ნაგავების გზიასში ფარებს
უენო ფარებს ერეგებოდნენ და მტვერში სიტყვებს
აკორტინებდნენ

მე არასოდეს დამავიწყდება მგზავრობა ჩვენი
იმლამინდელი
სიტყვა არავის არ დასცდენია

გზა ნაღვლიანი ჩვენი მანქანის სამი ფარი როცა
კვდებოდა

ო ღამევ ომის წინაღმევე

და ო სოფლებო

გამალებულნი რომ მუშაობდნენ შენი მჭედლები

დაბარებულნი შუალამის თორმეტი საათიდან

დილის პირველ საათამდე

მივედით ცისფერ ღიზიეში

და გავიარეთ ოქროს ვერსალი

ჩვენ საბურავი გაგვისკდა სამჯერ სამჯერ შევჩერდით

გამოსაცვლელად

და მერე ბოლოს ფონტენბლომდე

რომ მივადწიეთ

და პარიზში როცა ჩავედით

სადაც მობილიზაციის ფურცლები დაგვხვდა გაკრული

ჩვენ მე და ჩემი ამხანაგი მაშინვე მივხვდით

რომ იმ პატარა ავტომობილმა ჩამოგვიყვანა

სხვა ეპოქაში და საუკუნე იდგა ახალი

და თუმც ვიყავით დასრულებული მამაკაცები

ჩვენ ხელმეორედ დღეს დავიბადეთ

ოქროსთმიანი მზეთუნასავი

მე ვდგავარ თქვენს წინ მე ფხიზელი გონების კაცი

ვარ განდობილი ამ სიცოცხლის დიდ საიდუმლოს

და რაც სიკვდილზე მოკვდავებმა უწყიან ვუწყი

გადავიტანე ყველა ტკივილი და სიყვარულის ცვალებადობა

ზოგჯერ შევძელი რომ ჩემი აზრი სხვისთვის შეთქვა და

თავს მომეხვია

ამ ქვეყნად ბევრი ვიხეტიალე

და სხვათა ენის შესწავლაც ვცადე

მინახავს ომი ქვეითი ჯარის ნაწილებშიც მიმსახურია

და ვყოფილვარ არტილერიისტიც

თავში დაჭრილმა ქლოროფორმით გაბრუებულმა

გადავიტანე ტრეპანაცია

მე დამიკარგავს მეგობრები საუკეთესო

შემზარავი ბრძოლების ცეცხლში

ვიცი ახალი და გარდასული რაც შეიძლება

ერთმა კაცმა დღეს რომ იცოდეს

და ახლა ჩვენთვის და ჩვენს შორის გამართულ ომზე

და რომ ერთმანეთს ეჯახება გაუთავებლად

ახალი და ტრადიციული

წესრიგი და ფათერაკის მაძიებლობა

მე მეგობრებო დღეს გულგრილად გამომაქვს მსჯავრი

თქვენ გევედრებით ვისი ბაგენიც მსგავსია მხოლოდ

უფლის ბაგეთა

ვისი ბაგენიც ქვეყნად წესრიგის მლადადებულნი
არიან მხოლოდ
ჩვენ ფათერაკის მაძიებელთ განგვიკითხავდეთ
როდესაც იმათ მოისურვებთ რომ შეგვადართო
ვინც წესრიგის იდეალია

ჩვენ თქვენი მტრები არა ვართ არა
გესურს დაგანახოთ უცხო სამყარო უსასრულო და
შეუცნობელი
სადაც მრავალი რამ საიდუმლო ყვავილებივით
გადიშლება
აკაშკაშდება ბევრი სინათლე ჯერ უხილავი
მრავალი ფერი აციაგდება

ათიათასი გაურკვეველი მირაჟი ელის ხორცშესხმას
და სახელწოდებას
ჩვენ გესურს შევიცნოთ ეს ქვეყანა კეთილი და
დადუმებული
იგი აგრეთვე ჟამია ჟამი რომლის გაჭრობაც
შეიძლება და დაბრუნებაც
განგვიკითხავდეთ რადგან ვიბრძვით დღისით და ღამით
შეუცნობლის და მომავლის ზღურბლთან
განიკითხავდეთ ჩვენს ცთომილებას
ჩვენს შეცოდებებს განიკითხავდეთ

თავაწყვეტილი და მშფოთვარე დადგა ზაფხული
ხელში ჩამაკვდა სიჭაბუკე როგორც მაისი
ჩემი გონება მზემ აღაგზნო და გაახურა
და მე ავიცეს
მხოლოდ სურვილით დაგწოდი ვინც მე დამდევდა
კეთილშობილ და სახეშეცვლილ იმ მოღანდებას
მე რომ მეძახდა და თავისი მოსვლა მახარა
და მომევლინა ოქროსთმინ მზეთუნახავად

ელვის ნასხლეტი იყო ნამდვილი
თმა ოქროვანი ენთო ვარდივით
გახუნებული და ფერშეცვლილი
და ქედმაღალი იყო ცეცხლივით

იცინეთ ჩემზე
ხალხო ყველგან იცინეთ ჩემზე
იცინეთ უცხო და ახლობელმა
რადგან ბევრია ისეთი რასაც მე ვერასოდეს
თქვენ ვერ გაგიმხელთ
და რასაც ალბათ არც მათქმევინებთ
გემუდარებით განმიკითხავდეთ

ფრანგულიდან თარგმნა გივი ზაგაძე-ორგა.

ნიკოლოზ ზინონოვი

ალ-კადრის ღამე

დიდი ხანია ეს არ მომხდარა: საბჭოთა მეცნიერი ბეირუთში არაბულ ენაზე ლექციას კითხულობდა. განათლების სამინისტროს საკონფერენციო დარბაზში ისხდნენ შეიხები, მეცნიერები, ფილოსოფოსები, პოეტები, საზოგადო მოღვაწეები, ლიბანის ეროვნული უნივერსიტეტის პროფესორები, ხელოვნებათა აკადემიის სწავლულნი, ამერიკული უნივერსიტეტის წარმომადგენლები, წმიდა იოსების უნივერსიტეტის თეოლოგები, ფრანგული არქეოლოგიის ინსტიტუტის სიძველეთა მოყვარულნი, მუზეუმების მუშაეები, პოლიტიკურ მეცნიერებათა ასოციაციის წევრები, სავანანათლებლო საზოგადოება „სენაკლის“ ლექტორები, სტუდენტები და ათასი ჯურის ცნობისმოყვარე ხალხი, ჟურნალისტებზე რომ არაფერი ვთქვათ.

პროფესორები სხვადასხვაგვარად უსმენდნენ: ვინ ღრმა ფიქრებში წასულიყო, ვინ კიდე წინასწარმეტყველივით აკვირდებოდა ორატორის სახესა და ფიგურას. ზოგი დაძაბული უსმენდა, არაფერი გამომეპაროსო, ზოგიც უნდობლად იღიმებოდა. დრო და დრო, რომელიმე მსმენელი გრძნობის მოზღვავენას ვერ უძლებდა, წამოიჭრებოდა, ტაშს შემოჰკრავდა და უნებლიეთ სხვენსაც აიყოლიებდა.

გამხდარი, ბედუინივით წარმოსადგო, მაგრამ ნატიფნაკვთებიანი პროფესორი თავდაპირველად საგრძნობლად ღელავდა. თავიდან ხმაც ხრინწიანი და ჩუმი ჰქონდა, ჩქარობდა. თანდათან დამსწრეთა კეთილგანწყობა იგრძნო და უფრო დინჯად განაგრძო, მის საუბარს მეტი დამაჯერებლობა დაეცყო და ხალხი ახლა უკვე დაუფარავი კმაყოფილებით, აღფრთოვანებითაც კი შეჰყურებდა მეგობარ მეცნიერს, რომელიც ლაპარაკობდა არაბული კულტურის მსოფლიო მნიშვნელობაზე, იმ ლეგენდარულ ეპოქებზე, როდესაც, სახელდობრ, არაბული კულტურა მეცნიერულ აღმოჩენათა თავშესაფარი იყო. იგი მრავალდარგს ავითარებდა და ხელს უწყობდა საკაცობრიო ცოდნის აყვავებასა და გავრცელებას.

იგი ლაპარაკობდა დიდ არაბ მეცნიერებსა და მწერლებზე, ძველი რუსეთის სახელოვან არაბისტებსა და შესანიშნავ საბჭოთა აღმოსავლეთმცოდნეებზე, რომლებმაც ღრმად შეისწავლეს არაბული კულტურა; დღევანდელ ახალგაზრდა არაბისტებზე, ასეთი აღტკინებით რომ ილტვიან აღმოსავლური სიბრძნისაკენ.

საყვარელი მეცნიერების შესასწავლად მანაც მცირე ჯაფა როდი გასწია.

აქ დამსწრე არაბებმა სიამოვნებით შეიტყვეს, რომ საბჭოთა მეცნიერები ასე ზედმიწევნით სწავლობენ არაბულ ენას და მათ არაბ მეცნიერთათვის სრულიად უცნობი მასალებიც კი მოუპოვებიათ. თვითონ მომხსენებელი არაერთხელ სტუმრებია შუაზიგელ არაბებს, ყოფილა ბუხარასა და კაშკა-დარინის ოლქში, სადაც რამდენიმე არაბული ზმნის ფორმათა წარმოშობის თავისებურებანი აღმოუჩენია და გამოუქვლეცია.

მან დაწვრილებით მიმოიხილა საბჭოთა მეზეუმეებსა და ინსტიტუტებში დაცული ზელნაწერები, საფუძვლიანად ჩამოაყალიბა არაბი მოგზაურებისა და ზღვაოსნების დამსახურება. ილაპარაკა დიდ ზღვაოსანზე, აჰმად იბნ მაჯიდზე, რომლის სამი უნიკალური, მანამდე უცნობი ლოცია ახლახან, მრავალწლიანი ცდის შემდეგ, ამოიკითხა ნიჭიერმა საბჭოთა მეცნიერმა, თვით ეგნატე იულიანეს ძე კრაჩოვსკის მოწაფემ.

ეს განსაცვიფრებელი, ლექსად დაწერილი ლოციები, რომლებიც აღწერენ წითელი ზღვისა და ინდოეთის ოკეანის მარშრუტებს და ჩრდილოეთ აფრიკიდან აღმოსავლეთისაკენ მიმართულ გზებს, იმ გაწაფულ ზღვის ლომს, შთამომავლობით ლოცმანს, აჰმად იბნ მაჯიდს ეკუთვნოდა. ზღაპრული მატერიის ძიებით ანთებულ ვასკო და გამას ინდოეთის გზა სწორედ ამ ლოციებმა გაუხსნა.

პატივმოყვარე პორტუგალიელი დამპყრობელი ვასკო და გამა და არაბი ზღვის ლომი აჰმად იბნ-მაჯიდი ერთმანეთს აფრიკის ქალაქ მალინდში შეხვდნენ. მათ ხომალდებს ოცდაქვესი დღე მიაქროლებდა ზურგის ქარი, ამას მძლავრი მუსონიც დაერთო, ბოლოს ის იყო, მაჯიდმა ვასკო და გამას ხმელეთისკენ მიუთითა: „აი, ესაა ინდოეთი, რომლის ნახვასაც ესწრაფვოდით!“ ვასკო და გამასა და აჰმად იბნ მაჯიდის შეხვედრა მომხსენებელმა მეტად შთამბეჭდავად, ხატოვნად გადმოსცა.

მალე მაჯიდმა შემადრწუნებელი ამბავი გაიგო: პორტუგალიელები ამ ქვე-

ყანაში ხალხის დამორჩილების, გაძარცვის, დამონების მიზნით ჩამოსულან. მშვიდობის მოსურნე სტუმრის ნიღბით მისულ პორტუგალიელებს არც უცდიათ დაემაღათ თავიანთი ნამდვილი სახე, სახე მეკობრისა და მიმტაცებლისა.

სასოწარკვეთილ, სულთ ხორცამდე შეძრულ მაჯიდის ლექსებსაც სევდა დაეუფლა: „ო, რომ მცოდნოდა, რომ მცოდნოდა მათი წადილი!“

უზარმაზარი აუდიტორია სმენად იყო ქცეული: პროფესორი საესეებით უცნობ ფაქტებს გადმოსცემდა. როცა მან თავისი არაჩვეულებრივი მოხსენება დაამთავრა, ერთსულოვანმა ოვაციამ იფეთქა, მასთან სტუდენტები და ჭარმაგი პროფესორები მიიჭრნენ და აღფრთოვანების, გაოცების, მადლიერების გრძნობა დაუფარავად გამოხატეს. პროფესორს ყველა ულოცავდა. თვით სპეციალისტებიც აღიარებდნენ, საბჭოთა არაბისტიკის უმნიშვნელოვანეს მონაპოვრებზე წარმოდგენაც არა გვქონიათ. პოეტები განსაკუთრებით სახელმოხვეჭილი ლოცმანის, აჰმად იბნ მაჯიდის საოცარმა ამბავმა შეაძრწუნა — მაჯიდს სირიაში ახლაც წმიდანისგან იხსენიებენ. არაბები ახლაც მძიმე, შორეული ნაოსნობის წინ მაჯიდს შესთხოვენ მფარველობას. ისინი ოთხ ზღვის ლომს აღიარებენ და აჰმად იბნ მაჯიდი ერთი ოთხთაგანია.

მოხსენებამ ახალგაზრდა პოეტები მეტად აოლელა. მათ წარმოიდგინეს ფაფარაშლილი ინდოეთის ოკეანე და იღუმალებით მოცულ ხმელეთთან მიჯაჭვული პორტუგალიელთა ხომალდები, გაასულიერეს ამაყი არაბი ლოცმანი, პოეტი და ფილოსოფოსი აჰმად იბნ მაჯიდი, რომელმაც ლოცმანებს წმიდა საფიქარი დაუტოვა: „ჩვენი სიცოცხლე და ჩვენი ბედი ხომალდთანაა დაკავშირებული. თუ ის გადარჩება, ჩვენც გადავრჩებით. თუ ხომალდს დაღუპვა უწყევია, ჩვენც მასთან ერთად დავიღუპებით...“ ახალგაზრდა პოეტებმა თვალნა-

ნიკოლოზ ბიხოვნი
ალ-კაფრი დაჰა

თლივ დაინახეს წითელლოყება, მხარბეკიანი, დაუნდობელი, პირქუში, ხავერდის ბერეტიანი ვასკო და გამა, რომლის დროშაზეც ქრისტეს ორდენის უშველებელი წითელი ჯვარი ელავდა.

იქ, შორეულ ლენინგრადში, თედორე შემოვსკიმ სული ჩაჰბერა დიდი მაჯიდის საუკუნეებში მთელმარე ლოციებს. აუდიტორიის სიხარულს საზღვარი არ ჰქონდა. პროფესორი გიორგი წერეთელიც მოხარული იყო, რომ არაბმა მეცნიერებმა მისი მოხსენება მოიწონეს. ამის მიღწევა დიახაც ძნელი იყო: არაბი სწავლული ზედმიწევნით იცნობს თავისი ხალხის წარსულს და ერთგვარი უნდობლობითა და ეჭვით შეჰყურებს ყველა უცხოელს. ძნელი დასაჯერებელიცაა, რომ შას, არაბული მეცნიერული სამყაროს მკვიდრს, უცხოელმა, არაბულ ენაზევე, არაბისტიკის რომელიმე საიდუმლო ამოუხსნას. დღეს კი ყველაზე სკეპტიკოსი მეცნიერებაც მოტყდნენ — ასე ღრმავაზროვნად, ასე გულთბილად ვერ ილაპარაკებ არაბულ კულტურაზე, თუ თავდავიწყებით არ გიყვარს მეცნიერება და მოკრძალებით არა ხარ გამსჭვალული არაბების მიმართ.

პროფესორთან მივიდა მიხეილ ნუაიმე და მაგრად ჩამოართვა ხელი... დიახ. მიხეილ ნუაიმე, აღიარებული კლასიკოსი არაბული ლიტერატურისა.

მიხეილ ნუაიმეს ამ ორიოდე დღის წინ ესიზმრა მშვენიერი პულტაის ვერხვები, რომელთა წვეროები ხეიჩა-ხეიჩა ვარსკვლავებით მოფენილ ცას წვდებიან... ნამდვილი უკრაინული ღამე იყო, თრთოლვის მომგვრელი. ღამის გულიდან გაბმული სიმღერა ისმოდა, ხან სათუთი და ალერსიანი, ხანაც სევდიანი, ფიქრიანი. თავდაც სიმღერა მოუნდა, როგორიც ოდესღაც, ბავშვობისას უმღერია და მეხსიერებამ გააბა დაუვიწყარი „ტეჩე რიჩა ნეველიჩა“ და „ოი, კაზალა მენი მატე“, გაახსენდა სულის სიღრმეში მიყუჩებული, გადავიწყებული სიტყვები „კობზარისა“, მიდიოდა სათბებში და საზიდარის ჭრიალი ჩაესმო-

და. შემდეგ ესიზმრა აყავებულ სამანში ჩაძირული კივი და მის ფეხით, ზღვასავით გაშლილი დნეპრის თვალისმომჭრელი ზოლი. სიხარულითა და ბუნდოვანი წუხილით შეპყრობილს გამოედევდა. იგი თავისი პატარა, რომანტიული, წითელსახურავიანი ბისკინტის მთებიდან დაეშვა და დიდი, ხმაურიანი თბილისის მკვიდრს, ცნობილ საბჭოთა მეცნიერს შეხვდა.

მეგობრებისაგან პროფესორ წერეთელზე ზოგი რამ სმენოდა. მორიდებით ჰკითხა:

— მე მითხრეს, რომ თქვენ დაინტერესებული ხართ არაბული ლიტერატურით?

მიხეილ ნუაიმემ გაიგონა მოკრძალებული — „დიახ“.

— თქვენ კითხულობთ კიდეც არაბულად? — განაგრძობდა ნუაიმე.

— ვკითხულობ და ვლაპარაკობ. — სტუმარი არაბულზე გადავიდა. ნუაიმე ამას კი არ ელოდა. მაგიდაზე ლია-ცისფერი წიგნი იდო „Академик И. Ю. Крачковский. Избранные сочинения“ ნუაიმე არც ამას ელოდა, იგი თვალს არ უჯერებდა:

— შეიძლება ვნახო?

— ინებეთ. ამ წიგნში თქვენთვის განსაკუთრებით საინტერესო სტატიაც არის...

ნუაიმემ სარჩევს თვალი გადაავლო. აი, სტატია: „არაბი მწერლები და რუსი არაბისტი“. ნუაიმე აწრიალდა. ის ნელ-ნელა ფურცლავდა წიგნს, თითქოს რაღაც მოულოდნელ აღმოჩენას ელისო. მართლაც, ორმოცდამეოთქვსმეტე გვერდზე როგორღაც უცებ შეეფთა თავისისავე პორტრეტს — მხატვარ ჯებრანის ნამუშევარი იყო.

ნუაიმე დიდი, ხნის წინათ გახლდათ ასე ახალგაზრდა და ლამაზი... შთაგონებული სახე, სევდიანი, დაფიქრებული თვალები. იგი თავის სიჭაბუკესთან შეხვედრამ შეაყრთო კიდეც — სტატიას „პოლტაველი სემინარიელი“ ერქვა. უნებურად, კითხვას შეუდგა, მაგრამ

მაშინვე თავი მიანება — ეუხერხულა, თანაც წიგნის პატრონს აუოვნებდა.

ნუაიმე უკვე აჩქარებით ფურცლავდა წიგნს.

— თუ შეიძლება, ერთი ღამით მათხოვეთ.

— წიგნი თქვენია, წაიღეთ. — მიუგო პროფესორმა.

— კი მაგრამ თქვენ არ დაგპირდებათ?

— მე კიდეც მაქვს რამდენიმე ცალი. ინებეთ, ინებეთ, ჩვენი შეხვედრის სახსოვარი იყოს.

„პოლტაველი სემინარიელი“ ნუაიმე იმავ ღამეს დიდი გულსყურით წაიკითხა. წარსულმა სიზმარივით ჩაიჭროლა. ძველი, მეფისდროინდელი რუსეთი, მწვანე კიევი, პოლტავის მტვრიანი ქუჩები, სემინარია, მეგობარ-ამხანაგები. უდაბური მშობლიური მთები და ბისკინტა. ხარბად ეწაფებოდა ცოდნას. დაუსრულებლად კითხულობდა კლასიკოსებს, იზეიბირებდა ლექსებსა და სიმღერებს. მის გულს პუშკინი და „შევჩენჯო“ დაეუფლნენ. ბელისკვი მგზნებარე მკვერმეტყველებით მონუსხა. ბისკინტის ბიბლიური საზოგადოების პატარა რუსული სკოლა სადღაც შორს, თითქოს მცორე სინამდვილეში დარჩა. უკრაინა მის მეორე სამშობლოდ ქცეულიყო, მაგრამ რევოლუციის გრიგალმა იგი შორს გაიტაცა. იმ დღიდან წლებმა წარუშლელი კვალი დატოვეს. მრავალი ქვეყანა მოიარა და ორმოცი წლის განშორების შემდეგ უკვე სახელმოხვეჭილი მწერალი კვლავ ეწვია მშობლიურ ბისკინტას, შეხვდა გულთბილ ადამიანებს და მომავლის უფართოეს სივრცეებშიც შეიხედა.

ნუაიმემ წიგნი დახურა. ისე ბედნიერი იყო, თითქოს შინ მიბრუნდო, შინ კი დიდხანს და მოუთმენლად ელოდნენ. მან ორჯერ წაიკითხა კრაჩკოვსკის ამაღლელებელი სიტყვები:

„ნუაიმე სამართლიანად ამბობს, რომ ადამიანს ყოველთვის როდი წარმოუდგენია ნათლად ის ფაქტორები, რომლებიც მისი სასიცოცხლო საქმის არ-

ჩევანს განაპირობებენ. ჩვენ ვერც იმ გზებს ვხედავთ ყოველთვის ნათლად, ადამიანებსა და ხალხებს რომ აახლოვებს...“

აი, ისინი — რუსი და არაბი — „რუსი განტუსი“ და „ბისკინტელი მიშა“. ასე ეძახდნენ იმ წლებში ისინი ერთმანეთს, ეძახდნენ შეგნებულად და ეს სახელები ბოლომდე შერჩათ. რა გულითადი მეგობრობა ჰქონდათ, ან როგორ უგებდნენ ერთმანეთს, როგორ მოხიბლული იყვნენ ერთმანეთით! „შენ მართალი ხარ, მეგობარო, მართალი ხარ!“ — ჩაილაპარაკა ნუაიმემ. სტატია განსაცვიფრებელი სიტყვებით მთავრდებოდა: „ვფიქრობ, კაცობრიობის მომავალი დიდადაა დამოკიდებული ადამიანებისა და ხალხთა დაახლოების გზების ძიების უნარზე!“

„მომენატრა ჩემი უკრაინა! ო, როგორ მინდა კიევში, დნეპრის პირას ყოფნა! ნეტავ, ერთხელ კიდეც მანახა პოლტავა — ჩემი სიჭაბუკის ქალაქი!“

ნუაიმე დაესწრო პროფესორ წერეთლის ლექციას და დიდად ეამა, რომ იგი, დიდი მეცნიერი, არაბებს მათ მშობლიურ ენაზე ესაუბრა. ის, რაც პროფესორმა წერეთელმა განათლების სამინისტროს საკონფერენციო დარბაზში მყოფთ მოახსენა, არაბეთის ისტორიის, არაბი ხალხის სულიერი სამყაროს აქამდე უცნობი კუთვნილება იყო. პროფესორი მადლობას იმსახურებს. თანაც იგი დაუვიწყარი „რუსი განტუსის“ მოწაფეა.

ნუაიმე პროფესორ წერეთელს მიესალმა, როგორც ძველ და კეთილ მეგობარს ესალმებთან. სენტიმენტალობას უჩვევმა პროფესორმა გაიგო ნუაიმეს მღელვარების მიზეზი. ამ საღამოს იგი თვითონაც ღელავდა და ამ მღელვარების მიზეზს ვერც გეტყოდით...

მადამ კიურის ქუჩაზე, სასტუმრო „ბრისტოლის“ ხალიჩებით, სურათებითა და სარკეებით მორთულ დიდ, კვა-

ნიკოლოზ ბიხონოვი

ალ-კადრის ღამე

დრატულ დარბაზში ხმაური იდგა, ხან-
დახან ყურთა სმენაც არ იყო. ასეც
იქნებოდა, რადგან დამსწრეთა შორის
ბევრი ახალგაზრდა პოეტი იყო, ახალ-
გაზრდა პოეტები კი მოგვხსენებთ,
ხმაურიანი ხალხია. ქრისტიანები და
მაჰმადიანები მეგობრულად ბაასობდ-
ნენ და თეთრ და წითელ მიუზარს მი-
ირთმევდნენ. ლიბანში თხუთმეტზე მე-
ტი რელიგია და სექტაა და ამას ყველა
შერიგებულია.

ათას რამეზე მუსაიფობდნენ. დიდი
უშუალობა და გულწრფელობა სუფევ-
და. თავისუფლად იყვნენ, რაც მოეგუ-
ნებებოდათ, იმას ამბობდნენ — აქ არც
დისპუტი იყო და არც გამოკითხვა. პო-
ეტებს საბჭოთა კავშირის ამბები აინ-
ტერესებდათ. იგონებოდა, რომ მათ
წარმოდგენაც არ ჰქონიათ ჩვენს სა-
ყოფაცხოვრებო პირობებზე, ჩვენი ლი-
ტერატურის მდგომარეობაზე.

— საბჭოთა კავშირში სიყვარულსა და
სატრფოს მშვენიერებაზე წერა აკრძა-
ლული ხომ არაა?

— ბუნებას თუ უმღერით ისე ვნები-
ანად და გახელებით, როგორც ჩვენ,
არაბები?

— პროზას თუ ასხვავებთ პოეზიისა-
გან?

— რევოლუციამდე ლიბანში, სირიასა
და პალესტინაში ასცამეტი რუსული
სკოლა იყო, ახლა ერთიც არაა. რა მოხ-
და?

— იქნებ ლიბანში საბჭოთა კავშირის
დახმარებით თუნდაც ერთი სახელოსნო
სასწავლებელი დაარსდეს...

ჩვენ ავუხსენით, რომ საბჭოთა კავ-
შირში სიყვარულზეც შეგვიძლია წერა
და მშვენიერებაზეც, შეგვიძლია შეგქ-
მნათ ყველაზე ფანტასტიკური, ყველაზე
ჩახლართული, ყველაზე ფორმალისტუ-
რი პეიზაჟები. ხშირად ჩვენში ძნელი
ხდება პოეზიისა და პროზის საზღვრის
დაძვნა... რუსულ სკოლებს კი ძვე-
ლად, ეგრეთწოდებული ბიბლიური სა-
ზოგადოებები აარსებდნენ. ახლა ეს
საზოგადოებები ლიკვიდირებულია. სა-
ხელოსნო სასწავლებლის გახსნა არც

თვით არაბებს გაუძნელდებოდა... ახალ-
გაზრდა საბჭოთა არაბისტმა, რომელმაც
საერთო ყურადღება მიიქცია (ხედავთ,
არ ტყუიან, ახალგაზრდაა და ასე ზედ-
მიწევნით ფლობს არაბულს!) წაიკითხა
მიხეილ ნუაიმეს ყრმობისდროინდელი,
პოლტავაში დაწერილი რუსული ლექ-
სი.

ამ ლექსს „გაყინული მდინარე“ ერ-
ქვა. ახალგაზრდა არაბისტმა ჯერ ლექ-
სის შინაარსი გადმოსცა არაბულად:
ზამთარია. მდინარე ყინულის არტახებ-
ში ჩაქედილა. სიკვდილის განცდაა...
კვლავ თუ იფიქრებს სიცოცხლე ამ მდი-
ნარის ნაპირზე! რეაქციის წლები იდგა
და პოეტი მომავალ რევოლუციასე ლა-
პარაკობდა. ლექსის დასასრულს პოეტი
მიმართავდა ამ მდინარესავით მიძინე-
ბულ ქვეყანას:

ო, ჩვენ ყოველთვის გვჯერა,
დადგება ჩვენი ჯვრიც,
მოვა რუსეთის აპრილი
ათასნაირი ფერით,
მაგრამ თქვი,
როდის ახდება,
როდის გავახელ თვალებს?
შენ გპინავს,
სდუმხარ,
რუსეთო,
ჩემო სამშობლო მხარე!

მოწყრიალე არაბული სტროფების
შემდეგ ამ დარბაზში რუსული სიტყვე-
ბი იღუშალად ვისმა.

— იმ მდინარეს რა ერქვა? — იკითხა
ვილაცამ.

— სულა!

— სულა? მე ვოლგა მეგონა. სულა
ვოლგასავით დიდია?

არა, სულა პატარა მდინარეა, მაგრამ
იგი პოეტმა ხატად გამოიყენა. სულას
პირას ცხოვრობდა ნუაიმე თავის უკრა-
ინელ მეგობართან...

მეორე პოეტმა თქვა:

— მოხუცი ნუაიმე მაგონებს ძველი
პოეტის ალ-მუტანაბის ნათქვამს ლომ-
ზე: „იგი ამაყად და მსუბუქად დადის
და ჰგავს ექიმს, რომელიც ავადმყოფს
სინჯავს. უკან გადაყრილი ფაფარი მის
თავს გვირგვინს აღგამს. ასე მგონია.

გაფთვებულმა რომ დაიღრიალოს, ის გვირგვინი ჩამოუვარდება“. მე ვსვამ ნუაიმეს პოეზიისა და საერთოდ პოეზიის სადღეგრძელოს! კვლავ მახსენდება ამ წუთების შესაფერი სტრიქონები:

მწვევ, სასმისები ღვინის ცეცხლით
ავგობრიალე,
შენ კი, მუტრიბო, იმღერე, რადგან
ამჟვენიური სურვილების ახდენა ძალგამს!

ერთხმად დავლიეთ პოეზიის სადღეგრძელო, ოდითგანვე ასე ერთად ისხდნენ პოეტები და მეცნიერები. აი, წამოიმართა ერთი აღელვებული პოეტი. იგი მივამგვანე ბედუნის, რომელიც მზადაა, აქლემზე ამხედრდეს და მახვილის ტრიალით სივრცე მოთოვოს.

— ძმებო, ეს ხომ უსამართლობაა! ჩვენს ნუაიმეს ასე უყვარს რუსეთი და მის თავისუფლებას რუსული და არაბული ლექსებით უმღერის. არაბი ნუაიმე რუსეთს ეტრფის! მას რუსეთის რევოლუციის გამარჯვება სჯეროდა. მითხარით, რომელმა რუსმა პოეტმა უძღვნა ლექსი არაბთა ბრძოლას თავისუფლებისათვის?

დავიბენით. უხერხულობა ჩამოვარდა. კლასიკოსების ბევრი ლექსი გავისხენეთ, ზოგიერთი ბრწყინვალე იყო, ვთქვათ, ლერმონტოვის „სამი პალმა“, მაგრამ არაბთა ბრძოლას შეხმანებული რუსული ლექსი, მართლაც, ვერა და ვერ მოვიგონეთ. კაცმა გვკითხა და პასუხი უნდა გაგვეცა. სხვა გზა არ მქონდა, ერთი ჩემი ლექსი უნდა მომეგონებინა. ის ლექსი ზეპირად არ მახსოვდა. იგი ოციან წლებში, ჩემს მშობლიურ პეტროგრადში დავწერე. იმ ღამეს ყურანს ვკითხულობდი და ამ სიტყვებს წავაწყდი: „ვინდა აგისხნის ალ-კადრის ღამის იდუმალღებას? ალ-კადრის ღამე ათას თვეზე დიდებულია. ამ ღამეს ანგელოზები ცით ეშვებიან, რათა განავონ ყოველივე სულიერი. რაბირაბომდე მშვიდობა სუფევს ალ-კადრის ღამეს.“ ყურანის ამ თავში წერია, რომ ამ ღამეს დგინდება და წყდება სამყაროს მთელი წლის საქმეები. მე ახალგაზრდა ვიყავი, ძილი არ მეკარებოდა. მშვენიერი ღამე იდგა,

მსოფლიო რევოლუციაზე ვოცნებობდი და თავს ვიტყხდი სამყაროს თუნდაც ერთი უახლოესი წლის საქმეების რევოლუციურად, ანგელოზების დაუხმარებლად მოგვარებაზე. აი, თუნდაც არაბებით დავიწყეთ. თვალწინ დამიდგა უდაბური სივრცეების ადამიანები, ღრუბლები და ცხოველები. მე დავწერე, რომ არაბებს ამცირებენ, ტანჯავენ, მათ იძულებით ამსახურებენ იმპერიალისტურ არმიებში. არაბები უნდა გამოფხიზლდნენ და თავისუფლებისათვის ბრძოლის გზას დაადგენ — მოვუწოდებდი. წაგიკითხავთ იმას, რაც მახსოვს. აი, ის ლექსი:

ტყეზე მწვანა ალ-კადრის ღამე,
ვინ დამიკავუნა გულზე და კარზე,
მე აღვსდექ მხედარი და, როგორც მშა შენა,
და პასუხს ფოლადს ფოლადით ვამღე.

პროფესორი წერეთელი ჩემს ლექსს არაბებს უთარგმნიდა.

ეს ხომ არაბის დაწერილი ლექსიაო, წამოიძახეს არაბებმა. მე განვაგრძობდი:

დრო დგება ახლა...
აღმოსავლეთით თავის დაცვამ დალაღა
პალმა,

ბაღაბი — ლოცვამ...
ნილოსის პირას არ მოდის ლომი...
არა თუ ასჯერ,
მე გაკოცებ, სამასჯერ, კარგო.
მხოლოდ ვარსკვლავის თანდასწრებით —
მბრწყინავის — შორით.
და სურვილების ახდენის ღამეს —
ალ-კადრის ღამეს
სიცოცხლე მოვა
და კაცს, ამ ქვეყნად ყველაზე ძლიერს,
მე ვეუბნები:
ახლა კი დროა!

ეს ხომ ქეშმარიტად არაბული ლექსებიაო, დაიყინეს.

მართლმსაჯულებაც და სიმართლევ ენაა ჩემი,
ჩემი გზით გავწევ...
გზას, რომელსაც არა აქვს ბოლო,
ვარ მექარავნე, ქარავანიც... და მუდამ ვარები
ასეთად, რადგან ცაც და მიწაც ჩემშია.
მხოლოდ...
ხელო კი ხმალი, ხმალი არის საჭირო,
დღეს კი მშვიდად დაიძინე, ია-ვარლო,

ნიკოლოზ ბიხოშვილი

ალ-ჰადრის ღამე

მშვიდობაა წყალზედაც და მიწაზეც...
ხოლო აქვე, აქ, ალ-კადრის ღამეში
კაცთა შორის ყველაზე განდევნილიც
სამოთხეში მაღალ ღმერთთან მიდის...

ჩვენ ვთარგმნით ამ ლექსს და ბეი-
რუთში გამოვეცემით.

მე ვთქვი:

— ერთი განმარტება მაინც უნდა
მოგცეთ. მაშინ აზრის სირთულემ და
გადამეტებულმა ხატოვანებამ გამიტაცა.
მე მინდოდა მეთქვა, არაბები იარაღს
ხელს მოჰკიდებენ და იბრძოლებენ-
მეთქი. ყველა ხალხი თანასწორია. ხალ-
ხები ძმებივითაა. არ ვიცი, იმ ღამეს
არაბებზე ფიქრმა რატომ გამიტაცა.
ჩვენმა დიდმა პოეტმა პუშკინმა ერთხელ
„ყურანის მიბაძვა“ დაწერა, არ ვიცი
კი, რატომ. გული სხვა ხალხების სამე-
გობროდ იწევს. ვერაფერი იტყვის, ეს
გრძნობა ასე მოულოდნელად რატომ
ვლინდება. მე მაშინ ცდუნებამ შემოი-
ყრო, ყურანის სურებს ჩემებურად გარ-
დასახავ-მეთქი, რადგან ჩვენს დროში
აღამიანი ღვთის სწორია, ანგელოსებმა
და აღამიანებმა სამყაროში ადგილები
შეიცვალეს, ხოლო გარსკვავებები იმ
ღამეს ჩვეულებრივზე მეტად ციალებ-
დნენ...

— ჩვენც დიდხანს ველოდით ალ-კად-
რის ღამით ანგელოსების მოვლინებას, —
თქვა ერთმა პოეტმა, შეძლევ ზეცაზე
იერიში მივითანეთ, ახლა ზეცის კიბე
ჩვენს ხელთაა, მაგრამ მიწაზე მშვიდო-
ბის შენარჩუნება კირს. ბევრი მტერი
გვყავს და მაინც ჩვენ საყოველთაო
მშვიდობაზე ვოცნებობთ!

— კარგად ლაპარაკობ, — მიუგო მე-
ორე პოეტმა, — ვიქტორ ჰიუგოსავით.
მახსოვს მისი სიტყვები: პოეტი წინ გან-
დევნილად როდი ისწრაფვის, მთელი კა-
ცობრიობა უნდა ისწრაფვოდეს წინ. ხე-
დავთ, კაცობრიობის წინსვლა ხელოვნ-
ების წინსვლას აპირობებს! ჩვენც სხვე-
ბის მხარდამხარ სიარული გვინდა!

— აჰა! — წამოიჭრა აქამდე გაჩუმე-
ბული ერთი პოეტი, მის ხმაში მძვინ-
ვარების ნაპერწკალი კრთოდა — მე...
მე ვარ მაჯილი. მე შემაციდინეს და ყა-

ჩაღების ძლიერი დღოტი მშვიდობიან
ყურეს მივყავნე. მე მათ ვუთხარი, იმ
ყაჩაღებს: „აი, ქვეყანა, რომლის ხილვას
თქვენ ესწრაფვოდით“. მათ კი, მათ რა
ჰქენს! მახსოვს ისინი, პორტუგალიელ-
ნი. სიცრუითა და ვერაგობით დაიპყრეს
ქვეყანა. ბაღდადის ქუჩები ბალახით და-
იფარა — ტერიტი არ იყო აქლემების
ასაკიდებლად. მოისრა ჩვენი ზომალდე-
ბი, ციხე-კოშკები! ჩვენ სამეგობრო ნა-
ოსნობა გადაგვიწყვეს, ჩვენი კულტუ-
რაც ერთიანად გაათიანეს. მე ვარ მა-
ჯილი, გუებნებით თანამედროვეთ: რო-
გორც გვტანჯავდნენ ჩვენ ოდესღაც
პორტუგალიელნი, შავი აფრიკაც იტან-
ჯება დღეს მათი ხელით. დიახ, გვტან-
ჯავდნენ, ასე იყო, გვტანჯავდნენ-მეთქი.
პოეტი ცახცახს აეტიანა და ზაპაღლა
ყვიროდა. დაამშვიდეს და... ფანჯარას-
თან დასვეს.

იმღვევანდელი საღამო იქ, განათ-
ლების სამინისტროს საკონფერენციო
დარბაზში დაიწყო და ჩინებული სას-
ტუმრო „ბრისტოლის“ დიდ, კვადრა-
ტულ დარბაზში იწურებოდა. ხალხი იშ-
ლებოდა. გავიაროთო, გადავწყვიტეთ
დაძინების წინ. მე და ახალგაზრდა საბ-
ჭოთა არაბისტი სულ ბოლოს გამოვე-
დით. მაღამ კიურის ქუჩაზე კაცის ქა-
ქანება არ იყო. თბილი ზღვაური გვაგ-
რილებდა გახურებულ სახეს.

გზისპირას ორნი იდგნენ. ერთი მათ-
განი ბარბაცებდა, მეორე კი მხარში ედ-
გა. მივხვდით, რომ ისინიც ჩვენი თანა-
მეინახენი იყვნენ. მივუახლოვდით. ვი-
ცანიით: ერთი ის იყო, მაჯილი ვარო, რომ
გაჰქიოდა. ახლა იგი ბარბაცებდა და
პალმას ეყუდებოდა.

— რა დაემართა? ცუდად ხომ არაა?
რატომ ტირის?

— მეორე არაბმა გვიცნო:

— იგი ძალიან ნაწყენია.

— ვინ აწყენინა?

— აი, რას ამბობს: რატომ აჩვენა მა-
ჯილმა გზა პორტუგალიელებსო, რად მი-
იყვანა მათი ზომალდები ინდოეთში,
ამის პატიება შეუძლებელიაო. ეს აზ-
რობს, რომ მაჯილმა მოინანია, მაგრამ

გვიანდა იყო, საშინელი დანაშაული ჩაიდინა და ვერასგზით ვერ ვაპატიებო... აპატიე, გეთაყვა, აპატიე...

— არა და არა! არასოდეს არ ვაპატიებ! — პოეტი ბარბაცებდა და პალმას ეჭიდებოდა, — არასოდეს-მეთქი!

მისი მეგობარი გვიხსნიდა:

— ვერ დამშვიდებულა, აი, ასე ქვითინებს. მეტად გულჩვილი კაცია. ვეუბნები: დაივიწყე მაჯიდი, რაც მოხდა-მოხდა, რაღა ეშველება-მეთქი. არაო, ეს კოლონიალიზმის დასაწყისი იყო. მოეშვი ამ კოლონიალიზმის დასაწყისს. საცაა, მისი აღსასრული დგება-მეთქი. არაო, ეს მაინც ისაა, ის წყეული კოლონიალიზმიო! გაუვლის, ხომ იცით, პოეტია, მგრძნობიარე ვინმეა. დღეს სულ პოეზიაზე საუბრობდა. არ უნდა დაეღლია იმდენი წითელი ღვინო. წითელი ღვინო მძიმეა!

მთვრალი პოეტი უცებ წელში გაიმართა, ქალაქისაკენ შებრუნდა და დაიძაბა. შემდეგ მოცეკვავე დერვიშისვით შეტრიალდა, ხელები წინ გაიშვირა, იფიქრებდით, დროშა მიაქვსო. ცრემლს ვერ იკავებდა და ჩაღამებულ სივრცეს ხრინწიანი მუსიკაფი გაუბა:

— ბეირუთი აღმოსავლეთის მარგალიტია, დასავლური სპილენძით გასალტული. იგი ტალახში ჩაგდებული მარგალიტია, მის თავზე კი ელექტრობა ზრიალებს. მისი ნაპირის ოქრო და ქვიშა, ვერცხლი და შლამი არეულია ერთმანეთში.

— ო, ეს ემინ რეიჰანის ლექსია, —

თქვა ახალგაზრდა საბჭოთა არაბისტმა, არაბები დაგვშორდნენ, სადღაც შეუხვიეს. ჩემდაუნებურად ვიმეორებდი რეიჰანის სიტყვებს, მივჩერებოდი ბეირუთის ღამეს და თავი სიზმარში მეგონა.

„ჩვენ ვერც იმ გზებს ვხედავთ ყოველთვის ნათლად, რომლებიც ადამიანებსა და ხალხებს აახლოვებს...“ რა სიმართლეა! უკვდავი სიტყვის შეიხი — „რუსი განტუსი“ — კრაჩკოვსკი აქ გაღმერთებულია.

მომწონდა ეს ქალაქი, ეს მიღეული ღამე, ეს ხალხი. ცხოვრებამ ერთმანეთს დაუკავშირა ნევის ქალაქისა და ზმელთაშუაზღვისპირა ბეირუთის უძილო ღამეები. მარტის იმ ღამეს, ოცდათხუთმეტი წლის წინათ დაწერილმა ლექსმა მონახა ის ადამიანები, ვისკენაც იგი იყო მიმართული. იქნებ, ასეც უნდა მომხდარიყო.

ან იქნებ, ის სენტიმენტალური არაბი პოეტი სავსებით გულწრფელად ტიროდა იმის გამო, რაც ოთხას ორმოცდაათზე მეტი წლის წინათ მოხდა, — მაშინ აბრეშუმითა და გიშრის თვალით მორთულ, გასისხლიანებულ აკვანში განცხრომით დაიბადა კაპიტალიზმი, რომლის პირველი მაუწყებელი იყო მიუკარებელი, ვერაგი, ფუფუნებასა და პატივს დახარბებული, განუმეორებელი ვასკო და გამა, დიახ, ვასკო და გამა, დიდებული ლოცმანის, მეოთხე ზღვის ლომის, პოეტისა და ფილოსოფოსის, მაჯიდის კუთვნილი უკვდავებისა და წყევლა-კრულვის მიმთვისებელი.

თარგმანა ჯუმაზა თითმარიამ.

პეიტიკა ლა ზუზდიკისტიკა

გეიგორ ხეხეუდიკა

გიორგი დონიკა

ამ ერთმა წელიწადმა, რაც გიორგი ლეონიძის გარდაცვალებიდან გავიდა, არამც თუ შეახორცა მისი უეცარი დეკარგვით გამოწვეული იარა, არამედ უფრო გააღრმავა იგი. ამ ხნის მანძილზე გ. ლეონიძე თვალში გვაკლია თითქმის ყოველ ნაბიჯზე. დანაკლისის სიმწარე მძაფრად განვიცადეთ მაშინვე, როცა საქართველოში რუსთაველის ზეიმზე მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხიდან ჩამოვიდნენ სტუმრები. მათ მისთვის ჩვეული რიხითა და ახვანებით ვერ მიეგება ჩვენი თანამედროვე პოეზიისა და ლხინის თამადა.

ვინც კარგად იცნობდა გიორგი ლეონიძეს, ვინც მას ხშირად შეხვედრია, მისთვის ნათელი იყო, რომ სახალხო პოეტს ჯერ კიდევ ბევრი ჰქონდა საფიქრი, სათქმელი და დასაწერი. გოცეას იწვევდა მისი ენერგიულობა და დაუზარლობა. იგი ყოველთვის, ყველგან საპატიო და სასიამოვნო თანამოსაუბრე და თანამესუფრე იყო. ქართულ სუფრაზე თანდათან ფეხს იკიდებს გიორგი ლეონიძის მიერ წესად შემოღებული სადღეგრძელო: „ეს ყველა იმ ბავშვის დღეგრძელობა იყოს, ვინც ახლა, ჩვენი პურის ქამის ღროს დაიბადა“ კარგი და უაღრესად ადამიანური სურვილია! ჰოდა, ამ სადღეგრძელოს

მისი ავტორის სახელი „გოგლაურა“ ეწოდა.

საუბრისას ძველი და ახალი საინტერესო ამბების უღრევი მარაგით იყო ყელმოღმებული. ამბავს ჰყვებოდა დინჯად, ხატოვნად...

დიდი და წმინდა სიყვარულით უყვარდა თბილისი. ჰქონდა თუ არა საქმე, დედაქალაქის ქუჩები აუცილებლად უნდა შემოეფლო. სად არ დაინახავდით მის თეთრ „ვოლგას“ — ვერაზე, დიდუბეში, ისანზე თუ მეტეხთან. მისი ყოველდღიური მარშრუტი, როგორც წესი, შვილიშვილების მონახულებით იწყებოდა.

ალბათ, კიდევ ბევრჯერ გამახსენდება ეს ამბავი:

...„ვოლგა“ ვერის ხილზე შევარდა.

— „ნელა იარე!“ — აფრთხილებს პოეტი გათამამებულ მძღოლს. მძღოლის გვერდით მჯდომი არასოდეს ზურგს არ შემოგვაქცევს, ჩვენსკენ პირობორუნებული ლაპარაკობს:

„— აი ამ ადგილებზე პაპაჩემის, სვიმონ ლეონიძის კალოები ყოფილა გამართული, ეს მამული მზითევში მოჰყოლია დიდუდაჩემს, — და მარჯანიშვილის თეატრსა და უნივერსიტეტში გვითითებს. — სვიმონის ერთ-ერთი ქა-

ლიწვილი თადეოზ გვარამიშვილის (ოლ-
ლას მამის) ნათლული იყო“.

მანქანა ისევ მიჰქრის თბილისის ქუ-
ჩებში:

„— ერთხანს აქა ვცხოვრობდით (ეხ-
ლანდელ საბჭოს ქუჩაზე). ჩვენი მეზობ-
ლები იყვნენ არდაზიანები. ამ უბანში
ნიკო ფიროსმანიშვილიც ხშირად მინა-
ხავს, მაღალი კაცი იყო, ხმელ-ხმელი.
ამხანაგებში თავი ღირსეულად ეჭირა.
ალბათ, შინაგანად გრძნობდა საკუთარ
ძალასა და ფასს. მე უბრალო „მლია-
რი“ (მღებავი) მეგონა. მხოლოდ მისი
გარდაცვალებიდან ოთხი წლის მერე
გავიგე ვინცა ყოფილა. აფსუს!“

არაგველების ახალ ხიდთან პოეტი
მანქანიდან გადმოვიდა, აჩქარებული
ნაბიჯით ხიდის მოაჯირთან მივიდა და
შეგუბებული მტკვრის ჭავლს დააცქერ-
და. მის თვალებში წამიერი სევდის ნა-
პერწყალი აკაფდა და გამახსენდა, რომ
ნახანძრალი კრწანისის მიწაზე ვიდე-
ქით. გონებაში თავისთავად ამოტივ-
ტივდა მამულისადმი მიმართული მღელ-
ვარე სიტყვები პოეტისა: „მე ჩემს ჭრი-
ლობად მაქვს მიჩნეული შენი მარაბდა,
შენი კრწანისი“.

პოეტმა თავი მალა ასწია, წელში
გაიმართა, მთელი არსებით ისევ დღე-
ვანდელ სინამდვილეში ჩაერთო და
სხივდაკრული სახით შორს გაიხედა. იმ
წუთს მისი გული და ფიქრი სამშობ-
ლოს უფრო დიად მომავალს სწვდებო-
და და თავი იმ მერმისის განუყრელ მო-
ქალაქედ და მომღერლად წარმოედ-
გინა:

ყველა სიმიდრე, ყველა საუნჯე,
რასაც ამოჰყრის ზღვა თუ მალარო,
ვერ მომისყიდის, ვერ დამამუწეებს,
გინდაც სულ თავზე გადამაყარონ.
მაინც არ გავცვლი სამშობლოს ედემს,
და ერთს კი გეტყვი, მეტი რა გითხრა:
— ჩანგო, მამულის ხმას მხოლოდ ენდე.
ხალხის გულს მიჰყევ, ზხას ის გაგიყვანს!
და მწამს მე ღონე ქართულ მიწისა,
როგორც არც ერთი ლომის და ვეფხვის;
ეს არის სიტყვა ლეონიძისა,
სამშობლოს მტერს რომ

გულდაგულ ებღღენის. —

პოეტი ლექსს ამბობდა ხმადაბლა,
შინაგანად დაძაბული და შემართული.
მისი დაგუბებული ხმა შემდორებული
მტკვრის დუღუნს უერთდებოდა.

გიორგი ლეონიძეს ეს საპატიო მისია
ერის პოეტური მესიტყვისა შესრუ-
ლებული აქვს. ჩვენი საუკუნის ათიანი
წლებიდან მოკიდებული, თავის სახე-
ლოვან კოლეგებთან ერთად, ის ქედმო-
უღლელად ეწეოდა ახალი ქართული
ლექსის განვითარებისა და სრულქმნის
ჭაპანს. იგი იყო ერთ-ერთი ფუძემდებ-
ელი ქართული საბჭოთა პოეზიისა,
რომელსაც მოწინავე ადგილი უჭირავს
მრავალეროვან სოციალისტურ ლიტე-
რატურაში.

გიორგი ლეონიძე უაღრესად ეროვ-
ნული პოეტია. მისი მსოფლშეგვიძნება,
სამყაროს აღქმის მისეული მანერა და
მხატვრულ სახეთა მთელი სისტემა ჯან-
სალი მშობლიური წიაღით საზრდოობს.
ამ მხრივ მის პოეტურ მეტყველებაზე
არავითარი კვალი არ დაუტოვებია მო-
დერნისტული (თუ სიმბოლისტური) ხე-
ლოვნებით იმ დროებით გატაცებას, რა-
საც ის განიცდიდა ახალგაზრდობაში.
მეტად საგულისხმო ფაქტია: არც ერთ
თავის წიგნში გ. ლეონიძეს არ შეუტა-
ნია 1922 წლამდე დაწერილი ნაწარმო-
ები, თუმცა მისი პირველი ლექსი
1911 წელს გამოქვეყნდა. თავისი აღ-
რეული ნაწერები გ. ლეონიძეს მიაჩნდა
იმდროინდელი სამწერლო გემოვნებისა
და სხვადასხვა ლიტერატურული „იზ-
მის“ გავლენის ნაყოფად, რომელშიაც
მკაფიოდ არ მოჩანს საკუთარი ხელწე-
რა და უფრო პოეტურ შესაძლებლობა-
თა მოსინჯვის ცდას წარმოადგენს. მიუ-
ხედავად ამისა, როგორც აღრეული ხა-
ნდნად, ისე „ცისფერი ყანწების“ პერი-
ოდიდან, უთუოდ შეიძლება აირჩიეს
ზოგიერთი ლექსი, რომლებიც უეჭვე-
ლად დაამშვენებენ პოეტის ნაწარმოებ-
თა კრებულებს. სხვა რომ არ იყოს რა,

გრიგოლ ხარბაშვილი
გიორგი ლეონიძე

ეს საჭიროა ავტორის შემოქმედებითი გზის გასათვალისწინებლად.

ვკითხულობთ გ. ლეონიძის უკანასკნელი დროის ნაწარმოებებს და ვრწმუნდებით, რომ ვერც ასაკს, ვერც ნახევარსაუკუნოვან დაუღალავ შემოქმედებითსა თუ საზოგადოებრივ შრომას ვერ დაუჯახნია მისი სულიერი სიმბნევე. პირიქით, იგივე ახალგაზრდული ენერგია ჯანსაღი სიცოცხლისა, სამყაროს მშვენიერებით ტკბობის იგივე პათოსი, სიხარულისა და სიყვარულის დაუოკებელი წყურვილი მოუცილებლად თან ახლავს მის შთავგონებას. მერე რა, რომ მის ლექსებში უფრო იმატა სიკვდილსიცოცხლის ჭიდილზე ფიქრმა, მერე რა, რომ მეტი სიმწვავეთ იმძლავრა ახალგაზრდობასთან დაშორებისა და სიბერის მოახლოების მტკვნეულმა შეგრძნებამ: ეს ხომ ბუნებრივი, ადამიანური სევდაა.

ნუ გაგვაკვირვებს და შეგვაწუხებს ის ფაქტი, რომ გ. ლეონიძის პოეზიაში გამოჩნდა ლექსი „ელეგია“. ეს სულაც არ არის იმ ქანრის ტიპური ნიმუში, რომელსაც იგი მიმართავდა თავის შემოქმედების ადრეულ ხანაში. პოეტს მხოლოდ და მხოლოდ იმის თქმა უნდა, რომ „გაზაფხულის ნიაგვივით სიყმაწვილემ ჩიაიარა“. იგი იმასაც კი გრძნობს, რომ „წინ დვას სიბერე, როგორც ურჩხული“, და ნატრობს: „დღევანდს ნუმც მომცემს მომტირალეთა!“ ეს ნატვრა წინასწარ სრული დარწმუნებით, ახდენილად უნდა მიგვეჩნია. ამის გარანტია იყო შემოქმედლის სიმხნევითა და გაბედულებით აღსავსე ხმა, რომელიც ემყარება და ეთვისება თავისი ხალხის ღონესა და წინსვლას. ეხამება მშობლიური ბუნების სიმდიდრეს, ხალხიან ფერებსა და ძალისმომცემ ბარაქას. ამ რწმენით გულმოცემული ამბობს პოეტი: „ვიდრე ვწურავდე მწიფე რქაწითელს, გულში სევდა ვერ გახელმწიფდება“. ბოლო დროს გ. ლეონიძის ლექსებში იძალა, ასე ვთქვათ, ფილოსოფიურმა მოტივებმა, წუთისოფლის ბრუნვაზე ფიქრმა, მაგრამ იგი არასოდეს არ ყოფილა

„ყოფნა-არყოფნის“ ფილოსოფიით გატაცებული პოეტი, რომელიც უმთავრესად ზოგადი პრობლემებითაა დაინტერესებული. მისი მხატვრული აზროვნება უფრო რეალური, კონკრეტული მოვლენების ასახვაა. სიცოცხლის უშრეტი სიყვარული, სამყაროს სიკეთით აღტაცება და ახალგაზრდული შემართება იყო გ. ლეონიძის მუშის უშრეტი წყარო. თუმცა ახოვან სხეულს ვერცხლის ფაფარი უმშვენებდა, მის ლექსს ჭაღარა მაინც ვერ მოერიდა. ალბათ, ამიტომაც, მეგობრები თუ ნაცნობ-უცნობები მას ისევ ყრმობაში შერქმეულ სახელს — გოგლას ეძახდნენ.

ჯობია, ისევ პოეტის სიტყვამ დაგვარწმუნოს თავის ძალასა და ხალისში.

ვიცი, ბევრი მე დამნატრის:
თბილისის მზეს ვეზიარე,
პურადობის მზე დამნათის,
გულადობის მზე ბრიალებს;
სიყვარულის მზე მეძახის,
მოსულა და მაერიალებს...

რა თქმა უნდა, ეს მხატვრული სახეები, ეს პურადობა, გულადობა, სიყვარული, ეს თვალისმომკრელო მზის ჩახჩახი აქ შემთხვევით როდი გაჩენილა. ეს არის ლეონიძისეული პოეტური მეტყველება, რომელიც გარესამყაროს ოპტიმისტურ აღქმასზეა დაყრდნობილი და რთავს ასე გამოიჩინება მისი ავტორის გრძნობათა სამყარო.

ამ მხრივ საინტერესოა, აგრეთვე, ლექსი „მზეო, იცინე“. აქ სათატურშიცაა გამჟღავნებული ავტორის განწყობილება, ნაწარმოების შინაარსი. ლექსის წაკითხვისას უთუოდ თვალში მოგვხდება სტრიქონი: „მხარზე მასხედან დურაჯები, თქრის მტრედები!“ აქ, გარდა იმისა, რომ სასიხარულო და სამშვიდობო აზრის ზეიშია გამოვლენილი, მთელი სიცხოველით იგრძნობა შემოქმედლისა და მისი გარემომცველი ბუნების ორგანული ურთიერთობა, როცა ბუნების რომელიმე მოვლენა თუ საგანი გამოჩნევიტ ენათესავება ხელოვანის განწყობილებას, ღრმადაა შეჭრილი მის სულიერ სამყაროში და მისი საშუალებით

გამოხატულია ავტორისა თუ ნაწარმოების გმირის შინაგანი თვისებები, მისი ფსიქოლოგია და ხასიათი. გავისხენოთ, მაგალითად, ცნობილი ხალხური ლექსი თორღვაზე: „მარჯვნივ მზე წერებუ-ლიყვა, მარცხნისკენ—სივარის ნალიო“. ეს დიდებული მხატვრული სურათი ხომ ზუსტად გადმოგვცემს თორღვას წინააღმდეგობრივ თვისებებს, რაც, უძველესი, უკავშირდება უძველეს წარმოდგენებს მზისა და მთვარის განსაკუთრებულ როლზე ხალხის ცხოვრებაში, ე. ი. მნათობთა კულტს.

ადამიანისა და ბუნების მოვლენათა ნათესაობის იგივე აზრი ამოძრავებდა ჩვენი წარსულის შესანიშნავ დიდოსტატებს, როცა ტაძართა და სასახლეთა კამარებზე, ოქრონაჭედობათა და ძვირფას ნაქსოვთა ხეულებში, ხელნაწერთა აშეიბსა და ციხეგალავანთა სვეტებზე შთაგონებით გამოჰყავდათ მტრედებისა თუ ფარშავანების, ნიამორებისა თუ შველ-ორმების, მზისა თუ მთვარის, ლომების, ვეფხეებისა თუ ფრთიან რაშების გამოხატულებანი. ეროვნული შემოქმედებითი სტილის ეს ნიშან-თვისება დღემდე თანა სდევს ჩვენს სულიერ კულტურას.

„შაბაშ! ჩემია გაზაფხულის მემკვიდრეობა!“ — ამჟამად აცხადებს პოეტი — „მხარზე მასხედან დურაჯები, ოქროს მტრედები; მე თუ მოვეცდები — მზის კოცნაში გავცამტვერდები!“ ეს უკვე პოეტური მიღებაა სიცოცხლისეული დიალექტიკისა, რის მიხედვითაც ბუნებაში არაფერი არ იკარგება და ყოველი მძლავრი არსება სახეშეცვლილი, მაგრამ ჩვეულებრივი ენერგიული ხალისით უბრუნდება დიად სამყაროს ფერხულს.

გ. ლეონიძე ქართველი ხალხის მდიდარი შემოქმედებითი ტრადიციების დიდი თაყვანისმცემელი და პირდაპირი გამგრძელებელია. ეროვნული გენიის მონაპოვარი მისთვის ის საუჩქავა, საიდანაც ჰკრფას ძვირფას მარგალიტებს და მისით შთაგონებული ჰქმნის ახალ მხატვრულ ფასიულობას. სწორედ წარ-

სულის ძვირფას კულტურულ ტრადიციებზე დამყარებით თქვა გ. ლეონიძემ ახალი, ნოვატორული სიტყვა მეოცე საუკუნის ქართულ პოეზიაში.

გ. ლეონიძე დიდი მზრუნველობით დასტრიალებდა თავს ჩვენი ქვეყნის სულიერ სადროშოს. მისთვის ერთნაირად ახლობელი და სათაყვანებელი იყო ხანძთელისა თუ მერჩულეს, დავით აღმაშენებლისა თუ რუსთაველის, ოპიზარებისა თუ არსაკისძის, ძველი თქმულება — სიმღერებისა თუ მატყანეების შემქმნელთა უზომო ღვაწლი; ერთნაირად ძვირფასი და საყვარელია ვახუშტისა და ვახტანგ მეექვსის, საბა-სულ-ხანისა და გურამიშვილის, ბარათაშვილისა და გ. ორბელიანის, ილიასა და აკაკის, ვაჟა-ფშაველასა და ყაზბეგის უკვდავი სახელები. ყოველი მათგანს, მხატვრულ სახეებში გაცოცხლებულებს, თავიანთი ღირსეული ადგილი უჭირავთ გ. ლეონიძის პოეზიაში. ამიტომაც ასე მნიშვნელოვანი და დიდი მხატვრული განზოგადების შემცველი, გულწრფელი და თითქმის შემფოთებით ნათქვამი:

ჩემო სამშობლოვ, ჩემო მთა-ველო,
რა იქნებოდი ურუსთაველო?

გ. ლეონიძემ თავის სასიკაძლო სულიერ წინაპრებს მიუძღვნა ბოლო დროს დაწერილი ლექსი „ტოპონიმიკა“. სათაურის მიხედვით შეიძლება მკითხველს ეგონოს, თითქმის ეს ნაწარმოები რომელიმე მხარის ან ადგილის საკუთარ სახელთა მხატვრულ ახსნას იძლევა. მაგრამ არა. ეს გეოგრაფიული ტერმინი პოეტს გამოყენებული აქვს სულ სხვა, სიმბოლური მნიშვნელობით. რომლის შინაარსი დიდი ქართველი მამულიშვილებისა და მათი მშობელი კუთხეების ერთმანეთთან დაკავშირება. გაერთიანება და ამგვარი პოეტური განზოგადებით საქართველოს ბუნებისა და სულიერი სიმდიდრის ერთ მთლიან ასპექტში აღქმა:

გრიგოლ ხარბაულისა
გიორგი ლეონიძე

რუსთავი — შოთას აკვანი,
ტანძია — სულხან-საბასი;
ვეთ საგურამოს თაყვანი
დავითის ცრემლთა საფასით.
ყვარელში ფიქრობს ილია,
ქართლს აცდიწოს ურდო;
საჩხერის ციდანთელეში
მღერის აკაკი „სულიკოს“.
ჩარგალის ყველა ჩანჩქრიდან
ვაჟას ხმა მეჩურჩულება;
ყაზბეგში იწვის ყაზბეგი,
როგორც ქალაქი თქმულება.
და უცბად შემომანათებს
დიდი სადროშო პირიმზის, —
ბარათაშვილის, ბესიკის,
ორბელიანთა — თბილისი.

ყველაზე მეტ სულიერ ნათესაობას გ. ლეონიძე ვაჟა-ფშაველასთან გრძნობს. იგი გ. ლეონიძის პოეტური მუშის ნათლიაა. ჯერ კიდევ ადრე, ქაბუკ პოეტს დიდმა მწერალმა გამამხნევებელი ლექსი უძღვნა და გზა დაულოცა შემოქმედების ასპარეზზე. ეს ფაქტი გ. ლეონიძეს თავისი ცხოვრების ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს და ძვირფასად მოსაგონარ მომენტად მიაჩნდა. ვაჟა-ფშაველამ გ. ლეონიძის ლექსს დაანათლა სამშობლოს ერთგულება, შემოქმედებითი სიმამაცე, ხარ-ირმის „მყვირალობა“ და „სიტყვა მიმინოსებრი“.

გ. ლეონიძე თავის სულიერ წინამორბედებს მართო მხატვრული სიტყვით როდი ეხმებანება. მას დიდი წვლილი აქვს შეტანილი მათი ცხოვრებისა და შემოქმედების მეცნიერული შესწავლის საქმეში. გ. ლეონიძის გამოკვლევები სულხან-საბა ორბელიანის, დავით გურამიშვილის, ბესიკისა და სხვათა შესახებ ყურადღებას იმსახურებს მასალის ღრმა ცოდნითა და მისი ორიგინალური გაშუქებით. აღსანიშნავია, რომ გ. ლეონიძის ინიციატივით ჩვენს არქივს დაუბრუნდა „ვეფხისტყაოსნის“ ერთ-ერთი საუკეთესო („ზაზასეული“) ხელნაწერი, რომელიც ხელთა ჰქონია ვახტანგ მეექვსეს პოემის პირველი გამოცემისას, ხოლო გვიან, მე-19 საუკუნეში ალ. ორბელიანს მთავარმართებელ კორონცოვისათვის უჩუქებია. გ. ლეონიძემ მეცნიერულად აღწერა დასახე-

ლებული ნუსხა, გამოირკვია მისი თავთავდაპირველი და შემდგომი მფლობელნი და სხვა ისტორიულ-ლიტერატურული საკითხები.

თავისი შემოქმედებითა და საზოგადოებრივი მოღვაწეობით გ. ლეონიძე მშობელი ხალხის ერთგული და დაუღალავი მსახური იყო. მისი შემოქმედების უმთავრეს თემად რჩება სამშობლო — ახალი და ძველი საქართველო, ჩვენი ქვეყნის დღევანდელი, სასწაულებრივი მოვლენებით აღსავსე ცხოვრება, თანადროულობის მაღალი იდეალები და მათი უშუალო შეგრძნება. „მიცოცხლოს იგი, რასაც ველოცე, ჩანგით და გულით რასაც ვფერობდი“ — თითქმის ჩურჩულით, გულის ყოველი ძარღვის თრთოლვით ამბობს პოეტი და ჩვენ ვიცით, მისი სალოცავი, მისი რწმენა არის სამშობლო, საქართველო, რომელმაც იგი ასპარეზოვდა და რომელთანაც შესისხლხორცებულია მისი ყოფნის აზრი. საქართველოს სიყვარული პოეტისათვის დიდ სიმღერად ჰყვავის, დიას, სიმღერად და არა ჩვეულებრივ სიტყვად. რამდენადაც უფრო ძლიერი და გულისშემძვრელია ეს სიყვარული, იმდენად უფრო მძლავრი და ზეაწეულია სიმღერაც:

მზის დაღდაღს
და მთვარის ქათქათას,
მთების ლაღლას ვუცქერო;
საქართველოს სილამაზეს
მოდი და გაუძელო!
გულის ძგერა,
ჩანგის ეღერა,
მე სამშობლოს ვუძღვენი!
მარად მისით ვიხარო,
მასთან დავჩეხ უცვლელი;
საქართველოს სიყვარულს
მოდი და გაუძელო!

ნურგინ იფიქრებს, რომ თავისი კუთხის სიყვარული გ. ლეონიძის პოეზიაში კარჩაეკტილად, ვიწრო ჩარჩოებით ისახებოდეს. პოეტი ამღერებულა ეროვნულობის ღრმა შეგნებითა და განცდით, რომელიც შერწყმულია მაღალ იდეალებთან. მისი ინტერესისა და შთა-

გონების საგანია სამშობლოს არა მხოლოდ თანამედროვე ყოფი, არამედ წარსულ თაობათა ის ბრძოლა და გარჯა, რამაც აწმყომდე მოგვაცუანა; პოეტს იზიდავს მომავალი, რომელიც რეალურ, მომხიბლავ ფერებში ეხატება:

გშზერდ სამშობლოს ყოველ დროიდან,
შინდა აწმყოთი, ზვლით, წარსულით
ვიხილო, რაც კი დაოქროილა,
დღევანდელი თუ/დღე გარდასული!

ასეთი შემოქმედებითი სითამამით სცილდება გ. ლეონიძის მხატვრული სიტყვა პატრიოტიზმის შეზღუდულ გაგებას.

გიორგი ლეონიძეს არასოდეს არ შეუზღუდავს თავისი შემოქმედება ერთი რომელიმე, თუნდაც ძალზე მნიშვნელოვანი თემით. ცხადია, მისი პოეზიის ძირითადსა და წარმმართველ თემას, შემოქმედების ყოველ პერიოდში, პატრიოტიზმი წარმოადგენს, მაგრამ ამასთან ერთად მის ლექსებს არ მოჰყვება სხვა გრძნობებისა თუ მოტივების კოლორიტული შეხამება.

პოეტმა შეიწოვა და თავისებურად განავითარა ტრფიალების შინაარსის ის ჯანსაღი გაგება, რომელიც დამკვიდრებულია ქართულ ლიტერატურაში. სიყვარული ადამიანის შინაგანი სამყაროს გამამდიდრებელი და გამაფაქიზებელი ძალაა, იგი აცოცხლებს და ამხნევეს მას. გ. ლეონიძის სატრფიალო ლირიკა ზასიათდება გრძნობათა სიღრმით, რაინდული სიფაქიზით და მხატვრულ-ემოციური სილადით. იგი მრავალსაუკუნოვანი მდიდარი ქართული სატრფიალო პოეზიის ორგანული ძარღვი.

გ. ლეონიძის მოთხრობების კრებული „ნატერის ხე“ ქართულ მწერლობას შეემატა მეტად სასიხარულო და საინტერესო წიგნი, ჩვენ კი კიდევ ერთხელ დავრწმუნდით მისი ავტორის სულიერი და ფიზიკური ენერგიის მოუღლელობასა და ახლის ძიების წყურვილში.

პირველი, რაც გვახარებს და გვაინტერესებს ამ კრებულის კითხვის დროს, ისაა, რომ მასში ცხადლევ ვგრძნობთ შემოქმედებით პარმონიას გ. ლეონიძის პოეზიასა და პროზას შორის. ვისაც სურს გაიგოს, თუ რა პირობებში, რა გარემოში გაუტარებია პოეტს სიყვარლის წლები, რა გამზდარა მისი პირველი შთაგონების თავანჯარა წყარო და როგორი სიცხოველით გამოჰყოლია მის მხატვრულ ნაფიქრს ადრეულ დღეთა წარუშლელი შთაბეჭდილებები, — უეჭველად უნდა წაიკითხოს ეს სათუთი გრძნობით გამთბარი წიგნი.

დღეს, როცა საქირაო გავითვალისწინოთ გ. ლეონიძის ლიტერატურული მოღვაწეობის განვითარების გზა და საფუძვლიანად შევისწავლოთ მისი შემოქმედება, განსაკუთრებით საინტერესოა ვიცოდეთ ის ატმოსფერო, რითაც გარემოცული იყო იგი სიჭაბუკეში და რის შესახებაც ასე გატაცებით გვიამბობს თვით პოეტი. ყრმობის დღეების გაუმეორებელი რომანტიკა, „ბაღჩაში მოფუსფუსე“ თუ პურის ცხობაში თონის სიმზურვალთი აღმოკიდებული დედის ძვირფასი სახე სათუთად უკავშირდება პოეტის შემოქმედებით ნამუშევსს, რომელსაც გამორჩევით ატყვია ქართული ბარაქის სურნელი და ხალხური სიბრძნისა და სულისკვეთების კვალი: „თუმცა ჩემთვის დედას კალამი არ გამოუცხვია, მაგრამ ასე მგონია, პურის კალამი მიჭირავს ხელთ და იმ ქართული პურის მადლითა და სიმართლით ქაღალდზე გადამაქვს ის, რაც დამავალა დედამ და ჩემმა მშობელმა ხალხმა!“ ამ სიტყვებში თითქმის მთლიანად გახსნილია იმ დიდი შემოქმედებითი შრომის შინაარსი და მიზანი, რასაც ასე გულმოდგინედ და სასახელოდ ემსახურა გ. ლეონიძე თავისი მოღვაწეობის მანძილზე.

გუგამ ასათიანი

გალაკტიონ ტაბიძის პოეზიკა

(სიმბოლისტური პერიოდი)

უკანასკნელ დროს ქართულ ლიტერატურისმცოდნეობაში გამოითქვა რამდენიმე საპირისპირო მოსაზრება, რომლებიც დაკავშირებულია გალაკტიონ ტაბიძის შემოქმედების პრინციპულ საკითხებთან (მხატვრული მსოფლმხედველობის თავისებურება, მეტაფორული აზროვნების ფორმები, შემოქმედების პერიოდიზაცია და სხვ.). მომზადდა ნიუდაგი იმისათვის, რომ ამ საკითხების ირგვლივ მოეწყოს აზრთა ნაყოფიერი გაცვლა-გამოცვლა. ამას, ჩვენი ფიქრით, სტიმულს მისცემს პოეტის თხზულებათა სრული კრებულის გამოცემა.

ამ წერილის მიზანია, ხელი შეუწყოს ასეთი დისკუსიის მომზადებას. გარკვეული მოსაზრებების გამო ავტორისთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იყო, მეტი სიზუსტე შეეტანა იმ საკითხებში, რომლებიც დაკავშირებულია გალაკტიონ ტაბიძის პოეტური ხელოვნების ჩამოყალიბებასთან. ამის გამო წერილში შედარებით უფრო ვრცლად და დაწვრილებით არის განხილული პოეტის ადრინდელი შემოქმედება. დარწმუნებული ვართ, რომ გალაკტიონის უკანასკნელი პერიოდის ლექსები ბევრად უფრო ღრმა და დაკვირვებულ ანალიზს მოითხოვენ, ვიდრე ამ წერილის ფარგლებში მოხერხდა.

გალაკტიონ ტაბიძის მოსვლა ქართულ მწერლობაში დაემთხვა ჩვენი საუკუნის ერთ-ერთ ყველაზე მძიმე ხანას, რომელმაც საბედისწერო ზეგავლენა მოახდინა მთელი ლიტერატურული თაობის შეგნებაზე.

ეს იყო წლები, რომელთაც ა. ბლოკმა „испепеляющие годы“ უწოდა. 1905 წლის რევოლუციის დამარცხებასთან მოჰყვა არა მხოლოდ საერთო პოლიტიკური და საზოგადოებრივი რეაქციის უძლიერესი ტალღა, არამედ კიდევ უფრო სასტიკი და ღრმა კრიზისი ადამიანთა შეგნებაში.

თუ მე-19 საუკუნე, მიუხედავად ყველა თავისთავად აუტანელი, სულისშემზუთავი ობიექტური პირობებისა, ქართულ მწერლობაში (ისევე როგორც დასავლეთ ევროპაში და რუსეთშიც) იყო დიდი სულიერი სიმძნევისა და მსოფლმხედველობრივი ოპტიმიზმის ეპოქა, მეოცე საუკუნის გარიჟრაჟზე სულიერი ქმედების სარბიელზე მოსული ახალი თაობის თვალწინ თითქმის ერთიანად და სამუდამოდ დაეზო წინამორბედთაგან ნაანდერძევი ყველა იმედი და ილუზია.

გალაკტიონ ტაბიძეს წილად ხვდა ბოლომდე შეესვა ამ საბედისწერო შინა-

განი შეერთებისა და სასოფარკეთის
შხამიანი თასი.

თუ პოეტის აღრინდელ ლექსებში
ჯერ კიდევ შემორჩენილია თავდავიწყებული რწმენისა და იმედის მოტივები — სულ მალე მის ლირიკაში წამყვან, საერთო ტონის მიმცემ ადგილს სევდისა და სასოფარკეთის განცდა იკავებს.

აუცილებელია აღინიშნოს, რომ 1905 წლის ტრაგედია ქართველი მოწინავე ინტელიგენციისათვის წარმოადგენდა არა მხოლოდ სასტიკ დამარცხებას სოციალური ბრძოლის გზაზე; მისი უდიდესი ნაწილის შეგნებაში იგი მოასწავებდა მთელი გასული საუკუნის მანძილზე მასულდგმულებელი ნაციონალური იმედების უმძიმეს კრახსაც.

ამ მტკივნეულ შთაბეჭდილებაში პოეებს სათავეს ეროვნული პესიმიზმის, უსასოობის ის მწვავე მოტივი, რომელიც თანდათან ძლიერდება გ. ტაბიძის აღრინდელ შემოქმედებაში და შედარებით გვიან თავისებური სკეპტიციზმის ელფერს იძენს:

ველარ ვენობილობ მშობლიურ ხეებს,
ზამთარს ბილივი დაუტანია...
„დღიო ხანია?“ — მივმართავ ტყეებს
და ტყე გუგუნებს: „დღიო ხანია!“
...ეს მძაფრი კვნესა მიწამლავს დღეებს.
ის გული ისევ ჩემი გულია...
„დაკარგულია?“ — მივმართავ ტყეებს
და ტყე გუგუნებს: „დაკარგულია!“

„იქ ვიღაც კვნესის“, 1915 წ.

მშობლიური სინამდვილის მწუხარე განცდით ეს ლექსი თითქმის პირდაპირ ეხმაურება XIX საუკუნის ქართულ პატრიოტულ ლირიკას. მაგრამ მის ინტონაციაში არის ახალი ნიუანსი: არა მხოლოდ იმედის სამუდამოდ დაღუპვის შეგრძნება, არამედ ამ განცდასთან შინაგანი შერიგებაც და მის შედეგად აღძრული ტკივილით თავისებური ტბობის ცდაც.

ამ ლექსის განწყობილებებიდან მხოლოდ რამდენიმე ნაბიჯიღა რჩება იმ თავისებურ ესთეტიკურ სკეპტიციზმამდე, რომელიც „თოვლში“ (1916 წ.)

უკვე სიმბოლიზმის სპეციფიკური ენით არის გამჟღავნებული: „ჩემ სამშობლოში მე მოვვლე მხოლოდ უდაბნო ლურჯად ნახვერდები“. სამშობლო აქ უკვე „ლურჯი სიზმარით დათოვლილ“ მისტიკური უდაბნოს ერთ უბრალო მონაკვეთად იქცევა და მის უსასრულო სივრცეში საბოლოოდ კარგავს თავის რეალურ კონტურებს.

შემთხვევითი არ არის, რომ გ. ტაბიძის შედარებით აღრინდელ ლექსშიც „საღ?“ (1914 წ.) საკუთარი არსებობის უმიზნობა პოეტის მიერ განცდილია როგორც ეროვნულ, პატრიოტულ იდეალებში მწარე განხილვის შედეგი:

საით მივყავარ ჩემს მოწყენილ გზას,
საღ ვბოვებ შევას მიუსაფარი?
რას მომცემს ისეთს მე საქართველო
ანდა რას მისცემს მას ჩემი ჭნარი?

...არ ვიცი... მაგრამ უმიზნობაში
ფიქრს ვერ ვაკავებ ცრემლად მონაჭუხს...
ვწუხვარ, ვეძახი სიცოცხლის მიზანს,
მაგრამ არაფერ იძლევა პასუხს...

ეს რწმენადაკარგული, უიმედო დამოკიდებულება საკუთარი ქვეყნის ბედ-ილბლისადმი, ეს თითქმის ინდიფერენტული ინტონაციით დასმული რიტორიკული კითხვა „რას მომცემს ისეთს მე საქართველო?“ შეიძლებოდა მიგვეჩინა დეკადენტი პოეტის უბრალო პოზად. მაგრამ მასში იგრძნობა ნამდვილი, გულწრფელი ტკივილი. არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ეს სტრიქონები იწერებოდა იმ დროს, როდესაც ეროვნული მოძრაობის ყველაზე ნაცად მებრძოლთა შეგნებაშიც კი ნაციონალური ოპტიმიზმი უმწვავეს კრიზისს განიცდიდა. სწორედ ამ წლებში დაიწერა სამოციანელთა ქედუხრელი პლეადის დიდებული მედროშისა და მათი ერთ-ერთი უკანასკნელი წარმომადგენლის — მოხუცი აკაკის ცნობილი ლექსი „ჩაფიქრება“, რომელიც ამ პოეტისაგან თითქმის წარმოუდგენელი უკიდურესი პესიმიზმით იყო გამსჭვალული. და თუ თვით ერის სუ-

გურამ ასათიანი

ბალახიონ ტაბიძის კოპიისა

ლიერ მამას, რომელიც თითქმის ნახევარი საუკუნის მანძილზე მისი აღმზრველობის, მტერთან სამეცდრო-სასიცოცხლო შერკინებისათვის სულისჩამდგმელის როლს ასრულებდა, შეეძლო თუნდაც ერთი წუთით ასეთ უიმედო ფერებში დაენახა თავისი ქვეყნის მომავალი, რაღა გასაკვირია ის უმწეო სასოვარკვეთის გრძნობა, რომელიც მაშინ სრულიად ახალგაზრდა პოეტის სულს დაუფლავა.

რევოლუციის სასტიკი მარცხი და მის შედეგად დაწყებული რეაქცია საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში, უხეში ძალის, ბოროტების, რუტინის, ველური ძალმომრეობის ზეიმი, ეროვნული გათავისუფლების ილუზიათა ტრაგიკული დამსხვრევა, უდროობის, უიმედობის ყრუ წლები, საოველთაო აპათიის, სულიერი „დაძლურების“ ატმოსფერო — ყოველივე ეს თითქოს ერთი მიმართულებით უბიძგებდა ჰაბუკ გალაკტიონ ტაბიძეს. ეს იყო ცხოვრებიდან გაქცევის გზა. ხოლო პოეზია — მომხიბლავი სიზმრებისა და „არაამქვეყნიური ლანდების“ სამყარო, წარმოადგენდა იმ ერთადერთ მყუდრო ნავთსაყუდელს, სადაც მაშინ მახინჯი სინამდვილისგან სიძულვილით უკუქცეულ პოეტს შეეძლო თავის შეფარება.

ეს უცნაურად მშვენიერი სამყარო, როგორც აღთქმულ ქვეყანა, როგორც ფერიული „ტყის ჭურღმული“, ეკზოტიკურ მცენარეთა მსუბუქი, მათრობელი სუნთქვით, ციური „ნაზი ექსტაზით“ სულ უფრო ღრმად ითრევდა და იმორჩალებდა მის შთაგონებას.

გალაკტიონ ტაბიძე იყო ერთ-ერთი იმ ახალგაზრდა პოეტთაგანი, რომლის სახელთან დაკავშირებულია XX საუკუნის დასაწყისის ქართულ პოეზიაში ნეორომანტიკული მიმართულების აღმოცენება.

მართალია, ზოგიერთ ადრინდელ ლექსში პოეტი ერთგვარ ხარკს უხდის წინა საუკუნის მეორე ნახევრის პოეზიისათვის ნიშანდობლივ რეალისტურ ტრადიციებს; მაგალითად, ლექსს:

„...იქ ნაკადული მთის კალთიდან
(1909 წ.) საფუძვლად უდევს ტრადიციული კონტრასტი თავისუფლებაზე მგლოვიარე ზალხის მდგომარეობასა და ბუნების „ნეტარ“ ზეიმს შორის. როგორც ცნობილია, ეს იყო ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული ხერხი XIX საუკუნის რეალისტურ პოეზიაში. ხოლო გ. ტაბიძის „პრემიტივის“ (1914) უკანასკნელი სტროფი —

და მჭერა: ვინმე განთიადამდე
ისმენს ამ ოხვრას და მწაჩე გმინვას,
კივის... დაეძებს ნათესავს, ლანდებს
და ყველას სძინავს, სძინავს... ოჰ!

სძინავს...

თითქოს უშუალო შეხმიანება ილია ჭავჭავაძის ცნობილ „ელეგიასთან“ („ო, ღმერთო ჩემო, სულ ძილი, ძილი“... და სხვ.).

აღსანიშნავია აგრეთვე ახალგაზრდა გალაკტიონის თავყვანისცემა აკაკი წერეთლის პოეტური პიროვნებისა და შემოქმედების მიმართ, რამაც ღრმა დაღი დაამჩნია მთელ მის მწერლურ ბიოგრაფიას.

მაგრამ ის ძირითადი მიმართულება, ის გზა, რომელსაც გ. ტაბიძე თავისი შემოქმედების დასაწყისშივე დაადგა: არსებითად წარმოადგენდა რეალიზმის, XIX საუკუნის ქართული რეალისტური პოეტიკის, მისი ძირითადი პრინციპებისა და ტრადიციების უარყოფის გზას.

ეს იყო ქართულ პოეზიაში რომანტიკული სულის, რომანტიკული მსოფლგაგებისა და განწყობილებების აღორძინების ცდა.

ქართული ნეორომანტიზმი თავისი განვითარების ადრეულ საფეხურზე არსებითად ეპოგონური ხასიათის ლიტერატურული მიმართულება იყო. მას არ მოუხდენია ნამდვილი გარდატეხა ქართულ პოეტურ აზროვნებაში. მან მხოლოდ შეამზადა ქართულ მწერლობაში სიმბოლისტური სკოლის აღმოცენება, რომელიც აგრეთვე ნეორომანტიზმის თავისებურ ნაირსახეობას წარმოადგენდა და ფორმალური თვალსაზრისით შეძლო გარკვეული მიღწევების

მოპოვება. გ. ტაბიძის „ნეორომანტიკულ“ ლექსებში (ამ სიტყვის ვიწრო გაგებით) ჭერ აიღევ ძალზე ცოტა თავისთავადი, მსოფლმხედველობრივი და მხატვრული თვალსაზრისით ნამდვილად ორიგინალური.

აქ პოეტის სტილი, წარმოდგენები, ლექსიკა ჭერ კიდევ ძალზე დაქვემდებარებულია გამომსახველობით საშუალებათა იმ ძირითად არსენალს, რომელიც XIX საუკუნემ დატოვა, ხოლო „ახალი“ ასევე მჭიდროდ არის დაკავშირებული რუსულ ნეორომანტიზმთან (განსაკუთრებით ნადსონისა და მისი მიმბაძველების შემოქმედებასთან).

შემთხვევითი არ არის, მაგალითად, რომ ადრინდელი ქართული ნეორომანტიზმის რეალში მოქცეულ ორ ახალგაზრდა პოეტს გ. ტაბიძეს და ი. გრიშაშვილს, რომლებიც შემდეგში სრულიად სხვადასხვა მიმართულებით წავიდნენ, ამ დროს ბევრი რამ ახლოვებს ერთმანეთთან ფორმის მხრივ. შეიძლება მთელი რიგი პოეტური სახეების, ეპითეტების, ასოციაციების, ინტონაციური თუ რიტმული იდენტურობის აღნიშვნა, რაც საერთოდ იმდროინდელი პოეტური მეტყველებისათვის იყო დამახასიათებელი და უმთავრესად ლიტერატურული მოდის ზემოქმედებას მიეწერება. ეს „უმაწკო გულის ძგერა“, „იღუმალი სიმთა ქღერა“, „ნაზ-ნარნარი ნიაქარი“ და „სწრაფ-უმიზნო ნიაღვარი“, ეს „ცელქი ფერიები“, „სევდიანი ჰანგები“ და „ჩანგები“, ეს საკმაოდ ზუსტი, მაგრამ უფერული, ყრუ რითმებით უხვად გაწყობილი ლექსი, რომლის აკციატებული მელოდურობა უფრო მონოტონურობის შთაბეჭდილებას ტოვებდა, ვიდრე მუსიკალური მრავალფეროვნებისა, ეს მარტივ კონტრასტებზე აგებული მეტაფორული სახეები და ხელოვნურად გართულებული ორმაგი და სამმაგი ეპითეტები, რომლებიც პოეტური ასოციაციების საკმაოდ სწორხაზოვნად მოძრაობას ნიღბავდა — გარკვეული დროის მანძილზე შემორჩა

XX საუკუნის დასაწყისის ქართულ პოეტიკას.

თვით გალაკტიონისთვის ეს იყო მხოლოდ ლიტერატურული შეგირდობის ხანა, მხოლოდ თავისებური შემოქმედებითი „სალხინებელი“.

მაგრამ „ნეორომანტიკული“ გატაცებები, ცხადია, უბრალო შემთხვევითობის ნაყოფს არ წარმოადგენდნენ ახალგაზრდა პოეტის ლირიკაში. საერთოდ გალაკტიონ ტაბიძე თავისი პოეტური მსოფლმეგობრებითა და მანერით დაბადებითვე რომანტიკული ბუნების პოეტი იყო. და ეს თვისება თითქმის ერთნაირად დამახასიათებელია მისი შემოქმედებითი ბიოგრაფიის ყველა პერიოდისათვის.

მხატვრული აზროვნების, სინამდვილისადმი პოეტური დამოკიდებულების თვალსაზრისით გალაკტიონ ტაბიძის შემოქმედებას განსაკუთრებული, ისტორიულად კანონზომიერი ადგილი უკავია ახალი ქართული პოეზიის განვითარებაში. ეს არის თვისობრივად ახალი, უაღრესად მნიშვნელოვანი საფეხური იმ პროცესისა, რომელიც ქართულმა პოეტურმა აზროვნებამ განვლო ორი უკანასკნელი საუკუნის მანძილზე.

თუ ქართული რეალიზმის კორიფეების ილიას, აკაკისა და ვაჟას შემოქმედებაში თანმიმდევრულად იქნა უარყოფილი XIX საუკუნის პირველი ნახევრისათვის დამახასიათებელი რომანტიკული მსოფლგაგება, რომელმაც თავისი სრულყოფილი გამოხატულება ნიკოლოზ ბარათაშვილის პოეზიაში პოვა, გალაკტიონ ტაბიძემ ჩვენი საუკუნის დასაწყისში თითქმის მთლიანად დასაძლია ამ დროისათვის ძირითადად ეპიგონობაში, უმწეო ნატურალიზმში გადაგვარებული რეალისტური პოეტიკა და მას ახალი, არსებითად რომანტიკული პოეტური სამყარო დაუპირისპირა.

ეს იყო თავისებური უარყოფა უარყოფისა, რომელსაც თვით დროის, ეპო-

გუარამ ასათიანი

გალაკტიონ ტაბიძის პოეტიკა

ქის სულიერი მოთხოვნები განაპირობებდა.

როგორც აღვნიშნეთ, იმ დროისათვის, როდესაც გალაკტიონ ტაბიძე მოვიდა ქართულ მწერლობაში, უკვე ძირფესვიანად იყო შერყეული 60-იანელთა სოციალური ოპტიმიზმი, მათი პოზიტიური ფილოსოფიური მრწამსი, რომელმაც XIX საუკუნის მთელი მეორე ნახევრის მატერიალისტური მსოფლმხედველობა განსაზღვრა.

ამ ფხიზელი, პრაქტიკული მოქმედებისათვის სახელმძღვანელო მსოფლგანგების ადგილი დაიკავა არსებული სინამდვილეთი ჭერ კიდევ ბოლომდე გაუცნობიერებელმა, მაგრამ უაღრესად მძაფრმა უკმაყოფილებამ.

ეს იყო უკმაყოფილება არა მხოლოდ სოციალური სინამდვილის კონკრეტული ფორმებით, არამედ საერთოდ მთელი „ძველი სამყაროთი“. პოეტის სიძულვილი ამ სამყაროსადმი რაღაც აბსოლუტიზირებულ, უნივერსალურ ფორმას იძენდა და საერთოდ ობიექტურ რეალობასთან, „ცხოვრებასთან“ მწვავე, შეუთრეგებელ უთანხმოებაში პოვებდა თავის გამოსავალს.

ამ ახალი გონებრივი განწყობილებისათვის ფაქტიურად მიუღებელი იყო კონკრეტული, რეალური ნაბიჯები არსებული სინამდვილის გარდასაქმნელად. თავის ბუნდოვან პროტესტში იგი მიდიოდა მის სრულ უარყოფამდე, მისი, როგორც არასრულყოფილი, მახინჯი, ბოროტი რეალობის სრული მოსპობის, სრული გაუქმების მოთხოვნამდე და, რადგან ამის პრაქტიკული საშუალება ბუნებრივად არ არსებობდა, ამის გამო ეს ბუნდოვანი სულიერი მისწრაფება სინამდვილეს უპირისპირდება, თავის მიერვე შეთხზულ ირრეალურ ილუზიურ სამყაროს.

გალაკტიონ ტაბიძის სიმბოლისტური პერიოდის ლექსებში (დაახლ. 1915—1921 წ. წ) ცხოვრება, ამქვეყნიური ყოფა ისეთივე „ვიწრო გალიაა“, ისეთივე აუტანელი სამყოფელია შორეული სილაყვარდისკენ განლტოვლილი სუ-

ლისა, როგორც ეს „ცისა ფერ“-ის ავტორს წარმოუდგებოდა. სინამდვილე აქაც დანახულია საკუთარი სულიერი განწყობილებების პრიზმში და იგი საბოლოოდ მხოლოდ გადასალახავი, დასაძლევია ზღუდა მალალი შთაგონების ექსტატიური აღმადრენისათვის. ხოლო მიწაზე ყოფნისას პოეტს გამუდმებით თან სდევს საკუთარი მიუსაფრობის, უთვისტომობის მტკივნეული შეგრძნება. ამ თვალსაზრისით გალაკტიონ ტაბიძის „უსახლო სული“ თითქოს ღვიძლი პირმშოა ბარათაშვილის „სული ოზოლსა“. იგი მუდმივ, შეუთრეგებელ კონფლიქტში იმყოფება გარემოსთან, ცხოვრების პროზასთან და ერთადერთ თავშესაფარს კვლავ საკუთარი ილუზიების „წმინდა ტაძარში“ ან დახვეწილ ინტიმურ განცდათა „ბროლის კოშკებში“ ეძებს.

გალაკტიონ ტაბიძის მთელი სიმბოლისტური ლირიკა, ისევე როგორც ნიკოლოზ ბარათაშვილის პოეზია, გამსჭვალულია სინამდვილისადმი შინაგანი პროტესტის, ღრმა უთანხმოების განცდით.

განსხვავება აქ არის მხოლოდ ამ პროტესტის შინაგან შესაძლებლობებში, მის რეალურ, ქმედით ძალაში. მაგრამ სწორედ ეს მკვეთრი არათანაბარობაა, რომელმაც წარმოადგენს ყველაზე არსებითი, ეპოქალური ხასიათის სხვაობის ნიშანს.

როგორც ცნობილია, ევროპული ნეორომანტიზმი (ამ ტერმინის ფართო გაგებით), რომელმაც განსაკუთრებით დასრულებული სახე სიმბოლისტურ მსოფლგანგებასა და პოეტიკაში პოვა, აღმოცენდა იმ დროს (როგორც დასავლეთში, ისე უფრო გვიან რუსეთსა და საქართველოშიც), ისტორიული განვითარების იმ საფეხურზე, როდესაც ძველი საზოგადოების იდეოლოგია, ეთიკა, ესთეტიკური იდეალები, მთელი მისი სულიერი შესაძლებლობები უკვე აშკარა დეკლანსის ნიშნით იყო აღბეჭდილი.

თუ ბარათაშვილის ეპოქაში რომან-

ტიკული სული წარმოადგენდა დიდი ინტელექტუალური და ემოციური დამბვის, ადამიანურ ვენებათა აღტკინების, მეამბოხე განწყობილების, ამაღლებული ჰუმანისტური იდეალებისაკენ სწრაფებისა და მათი მომავალი ზეიმის წინათფრანკობის სინონიმს. სიმბოლისტურ მსოფლშეგარძნებაში მკაფიო გამოვლინება პოვა ევროპული დეკადანსისათვის ნიშანდობლივმა უკიდურესი სულიერი დაღლილობის, ისტორიული უპერსპექტივობის, დაცემისა და გადაგვარების განწყობილებებმა.

წმინდა სიმბოლისტური ხასიათის ლირიკას გალაკტიონ ტაბიძის შემოქმედებით ბიოგრაფიაში მხოლოდ გარკვეული ადგილი უკავია. თუ, მაგალითად, მისი ლექსების მეორე კრებული „არტისტული ყვავილები“ თავისი პოეტიკის ძირითადი ნიშნებით აშკარად სიმბოლისტურია, ამის თქმა არ შეიძლება პირველ, 1914 წელს გამოცემულ კრებულზე.

სიმბოლისტური პერიოდი გალაკტიონ ტაბიძის პოეზიაში იწყება დაახლოებით 1915 წლიდან. აღსანიშნავია, რომ სწორედ ამ წელს იგი მიემგზავრება მოსკოვს, სადაც ხშირად ხვდება რუსული სიმბოლიზმის გამოჩენილ წარმომადგენლებს, ხოლო საქართველოში დაბრუნებისას მონაწილეობას იღებს პირველი ქართული სიმბოლისტური ჟურნალის „ცისფერი ყანების“ (1916 წ.) დაარსებაში.

შეიძლება ითქვას, რომ გალაკტიონ ტაბიძე მთელი თავისი არსებით, მთელი მწერლური ბიოგრაფიით მომზადებული იყო სიმბოლისტური მსოფლმხედველობისა და პოეტიკის მისაღებად. მაგალითად, უკვე 1912 წლით დათარიღებულ „მე და ღამეში“ არის სიმბოლისტური ლირიკისათვის დამახასიათებელი განწყობილებები: სამყაროს იდუმალი ძალების, ირაციონალურის მძაფრი განცდა. მაგრამ ამ ლექსში ეს მოტივები გადმოცემულია ჭერ კიდეც აღრინდელი ნეორომანტიზმისათვის და-

მახასიათებელი „ბრტყელი“, „ერთგანზომილებიანი“ პოეტური სახეებით.

ევროპულ სიმბოლიზმში თავისი უკიდურესი ფორმით გამოვლინდა დეკადანსის ეპოქისათვის ნიშანდობლივი ანტიმატერიალისტური, ანტირაციონალისტური ტენდენციები, რომლებიც თავის ფილოსოფიურ პირველწყაროს პოვებდნენ გასული საუკუნის დამლევითათვის გავრცელებული ნეოკანტიანობის, განსაკუთრებით ფრეიბურგელი ნეოკანტიანელების (რიკერტი და სხვ.) შოპენჰაუერის, ნიცშესა და ბერგსონის იდეალისტურ მოძღვრებებში.

რომანტიკული იდეალიზმი სიმბოლიზმის მსოფლმხედველობაში უკანასკნელ საფეხურს აღწევს და უკიდურეს მისტიციზმში, ალოგიზმში, ინტუიტივიზმში გადაიზრდება. სიმბოლისტური ესთეტიკის თვალსაზრისით ხელოვნება წარმოადგენს არა სინამდვილის მხატვრულ ასახვას, არამედ „წმინდა“ შემოქმედებას. სიმბოლისტი ქმნის ახალ, დამოუკიდებელ სამყაროს, რომელიც უფრო „მნიშვნელოვანია“, უფრო „არსებითია“ ობიექტურად არსებულ ემპირიულ სინამდვილესთან შედარებით, რადგან, როგორც სულიერი ქმედების ნაყოფი, იგი უფრო ახლო დგას სინამდვილის, არსებობის ჭეშმარიტ არსთან, მარადიულ, უცვლელ, უნივერსალურ იდეასთან.

ეს „ჭეშმარიტი არსი“ სინამდვილისა მიუწვდომელია მშრალი გონებისათვის, მისი მიგნება, მასთან მიახლოება შეიძლება მხოლოდ ინტუიციის, ქვეცნობიერი სულიერი მოძრაობების, შემოქმედებითი ექსტაზის საშუალებებით.

სიმბოლო სიმბოლისტურ ესთეტიკაში წარმოადგენს იმ მთავარ ხერხს, იმ ძირითად მხატვრულ საშუალებას, რომლის შემწეობითაც პოეზიის ენაზე უნდა გამოიხატოს ეს ქვეცნობიერი მიახლოება სამყაროს იდუმალ ნაპირებთან.

გუგამ ასათიანი

გალაკტიონ ტაბიძის პოეზია

თვითონ სამყარო, ობიექტური სინამდვილე სიმბოლისტებს წარმოუდგებოდათ სიმბოლოების უსასრულო ტევად. ამ ყოველი რეალური საგანი, ყოველი მოვლენა მნიშვნელოვანი იყო არა თავისთავად, არამედ როგორც თავისებური გამოსხივება, ბუნდოვანი ანარეკლი, ან მითითება სამყაროს იდუმალ, შეუცნობელ არსზე.

სიმბოლისტებმა შექმნეს თავისი უაღრესად რთული პოეტური ენა. საჭიროა ითქვას, რომ, როგორც დასავლეთში ისე რუსეთში სიმბოლისტური პოეტიკის განვითარება დაკავშირებული იყო უაღრესად მკაფიო მხატვრული ნიჭით დაჯილდოებულ ხელოვანთა შემოქმედებასთან, რომელთაც მნიშვნელოვნად გააფართოვეს მეტაფორული აზროვნების შინაგანი შესაძლებლობები, მიაგნეს ახალ ნიუანსებს პოეტურ ფერწერაში, უაღრესად დახვეწეს ლექსის მუსიკალური ელერადობა და საერთოდ მხატვრული ნაწარმოების ემოციური ზემოქმედების არაერთი მანამდე უცნობი საიდუმლოება აღმოაჩინეს.

სიმბოლიზში საერთოდ თავისი ბუნებით კოსმოპოლიტური ხასიათის ლიტერატურული პიმიდნარეობა იყო, მაგრამ დასავლეთის სხვადასხვა ქვეყნებში (განსაკუთრებით საფრანგეთსა და გერმანიაში) მან თავისი სპეციფიკური ნაირფერობაც შეიძინა.

გალაკტიონ ტაბიძესთვის ყველაზე ახლობელი აღმოჩნდა ფრანგული სიმბოლიზმის ერთ-ერთი მამამთავრის პოლ ვერლენის ლირიკა, განსაკუთრებით მისი მოძღვრება მუსიკალური საწყისის განსაკუთრებულ მნიშვნელობაზე პოეზიაში და ფერწერულ ელფერებზე, რაც პოეტურად ფორმულირებული იყო ვერლენის ცნობილ ლექსში „პოეზიის ხელოვნება“.

რაც შეეხება რუს პოეტებს, გალაკტიონ ტაბიძის ზოგიერთ, განსაკუთრებით ადრინდელ სიმბოლისტურ ლექსებში აშკარად იგრძნობა ბალმონტის გავლენა. მაგრამ შინაგანი შემოქმედებითი ნათესაობის თვალსაზრისით გა-

ლაკტიონ ტაბიძეს ბევრად მეტი ახლობეობა ალექსანდრე ბლოკის პოეზიასთან, რამაც თავისი გამოხატულება პოვა მის მიერ რუსი პოეტისადმი მიძღვნილ შესანიშნავ ლირიკულ ლექსშიც. აღსანიშნავია, რომ ამ პოეტურ ნაწარმოებში გამხელილია ის პირველმხეზი, რომელიც თავისებურ ეროვნულ ელფერს აძლევდა ბლოკისა და ტაბიძის სიმბოლისტურ ძიებებს და ამ მხრივ საგრძნობლად გამოარჩევდა მათ შემოქმედებას იმდროინდელ ლიტერატურულ ფონზე.

გალაკტიონ ტაბიძის სიმბოლისტური პერიოდის ლექსებიდან (დაახლოებით — 1915—1921 წწ.) შეიძლება, პირობითად მაინც, ორი საგრძნობლად განსხვავებული ნაკადის გამოყოფა. პირველ ჯგუფს შეადგენენ უპირატესად ის პოეტური ნაწარმოებები, რომლებშიც სიმბოლისტური მსოფლმხედველობა და პოეტიკა თითქმის ორთოდოქსალური სახით წარმოგვიდგება. ასეთი ლექსებია „სილავეარდე ანუ ვარდი სილაში“, „ლურჯა ცხენები“, „ანგელოზს ეპირა გრძელი პერგამენტი“, „მას გახელილი დარჩა თვალები“, „პოეზია უპირველეს ყოვლისა“, „თოვლი“, „მაგიდა აღმშენებელი“, „ათოვდა ზამთრის ბაღებს“, „დომინო“, „საუბარი ედგარზე“, „ისევ ეფემერა“, „შემოდგომა უშანკო ჩასახების“ მამათა სავანეში“ და სხვ.

ეს ლექსები, რომელთაგან თვითეული უკვე მაღალი, დახვეწილი ოსტატობით არის შესრულებული, ხოლო ზოგიერთი დღემდე შეუწელებელი შემოქმედებით ძალას ინარჩუნებს, თავისი ლირიკული თემებისა და მოტივების წარმოშობით, გამოხატვის საშუალებებით, მთელი თავისი შინაარსობრივი და ფორმალური თავისებურებით ძირითადად მოქცეულია ევროპული სიმბოლიზმის მხატვრული პრინციპებისა და ტრადიციების რკალში.

გალაკტიონ ტაბიძის პოეტურ ხელოვნებაში თითქმის სრულყოფილი სახით არის განხორციელებული ე. წ. სუფესტიის, პოეტური ჩაფოვნების. გან-

წყობილების გადადების პრინციპი, რომელიც სიმბოლისტური პოეტიკის ქვაკუთხედს წარმოადგენდა.

ამ მხრივ გადამწყვეტი მნიშვნელობა ჰქონდა პოეტის საოცარ, ნამდვილად ჯადოქრულ მუსიკალურ ნიჭსა და მის ასევე მაღალ ფერწერულ ოსტატობას. გალაკტიონის სიმბოლისტურ ლირიკაში იდეა, ნაწარმოების დედაზრი არასოდეს არ არის გაშიშვლებული, მისი პოეზიიდან განდევნილია ყოველგვარი მსჯელობის, რიტორიკის, სწორაზოვანი განზოგადების ელემენტები, რომელთა ადგილს ახალი „წმინდა პოეტური“ საშუალებები იკავებენ. ალ. ბლოკი ამტკიცებდა, რომ სიმბოლისტები ცდილობდნენ „სიტყვათა ნაწყვეტებში განეჭვრიტათ იმეორისამყაროთა ბუნდოვანი მოძრაობა“.

სიტყვა ნაწყვეტი გამოგვიცხადებს
უფრო მეტს, ვიდრე დღი მსჯელობა.

— წერს გ. ტაბიძე ერთ თავის შედარებით გვიანდელ ლექსში. „სიტყვა ნაწყვეტი“ აქ ფართო მნიშვნელობით უნდა გავიგოთ. იგი გულისხმობს ცალკეულ დეტალებს, შტრიხებს, მოულოდნელად შემოტანილ შორეულ ასოციაციას, რომელიც ახალი კუთხით დაგვაჩვენებს ჩვეულებრივ საგნებს; აქ იგულისხმება ლექსის ინტონაციური და მელოდიური ნიუანსები და თვით ცალკეული სიტყვის თავისებური სემანტიკური გააზრება, იგულისხმება რითმა, რომელიც ასრულებს არა მხოლოდ თავის ტექნიკურ დანიშნულებას, არამედ საგანთა შორის რაღაც ფარულ, იდუმალ კავშირზეც მიგვიითებს. პოეტური ნაწარმოების ყველა ეს კომპონენტი გარკვეულ ურთიერთთანხმობაში იმყოფებიან; ისინი ბადებენ ერთიან ელერადობას, განწყობილების ერთ რთულ გამას, რომელიც მკითხველის ცნობიერებაში გადაიღვრება, რათა მასში შესატყვისი ემოციური განწყობა აღძრას.

როგორც ცნობილია, სიმბოლისტებს ხელოვნების იდეალურ სახეობად მუსი-

კა მიაჩნდათ. მუსიკა, რომელიც მთლიანად გათავისუფლებულია ცნებისაგან, ლოგიკური კატეგორიებისაგან, მათ წარმოუდგებოდათ წმინდა ემოციური თვითგამოხატვის იდეალურ ფორმად. მათი რწმენით, პოეზიაშიც უნდა გამოძენილიყო ადექვატური საშუალებები, ახალი ზერხები, მეტყველების სპეციფიკური მანერა, რომელიც ადამიანის სულის საიდუმლო მუსიკას გადმოსცემდა.

შეიძლება ითქვას, რომ გალაკტიონ ტაბიძის სიმბოლისტურ ლირიკაში საერთოდ მუსიკას, ლექსის მელოდიურ გააზრებას და ბგერად იმსტრუმენტირებას უდიდესი, გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს. ამ თვალსაზრისით მისი შემოქმედება ევროპული სიმბოლიზმის ისტორიაში ერთ-ერთ ყველაზე სრულყოფილ ნიმუშს წარმოადგენს.

გალაკტიონ ტაბიძის პოეზიაში ქართულმა ლექსმა საოცარი სინატიფე და ჰეროიკა შეიძინა. მის მუსიკალურ გენიას ყოველივე გარეშე თუ შინაგანი, თვალთა ჩილული, გავრნილი თუ ოცნებით წარმოდგენილი — პოეტური მელოდიების ენაზე გადაჰქონდა.

როგორც ღია სარკმელში შემოჭრილი გაზაფხულის დღე ათასნაირი სურნელით აესებს ოთახს, ისე აავსო გალაკტიონის ლექსმა XX საუკუნის ქართველი მკითხველის სმენა ჭერარსმენილი რიტმებით, მოტივებით, ინტონაციებით, კეთილზმონების ნამდვილი სსაწაულეებით.

გალაკტიონ ტაბიძის სიმბოლისტურ ლირიკაში იშვიათად ვხვდებით სიტყვისადმი წმინდა ფორმალური დამოკიდებულების მაგალითებს. თუმცა შეიძლება ზოგიერთი მათგანის დასახელება, მაგალითად, ე. წ. ზაუმის ელემენტებისა ლექსში „მოვა, მაგრამ როდის“. და სხვ.

გალაკტიონთან სიტყვა თავის მუსიკალურ ელერადობას იძენს გარკვეულ აზრობრივ-ემოციონალურ კონტექსტში.

გუარამ ასათიანი

გალაკტიონ ბაბიძის კოედიკა

აქ მთავარია სიტყვების არა მხოლოდ გარეგნული „თანაბერება“, არამედ მათი შინაგანი, სიმბოლისტური კონცეფციით გამართლებული და გაპირობებული ილუმინი შეხმიანება, ე. წ. ეზოთერიული თანხმონება.

ასე მაგალითად „სილაყვარდე“ და „სილაში ვარდი“ სიმბოლისტური პოეტის თვალსაზრისით არის არა მხოლოდ თავისთავად უაღრესად მდიდარი, კეთილსმოვანი რითმა, იგი გამართლებულია ამ ორი პოეტური სახის, ორი სიმბოლოს ფარული შინაგანი ნათესაობითაც.

სიტყვას და მისი საშუალებით შექმნილ მხატვრულ წარმოდგენას გ. ტაბიძის ლირიკაში არსებითად თითქმის არასოდეს არა აქვს დეკარგული თავისთავადობა. მაგრამ მისი მუსიკალური ფუნქცია, მისი ადგილი ლექსის მთლიან მელოდურ წყობაში ახალ, განუმეორებელ, უმთავრეს შემთხვევებში სიმბოლურ ელფერს სძინს მისი მნიშვნელობას. აქ თითქმის მთლიანად გამოყენებულია სიტყვის ბგერადი, მუსიკალური ენერგია, არა უბრალო ალიტერაციებითა ან სხვა მარტივი ეფექტების საშუალებით, არამედ რთული, მხოლოდ უტყუარი სმენის პოეტისათვის მისაწვდომი მუსიკალური კონტრაპუნქტის პრინციპის განხორციელებით.

გ. ტაბიძეს აქვს ლექსები, რომლებიც მთლიანად — თავისი კომპოზიციით, ლეიტმორტივის განვითარებით, ბგერადი ანსტრუქტურებით დასრულებულ მუსიკალურ ნაწარმოებს მოგვაგონებენ:

ათოვდა ზამთრის ბაღებს.
მიჰქონდათ შავი კუბო
და შლიდა ბაიარაღებს
თმა-გაწეწილი ქარი.

გზა იყო უდაბური,
უსახო, უპირქუბო.
მიჰქონდათ კიდევ კუბო.
ყორნების საუბარი:

დარევე! დაუბარე!
ათოვდა ზამთრის ბაღებს.

პოეტურ ხილვებს ამ ლექსში ორგანული ადგილი უკავიათ. მაგრამ ეს თავისთავად

ვისთავად ზუსტი და შთამბეჭდავი სახეები აქ მაინც სინამდვილის უმოძრაო, მკვდარ ასლებად წარმოგვიდგებოდა. ყოველზე ეს რომ ატივტივებული არ იყოს მუსიკის, მელოდური განვითარების მძლავრ ტალღაზე. აქ პოეტური შთაბეჭდილება — თმაგაწეწილი ქარის კივილი, ყორნების ხმა, თოვა გადმოცემულია არა მხოლოდ სურათით, შტრიხებით, საღებავებით, ე. ი. არა მხოლოდ ლექსის ფერწერული ფაქტურით, არამედ მუსიკითაც.

მუსიკალური ნაკადი არა მხოლოდ აძლიერებს, არამედ ავსებს და ამდიდრებს კიდევაც პოეტურ შთაბეჭდილებას. მისი საშუალებით ამ პატარა ლექსში შემოდის ის, რაც მასში პირდაპირ არ არის აღწერილი: სამკვლევიარო პროცესის ყრუ ნაბიჯები თოვლზე, შეკავებული ქვეთინი და შორეული ზარების მონოტონური რეკვის ხმა.

მუსიკალური საწყისის წამყვანი, უპირატესი როლი გ. ტაბიძის ლექსში ერთგვარად ხსნის მთელი მისი შემოქმედების ერთ განსაკუთრებულ თავისებურებას. როგორც ცნობილია, გალაკტიონი ყველაზე ძნელად სათარგმნელი ავტორია ახალი დროის ქართველ პოეტთა შორის, რადგან სხვა ენაზე მისი ლექსის ადექვატური ადრეებისათვის აუცილებელია მთელი იმ თითქმის შეუქმნეველი მუსიკალურ-ინტონაციური ნიუანსების შედმიწვევით გადატანა, რომლებიც განუმეორებელ ელფერს აძლევს მის პოეტურ ქმნილებებს და მათი ემოციური შთაბეჭდაობის მთავარ გასაღებს წარმოადგენენ.

უნდა ითქვას მხოლოდ, რომ მუსიკა გალაკტიონ ტაბიძის ლირიკაში არამც და არამც არ ჩრდილავს პოეტური ხელოვნების სხვა კომპონენტებს. კერძოდ, მისი სიმბოლისტური პეროიდის პოეზია საოცრად მდიდარია ორიგინალური, თითქმის ზელახლა აღმოჩენილი პოეტური საღებავებითა და კიდევ უფრო მეტად ნახევარტონებით. ეს არის ჩვეულებრივ მსუბუქი აკვარელით შესრულებული, უაღრესად დახვეწილი ფერ-

წერა. სინამდვილე აქ დანაშაულია თუმცა ძალზე სუბიექტური თვალთ, მაგრამ პოეტის განწყობილებათა ცვალებადობა მას წამითწამს ახალი ელფერით წარმოაჩენს და ზოგჯერ ბუნების ერთგვაროვან მოვლენებშიც კი შუქისა და საღებავების ურიცხვ სახეცვლილებას, ურთიერთგადასვლას, პარმონიულ შეზავებასა და რბილ კონტრასტებს განკვირტავს.

ასე, მაგალითად, თოვლი გალაკტიონის ლირიკაში ხან იისფერია, ხან ლურჯი, ხან დაღლილი თითებივით მკრთალი, ხან ზამბახისფერი, ხან ბროლივით გამკვირვალე, ხან მარმარილოსავით ცივი და თეთრი, ხან ვარდისფერი, ხან კიდეც:

დაათრობს მთვარე თოვლიან ალგებს
ივლისისფერი ყინვის თასებით!
სითეთრე შეენის მალღ მწვერვალებს,
ვით სარძლოს ფარხა და აღმასებო...

უაღრესად ფართოვდება გალაკტიონის პოეტურ შემოქმედებაში მეტაფორული აზროვნებისა და საერთოდ ხატოვანი მეტყველების ჩარჩოები. ამ თვალსაზრისით მის მიერ თითქმის ამომწურავად არის გამოყენებული სიმბოლისტური პოეტიკის ყველა ფორმალური აღმოჩენა და მონაპოვარი. მნიშვნელოვან ცვლილებებს განიცდის მის ლირიკაში აგრეთვე ქართული პოეტური სინტაქსი.

აქ უზვად გვხვდება ის სპეციფიკური „მრავალმნიშვნელოვანი პლენაზმები, იდუმალებით მოსილი ელიპსები, უაღრესად გაბედილი და მრავალსახოვანი განცვიფრების მომგვრელი ანაკოლუფი“ და ა. შ. რის შესახებაც ჯერ კიდევ 1886 წელს წერდა ჟან მორესი ფრანგ სიმბოლისტთა მანიფესტში.

მეტაფორას გ. ტაბიძის სიმბოლისტურ ლირიკაში უაღრესად მნიშვნელოვანი ადგილი აქვს დათმობილი, რადგან სწორედ ერთი საგნის მეორესთან შედარებით უნდა წარმოიშვას მისი არაჩვეულებრივი, ზეგარძნობადი მნიშვნელობის განცდა და თვით ამ საგანთა

სიმბოლური, მისტიკური ურთიერთკავშირის შეგრძნება.

პოეტურ ასოციაციათა ერთი შეხედვით თითქოს უნებლიე, ძალდაუტანებელი მოძრაობა აქ მხოლოდ მოჩვენებითია, ე. ი. იგი შეიძლება ამგვარად წარმოუდგეს მხოლოდ სიმბოლისტურ პოეტიკაში გაუთვითცნობიერებელ მკითხველს. საქმე ის არის, რომ ასოციაციათა მრავალსახოვნება და მათ შორის მკაცრი ლოგიკური კავშირების დარღვევა აქ შეგნებულ შემოქმედებით აქტს წარმოადგენს. რადგან სიმბოლისტური თვალსაზრისით რაც უფრო შორეული და მოულოდნელია პოეტური ასოციაცია, მით უფრო ცხოვლად უნდა მიუთითებდეს იგი მოვლენათა უნივერსალურ ურთიერთკავშირზე.

როდესაც გალაკტიონ ტაბიძე წერს: „და თეთრი კუბო კაცკასიონის“ ან „ტყე ტაძარივით იყო მაღალი“, ან „ბაღში შემლიოვით კვდება თებერვალი“, ან „ის დანდობილი იღებს ჭიანჭურს და სასახლეებს პაერში მოდებს“, ან „დედაო ღვთისავ, მზეო მარიამ, როგორც ნაწვიმარ სილაში ვარდი, ჩემი ცხოვრების გზა სიხმარია და შორეული ცის სილაჟვარდე“, ან „ხანდახან კლდესაც ედება ხავსი, ზიზღი მარადი და და ყველასადმი“, ან „ღამეა საშინელი, ღამე ამართული, როგორც შავი დროშა. გრიგალი ძაღლივით ღრღნის ქალაქს ქალას“ და სხვ. ეს არის არა მხოლოდ საგანთა და მოვლენათა უბრალო მსგავსებაზე, გარკვეულ თვისებათა სიაზლოვეზე აგებული ჩვეულებრივი პოეტური შედარება, არა მხოლოდ უბრალო ტროპი, არამედ მსოფლმხედვეობრივი მინიშნების შემცველი სიმბოლოც.

მეტაფორულ სახეს აქ გამოცდილი აქვს ჩვეულებრივ ნაგულისხმევი პირობითობის საყრდენი. იგი განცდილია და გააზრებულია როგორც ქეშმარიტი რეალობა, როგორც საგანთა ნამდვილ, ში-

გუბრამ ასათიანი

გალაკტიონ ტაბიძის კომპილა

ნაგან არსთან ინტუიციით, პოეტური ზეშთაგონებით მიახლოვების ნაყოფი.

სიმბოლისტი პოეტისათვის „ტყე“ მართლა „ტაძარი“, „შორეული ცის სილაქვარდე“ მისი სულის მარადიული სამყოფელია, ვიოლინოს გენიალურ დამკვრელს, ფანტასტიური ხუროთმოძღვრის დარად, მართლა შეუძლია სსახლეები ააგოს პერში, ხოლო დამე სხვა არა არის რა, თუ არ შავი, ავის-მეტყველი დროშა, რომელსაც შეუცნობელი ბუნება ფენს ადამიანთა შესაძრწუნებლად.

ხოლო უფრო ზუსტად, ყოველი ამ სახეთაგანი: ეს „ტყე“ და „ტაძარი“, „სილაქვარდე“ და „ცხოვრების გზა“, „კიანური“ და „სასახლეები“, „დამე“ და „შავი დროშა“ მხოლოდ იღუპილი მინიშნებებია, მხოლოდ სიმბოლოებია, რომელთაც ჩვენ უნდა მიგვახვედრონ სხვა, მათი ზედაპირის მიღმა მდებარე ტრანსცენდენტური სამყაროს არსებობა.

საჭიროა აღინიშნოს, რომ სიმბოლისტები ფორმალურად არ უარყოფდნენ ობიექტურ სინამდვილეს და ხელოვნების შემეცნებით როლს. პირიქით, ამ ლიტერატურული მოვლინარეობის თეორეტიკოსთა მტკიცებით სიმბოლისტური მეთოდი წარმოადგენდა სამყაროს მხატვრული ათვისებისა და შემეცნების უმაღლეს ფორმას, ოღონდ „შემეცნებაში“ ისინი გულისხმობდნენ არა სინამდვილის ობიექტურ კანონზომიერებათა განჭვრეტას, არამედ ცხოვრების მისტიკური არსის წვდომას, ემპირიულ სინამდვილეში „იმიერსამყაროს“ იღუპილი ანაბეჭდების ძიებას. სწორედ ამის გამო, სიმბოლისტებისათვის ადამიანის ინტიმური სულიერი მოძრაობანი, განსაკუთრებით ქვეცნობიერი სამყარო — ინტუიცია, სიზმრები, პალუცინაციები წარმოადგენდნენ ნივთიერ სინამდვილზე უფრო კეშმარიტ რეალობას.

სიმბოლისტურ პოეზიაში ობიექტური სინამდვილე და პოეტის სუბიექტური ხილვები განუყოფლად ერწყმის ერთმანეთს და თავისებური „სიზმარცხადის“ სახით წარმოგვიდგება. სიმბოლისტური

მეტაფორისტიკის ერთ-ერთ მთავარ დანიშნულებასაც სწორედ ამ ორი რეალობის ურთიერთმიახლოვება, ურთიერთშეზავება შეადგენს.

გალაკტიონ ტაბიძის ლირიკაში საგნები, სინამდვილის კონკრეტული მოვლენები თანდათან კაკარგავენ ნივთიერი ყოფის მყარ ნიშნებს. აქ ყველაფერი ცვალებად მერყევ, ეფემერულ ხასიათს იძენს და ამგვარად პოეტის ინტიმურ განცდათა მოძრაობას ემსგავსება:

ძვირფასო, ვხედავ, ვხედავ შენს ხელებს,
ულონოდ დაბრილს თოვლთა დაფნაში.
იელვებს, ქრება და კვლავ იელვებს
შენი მანდილი ამ უღაბნოში...

აქ ყოველივე მკვეთრი, რელიეფური, მიწიერი ხაზგასმით შერბილებულია, საერთო ტონალობაში ინთქმება და ითქვიფება, ხოლო ის, რაც ჩვეულებრივი თვალისთვის უჩინარია. პირიქით, ზოგჯერ გარკვევით და მკაფიოდ არის წარმოსახული პოეტურ ხილვაში.

„შორს, ძალიან შორს მოსჩანდა ქარი“...

...„დღევანდელი სინაზეს ედგება კორძი“...

„შეკიდებიან მთვარეს — როგორც მძიმე მტევნები

თეთრ-ვარდისფერი ალუნები და

და სხვ. „შადრევნები“...

რადგან პოეტის სიზმრები, ოცნებები კეშმარიტ რეალობად არის მიჩნეული, ისინი ბუნებრივად ეძებენ თავიანთ საგნობრივ, პლასტიკურ ფორმას:

მოკრიალებულ პერში ოდეს

გულცივად ბრწყინავს ფარჩა ნათელი,

ოპ, ნეტავი არ შეიჩხვოდეს

გადაზნექილი სიზმრების წელი

მსგავსად ფრანგი და რუსი სიმბოლისტებისა, გალაკტიონ ტაბიძე ხშირად მიმართავს რეალურ მოვლენათა კონკრეტული თვისებების აბსტრაგირებას და ამ გზით სპეციფიკურ სიმბოლისტურ ეპითეტებს ქმნის. ინოკენტი ანენსკი ბალმონტის შესახებ წერდა:

«Лексическое творчество Бальмонта проявилось в сфере элементов наименее развитых в русском языке, а именно его абстрактностей... Не знаю, не первый раз ли

უ ბალმონტა встречаются следующие отвлеченные слова: безысмертность, печальность, пьяность, запредельность, напевность, многозвучность, кошмарность, безглазость. Но Бальмонт лирически их оправдал».

აბსტრაქტული ლექსისადმი მიდრეკილება თითქმის ერთნაირად იყო დამახასიათებელი ყველა დროის სიმბოლისტებისათვის; საგნის რეალური თვისების აბსტრაგირება მათთვის წარმოადგენდა კიდევ ერთ თავისებურ საშუალებას „ფანტაზიის ცხოვრებისაგან მოსაწყვეტად“.

გალაქტიონ ტაბიძის საყვარელი ეპითეტები: სილამაზადე, თეთრი ბროლი, სიაღვრე, აღმაცერობა, უდაბურება, ციერება, ხმოვანება, უამინდობა, სიციცხლე, გაბედითება, გაათასება, შემოთვრება, სიფერადე, გადამთვრება, აქარიშხლება და სხვ. შეიძლება ცალკეულ შემთხვევებში არ წარმოადგენდეს ნეოლოგიზმებს ამ სიტყვის მკაცრი გაგებით, მაგრამ პოეტის ლექსიკონში ისინი თითქმის ყოველთვის ორიგინალურ მსოფლმხედველობრივ გააზრებას შეიცავს. აქ გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს თვით ლირიკულ კონტექსტს, რომელიც ახალ, სპეციფიკურ ელფერს აძლევს ჩვეულებრივ სიტყვასაც:

სიმაღლე ლაყვარლთა,
ვარსკვლავთ სიმაღლე,
სიმაღლე ზამბახის...

სიტყვა „სიმაღლე“ ამ ლექსში უბრალო განზომილებითი თვისება კი არ არის საგნისა, არამედ მისტიკური მნიშვნელების შემცვლელი სუბსტანციური ეპითეტი (ისევე როგორც სიტყვა „გამხელა“ ლექსში „ოპერის თეატრთან“).

აღსანიშნავია აგრეთვე გ. ტაბიძის გატაცება ძველი მწიგნობრული ქართულიდან ნასესხები ზოგიერთი აბსტრაქტული ფორმით. ბიბლიური „ფერისცვალება“ და „გარდაცვალება“, ისევე როგორც ბარათაშვილის „იდუმალება“, მის ლირიკაში უკვე წმინდა სიმბოლისტურ სამოსელში წარმოგვიდგება.

საერთოდ, გ. ტაბიძის ლირიკაში საგ-

ნობრივი სინამდვილის თვისებათა გამომატველი სიტყვები ძალზე ზშირად არის გათავისუფლებული თავისი უშუალო ვალდებულებებისაგან და აბსტრაქტული სიმბოლიკის თავისებურ რთულ და ღრმაზროვან ნიშნებად იქცევა.

გ. ტაბიძის სიმბოლისტური პერიოდის ლექსებში უხვად ვხვდებით აგრეთვე სიმბოლისტური პოეტიკისათვის დამახასიათებელ სხვა მეტაფორულ ფორმებსაც: ე. წ. სინკრეტისმის ნიმუშებს. ე. ი. სხვადასხვა გვარის მოვლენათა თვისობრივ დაკავშირებას: „შეშლილი ფერი“, „ბებერი ქარი“, „დადლილი ფიფქი“, „რეკდენ ცისარტყელები“, „დამტვრეული სიფერადე“, „ჭრიჭინა ფხაჭინის პაერს“ და სხვა; კლასიკური ოქსიმორონის სიმბოლისტურ ნაირსახეობას, ე. წ. კატარზებს (ე. ი. შინაგანად წინააღმდეგობრივ მნიშვნელობათა შეჯახებას მეტაფორულ მეტყველებაში, „სიშორის შენის სიახლოვე“, „იქ შავი თოვლივით დამათოვს“, „შენი სიბერე, სიახლე ორბის“ და სხვ.

აქ შეიძლება ანაკოლფისა (წინადადებაში შეგნებული სინტაქსური დარღვევების, შეუთანხმებლობის) და ელიპსის (ფრაზაში რაიმე ნაგულისხმევი სიტყვის გამოტოვების) არაერთი დამახასიათებელი მაგალითის მოტანა:

თოვლი იყო ირიბი, აღმაცერი,
დიკენსის გმირივით ცეცხლთან ჩაფიჭრება.
ნუ ჩამიჭრები... და იქაც, შენით, სულში...
თოვლი იყო ირიბი, აღმაცერი.
...მარმარილოს ქვეშ (მწუხარება უამრავ
დროთა!

მე პოეზიამ დავიწყების ცელს ამარიდა).

...და დისტოვესცი... მას თითქმის ასჯერ
ნისლიან ღამით, ნისლიან ღამით,
მას მიუთავსეს სიკვდილით დასჯა
და ის ელოდა წამითი წამით...

მგზავრი, მწუხარე ხმობა,
მცეცა, მომეცი ჰერი!
ოჰ! როგორ მღუპავს გრძნობა —
ჩემი მოსისხლე მტერი.

გურამ ასათიანი

გალატრიონ ტაბიძის პოეტიკა

გრძნობა პირველი თემა...
გრძნობა პირველი დღისით,
მოგონებები ჩემი,
მოგონებები სხვისი,
გრძნობა, ცხოვრება ზღვაა,
გრძნობა იცვლება მხარე...

აუცილებელია ითქვას, რომ აქ ჩვენ მხოლოდ ძალზე პირობითად გამოვყოფთ იმ დამახასიათებელ მაგალითებს, რომლებიც სიმბოლისტური პოეტიკის ძირითადი პრინციპების განსაკუთრებით ძიებით ილუსტრაციას წარმოადგენენ. მაგრამ გალაკტიონ ტაბიძის ლირიკაში არის მთელი რიგი თავისი დროისათვის ახალი პოეტური ნიუანსები, რომელთა ანალიზი და კლასიფიცირება ძალზე შორს წაგვიყვანდა.

აქ თითქმის მთლიანად გათვალისწინებულია და ათვისებულია ევროპული მოდერნიზმის ყველა ფორმალური მონათვარი: იმპრესიონისტული ფერწერის ელემენტები, ლექსის მუსიკალური ფაქტორის ახალი გაგება, პოეტური სუბექტის რთული ხელოვნება, გაბედული ცდები და სიზღუდები რიტმის, რათმების, ინტონაციისა და სინტაქსის სფეროში; ახლებურად გახსნილი ბიბლიური, ანტიკური და ევროპული კულტურის სიმბოლური სახეები, სიტყვებისა და ფერების სიმბოლიკა, ემბლმატური მეტყველება და მრავალი სხვა.

მოდერნისტული პოეტიკის მთელი ეს საკმაოდ მდიდარი არსენალი გალაკტიონ ტაბიძეს გამოყენებული აქვს ნამდვილად ვირტუოზული ოსტატობით.

მაგრამ ჩვენს მიერ ზემოთ განხილული ლექსები, რომლებიც პოეტის სიმბოლისტურ ლირიკაში მხოლოდ გარკვეულ ნაკადს შეადგენდნენ, მიუხედავად მათში გამოვლენილი უაღრესად ძლიერი და დახვეწილი პოეტური ნიჭისა, მიუხედავად იმისა, რომ ქართული პოეტური კულტურის განვითარებაში ამ ლექსებმა მთელი ისტორიული ხანა შექმნეს და გარკვეული აზრით გადაწყვეტი როლიც შეასრულეს, საერთოდ, თანამედროვე ქართული პოეტიკის ჩამოყალიბებაში — მიუხედავად ყოველი-

ვე ამისა, მთელი ეს ლირიკული ნაკადი მაინც საგრძნობლად შეზღუდული იყო დეკადენტური ხელოვნებისათვის სპეციფიკური „რჩეული“ თემებისა და მოტივების ვიწრო, ხელოვნური რკალით. ეს სივრცისა და დროის გარეშე აგებული პოეტური შენობები ხელოვნურად დაცლილი იყო იმისაგან, რაც ჰეშმარიტად ნაყოფიერი, ქმედითი, ცხოველმყოფელი შთაგონების მთავარ წყაროს წარმოადგენს: თბიქტურად არსებული ცოცხალი სინამდვილის დაუშრეტელი სიზღისა და ნაირფერობისაგან, ცოცხალი ადამიანების ნამდვილი გულისთქმისა და ნამდვილი სულიერი ტკივილების ანაბეჭდებისაგან. განსაკუთრებით საგულისხმო და ნიშანდობლივია, რომ ამ ლექსების პოეტური სამყარო არსებითად ვაძარცულია ყოველივე ადგილობრივისაგან, ე. ი. კონკრეტული ნაციონალური გარემოს ნიშნებისაგან. ლიტერატურული „პროვინციალიზმის“ დაძლევის ტენდენცია აქ არსებითად ეროვნული სპეციფიკის უარყოფამდე მიდის. „სამშობლო“ ძალზე ვიწრო ცნებად იქცევა სიმბოლისტი პოეტისათვის, რომელსაც მხოლოდ უნივერსალური, ან „არსაამსოფლო“ იდეების წყდომა სწადია.

აი, სამშობლოსგან სიმბოლისტური „განდგომის“ დამახასიათებელი მაგალითი:

რა სინემეა!
როგორ ანია
გზას ნაკვალევი
არსაამსოფლო,
რომ სხვა სამშობლო
არ გამაჩნია...
რომ ეს თოვლია
ჩემი სამშობლო.

ეს ლექსები (რომელთა უმრავლესობა შევიდა 1919 წელს გამოცემულ კრებულში „არტისტული ყვავილები“) წარმოადგენენ განსაკუთრებით „თრთოლოქსალური“ რკალს გალაკტიონ ტაბიძის სიმბოლისტურ ლირიკაში. როგორც თავისი მსოფლმხედველობით, ისე პოეტური გამოხატვის ფორმით მათი ავტორი შეიძლება აღიარებულ იქნას ერთ-

ერთ ყველაზე მართლმორწმუნე სიმბოლისტად XX საუკუნის პოეზიაში.

მაგრამ არ უნდა გამოგვრჩეს მხედველობიდან, რომ გალაკტიონ ტაბიძის რევოლუციამდელ შემოქმედებაში იმთავითვე ისახება და თანდათან სულ უფრო მეტად ღრმავდება მეორე ნაკადიც, რომელიც თუმცა ფორმალურად სიმბოლიზმის წიაღში იღებს სათავეს, მაგრამ თავის არსებაში უკვე მისგან გადახრის, მისი ჩარჩოებიდან გამოსვლის ნიშანსაც ატარებს.

ჩვენ მხედველობაში გვაქვს, უპირველეს ყოვლისა, ის ლექსები, რომლებშიც პოეტის შთავგონების წყაროს წარმოადგენს არა სიმბოლისტური წარმოშობის „მოარული“ იდეები და რემინისცენები, არამედ ეროვნულ ნიადაგზე აღმოცენებული სახეები: მშობლიური გარემო, საგნები, ბუნება, ქართველი ხალხის წარსული და აწმყო, ქართული კლასიკური მწერლობის წიაღიდან მომდინარე მოტივები, ქართული ხალხური პოეზიის თავისებური სურნელი, მისი განუმეორებელი წარმოდგენები და მელოდიური წყობა.

აი, უმთავრესნი ამ პოეტური ნაწარმოებებიდან: „მამული“, „არაგვი“, „პირიშე“, „ქალავ“, „უბოემა ვეფხვისა“, „ერთი გავარდნილი კაცი“, „ბავშვობის დღეები“, „სადღეგრძელო იყოს მისი“, „ჩემო იარაღი“... „ომნიბუსი“, „ჭარბალი“, „მივარდნილი აივანი“, „თიბათვე გავიდა“, „გაგონდება თუ არა“, „ქარი მოვონებათა“, „წიწამურში რომ მოკლეს ილია“, „მცხეთიდან“, „ამ ბნელი ღამით“, „ხალხური მოტივებიდან“, „წინანდალევი ნათელა“, „შინდისის ჭადრებს“, „კახეთის მთვარე“, „ეს მშობლიური ქარია“, „გახედე, კახეთი“, „ალახანთან“ და სხვ.

მართალია, ამ ლექსებშიც ნამდვილად არის სიმბოლისტური მსოფლგაგებისა და პოეტიკისათვის დამახასიათებელი ცალკეული შტრიხები, მართალია, სინამდვილე აქაც ხშირად რომანტიკული სიზმარებადის სახით წარმოგვიდგება, მაგრამ მათში მაინც გაცილებით მეტია

ცხოვრების, რეალური ყოფის თბილი სუნთქვა, სინამდვილის ცოცხალი საღებავები, „ჩვეულებრივი“ ადამიანისათვის დამახასიათებელი საღი, თავისთავად პოეტური განცდები.

სიმბოლისტურ სკეპსის და ავადმყოფურ ეგზალტიაციას აქ მოულოდნელად ცვლის არსებობის უშუალო განცდით გამოწვეული წრფელი აღტაცება და მშვიდი სიჩარულის ნოტები:

აშრიალა ნეშო ტყეში,
წამოვიდა ციდან თქეში,
ო, ასეთი სიხარული
არ მიგვრძნია მე ჩემს დღეში.

გაღმთვარდნილ წვიმის წვეთებს
მზე ღრუბლიდან შუქს უმეტებს.
აეღვარა ტისარტყელა,
ჩანს, რომ ბედი არ მიმეტებს...

კოსმოპოლიტური პოზა ასევე უეცრად იცვლება სულის სიღრმეში მოზღვაებული სინანული მშობლიური ქვეყნისადმი, გალაკტიონის ლექსებში „მამული“, „პირიშე“, „სადღეგრძელო იყოს მისი“, „დღეს მისი ფერში ნაირ-ნაირშია“, „მშობლიური ეფემერა“, „შინდისის ჭადრებს“, „ეს მშობლიური ქარია“ და სხვ.

პოეტის სულიერი ტივილი და მწუხარება არსებითად სცილდება წმინდა სუბიექტური განწყობილებების ჩარჩოებს და ზოგად-ნაციონალურ განცდებს გამოხატავს.

მართალია, აქ ყველგან არის თავისებური რომანტიკული არტისტიზმი, სინამდვილის აშკარა ესთეტიზაციის ნიშნები. მაგრამ ეს თვისებაც ხშირად ერთგვარ თანხმობაში იმყოფება ეროვნული თვითშეგნების, საქართველოს ისტორიის ორგანული განცდის გარკვეულ თავისებურებებთან.

დამახასიათებელია ამ მხრივ გალაკტიონ ტაბიძის მიერ შექმნილი თბილისის პოეტური სახე:

სადღეგრძელო იყოს მისი,
ვინც ოცნებით იწოდა,

გურამ ასათიანი

გალაკტიონ ტაბიძის კომბიკა

ვინც პოეტის მარადისი
აღტაცება იცოდა.
მოდითოდა ერთზე ასი,
გზა გვეყვებოდა დიდების...
ჩვენ დავცალათ ყველამ თასი
ბედთან არ დარიდების.
სადღეგრძელო იყოს მისი,
ვინც შიშმა ვერ დაჰხარა,
ივდგეთ ფეხზე! ჩვენ ტფილისი
ვადღეგრძელოთ ჭაღარა.

თბილისი-პოეტი, ეს რომანტიკული
მეტაფორა აქ იკითხება როგორც სრუ-
ლიად ბუნებრივი, ორგანული, ამ ქალა-
ქის მთელი პეროიკული ბიოგრაფიით
გამართლებული პოეტური სახე.

გალაქტიონ ტაბიძის ლირიკაში თან-
დათან შემოდის ისტორიზმის თავისე-
ბური გაცნა, რომელიც მისი პატრიო-
ტული შეგნების მომწიფებას გვიდასტუ-
რებს. საქართველოს წარსულთან პოე-
ტი მიდის თავისი განსაკუთრებული
გზით. მას, უპირველეს ყოვლისა, ხიბ-
ლავს ქართველი ხალხის განსაცვიფრე-
ბელი შემოქმედებითი გენიით შექმნილ
ძეგლთა ნაშთები, რომლებიც მისი სუ-
ლიერი პოტენციის, მისი თანდაყოლი-
ლი შინაგანი პოეტურობის დაუთრგუნ-
ველ ძალაზე მეტყველებენ.

სვეტიცხოველში ხვალ იქნება დიდი
მცხეთობა,
მავრამ, შეხედე, სად დამდგარა ძველი
დიდება,
ვინ ააშენა, ამ სიმაღლეს? რა პოეტობა
შესძლებს გადმოსცეს იმა ღღუთა
გაბედილება?

ხაზგასმით ფერიული, ნახევრად ირ-
რეალური ხილვებისგან შედგება „პოემა
ვეფხისტყაოსნისა“. მავრამ აღსანიშნავია, რომ ამ
პოეტურ ნაწარმოებში არის სტრიქონე-
ბი, რომლებიც შეიცავენ სწორედ კლასი-
კური სამყაროს ზემოქმედებით გაპი-
რობებული ფორმალისტური შემოქმე-
დებითი კრედოთი ერთგვარი დაუქმე-
ყოფილებლობის მოტივს:

დავლიათ ჩვენ იმ კარგი დროის
შესანიშნავი,
ოდეს პოეტი იყო არა მარტო პოეტი:
პოეტი იყო ბედუნი და მეომარი,
პოეტი იყო მოსამართლე და უფრო მეტი...

აქ შეიძლება აღინიშნოს აგრეთვე გა-
სული საუკუნის ქართული კლასიკური
ლიტერატურიდან მომდინარე ზოგიერ-
თი რეალისტური მოტივისა და თემის
კვალიც გალაქტიონ ტაბიძის სიმბო-
ლისტურ ლირიკაში. მის „მივარდნილ
აივანში“, „პირიშხეში“, „ჭარხალში“,
„მამულში“ თითქმის ცოცხლდებიან
„შემოდგომის აზნაურების“ მკრთალი
ლანდები. ხოლო ლექსი „თიბათვე გა-
ვიდა“. თავისი განწყობილებით თითქმის
დავით კლდიაშვილის პროზისათვის და-
მახასიათებელი მოტივების კონდენსი-
რებულ ლირიკულ გამოხატულებას წარ-
მოადგენს.

კლასიკური მწერლობის ელემენტებ-
თან ერთად გალაქტიონ ტაბიძის შემოქ-
მედებაში იმ დროს შემოდის ქართული
ფოლკლორის თავისებური ზემოქმედე-
ბის ნაკადიც.

ხალხური პოეზიის თავისებური ხა-
ტოვანების ღრმა გაცნობით არის დაწე-
რილი, მავალითად, გალაქტიონ ტაბი-
ძის ლექსები: „ხალხური მოტივებიდან“,
„მივალ, გადავკონი“, „ვინც მე მიყვარ-
და“, „წინანდალედი ნათელა“ და სხვ.

ეს ლექსები მეტყველებენ გალაქტიო-
ნის პოეტური ნიჭის უაღრესად ფართო
დიპაზონზე, მის მიერ ამ დროს დამუ-
შავებული მუსიკალური და ფერწერუ-
ლი საშუალებების მრავალფეროვნება-
ზე. პოეტის მხატვრული მანერა აქ მუ-
დმივ ცვალებადობას განიცდის.

გალაქტიონის პოეტური ენა თანდა-
თან სცილდება სიმბოლიზმის რთული
ემბლემატური მეტყველების კანონებს
და გამოხატვის უფრო სადა, გამჭვირვა-
ლედ ფორმებისკენ მიილტვის.

რეალური საგნები მის ლირიკაში უფ-
რო მკაფიო კონტურებს იძენენ, პოე-
ტური აზროვნება, ასოციაციების თან-
მიმდევრობა, მათი შემკვერელი ძაფი
უფრო ნათელი და ხელშესახები ხდება.

ამ მეორე ლირიკული ნაკადის ლექ-
სებში მეტაფორული სახეები ხშირად
დასრულებული პლასტიკური სინატი-
ვით წარმოგვიდგებიან და პოეტის პა-

ლიტრა მკაფიო სალებავებით მდიდრ-
დება.

„ლურჯა ცხენებისა“ და „დომინოს“
პალუცინაციურ სამყაროს აქ თანდათან
ცვლიან ნათელი ფერწერული მანერით
შესრულებული სურათები:

ეს მშობლიური ქარია,
ეს სოფელია მშინარე.
არ ვიცი, რად მიხარია
ვაზი, ყანები, მდინარე.
დღემ ნისლი შემოიხვია,
გზაც სიარულმა დალია,
ის — ძველისძველი ციხეა,
იქ კიდევ წინანდალია.
წინანდალს ვაზი ამშვენებს,
ახმეტას — ვაშლი წითელი,
როგორც რთავს, როგორც აშვენებს
აქიდლების მკიდველი.

როგორც ვხედავთ, აქ პოეტურ წარ-
მოსახვაში შეტანილია რეალური სინამ-
დვილის, ყოფის ცოცხალი შტრახები,
რომელთა საშუალებით, „თოვლისა“ და
„უფემერებისგან“ განსხვავებით, უკვე
შესაძლებელი ხდება ლირიკული პეიზა-
ჟის კონკრეტული ლოკალური ნიშნე-
ბის დადგენა. შეიძლება აქ კიდევ არა-
ერთი ლექსის დასახელება, რომლებიც
მკაფიო რეალისტურ ელემენტებს შეი-
ცავენ.

თუმცა ამგვარი დეტალების არსებო-
ბა უფლებას არ გვაძლევს ნაჩქარევი
დასკვნები გამოვიტანოთ პოეტის შე-
მოქმედებითი ევოლუციის მიმართუ-
ლებაზე. უხეში შეცდომა იქნებოდა გვე-
ფიქრა, თითქოს გალაკტიონ ტაბიძე ამ
დროს სიმბოლისტური მსოფლგაგების
თანდათან დაძლევის გზით რეალიზმის
მხატვრულ მეთოდს უბრუნდება.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, გალაკტი-
ონ ტაბიძე დაბადებითვე მკაფიოდ გა-
მოვლენილი რომანტიკული ბუნების
პოეტი იყო. ამ ლექსებშიც მისი მხატვ-
რული მსოფლშეგარანება არსებითად
რომანტიკულია. მხოლოდ სამყაროს
რომანტიკული ხედვა აქ თანდათან იწ-
მინდება მხატვრული წარმოსახვის სიმ-
ბოლისტური ელემენტებისაგან და თა-
ვისი მთავარი ტენდენციით „კლასიკუ-
რი“ რომანტიზმის, კერძოდ, ბარათაშვი-

ლის ლირიკიდან მომდინარე ტრადი-
ციებს უახლოვდება.

გალაკტიონ ტაბიძემ, ვიდრე საბო-
ლოდ დასძლევდა სიმბოლისტური პო-
ეტიკის ინერციას, ძალზე რთული გზა
განვლო. ამ მხრივ გადამწყვეტი მნიშე-
ნელობა ჰქონდა იმ გარემოებასაც,
რომ სიმბოლისტური ნათლობის მიღე-
ბა პოეტის ბიოგრაფიაში დაემთხვა მისი
შემოქმედებითი ნიჭის სრულ მომწიფე-
ბას.

რა თქმა უნდა, გალაკტიონ ტაბიძე-
სათვის სიმბოლიზმი წარმოადგენდა თა-
ვისებურ „სპილოს ძვლის კოშკს“, რო-
მელსაც სინამდვილისგან შეძრწუნე-
ბულმა პოეტმა ღრეობით მაინც თავი
შეაფარა. ეს იყო ერთგვარი უკუშეცემა,
განდგომა, სულიერი შეკრთობისა და
სასოწარკვეთის გამოხატულება.

მაგრამ რამდენადაც ძლიერი არ უნ-
და ყოფილიყო პოეტის სურვილი ობი-
ექტური სოციალური რეალობიდან მის-
ტიკურ „სიზმარეთში“ გადასახლებისა,
მისთვის მაინც შეუძლებელი აღმოჩნდა
სინამდვილესთან ყველა კავშირის გაწ-
ყვეტა.

გალაკტიონ ტაბიძის სიმბოლისტური
პერიოდის ლექსებში ჩვენ ვხვდებით
თუმცა არა უშუალო, მაგრამ მაინც ძალ-
ზე მძაფრ გამოძახილს თავისი ეპოქის,
საზოგადოებრივი თუ პოლიტიკური ყო-
ფისა და მოძრაობის უმნიშვნელოვანეს
ძვრებზე.

ცნობილ ლირიკულ ციკლებში („ქარი-
შხლის შემდეგ“, „ბორკილები“, „ბრძო-
ლაში“, „ქალაქი“, „ბავშვები“, „ომი“,
„შიში“, „რამდენიმე დღე პეტროგრად-
ში“, „როგორ ებრძოდნენ ზარებს ზარე-
ბი“ და სხვ.) არეკლილია 1905 წლის
რევოლუციის შორეული ექო, იმპერია-
ლისტური ომის შემპირწუნებელი სუ-
რათები, თებერვლის რევოლუცია და
სამოქალაქო ომის დასაწყისი.

განსაკუთრებული ადგილი უკავია გა-
ლაკტიონის სიმბოლისტურ პოეზიაში

გურამ ასათიანი

ბალახაბონ ტაბიძის პოეზიკა

პირველი მსოფლიო ომის თემას („ცეცხლი“, „ზღვის ფეფმერა“, „ტრანშეებში“, „ცეცხლიან ფერხულით“, „შიში“ და სხვ.).

შეიძლება ითქვას, რომ სიმბოლურებას თავიანთი საშინელი სიზმრები აუხდათ სწორედ იმ ომში, რომლის მიერ მოტანილი ნგრევა, ცეცხლის, ჭუჭყისა და სისხლის მეწყერი, თავისი შემზარავი სანახაობით, აღემატებოდა მათ ყველაზე კოშმარულ პალუცინაციებს.

ომი გალაკტიონ ტაბიძეს წარმოუდგება ძველი სამყაროს, გადაგვარებული ცივილიზაციის, „ბებერი“ ქალაქების მსხვერვისა და განადგურების მისტიკურ სურათად, რომელიც მას თავისებურ დემონურ სიამოვნებას ანიჭებს.

ქალაქში შიშია.
ქუჩებს და მოედნებს
ბურჟუაზი და მოლიერად
მოედო ზოღერა.
და თეთრი ეტლები
მიჰქრიაან
სკდებიან კედლები.
მე მიფიქრია
ამნაირი დღეებზე ჩუმად და
ცხიერად.
ცხედრები, ცხედრები...
ზოღერა... ზოღერა.
წინ მიჰქვთ კლბო,
ქალაქი ფიქრდება...
მან შეამჩნია
რომ ბერდება.
ძლიერ ბერდება...

აქ ფანტაზია და სიცხადე კვლავ არეულია, ხოლო პოეტი მათი გულგრილი, „ცხიერი“ მჭვრეტელის როლში გამოდის. ომი დანახულია, როგორც სცენა, ბუტაფორია, თავისებური თეატრალური წარმოდგენა, რომელსაც მისტიკური რეჟისორები მართავენ და მისი შემზარავი სიმახინჯე ლექსში აშკარად ესთეტიზირებულია.

თებერვლის დღეებში მიღებულია შთაბეჭდილებებმა, რევოლუციურმა მოსკოვმა და პეტროგრადმა, ამბოხისა და ნგრევის სტიქიამ უღრმესი დაღი დაამჩნიეს ქართველი პოეტის შეგნებას. როგორც ალექსანდრე ბლოკი, გა-

ლაკტიონ ტაბიძეც თავიდანვე სულის სიღრმეზე შეძრა, ალიტაცია და დაათრო „რევოლუციის მუსიკამ“. მისი „რამდენიმე დღე პეტროგრადში“, „როგორ ებრაძოდნენ ზარებს ზარები“, „მღვრიე ქარი“, „ქარი ამწყვეი ფარდის“, „გრიგალი“, პოემა „ჯონ რიდი“ — სწორედ ამ ახალი, ჯერარსმენილი მუსიკის პოეტური გამოხატვის ცდას წარმოადგენს:

თმაგაწილი ორატორის მძაფრი ძახილი
მიეშურება აღდეგების ზღვად და სამუშად.
ჯერ არნახული, ჯერ ართქმული,
ჯერ არსმენილი
ხმით გუგუნებენ მოედნები:
მსოფლიო ჩუმად!

„გრიგალის“ ავტორი მთელი თავისი არსებით იღებს რევოლუციის განმახლებელ ქროლვას:

სიცოცხლე არ ღირს უშენოდ არად...
გრიგალს ქარი...
თავისუფალი, ლაღი, ძლიერი,
ბედისთვის ომი!
ცეცხლის ნაგები და კანდიერი
ოცნების ნდომას...

ესაა მძაფრი და მშფოთვარე
რევოლუცია —
აღამიანურ ძლიერების
აღიარება.

მაგრამ ისევე, როგორც ბლოკის „თორმეტში“, გალაკტიონ ტაბიძის ამ ლექსებშიც ჯერ კიდევ არ არის სავესებით გაცნობიერებული სოციალური რევოლუციის ნამდვილი შინაარსი.

რევოლუციის „მღვრიე ქარში“ პოეტს ეჩვენება „იღუმალ ფიქრთა ჯაჭვ-აწყვეტილი, აღელვებული მორევის ქაფი“, ხოლო მის ცოცხალ მონაწილეთა სახეების გვერდით იგი თითქმის გარკვევით ხედავს მკვდრეთით აღმდგარ ბიბლიურ ლანდებსაც — „იუდას სახე, კენის ლანდი და დამეების შავი გუგუნი“...

რევოლუცია სიმბოლურისტი პოეტის თვალში სამყაროს დასაბამიდან შეურიგებული, მტრული საწყისების ურთიერთშეჯახებას, სამკვდრო-სასიცოცხლო შემამს მოაქწევებს.

გ. ტაბიძის დასახელებულ ლექსებში, მართალია, არის რუსეთის რევოლუციური სინამდვილიდან თითქმის უშუალოდ აღებული სურათები, პოეტური ქრონიკის ცალკეული ელემენტები, მაგრამ არსებითად წარმოსახვის მანერა აქ მაინც სიმბოლისტურია.

ქარი, ნგრევა, ქარში გაშლილი დროშები, „სისხლის ტალახის და ცეცხლის ზვირთები“, წარსულის ნაფოტები, „სუ-ლი ძლიერ აფეთქების და სიცივე ჯადოქარი“ — ეს გარეგნული ნიშნები რევოლუციური სტიქიისა აქ მისტიკურ, ირრაციონალურ გააზრებას იძენენ.

რეალური მოვლენის სიმბოლისტური განზოგადების თვალსაზრისით დამახასიათებელია ერთი ფაქტი.

„ჯონ რიდში“, რომელიც უკვე პოეტური ქრონიკის მკაცრ სტილში არის დაწერილი და თავისი ხაზგასმით მშრალი დოკუმენტური მანერით რევოლუციური სინამდვილის ასახვის მეორე უკიდურესობას წარმოადგენს, გალაკტიონ ტაბიძეს აღწერილი აქვს ასეთი ამბავი: პეტერბურგისკენ მიმავალ მატარებელში ავაზაკს ფარაჯის უბეში უპოვეს ქალის მკაში გადაჭრილი ხელი ოქროს ბეჭდებით.

ლექსში „რამდენიმე დღე პეტროგრადში“ ეს თავისთავად შემხარავი ცხოვრებისეული ფაქტი ტრანსფორმირებულია წმინდა სიმბოლისტური ხასიათის პოეტურ სახეში:

...და როგორც ყორანს დააქვს

ბრწყალებით

პაერში ნაზი ხელები ქალის —

სიმები სწეწენ შეუწყალებლად

ამ გაგიჟებას, ვედრებას, ხალისს.

ქალის ხელები აქ უკვე პოეტურ სიმბოლოდ იქცევა, რომელმაც ჩვენში უმწეო მსხვერპლის, უწყალოდ გათე-ლილი სინაზის, „გაგიჟებისა და ვედრე-ბის“ რთული განწყობილება უნდა აღძ-რას.

სულის სიდრემდე აფორიაქებული და აღფრთოვანებული ბრუნდებოდა გალაკტიონ ტაბიძე გემ „დალანდით“ რევოლუციის ხანძარში გახვეული რუ-

სეთიდან საქართველოში. მას თან მოჰყვებოდა „მთელი სიმწარე მოვლე-ნები და მთელი სიტკბო. რომ ეს სტი-ქია მის გარეშე არ ჩატარებულა“. პოე-ტის შეგნებაში კიდევ უფრო მწვავედ და მკვეთრად რეკდა ზარი, რომელიც მან ერთი წლით ადრე გამოთქვა „წე-რილში მეგობრებისადმი“.

განა არ არის საშინელი საცოდაობა,

ისეთ ქვეყანას — როგორც ჩვენი

საქართველოა —

რევოლუცია არ აძლევდა სიმშვენიერეს.

პოეტის შეგნება საგვს იყო მღელვარე წინათგანძობით, განახლების მწვავე მოთხოვნილებით, მოახლოვებულ გარ-დატეხათა იმედით და მოლოდინით. მაგ-რამ საჭირო იყო რაღაც კიდევ უფრო მნიშვნელოვანი, რომ გალაკტიონ ტა-ბიძეს ნათლად დაენახა მის თვალწინ წარმართული დრამატული მოვლენების ნამდვილი აზრი. აუცილებელი იყო, ის-ტორიის განმაახლებელ ქარიშხალს მის შეგნებაშიც დაემსხვრია ყველა ძველი ილუზია, საბოლოოდ განეფარტა დეკა-დენტური ცრუმორწმუნეობის ნისლი, რათა ასე სულიერად განწყენდილს, ახალი ცხოვრებისთვის თვალახელილ პოეტს შეძლებოდა ახალი „გზებით მი-ეგნო სამშობლოსათვის“ და თავისი პო-ეტური მოწოდებაც სრულიად ახალ კრილში დაენახა.

გალაკტიონ ტაბიძის ოციანი წლე-ბის ლექსები: „იდეა“ (1922), „რამდენ ღამეს მოეღო ბოლო“ (1925), „ქარ-ბუქი მუსიკის ხმათა“ (1924), „ენიმ ვერ გამოხატა“ (1927), „ინტერნაციონალი“ (1927), „რა ხანა იყო“ (1928), „ოქტომბ-რის სიმფონია“ (1929) და სხვ. წარმო-ადგენენ ძველი პოეტიკის ვიწრო, დახ-შული რკალიდან გამოსვლის, მისი რა-დიკალური უარყოფის ცდას. ჩუმ, იდ-უმალ მელოდიებს აქ ცვლის „რევო-ლუციური კლასის მუსიკა“, „მიწით აღმოსკდარი ხმა“, ეპოქის „გრგვინვა და ქუხილი“.

გურამ ასათიანი

გალაკტიონ ტაბიძის პოეტიკა

რევოლუციური სტიქია აქ უკვე თავისი რეალური სახით, მისტიკური ნიღბის გარეშე წარმოგვიდგება:

ბოძთან ტრამვას უცდიდა მგზავრი,
გათეთრებული თოვლიან მხრებით,
და იყო ცხრაას ჩვიდმეტი წელი
თავის ჭირიშლით და ამბოხებით.

არა მისტიკურ ფრთებით ფარული,
არა ოცნება და ზეფირები,
არამედ ნაღდი და რეალური...
დაქანდა ხიდი და ჭებირები...

გალაქტიონ ტაბიძის პოეტურ სამყაროში ახალი თემების, ახალი მოტივების შემოჭრასთან ერთად მკვეთრად იცვლება პოეტური გამოხატვის ფორმებიც.

მისი ლექსი მდიდრდება სრულიად ახალი, უღრესად მძაფრი რიტმებით და ინტონაციური ძღერადობით, ახალი ტიპის მკაფიო და სადა მეტაფორული სახეებით, ახალი შეგნებულად გაშიშვლებული, მარტივი და ზუსტი ლექსიკით.

აღსანიშნავია, რომ ზოგიერთ ამ ლექსში პირდაპირ, ყოველგვარი მხატვრული ტრანსკრიპციის გარეშე შესულია ეპოქის მოწოდებები, ლოზუნგები, სპეციფიკური ტერმინები, თვით ღროის მიერ შექმნილი ნეოლოგიზმები.

დეკადენტური ესთეტიკაში აქ განსაკუთრებით ხელშესახებად უარყოფილია თვით გამოხატვის ფორმებში, რომელიც ზოგჯერ ხაზგასმით პროზაულ, უბეშ, შეუღამაზებელ ელფერს იძენს და ამ გზით „მოედნებისა და ქუჩების“ მეტყველებას უახლოვდება.

საბჭოთა დროში გალაქტიონის პოეტიკამ უაღრესად ღრმა სახეცვლილება განიცადა. პოეტის შემოქმედებითი ევოლუცია უმტკივნეულოდ არ წარმართულა. აქ იყო მძაფრი უკიდურესობებიც, „თვითუარყოფის“ სასოწარკვეთილი ცდებიც, და, თუ ობიექტურად განვსჯით, დროდადრო მხატვრული რეგრესის აშკარა ნიშნებიც.

მაგრამ საბედნიეროდ, როგორც დრომ დაგვიდასტურა, ეს იყო მხოლოდ ხანმოკლე გადახვევები და ჩავარდნები

განვითარების აღმავალ გზაზე. სხვანაირად შეუძლებელია იმ ქეშმარიტად მაღალი, „უშეწვერვალესი“ მიღწევების ასწნა, რომელიც უკვე მსცოვანმა პოეტმა მოუპოვა ქართულ პოეზიას.

გ. ტაბიძის მიერ სიცოცხლის უკანასკნელ ათწლეულში დაწერილი ლექსები მხატვრული აზროვნების განვითარების თვალსაზრისით ახალ, თავისებურ საფეხურს მოასწავებს პოეტის შემოქმედებით ბიოგრაფიაში. აქ საბოლოოდ დაძლეულია არა მხოლოდ სიმბოლისტური პოეტიკის რუდიმენტები, არამედ მისი უარყოფის პროცესში, გარკვეულ ეტაპზე წარმოშობილი ზოგიერთი უკიდურესობაც. გალაქტიონ ტაბიძე ამ დროს შესამჩნევად უახლოვდება ქართული კლასიკური პოეტური აზროვნებისა და მეტყველების ფორმებს, დაერნებით ეძებს გამოხატვის სადა, ლაპიდარულ, პარმონიულ საშუალებებს, უფრო ღრმად ეუფლება ქართული ენის სტიქიას, მის თანდაყოლილ, სპეციფიკურ ხატოვანებას.

მაგრამ არანაკლებ მნიშვნელოვანია ის ფაქტიც, რომ აქ კლასიკური გამოცდილება გამოყენებულია უაღრესად თვითმყოფი ნიჭისა და თავისებური ბიოგრაფიის მქონე პოეტის მიერ. მოდერნისტულ გატაცებებსა და ფორმალურ ექსპერიმენტებს უკვალოდ არ ჩაუვლიათ გალაქტიონ ტაბიძისათვის. მსგავსად ჩვენი ეპოქის მთელი რიგი გამოჩენილი პოეტებისა, მოდერნისტული პოეტიკიდან მან შეითვისა ყოველივე ის, რაც მხატვრული ფორმის განვითარების თვალსაზრისით ნამდვილად წინ გადადგმულ ნაბიჯს წარმოადგენდა XX საუკუნის ლირიკაში. განსაკუთრებით ეს შეეხება იმპრესიონისტული ფერწერის ელემენტებს, პოეტური იდეისა და განწყობილების გადმოცემის მრავალ სახოვან საშუალებებს, და ლექსის მუსიკალური გააზრების ახალ პრინციპებს.

გალაქტიონ ტაბიძის უკანასკნელი წლების ლირიკისათვის დამახასიათებელი ფორმათა კლასიკური სისადავე გამოდრეხულია შინაგანად უაღრესად

ღრმა და რთული პოეტური ნააზრევით.
„ქებათა-ქება ნიკორწმინდას“, „ზღვა
ახმაურდა“, „შოთა რუსთაველი ზღვის
პირას“, „ვესპერი“ დაწერილია დიდი
ოსტატის თუმცა ოდნავ დაღლილი, მაგ-
რამ შეუშცდარი ზელით.

პოეტური აზრის სიმწიფე, სახეების
პლასტიკურობა, ფორმებისა და ნმების
პარმონია, გამომსახველობით საშუა-
ლებათა ლაკონიზმი, ქართული სიტყვის
შინაგანი ფერადოვნების ღრმა განც-
და — ყოველივე ეს მათ თანამედროვე
ქართული ლირიკის ნამდვილ შედეგრე-
ბად აქცევს.

ეს არის ღრმა ეროვნული ხასიათის,
ნამდვილად ხალხური, ნაციონალური
პოეტური შემოქმედების ბრწყინვალე
ნიმუშები.

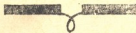
პოეტის რომანტიკული დამოკიდებუ-
ლება სამყაროსადმი აქ დაცლილია მის-
ტიციზმის, ირაციონალიზმის ელემენ-
ტებისაგან. რომანტიკული მსოფლგაგე-

ბა აქ თავის გამოვლინებას პოეზს რეა-
ლური სინამდვილის უაღრესად ამაღლე-
ბულ, მძაფრი პოეტური ფანტაზიით
ფრთაშესხმულ განცდაში.

ეს არის თავისებური გამოვლინება
ქართული ხელოვნებისათვის ოდითგან
დამახასიათებელი რომანტიკული სული-
სა: მისი ციხე-კოშკების სიმაღლის, მისი
ტაძრების პაეროვანი აღნაგობის, მის
პანგებსა და მელოდიებში შემონახული
ფართული გზნების და ქართული ორნა-
მენტის საოცარი შინაგანი სიღრმისა.

ვინაც გაიგებს ჩუქურთმას ქართულს,
ის პოეზიას ჩემსას გაიგებს.

— წერდა გალაკტიონ ტაბიძე ერთ თა-
ვის გვიანდელ ლექსში და მართლაც,
მთელი მისი ლირიკა კიდევ ერთი მკა-
ფიო გამოსხივებაა ქართველი ერის
უაღრესად თავისებური, თვითმყოფი
შემოქმედებითი ნიჭისა.

ზურაბ ჩხენკელი

პ. ბორკერტის ახალი წიგნი და დასაგეგმოს კრიტიკა

დოლგენაგ ბორკერტი ერთ-ერთი პრიველთა-
ვანი იყო ფაშისტურ გერმანიაში, ვინც ომის
დროს ხმა აღიმალა ფაშიზმის წინააღმდეგ.

ბორკერტის რჩეული ნოველების წიგნმა მკი-
თხელი დაარწმუნა, რომ ეს მხოლოდ წარსულ
უბედურებასთან კი არ უბრძოლია, არამედ თა-
ვისი სიტყვა დღევანდელ და ხვალნდელ მან-
კერებათა წინააღმდეგაც მიუძღრთავს. ამიტომ
გსაგებია ის დიდი გამოხმაურება, რაც ბორკერ-
ტის ახალი წიგნის „ნალღიანი პერანოემების“
გამოსვლამ გამოიწვია მთელს გერმანიაში და
შემდეგ საზღვარგარეთაც.

წიგნში სულ თერამეტი მოთხრობა და ნოვე-
ლაა დაბეჭდილი.

კრებულში შინაგანი დაძაბულობით განსა-
კუთრებით გამოირჩევა პოეტურად დაბეჭდილი
ორი მოთხრობა — „ალუბლები“ და „შეშა
სახელით“. ამ მოთხრობებში, ისევე, რო-
გორც მთელ წიგნში, ჯერ კიდევ იშვიათად
გვხვდება ბორკერტის მძაფრი პროზის ნიშნე-
ბი. აქ მისთვის უჩვეულო შუატონები ჰარბობს,
კონტურები უფრო რბილადაა მოხაზული. მწერ-
ლის ფაქიზი სტილი უფრო მკვეთრად გამოხა-
ტავს ამა თუ იმ პიროვნების სულიერ მდგომა-
რეობას. ხანდახან სულ პატარა დეტალი ძი-
რეულად ცვლის პერსონაჟის ცხოვრებას და გა-
რგენტულად უმნიშვნელო ამბავი მისთვის უცე-
რად განუხმალად დიდი და მნიშვნელოვანი
ხდება.

ამ ნაწარმოებებში ბორკერტისათვის მთავარი
თემა კვლავ „ღმერთების სიკვდილია“. მაგრამ
თუ ეგზისტენციალიზმის მამამთავრის სიორენ
კიერკეგორის აზრით დღევანდელი ჩვენი ეპოქა
იმით განსხვავდება წინა ეპოქებისაგან, რომ თა-
ნამედროვე ადამიანისათვის ღმერთი მოკვდა
და მის სიკვდილთან ერთად ყველაფერი, წინათ

ძვირად ღირებული, დღეს გაუფასურდა, ვოლ-
ფგანგ ბორკერტისათვის ღმერთის სიკვდილის
შემდეგაც უპირატეს საგანძურად სამშობლოსა
და მოყვასის სიყვარულის ცნება დარჩა. სწო-
რედ ამას გულისხმობდა მწერალი ალბერტ გო-
სი, როდესაც ლესინგსა და ბორკერტს ადა-
რებდა ერთი-მეორეს. მისი სიტყვებით რომ
ვთქვათ, ბორკერტი იყო ნახევარსიმართლისა
და კაცთმოძღვრობის მტერი და ადამიანის მე-
გობარი. ამიტომ მას არც ფრონტზე და არც
ზურგში არ შეუღამაზებია პატარა ადამიანის —
მისი მეგობრის — დუხჭირი ცხოვრება. თუ აღ-
რინდელ ნაწარმოებებში ბორკერტის გმირები
სანგრებში და რუსეთის თოვლიან ტყეებში
იტანჯებიან, ახალ კრებულში თავმოყრილი მოთ-
ხრობები მათს „შინაურულ“ ცხოვრებას აგვი-
წერენ. აქ უკვე აღარ ისმის ქვეშევრდების ხმა,
ტყვიანფრქვევის კაკანი, მაგრამ მდგომარეობა
მაინც ისევ საფალაოა; აქ აღარ არის რუსე-
თის თვალუწვდენი ტყე და ბევრზე ბევრი პოე-
ტი, მაგრამ გზა მაინც არსად სჩანს. ბევრი და-
სავლელი კრიტიკოსი ბორკერტის გმირების გა-
მოთვალ ზედდრს ომში მიღებული ტრავმით
ხსნის. ომს აბრალებენ იმ ადამიანების გაუბე-
დურებასაც, ვისაც ომი ფიზიკურად არ შეხე-
ბია. ამით მათ სურთ ერთგვარად შემოფარე-
ლონ მწერლის მსოფლმხედველობა და ომს გა-
დააბრალონ არსებული სინამდვილე. მათ არ
სურთ ძველის გახსენება. ეს იმიტომ, რომ დღე-
ვანდელ დასავლეთში იბადება ესთეტიურად
სტანდარტიზებული თაობა, რომელიც საკუთარ
ოთხ კედელში აღიქვამს სამყაროს, თანაც
ისეთს, როგორსაც მიათმევენ რადიოს, ტე-
ლევიზიისა თუ პრესის მეშვეობით. დასავლე-
თის კრიტიკის მესვეურები კმაყოფილი არიან
ამ თაობით, არ სურთ მათი გამოფხიზლება, ამ-

დენად ბორპეოტის შემოქმედება სრულებით არ შეეფერება მათ ინტერესებს. ამ სიტუაციის ტრაგიზმს გვერდი ვერ აუარა შესანიშნავმა მწერალმა და ადამიანმა ანტუან დე სენტ-ეკიუპერმა: „პოი, გენერალი! მსოფლიოში მხოლოდ ერთი, ერთადერთი პრობლემა არსებობს: დუბრუნონ ხალხს მისი სულიერი მნიშვნელობა, მისი სულიერი საზრუნავი...“

...უკვე აღარ შეიძლება უპოვებოდ, უსიყვარულოდ ცხოვრება“ („წერილი გენერალ ენს“). ბორპეტის ახალი წიგნიც ამას ქადაგებს და სწორედ ეს ვერ უპატიებია მისთვის. გაქვავებულ, უთვისტომო, გულმოსულ თაობაში, მიუხედავად გარემოსადმი დიდი სიმშველელისა, იგი მაინც ამჩნევდა საოცრად ფეიქს სულს, თვინიერ, ადამიანურ ბუნებას. ბორპეტს არაღაფვდებოდა ისეთ სიტყვებს, როგორცაა „სენტიმენტალზმი“, „მელოდრამა“, თუკი ეს გმირის ხასიათის გამოსაყვეთად დასკირდებოდა, რადგან სენტიმენტალზმისგან ასსოლდებურად დაზღვეული პიროვნება ყერ არ დაბადებულა. ამიტომ მოთხრობაში „ბუზი ჩინგ ლინგი“ გამოყვანილი პატიმარი შეიძლება მკითხველს ცოტა უცნულოდ ეჩვენოს, მაგრამ უცნური კაციც ხომ მჭდარა ციხეში, ისე კი ამ გარეგნული უცნაურობის მიღმა მაინც ფრიალ ნაცნობი, ადამიანური ტკივილის გასაღები უნდა ვეძებოთ. „ჩინგ ლინგი“ ბუზის სახელია, რომელიც საკანში შეფრინდა რომელიღაც პატიმართან და პატიმარმაც ამ სახელით მონათლა იგი. ბორპეტის თითქოს გრძნობდა, რომ მას შემდგომ სენტიმენტალზმას დასწამებდნენ და ამიტომ მოთხრობის დასაწყისშივე გვაუწყა: „თქვენ გგონიათ, რომ უბრალო ბუზისთვის ეს მეტისმეტად ლამაზი სახელია? მაშინ უნდა გიამბოთ, როგორ შეარქვეს ჩინგ ლინგს ეს საოცარი სახელი... ოდესმე თუ მჭდარხართ ციხეში? მაპატიეთ, რა თქმა უნდა, არა! მაგრამ გარწმუნებთ, იქ მოხედდრა სრულებით არაა ძნელი. პირიქით, იქნაღამ გამოსვლაა საქმე“. იუმორი თითქოს უადგილოა საპატიმროში, მაგრამ ადამიანი, რომელმაც საკანში ბუზის შემოფრენა იგრანო, იუმორსაც აიტანს. პატიმარმა შეამჩნია კედელზე დასკრუბებული მწერი და ახლა გარესამყაროს მონატრებული, დაკვირვებული თვალით მისჩერებია, როგორ იბანს ბუზი პირს, როგორ იწმენდავს ფეხებს, ფრთებს, და პატიმარს პკონია, ტურფა ასულის ტანჩაქმას ვესწრებო. შემდეგ სურს გახდეს ბუზის ბედისწერა, სურს დაიპიროს და სიკვდილ-სიცოცხლის მსჯავრი გამოუტანოს. ერთხელ მასაც ხომ უნდა ეღიროსოს მსჯავრმდებლის როლი. მაგრამ უკანასკნელ წაბს ბუზი გაუფრინდება და ასეთ სიბრძნეს უქადაგებს: „წენ ფსურდა ჩემი ბედი ყოფილიყავა, მე კი გაგმქეცი. კაცი საკუთარ ბედისწერაზე მაღლა უნდა იდგეს... მაშინ ცხოვრება კომედიად უფრო მოგეჩვენება, ვიდრე ტრაგედიად“. პატიმარმა ბუზს ჩინგ ლინგი დაა-

რქა. ეს ჩინური სიტყვაა და მხიარულ გუნებას ნიშნავს. ეს ბუზი ფრანც კაცკას მწერი არაა, ესაა ანდერსენის ზღაპრებიდან მოფრენილი კეთილი არსება, ესაა ყოველ ადამიანში დავანებული დაღებითი მხარე, რომლის ჩვენებასაც ზოგჯერ ერიდება კაცი, ზედმეტი სენტიმენტალობა რომ არ დასწამონ.

ისე კი საპატიმროში სხვა ხალხიცაა. ამ მხრივ მეტად საინტერესოა მოთხრობა „კვირა დღას“. ამ ნაწარმოებში ბორპეტის მკითხველს სამ პატიმარს აცნობს: პირველ ნომერს, მტრედიმეტე ნომერს და მეცხრე ნომერს. მწერალმა რამდენიმე სტრიქონში შესწლო სრულად სხვადასხვა ხასიათების გახსნა. პირველ ნომერ პატიმარს სამუდამო პატიმრობა ექვს მისჯილი. იგი ყოველდღეს ასუფთავებს საპტიმროს, ხოლო კვირადღე გაზეთების ხევის ანდომებს. ამიტომ მას არასდროს არა სცალია. მტრედიმეტე ნომერი თავის ხვედრს დასტირის, ივონებს წარსულს, მოპარულ ველოსიპედს და საკუთარ ოჯახს, სადაც კვირაობით გემრიელ საკმელს შეექცევიან. ამიტომ ტირის უნდგე-შოდ და სხვა არაფერი აინტერესებს. მეცხრე ნომერი კი დიდი აშბით ელოდება ყოველ კვირადღეს, ამ დღეს იგი ეხვეწება ზედამხედველს, კბილის ჯაგრისი მომიტანეო. შესანიშნავი ოსტატობით აგვიწერს მწერალი მათ დიალოგს, რომელსაც ვაფაციცებთ ვთის მთელი საპატიმრო. ტუსალი თავს ავედრებს ზედამხედველს, ორმოცდათვა თვის განმავლობაში კბილის ჯაგრისის გარეშე ცხოვრება არ შემიძლიაო.

— რა არ შეგიძლიათ? — ეკითხება ზედამხედველი. — იცით რას გეტყვით? ავერ ორმოცდათხუთმეტი წლისა ვარ და ჩემს დღეში მაგისთანა რამ ხელში არ მქერია. მთელ ჩემს სოფელში მაგის შესახებ არავის არაფერი გაუფრინია. კბილის ჯაგრისი არა აქვთ, მაგრამ მაინც ცოცხლობენ. გესმით! რაც მე შემიძლია, ის თქვენც შეგიძლიათ, ამიტომ ეერაფერს მიიღებთ. მორჩა და გაათადო!“

ასეთია ცხოვრება „აქ“ — ციხის კედლებში. მაგრამ როგორია ნეტე „იქ“ — ციხის კედლებს გარეთ? ამის პასუხს ჩვენ ვპოულობთ ბორპეტის მეორე მოთხრობაში „აქაც და იქაც“, რომელიც მის პირველ კრებულში გამოქვეყნდა. პატიმარი დღენიადავ გაპყურებს ცეხურიანი ფანჯრების მიღმა ჩამწკრივებულ ხეებს და იქ დიდებული ხეივანი ეგულება. ერთი სული აქვს, სანამ გარეთ გაუშვებენ და ამ ხეების ნახვის ღირსი გახდია. მის წარმოდგენაში ეს ხეები დამაზ ხეივანდ ჩამწკრივებულან. ბოლოს ათავისუფლებენ... ისიც მაშინვე ნანატრი ადგილისაკენ გარბის, უახლოვდება და გული უკ-

ზურაბ ჩინკელი

3. გომრმბრტი და დასბვლეთის კრიტიკა

ვდება, სადღა ლაშაზი ხეივანი, მის წინ „უშნო და მჭაურონი ქუჩა, ყოველი ზე კი ნაერის-ფერია და მტვერმჩივლებული, ბავშვები ცდილობენ ხეს კანი გააცალონ, ძაღლები კი ფესვებზე აშარდავენ“. და ციხიდან გამოვლი აღმ-მინას ყოველგვარი ილუზია უჭრება. ერთ წუთში იკარგება ის, რაზედაც წლობით ოცნებობდა.

ვოლფგანგ ბორჰერტს შემთხვევით არ აღუჩნევია ეს სიუჟეტი. არც სათაურია შემთხვევითი, „აქ“—ეს ფაქტობრივი გერმანიაა, „იქ“ კო-ის ახალი ცხოვრება, რომელსაც ესოდენ დიდი იმედით შესცქეროდა ომსგადარჩენილი უბრალო გერმანელი, თუმცა მალე დარწმუნდა, რომ ეს ახალი ცხოვრება ამარხუნეი და ბნელია. უბრალო ადამიანი ვარკვეული იმედით ცხოვრობდა, ელოდა ფაშისზმის აღსასრულს, სერმოდა ზელონდელი დღის, სწამდა საკეთის, მაგრამ ყველაფერი ფეხი ოცნება გამოდგა.

ამ ადამიანებმა, რაკი საკუთარ ცხოვრებას ალოო ვერ აუღეს, წარსულში მოტყუდნენ, აწმყობი არა სწამთ, ხოლო მომავლის შეცნობის იმედი დეკარგათ, მოყვასთა შორის არსებობა და ურთიერთგაგებაც აბსურდად მიიჩნეეს. მარტოშთენილები შეეჩვივნენ თავიანთ სიმარტოვეს, ხალხთან ლაპარაკი კი გადაიწყვედათ, რადგან მათ ნათქვამს მაინც არავინ ისმენდა. ამიტომ საკუთარ თავთან საუბარში შეეცადნენ უბედურების მიზეზის ძიებას. ომი-სშემდგომი პერიოდის დასაწყისის ლიტერატურაში სულ უფრო იზრდებოდა ტენდენცია, რომ დაინახავ, ბრალდებულები და მსაჯული ერთ პიროვნებაში ყოფილიყო მოქცეული. ადამიანი იყო საკუთარი თავის სამსჯავროს უკანასკნელი და უმაღლესი ინსტანცია. ეს კი შინაგანი მონოლოგის საშუალებით ხდებოდა. ბორჰერტმაკ მიმართა ამ ზერხს, მაგრამ სხეულისაგან განსხვავებით, თავისი გმირების შინაგან მონოლოგებში იგი შეეცადა უკეთესი გერმისის, სიზარულის, მოყვასის სიყვარულის იმედო მოცეკა. მისი ნაწარმოებების ყოველი პერსონაჟი კარგად გრძნობს თავის გამოვლელ ხედვას, გრძნობს, რომ მარტია, მაგრამ იმედს არ ჰქარავს, ცდილობს რამეს გადააყოლოს გული, რადგან ეს „რამე“ ერთგვარად მაინც შეუძლებელია მის ერთგვროვან ყოფას და გა-მართლებს მის არსებობას. ადრე, ომის დროს, მას მძიკავი შეელოდა, ის იყო მისი აზრების მესაიდუმლე. ახლა უცნობ ქალიშვილს სურს გამოეღაპარკოს, იქნებ მასთან იპოვოს აფორიანებელი ფიქრების თავშესაფარი. ამგვარი სიტუაცია ახალი იყო მისი პიროვნებისათვის. მაგრამ ბორჰერტი შესანიშნავად ფლობდა მცირე ზომის ნაწარმოებების წერის მანერას, მან კარგად იცოდა, რაოდენ დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა ყოველი სიტყვის მუსიკას, მის ადგილს წინადადებაში, იცოდა ქვეტექსტის ფასი. იცოდა, რომ ნოველაში სარბიელი შეზღუდულია და

საშუალებები ძალზე მცირე. იგი მუდამ დიდ ყურადღებას აქცევდა ნოველის დასაწყისს, მის პირველ წინადადებას. მისი აზრით, აქ უნდა გადაწყვეტილიყო ნაწარმოების ბედი. იგი თითქმის ოზიარებად პასკალის აზრს, რომელიც შემდგომ მაქს ბენზემ თავის „ლიტერატურულ მეტაფიზიკაში“ განაიხილავს: „როგორც ამითუ-იმ კანონის მდგრადობა აქსიომის არჩევანზეა დამოკიდებული, ისე პირობის სიმტკიცე პირველი წინადადების არჩევანში, მის ტონალაბაში, მის რიტმსა და დამაჯერებლობაში ვლინდება“. ამიტომ ვოლფგანგ ბორჰერტმა ახალი სიუჟეტის შესაბამისად წინადადებებსაც ახალი ქმედებობა შესძინა.

ნოველაში „ფანჯარებს მიღმა შობაა“, მთავარი პერსონაჟი უცნობ ქალიშვილს აღევნება, ახლოს მისვლას ვერ ბედავს და გულში ესაუბრება. გარეგნულად მშვენი მსკელობაში უზომოდ დიდი ნაღველი შეიგრძნობა. მისი სიტყვები მხოლოდ ქალიშვილს როდი ეკუთვნის, ესაა საბარლდებულო აქტი უმისამართოდ თქმული, მაგრამ მკითხველისათვის ადვილად გასაგები, თუ ვინაა დამნაშავე. ვაჟი მისდევს უცნობ ქალიშვილს და უყვება, იმ ფანჯარებს მიღმა შობას ვინ როგორ ზეიმობს. თუმცა თვითონაც არაა საკუთარ ნათქვამში დარწმუნებული. მას უყვე კარგა ხანია გადაიწყდა შობად და ზეიმიც. მისთვის უცხოა თბილი, ნათელი ოთახი და ფარდინი ფანჯარა. იქ ალბათ შემწვარ კართოვლს ან კომპოსტოს შეეშეცვიან, ფიქრობს ის. ამის იქით ვერ მიდის მისი ფანჯარა. უღელმეტოროდ მას მიუსაფარი მისდევს ქუჩაში უცნობ ქალიშვილს. ქუჩაში ლამპიონება ჩამწკრივებულიან. მათ შუქზე ვაჟი გარკვევით ხედავს ქალიშვილის სახეს, მის მუხლისთავებს. ან დროს მთელ მის არსებას ქალიშვილი ფლობს. გასცდებიან თუ არა ლამპიონის შუქს, მას ისევ თბილი ოთახი და პურის ნაჭერი ეზმანება. ასე მისდევს უცნობ ქალიშვილს ლამპიონიდან ლამპიონამდე, მაგრამ ახლოს მისვლა ვერ გაუბედავს. გრძნობს, რომ ქალიშვილს თვალში არ მოსდის. „პატარა ვარ ხომ? პო, ახლა ისევ პატარა ვარ. ომისთვის დიდი ვიყავი. თუ რამე კარგი მომინდა, მაშინ ყველას ვებატარებდი“, საყვედურით ამბობს ვაჟი და გულში ეთიხება, ოთახი თუ გაქვსო. „მაშინ ერთიმეორის გვერდით ჩამოვსხდებოდით საწოლზე, ნისლი და სიცივე კი კარს უკან დაგვრჩებოდა“. მაგრამ ქალიშვილს არ ესმის მისი ნათქვამი, ან არ სურს გაიგოს. ვაჟი კი ვერ ბედავს მასთან მისვლას და თითქმის ნიშნის-მოგვებით ეუბნება, ყველა სახლში შობაა, მხოლოდ ჩვენ ვართ გარეთ და მარტოდმარტო დავწამალებით ქალაქში.

როგორც ყოველთვის, ბორჰერტმა აქაც არ უღალატა თავის თავს და ცხოვრებაზე გულ-ვარდნილ, უთვისტომო ახალგაზრდას ადამიანობის გრძნობა მაინც არა წაართვა. ვაჟმა კარ-

გად იცის, თუ რისთვისაა გამოსული ქალიშვილი შუალამისას ქუჩაში, ისიც იცის, რომ მას უკვე დასაქარავი აღარაფერი აქვს და შეუძლია თავხედიც იყოს, მაგრამ მისი გრძნობა მაინც სუფთაა და ხალასი. მისთვის ის ქალიშვილი ბედის მოზიარება, ავი ცხოვრებისაგან ქუჩაში გამოვლენული, ამიტომაც მის სიტყვებში აღმდენი ნაღველი ჩაქსოვილი. და ამიტომ შეიყვარა მკითხველმა ბორჰერტის უსახლო გმირები, რომლებმაც კაცურ-კაცობის გრძნობა სათუთად შემოინახეს.

ამ წიგნმა ბაზარზე გამოსვლისთანავე პირველი ადგილი დაისაყურა და თვით ჰაინრიხ ბიოლს, გერმანელი ბიურგერის თვალში აღიარებულ მწერალს, მისთვის ჩვეული ფეოდალის როლი წაართვა, გაოცებული წერს დასავლეთგერმანელი კრიტიკოსი გიუნტერ ბლოკერი. მას სურს რამენიერად ახსნას ბორჰერტის ესოდენ დიდი პოპულარობა და ამას ახალი თაობის უსუსტრობას მიაწერს: „რაოდენი სიღბილუ და გულაზივლება უნდა იკრიბოზოდეს გარეგნულად თითქმისდა ვუკაცურ ქცევაში, რამდენად უნდა იყოს გარეგნულად უკარება და გულქვა თაობა ალერსს დანატრებული, რომ მთელ რიგ მწერალთაგან სწორედ ბორჰერტი იარჩიოს კერბად“. ეს კი სრულებით არაა გასაკვირი, თუ თვალს გადავავლებთ იმ ლიტერატურას, რომლის ფონზეც ასე შეკეთრად გამოჩნდა ვოლფგანგ ბორჰერტის წიგნი.

დასავლეთ გერმანიის წიგნის ბაზარზე სულ უფრო მეტ ადგილს იკავებს ე. წ. „ლოკუმენტური“ რომანი თუ მოთხრობა, რომელშიაც ცაშდება აუჯანცილო ფაქტები ბორჰერტოქმედების საქმიანობა, მათი უდრეკი ნებისყოფა და წრეგდასული ვაჟაკობა. ჟურნალ „ბუნტე ილუსტრირტში“ დაიბეჭდა შემანის რომანი „ეარშ-ვა 1944 წელს“, ამ წიგნში ავტორი აქვს და აღიღებს იმ ბარბაროსებს, რომლებმაც მიწასთან გაასწორეს ქალაქი, თურმე ნუ იტყვი, ვარშავის დანგრევა მხოლოდ იმიტომ ყოფილა საჭირო, რომ ის ხელს უშლიდა ჯარისკაცებს მიხანში სროლისას. „ბუნტე ილუსტრირტს“ არც ჟურნალი „შტერნი“ ჩამორჩა და გამოაქვეყნა ვილი ტრესლერის რომანი „გმწწვით ბერლინი“, რომელსაც მოჰყვა ჟურნალ „რე-ვიუს“ ფურცლებზე დაბეჭდილი „კარიერები კომპერანიო“. ხოლო წიგნებსა და იაფფასიან ბროშურებს უკვე სათვალავიც დაეკარგა. ერთ-ერთ ასეთ ბროშურაში ავტორი აღტაცებით იგონებს წარსულს: „ეს იყო დიდებულ და ბრწყინვალე საქმეთა წელი. ჩენია-ავსტრია იმპერიას შეუერთდა; პოლონეთი ელვისებური დარტყმით დამარცხდა... ეს იყო დიდებულო ხანა, როცა გერმანელები დაფინს გვირგვინების მდიდარ მოსაეაღს იღებდნენ“. ამგვარ

სტრიქონებს კი ბევრგან აწყდება მკითხველი და შავალთისათვის ჩვენც მხოლოდ ნაწარმოებთა სათაურები დავსახელოთ: „მოსკოვამდე 18 კილომეტრია“, „სტალინგრადი აღშობა გახვეული“, „უძლეველი პოლკოვნიკი რუდელ-ლი თავის საომარ საქმეებს გვიამბობს“, „უშმა-კისფხეა ბიჭები — ცოცხალი ტორპედოები მცურავ სიმფრეთა პირისპირ“, „წყალქვეშა ნა-ვი 861“, „უთმარი ფარაჯში, ანუ ასე იცინის ჯარისკაცი“, „მოწყალეების და ანგელოზი“ და მრავალი სხვა.

ამას წინათ ჰამბურგელმა ჟურნალისტმა ლი-ციან ნოიტელუმმა სამხრეთ გერმანიის რაიონში მოაწყო გადაცემა სათაურით „ომი ბროშურებში“, რომელშიც ამკარად ვანაცხადი, „ამგვარი ლიტერატურა მაღალფარდოვანი ტყუილია, ხოლო გამოქვეყნელი თუ ავტორი არის ის კაცი, რომელიც ომში დაღუპული გერმანელების გვაგმობს გაჭრობისა“. ამ გადაცემას უზარმაზარი სკანდალი მოჰყვა და საქმე სასამართლოთი დამთავრდა. ასე რომ არ მოქცეულყვენ, მაშინ ევლარ შესვლბდნენ ნეოვამი-სტური ლიტერატურის მეცენატების იოსტისა და გიტცის ნაწარმოებების გამოცემას, ვერ შესვლბდნენ ერნსტ იუნგერისა და ჰანს გრიმის რომანების დასტამბვას. ეს ის გრიმი, რომელმაც 1954 წელს თავის უზარმაზარ ნაშრომში „რატომ — საიდან—და საით?“ შემდეგი სტრიქონები დასწერა: „მიუხედავად ყოფისა, ამოცანა ახალ ღრებამიც აშკარად იგივე დარჩა, როგორც ეს მეოცნებე პიტლერს ესახებოდა“. ამ მხრივ მასზე შორს წავიდა დასავლეთ გერმანიაში მილტარიტულ-დოკუმენტური ჟანრის ფუძემდებელი ერიკ კერნი. 1953 წელს მან გამოაქვეყნა რომანი „წიგნი ვაჟაკობაზე“, რომელშიაც ხოტბა ალუვლიან ფე-შისტ ჯარისკაცს, ეინც „კრინსებური ნებისყოფით“ არსებობდა ფიურერის განკარგულებებს. დღეს ამგვარი ლიტერატურის არსებობა თავისთავად ბორჰერტია, მაგრამ კერნი წინასიტყვაობაშივე აფრთხილებს მკითხველს: „დაე, ამ წიგნმა, თუმცე ის მოგონებებს მივუძღვნე, ხვალნდელი დღისათვის, სახალ წამოწყებათ და აღორძინებათა დღისათვის შეამზადოს მკითხველი“. და ეს ორი მწერალი გამოანალისი რო-დია. მეტნაკლებად იმავე აზრებს იმეორებენ ფაშისტებს შორის აღიარებული ავტორები დვინგერი და გიუნტერ კონსლიკი, აზენი და როსკერი, ფრანკ ტეუტ და ვიორგ ზებერგი, ვილ ბერტოლდი და იოზეფ მარტინ ბაუერი, რომელთა ნაწარმოებები დღეს სენსაციური ტი-რაციით ისტამბება დასავლეთ გერმანიაში.

ჯურაბ ჩხენკელი

პ. გომრამიძე და დასაბლემთის კრიტიკა

მაგრამ ბორჰერტის ახალი წიგნის გამოსვლისთანავე დასავლელი კრიტიკოსები დარწმუნდნენ, რომ მან მრავალი სახელმოხვეჭილი მწერალი დაჩრდილა და უამრავი მკითხველის გულისყური დასაკუთრა. მაშინ რეაქციული კრიტიკის მიმდევრებმა ერთხმად ასტეხეს ხმაური, ბორჰერტი არ არის თანადროული მწერალიო. ჩვენ ყოველ მათგანს ვერ გამოვეციდებით. ვნახთ მხოლოდ, რას წერს ერთ-ერთი მათგანი, ბრემენელი კრიტიკოსი ერნსტ დაუშერი. იგი მიმოიხილავს ბორჰერტის ღრამას „გარეთ, კარს იქით“ და ამბობს: „კარს იქეთ ყოველი ჩვენგანი სდგას. მას აქეთ, რაც სამოთხის კარი ჩარაზეს, ჩვენ ყველა გარეთ დავრჩით.“ საინტერესოა, ვინ მოუტანა დაუშერს ამბავი, სამოთხის კარი დახშულიაო. კრიტიკოსი მსგავსი ტირადებით ცდილობს ღრამის ჰეშმარიტი მიზანდასახულობის გაქარწყლებას. ის მოუწოდებს მკითხველს, რაღაც აბსტრაქტული გზა ეძიოს თავის გამოსახსნელად. მას არ მოსწონს ბორჰერტი, რომელიც რეალურ სიტუაციებზე მსჯელობს და ბედნიერების ტრანსცენდენტალურ მაქიებელს არავითარ გზას არ უსახავს. დაუშერს არ მოსწონს ბორჰერტის ტონი, არ მოსწონს ის ბნელი ფერები, ბორჰერტის ნაწარ-

მოებებს რომ უდევს ფონად. ბორჰერტი თითქმის გრძნობდა, რომ მის ნაწარმოებებს ასეთი ბედიც ეწვეოდა და თავის ღრამაში დაგვიხატა დღევანდელი კრიტიკოსის „წინაპრის სახე“. პიესის ერთ-ერთი მოქმედი პირი, კაბარეს დირექტორი, თავისი მსოფლშეგნებით ერნსტ დაუშერის პროტოტიპია. იგი ასე ეუბნება პიესის მთავარ პერსონაჟს, როცა მის სიმღერას ისმენს: „შესანიშნავია, მაგრამ ეს არაა ხელოვნება. სინამდვილეს რა აქვს საერთო ხელოვნებასთან... ვის რაში სჭირდება თქვენი სინამდვილე“.

დაუშერმა და მისმა მსგავსმა კრიტიკოსებმა ათასნაირად სცადეს ბორჰერტის, როგორც მწერლის დაქინება და მისი ნაწარმოებების გაუფასურება, მაგრამ ვერაფერს გახდნენ, რადგან დასავლეთ გერმანიის ლიტერატურაში ახალი მიმართულების ფუძემდებლის მხარდასაჭერად ხმა აღიმალღეს ისეთმა შემოქმედებმა, როგორიც არიან ჰაინრიხ ბიოლი, ჰანს ვერნერ რიპტერი, პეტერ რიუჟორფი, ვის სიტყვასაც ანგარიშს უწევს დასავლელი მკითხველი. ამას გარდა, მკითხველმა თავადაც უკეთ შეაფასა, რაა დრომოკმული და რაა თანადროული, როცა ესოდენი აღფრთოვანებით შეეგება ვოლფგანგ ბორჰერტის ახალი წიგნის გამოსვლას.

აკაკი ირემაძე

კომიუნისტური სოციალისტური რევოლუციის გაერაქვეისათვის ბრძოლის ისტორიიდან

1920 წლის დასაწყისი აღინიშნა წითელი არმიის ახალი წარმატებებით სამოქალაქო ომის ფრონტებზე. ჩრდილო კავკასიაში დენიკინის ჯარებმა 1920 წლის თებერვალ-მარტში ზედიზედ იგება გამანადგურებელი დარტყმები. პარტია ახორციელებს ღონისძიებებს უცხოელი ინტერვენტებისა და თეთრ-გვარდიელი კონტრრევოლუციისაგან ჩრდილო კავკასიისა და ყუბან-სტავროპოლის სრული და სწრაფი განთავისუფლებისათვის. ამ ღონისძიებების პარალელურად სერიოზული მუშაობა ტარდება მტრისაგან განთავისუფლებულ რაიონებში საბჭოთა ხელისუფლების აღდგომაზე ორგანოების აღსადგენად, სოციალისტური მშენებლობის გასაშლელად. ყოველივე ეს, უპირველეს ყოვლისა, მოითხოვდა ადგილობრივი პარტიული ორგანიზაციების აღდგენას, მათი მუშაობის გარდაქმნას ახალი პირობების შესაბამისად. მაგრამ პარტიული ორგანიზაციების აღდგენა იოლი საქმე როდი იყო. ამ დიდ სამუშაოს ერთიანი ხელმძღვანელი ცენტრი ესაჭიროებოდა. გ. კ. ორჯონიკიძეს მიაჩნდა, რომ ამ საქმისათვის საჭირო იყო პარტიული ბიუროს შექმნა. 1920 წლის იანვარში ორ-

ჯონიკიძემ თავისი ინიციატივით შექმნა კიდევ ასეთი პარტიული ორგანო. მის თავმჯდომარედ სერგომ ი. ტ. სმილგა წამოაყენა.

რკპ(ბ) ცენტრალური კომიტეტის პოლიტბიურომ თავის 1920 წლის 4 თებერვლის სხდომაზე განიხილა ორჯონიკიძის დებუება და დაამტკიცა კავკასიისათვის პარტიული ბიუროს შექმნა. მაგრამ მის თავმჯდომარედ პოლიტბიურომ გ. კ. ორჯონიკიძე დანიშნა. ამ დიდი რწმუნებებით უფლებამოსილმა ორგანომ სერიოზული მუშაობა გასწია პარტიული ორგანიზაციებისა და საბჭოთა ხელისუფლების აღდგომაზე ორგანოების აღსადგენად და განსამტკიცებლად.

პარტიისა და საბჭოთა მთავრობის მიერ გატარებული ღონისძიებების შედეგად მალე ჩრდილო კავკასია მთლიანად იქნა განთავისუფლებული უცხოელი ოკუპანტებისა და ადგილობრივ თეთრ-გვარდიელი კონტრრევოლუციისაგან წითელი არმიის წარმატებებმა და ამიერკავკასიის საზღვრებთან მისმა მიხედვით აღადგროვანა მუშები და გლეხები. მშრომელთა რევოლუციურმა ბრძოლამ ახალი ძალით იფეთქა. ამიერკავკასიაში სულ უფრო მწიფდებოდა

პირობები სოციალისტური რევოლუციის გამარჯვებისათვის. ბურჟუაზიულ-ნაციონალისტური რეჟიმის დამხობისათვის გაჩაღებული ბრძოლა ერთობ ფართო ხასიათს ღებულობდა. მაგრამ ამ გრანდიოზული ბრძოლისათვის შეგნებული ხასიათის მიცემა და მისი სწორი გზით წარმართვა მოითხოვდა ადგილობრივი ბოლშევიკური ორგანიზაციების ბრძოლისუნარიანობის ამღლებას, მათი პარტიულ-პოლიტიკური და პარტიულ-ორგანიზაციული მუშაობის გაძლიერებას. ხოლო ყოველივე ამისათვის საჭირო იყო ცენტრიდან ხელმძღვანელობის სერიოზული გაუმჯობესება, ხელმძღვანელობის მეტი ოპერატიულობა, მაგრამ კავშირუთიერთობის მაშინდელ პირობებში ცენტრიდან ესოდენ დაშორებული პარტიული ორგანიზაციებისადმი ხელმძღვანელობის რაიმე გაუმჯობესებაც და გაძლიერებაც ლაპარაკი კი ზედმეტი იყო. შექმნილმა ვითარებამ პარტიის წინაშე დასვა ამოცანა შექმნილიყო ცკ-ის ისეთი წარმომადგენლობითი ორგანო, რომლის მეშვეობითაც პარტიის ცენტრალური კომიტეტი განახორციელებდა ხელმძღვანელობას ქვეყნის შორეული დიდი რაიონების ადგილობრივი პარტიული ორგანიზაციებისადმი. 1920 წელს, პარტიის მე-9 ყრილობის გადაწყვეტილების შესაბამისად, შეიქმნა ცენტრალური კომიტეტის სრულუფლებიანი წარმომადგენლობითი ორგანოები — რკპ(ზ) ცკ-ის საოლქო ბიუროები (ციმბირის, ყირგიზეთის, ურალის, თურქესტანის, შორეული აღმოსავლეთის), მათ შორის კავკასიის ბიუროც. ამასთან დაკავშირებით რკპ(ზ) ცენტრალური კომიტეტის პლენუმის 1920 წლის 8 აპრილის დადგენილებაში ვკითხულობთ: შეიქმნას ცენტრალური კომიტეტის კავკასიის საოლქო ბიურო ორჯონიკიძის, მდივანის, კიროვისა და სმილგას შემადგენლობით¹.

კავკასიის ბიურო, როგორც რკპ(ზ)

ცკ-ის რწმუნებიანი წარმომადგენლობა, იყო მხარის ორგანიზაციების მიმართ უმაღლესი პარტიული ორგანო. მას ევალებოდა განხორციელებინა ხელმძღვანელობა ეკონომიური და კულტურული ცხოვრების ყველა სფეროსადმი. რა ამოცანები დასვა პარტიამ, ლენინმა ახლად შექმნილი ორგანოს წინაშე? აი, რას ამბობს ამის შესახებ თვით ს. ორჯონიკიძე: „...როდესაც წითელი არმია შემოვიდა ჩრდილო კავკასიის ფარგლებში, რკპ(ზ) ცკ-ის დადგენილებით შეიქმნა ცენტრალური კომიტეტის სრულუფლებიანი წარმომადგენლობა კავკასიის ბიუროს სახით კავკასიის პარტიული ორგანიზაციებისადმი ხელმძღვანელობისათვის.

რკპ(ზ) კავკასიის ბიურომ ძირითად და მთავარ ამოცანად დაისახა შემდეგი: 1) საბჭოთა ხელისუფლების დამკვიდრება და განმტკიცება და მტკიცე კომუნისტური პარტიის შექმნა კავკასიაში; 2) ნაციონალური მშვიდობის დამყარება და შენარჩუნება; 3) მიწის საკითხის გადაწყვეტა; 4) არმიის ბრძოლისუნარიანობის შენარჩუნება; 5) კავკასიის საბჭოთა რესპუბლიკების ეკონომიური გაერთიანება ერთმანეთთან და რსფს რესპუბლიკასთან ამ რესპუბლიკის დამოუკიდებლობის შენარჩუნების პირობებში და 6) ყოველმხრივი დახმარება მეზობელი კომუნისტური პარტიებისა და რევოლუციური მოძრაობისადმი აღმოსავლეთში“. ცხადია, ამ ამოცანათაგან უპირველესა და უმთავრესს ჩრდილო კავკასიაში საბჭოთა ხელისუფლების აღდგენის შემდეგ წარმოადგენდა „ამოცანა საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებისა ამიერკავკასიაშიც“. ყველასათვის ცხადი იყო, რომ ისეთ პირობებში, როცა ამიერკავკასიაში არსებობდნენ ჩვენადმი მტრული მთავრობები, წყნარი და მშვიდობიანი მუშაობა ჩრდილო კავკასიაში შეუძლებელი იყო. გარდა ამისა, საჭირო იყო იმპერიალისტთა ხელიდან გამოგვეგლიჯა ბაქოს ნავთობი, რომელიც ასე

¹. მარქსიზმ-ლენინიზმის ინსტიტუტის ცხ. ფ. 17, აღ. 2, საქ. 30. ფურც. 1 (მეორე მხარე).

ესაჭიროებოდა საბჭოთა ხელისუფლებას.¹

რკპ(ბ) ცკ-ის კავკასიის ბიურომ თავისი ენერგიული მუშაობა, უპირველეს ყოვლისა, კავკასიის პარტიული ორგანიზაციების განმტკიცებიდან დაიწყო.

ფართო მუშაობა გაიშალა მუშათა კლასისა და გლეხობის თავისუფალ ორგანიზაციებში ამ ორი მძლავრი მეზობელი კლასის კავშირის გამოსაქედად. ვ. ი. ლენინი მუდამ საქმის კურსში იყო. იგი წარმართავდა კავკასიელი ბოლშევიკების მთელ საქმიანობას. დეპეშითა და წერილებით აძლევდა მათ მითითებებსა და რჩევა-დარიგებებს.

აზერბაიჯანში საბჭოთა ხელისუფლების გამარჯვების შემდეგ სომხეთისა და საქართველოს მშრომელების რევოლუციურმა ბრძოლამ ახალი ძალით იფეთქა. საქართველოს და სომხეთის კომუნისტური ორგანიზაციები ენერგიულად წარმართავენ მუშათა კლასისა და გლეხობის ბრძოლას, ამზადებენ პირობებს ბუჩქნაპირულ-ნაციონალისტური მთავრობების დასამხობად.

ვ. ი. ლენინი იწონებდა საქართველოში შეიარაღებული აჯანყების მოწყობის გეგმას, რომელიც კავშირით შეიძლება, და ამავე დროს გულმოდგინედ ეძებდა გზებს რევოლუციის მშვიდობიანად განხორციელებისათვის. იგი მცირეოდენ შესაძლებლობასაც არ ტოვებდა უშუალოდ, ოღონდ კი უსისხლოდ გადასულიყო ძალაუფლება მშრომელების ხელში. „თუ არის, — ასწავლიდა ვ. ი. ლენინი ბოლშევიკებს, — თუნდაც ერთი შანსი ასიდან, ასეთი შესაძლებლობის (რევოლუციის მშვიდობიანი განხორციელებისა — ი. ი.) ცდა მაინც ეღირებოდა იმად, რომ იგი განხორციელებულიყო“². აზერბაიჯანში საბჭოთა ხელისუფლების გამარჯვების შემდეგ შექმნილ საერთაშორისო და საშინაო პირობებში ვ. ი. ლენინმა დაინახა საქართველოში სოცი-

ალისტური რევოლუციის განხორციელების მშვიდობიანი გზა. 1920 წლის 4 მაისს რკპ(ბ) ცკ-ის პოლიტიბურომ განიხილა ს. ორჯონიკიძის 3 მაისის დეპეშა და მიიღო ლენინის წინადადება, რომელიც ორჯონიკიძეს უკრძალავდა აჯანყების გეგმის განხორციელებას. იმავე დღეს ორჯონიკიძეს შემდეგი დეპეშა ჩააბარეს:

„...ცენტრალური კომიტეტი გავალებთ გამოიყვანოთ ნაწილები საქართველოს ფარგლებიდან საზღვარზე და თავი შეიკავოთ საქართველოზე შეტევისაგან. თბილისთან მოლაპარაკების შემდეგ ცხადია, რომ საქართველოსთან ზავი გამორიცხული არ არის, დაუყოვნებლივ გვაცნობეთ მთელი უზუსტესი ცნობები აჯანყებულთა შესახებ.

ცენტრალური კომიტეტის პოლიტბუროს დავალებით ლენინი. სტალინი“¹.

ს. ორჯონიკიძემ და ს. კიროვმა დაუყოვნებლივ აფრინეს პასუხი ლენინთან: „თქვენი ბრძანება ზუსტად იქნება შესრულებული... სააჯანყებო რაიონი: სამხრეთ ოსეთი, დუშეთის მაზრა, ლაგოდეხი, აფხაზეთი და ფოთი, მთელი ქუთაისის გუბერნია. საზღვრებთან ჩვენი მიზნობისას აჯანყება აღნიშნულ რაიონებში გარდუვალია. რას გვიბრძანებთ გავაკეთოთ — დავუჭიროთ მას მხარი თუ არა“². ვ. ი. ლენინმა, რასაკვირველია, მიუხედავად იმისა, რომ აჯანყების გეგმა რეალური იყო და შეიძლებოდა წარმატებით დაგვირგვინებულიყო კიდევ, ამჯობინა ეცადა რევოლუციის განხორციელების მშვიდობიანი გზა. მან უარყოფითად უპასუხა: ეს ძირშივე ეწინააღმდეგება ცკ-ის გადაწყვეტილებას, შეიძლება დამღუპელი შედეგი ჰქონდეს. ცეკა არავითარ შემთხვევაში არ იძლევა ნებას. კატეგორიულად მოვითხოვთ შეს-

¹ იქვე, ტ. 35, გვ. 474.

² იქვე, ტ. 51, გვ. 424.

¹ გ. კ. ორჯონიკიძე, სტატიები და სიტყვები, ტ. 1, გვ. 237-238.

² ლენინი, თხზ., ტ. 25, გვ. 372.

აპაქი ირემაძე

რევოლუციის გამარჯვებისათვის ბრძოლის ისტორიიდან

რულების შეჩერებას და გადაწყვეტილების შეცვლას.

1920 წლის 7 მაისს საბჭოთა რუსეთსა და მენშევიკურ საქართველოს შორის დაიდო საზავო ხელშეკრულება.

საბჭოთა მთავრობა, ანხორციელებდა რა ლენინურ ეროვნულ პოლიტიკას, ამ ხელშეკრულებით მიზნად ისახავდა მოესპო ომის კერა საქართველოში, ჩამოეშორებინა იგი ანტანტის სახელმწიფოებისაგან, გაეთავისუფლებინა მისი ტერიტორია უცხოელი ჯარებისაგან, რათა საქართველოს ტერიტორია მომავალში არ ყოფილიყო პლაცდარმი საბჭოთა რუსეთის წინააღმდეგ ბრძოლაში. აქედან თავისთავად ისიც გამომდინარეობდა, რომ ქართველ ხალხს ეძლეოდა იმპერიალისტებისაგან დამოუკიდებლად განვითარების გზა. ამ დოკუმენტით კიდევ ერთხელ დადასტურდა საბჭოთა მთავრობის მშვიდობისმოყვარული ლენინური საგარეო პოლიტიკა, რომლითაც იგი განუხრელად ხელმძღვანელობს სხვა სახელმწიფოებთან ურთიერთობაში. საბჭოთა სახელმწიფომ მსოფლიოში პირველმა ცნო საქართველოს დამოუკიდებლობა იურიდიულად.

ხელშეკრულებას თან ერთვისდა საგანგებო დამატება, რომელშიც ნათქვამი იყო: „საქართველო ვალდებულია იღებს აღიაროს საქართველოს ტერიტორიაზე მყოფი კომუნისტური ორგანიზაციების თავისუფალი არსებობისა და მოქმედების უფლება, კერძოდ, კრებების თავისუფლად მოწყობის უფლება და თავისუფალი გამოცემლობის (მათ შორის ბეჭდვითი ორგანოების გამოცემის) უფლება“¹.

ხელშეკრულების სწორედ ეს ნაწილი იძლეოდა იმის დასტურს, რომ საქართველოში დადგა რევოლუციის მშვიდობიანი განვითარების პერიოდი. რომ ახლა, კომუნისტური პარტიისა და მისი ბეჭდვითი ორგანოების ლეგალურად არსებობის პირობებში სრული შესაძლებლობა იყო შეირადებული აჯანყების გა-

რეშე გაემარჯვა მუშათა კლასს და ღარიბ გლეხობას.

კავკასიის ბიუროს მითითებით 1920 წლის 20 მაისს შეიქმნა საქართველოს კომუნისტური პარტიის დროებითი ცენტრალური კომიტეტი, იგი ძირითადად შედგენილ იქნა პარტიის კავკასიის სამხარეო კომიტეტის ყოფილი წევრებისაგან. საქართველოს კპ დროებითი ცენტრალური კომიტეტი სათავეში ჩაუდგა საქართველოს ბოლშევიკურ ორგანიზაციებს. ამ დღიდან, არსებითად, დასაბამი მიეცა საქართველოს კომუნისტური პარტიის არსებობას.

რკპ(ბ) კავკასიის ბიურო წარმართავს ქართველი კომუნისტების საქმიანობას, რომლებმაც ენერგიული მუშაობა გააჩაღეს საქართველოს ქალაქებსა და სოფლებში ძალების მოსაკრებად, მოლონინი მშრომელი მასების მისამხრობად. ყველგან გამოცოცხლდა პარტიულ-პოლიტიკური მუშაობა. დაიწყო ბოლშევიკური ორგანიზაციების სწრაფი ტემპით განმტკიცება. ჩატარდა პარტიის წევრთა ხელახალი რეგისტრაცია. მუშებისა და გლეხების საუკეთესო წარმომადგენლები, პარტიული ორგანიზაციებისაგან დაიძრნენ. ყველგან იქმნება პარტიული ორგანიზაციები. ქალაქებსა და სოფლებში შეიქმნა ლეგალური პარტიული ორგანოები — სამაზრო, საქალაქო და დაბო კომიტეტები. მალე გამოსვლა იწყეს პარტიის ლეგალურმა გაზეთებმა. მოგვარდა პარტიული გამომცემლობის საქმეც. გამოცემულ იქნა მნიშვნელოვანი პოლიტიკური ლიტერატურა.

კავბიურომ თავისი საქმიანობით თვისობრივი გარდატეხა მოახდინა საქართველოს კომუნისტური ორგანიზაციების ცხოვრებაში. პარტია გაიზარდა და განმტკიცდა როგორც რიცხობრივად, ისე ხარისხობრივად. კომუნისტური პარტიის ლეგალიზაცია საქართველოში თავის ნაყოფს ამაღლებდა, მაგრამ... მენშევიკებმა მალე დაინახეს, რომ ისინი ვერ გაუძლებდნენ ბოლშევიკური ორგანიზაციების ლეგალურ, მშვიდობიან მოღვაწეობასთან შეჯიბრს.

¹ „რესტრ. და საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა“, გვ. 16.

1920 წლის მაისის პირველ რიცხვებში სომხეთის რიგ ქალაქებში დემონსტრაციები და გამოსვლები დაიწყო. სახეზე იყო კავბიუროს სომხეთის ბოლშევიკური ორგანიზაციებისადმი სწორი ზღვამღვანელობის პირველი შედეგები. პირველი მაისის დემონსტრაციებმა და გამოსვლებმა ერევანში, ალექსანდროპოლში, ყარსში, სარიყამიშში, კარაკლისში, ზანგეზურში და სხვა ქალაქებსა და რაიონებში, ყველასათვის ნათელი გახდა რევოლუციური სიტუაციის მომწიფება. ისიც ცხადი შეიქნა, რომ კომუნისტები უკვე ის მეტროპოლი ძალა გახდა, რომელსაც მოსახლეობის უმრავლესობა მიყვება, რომ დაშნაკების ანტიხალხური პოლიტიკით აღშფოთებული მშრომელთა ფართო მასები მზად არიან გადაჭრით დაუპირის მხარი ბოლშევიკებს დაშნაკური მთავრობის დამხობასა და საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების საქმეში. პირველი მაისის გამოსვლები იმასაც მოწმობდა, რომ დაშნაკური არმიის მნიშვნელოვანი ნაწილი ბოლშევიკებს მიყვებოდა.

რკპ (ზ) ცკ-ის კავკასიის ბიურომ მიიღო გადაწყვეტილება: დაიწყოს შეიარაღებული აჯანყებისათვის მზადება, რადგან რევოლუციური მასების შეჩერება უკვე შეუძლებელი იყო სომხეთში. სომხეთის ქალაქები და სოფლები შეიარაღებული აჯანყების ცეცხლში გაეხვია.

7 მაისს რკპ (ზ) კავკასიის ბიუროს მითითებით შეიქმნა სომხეთის სამხედრო-რევოლუციური კომიტეტი ს. მუსაელიანის, ა. მელკონიანის, დ. ტერ-სიმონიანის, ა. წურჩიანიანის, ლ. ლიბეკიანის, მ. სარკისიანის, ა. გოგუნცის, ა. ტერ-საკიანის და პ. პეტროსიანის შემადგენლობით.

აჯანყებულებმა იწყეს წარმომადგენლების გაგზავნა მეთერთმეტე წითელი არმიის სარდლობასთან სამხედრო დახმარების სათხოვნელად. კავბიურომ და XI არმიის რევოლუციურმა სამხედრო საბჭომ აჯანყებულებს ჯერ 32-ე დივიზიის ორი ცხენოსანი პოლკი მიაშველა, ხოლო შემდეგ 10 მილიონი მანეთი ფუ-

ლითა და 18.000 ფუთი სურსათით დაეხმარა. კავბიუროს გადაწყვეტილებით აზერბაიჯანის კპ ცენტრალურმა კომიტეტმა და სომხეთის კპ ცკ-ის საზღვარგარეთის ბიურომ ბაქოს სომხები მუშა-კომუნისტებისაგან შექმნა რაზმი, რომელიც თავდადებით იბრძოდა აჯანყებულების მხარეზე დაშნაკების წინააღმდეგ. სომხეთის დაშნაკურმა მთავრობამ მთელი ძალები ამოძრავა აჯანყებულების წინააღმდეგ.

დაშნაკურმა მთავრობამ, რომელიც ამიერკავკასიის კონტრრევოლუციას, თეთრგვარდიელთა და უცხოელ დამპყრობთა გაერთიანებულ ძალებს ეყრდნობოდა, შესძლო სისხლში ჩაეხრჩო სახალხო აჯანყება სომხეთში. აჯანყების დამარცხების მიზეზს ანალიზი გაუკეთა სომხეთის კპ, კავკასიის ბიურომ. გაკეთებული სწორი დასკვნები ღიდად დაეხმარა მათ შემდგომი ბრძოლების სწორად წარმართვის საქმეში.

კავკასიის ბიურო ფართო მუშაობას აჩაღებს აზერბაიჯანში საბჭოთა ხელისუფლების გამარჯვების შემდეგ. ახლა უაღრესად გართულდა და გაფართოვდა კავბიუროს წინაშე მდგომი ამოცანები. საჭირო იყო აზერბაიჯანში პარტიული და საბჭოთა მუშაობის სწრაფი ორგანიზაცია მშვიდობიანი სოციალისტური მშენებლობის პირობების შესაბამისად. ღიდ სიძნელებებთან იყო დაკავშირებული ბაქოს მრავალეროვანი პროლეტარიატის კავშირის განმტკიცება აზერბაიჯანის უაღრესად ჩამორჩენილ სოფლის გლეხობასთან. რთული იყო აქ ქალთა შორის და ახალგაზრდობაში მუშაობაც. რკპ (ზ) კავკასიის ბიუროს კარგად ჰქონდა შეგნებული აზერბაიჯანში პარტიული და საბჭოთა მშენებლობის საერთაშორისო მნიშვნელობა.

აზერბაიჯანის კომუნისტური პარტია კავბიუროს ხელმძღვანელობით სწყვეტს პარტიული და საბჭოთა მშენებლობის

აპაპი ირამაძე

რემოლუციის გამარჯვებისათვის ბრძოლის
ისტორიიდან

დიდმნიშვნელოვან საკითხებს. ს. ორჯონიკიძემ ვ. ი. ლენინის მოითხოვების შესაბამისად პარტიული ორგანიზაციების მთელი მუშაობა აზერბაიჯანის სახალხო მეურნეობის აღდგენის ინტერესებს დაუქვემდებარა.

გატარდა მიწის, მსხვილი მრეწველობის, ბანკებისა და სავაჭრო ფლოტის ნაციონალიზაცია. აზერბაიჯანელმა გლეხობამ მიიღო ის, რაზედაც საუკუნეობით ოცნებობდა — მიწა. ხოლო მუშებმა — ფაბრიკები, ქარხნები, ნავთობსარეწები, ბანკები. კავკასიის ბიურო აზერბაიჯანელი კომუნისტების უპირველეს ყურადღებას აქცევდა ნავთობის მრეწველობის აღდგენას, ამას მოითხოვდა არა მარტო აზერბაიჯანის, არამედ მთელი რუსეთის სახალხო მეურნეობის სწრაფი განვითარების ინტერესები.

აზერბაიჯანის პარტიულმა ორგანიზაციებმა მტკიცედ დარაზმეს მუშათა კლასი და გლეხობა და დასძრეს ეს უძლეველი ძალა რესპუბლიკის სახალხო მეურნეობის აღსადგენად. ბაქოს პროლეტარიატმა გადადგა პირველი ნაბიჯები ეკონომიკის სოციალისტურად გარდაქმნის სამუშაოებში გლეხობის ჩაბმის გზაზე. ეს ბაქოს პროლეტარიატის და მისი ავანგარდის — კომუნისტური პარტიის დიდი წარმატება იყო.

რკპ(ბ) ცკ-ის კავკასიის ბიურო სერიოზულ მუშაობას ეწევა სომხეთის პარტიული ორგანიზაციების განსამტკიცებლად. 1920 წლის 13 აგვისტოს კავბიურომ მტკიცე ლენინელი ს. ტერ-გაბრიელიანი დანიშნა თავის წარმომადგენლად სომხეთში, ხოლო ცოტა მოგვიანებით — 10 სექტემბერს დამტკიცა სომხეთის კპ ცენტრალური კომიტეტი ი. დოვლათიანის, ა. ნურიჯანიანის, გ. კოსტანიანის, ა. ხანჯიანისა და ს. ტერ-გაბრიელიანის შემადგენლობით. ცკ-ის წევრობის კანდიდატებად დამტკიცებულ იქნენ შ. ამირხანიანი და ვ. შახგელდიანი. 1920 წლის სექტემბერში ბაქოში ჩატარდა სომხეთის საზღვარგარეთული პარტიული ორგანიზაციების კონფერენცია, რომელმაც განიხილა ძალაუფლე-

ბის აღებასთან დაკავშირებული პარტიის პრაქტიკული ამოცანები. ბაქოშივე იწყო გამოსვლა სომხეთის კომუნისტური პარტიის „იზვესტიაში“ რუსულ ენაზე.

მასების რევოლუციური მოძრაობისაგან ჩამოცილების მიზნით დაშნაკურმა მთავრობამ 1920 წლის სექტემბერში ომი დაიწყო თურქეთის წინააღმდეგ. ომით გამოწვეულმა ნგრევამ და სიძნელებმა გააძლიერა მუშებისა და გლეხების რევოლუციური გამოსვლები. სომხეთის პარტიული ორგანიზაციებისადმი ხელმძღვანელობის გაძლიერების მიზნით ნოემბრის პირველ რიცხვებში შესდგა აზერბაიჯანის კპ ცკ-ის პოლიტიბიუროსა და რკპ(ბ) ცკ-ის კავბიუროს გაერთიანებული სხდომა, რომელზედაც განიხილეს საკითხი საქართველოსთან მოლაპარაკებისა და სომხეთში შექმნილი მდგომარეობის შესახებ. მალე აზერბაიჯანის კპ ცკ-ის პლენუმის მსჯელობის საგანი ისევ სომხეთში შექმნილი მდგომარეობა გახდა. პლენუმის გადაწყვეტილებებში სომხეთის საკითხი აღიარებულია „პირველხარისხოვანი პოლიტიკური მნიშვნელობის საკითხად“. კავბიუროს მოითხოვდა აზერბაიჯანის კპ და მთავრობამ თვალსაჩინო დახმარება აღმოუჩინეს მომხმე სომეხ ხალხს: ბაქოში შედგენილ იქნა და აჯანყებულთა დასახმარებლად გაემართა სომეხ მემამოხეთა პოლკი. სომხეთის კპ განკარგულებაში გაიგზავნა აგრეთვე სომეხი კომუნისტები, რომლებიც აზერბაიჯანში მოღვაწეობდნენ; პარტიული მუშაკები, იარაღი, ბოლშევიკური ლიტერატურა.

სომხეთში შექმნილი რევოლუციური სიტუაცია დაბეჯითებით მოითხოვდა პარტიული ორგანიზაციებისაგან გადამწყვეტი ნაბიჯის გადადგმას. ნოემბრის ბოლო რიცხვებში კავბიურომ სომხეთის კპ ცკ-ის წევრების მონაწილეობით განიხილა სომხეთში შეიარაღებული აჯანყების მზადების მიმდინარეობის საკითხი. ჩატარებული მუშაობა დამაკმაყოფილებლად მიიჩნეეს. შემუშავებულ იქნა აჯანყების დაწყების კონკრეტული გეგმა. შეიარაღებული აჯან-

ყვების ხელმძღვანელობისათვის სომხეთის კპ ცკ-ის წევრებს ინდივიდუალური საგანგებო დავალებები მიეცათ.

ნოემბრის ბოლოს იჭევანსა და დილიჯანში აჯანყებამ იფეთქა. იგი მალე გაერცელდა მთელ სომხეთში. 30 ნოემბერს შექმნილი სამხედრო რევოლუციური კომიტეტი სათავეში ჩაუდგა აჯანყებულ მშრომელებს და სომხეთში საბჭოთა ხელისუფლება გამოაცხადა. რევკომმა ვ. ი. ლენინისა და გ. კ. ორჯონიკიძის სახელზე გაგზავნილ დეპეშაში სომხეთის ყველა მუშისა და გლეხის სახელით სახკომსაბჭოს დახმარება სთხოვა. საბჭოთა მთავრობამ დააყვარაფილა სომხეთის მშრომელების თხოვნა.

რკპ (ბ) ცკ-ის პოლიტიბუროს დავალებით ი. ბ. სტალინმა 2 დეკემბერს ღამით პირდაპირ მავთულზე გამოიძახა ორჯონიკიძე და გადასცა ცკ-ის ღირეჭიყვით: „ჯარების ნაწილობრივ შეყვანის ნებას გრთავთ, რაც უნდა გატარდეს დიდი სიფრთხილით... მოიფიქრეთ სომხეთის მატერიალური უზრუნველყოფის შესახებ, გაგზავნე იქ რაც შეიძლება მეტი კომუნისტი. საქმის მსვლელობა გვაცნობე ყოველდღე და აუცილებლად...“¹

სომხეთში საბჭოთა ხელისუფლებამ გაიმარჯვა.

„თქვენი სახით მივესალმები, — წერდა ვ. ი. ლენინი სომხეთის რევკომის თავრ-ეს ს. კასიანს, — იმპერიალიზმის ჩაგვრისაგან განთავისუფლებულ მშრომელ საბჭოთა სომხეთს. არ ვეჭვობ, რომ თქვენ ძალას არ დაიშურებთ სომხეთის, თურქეთის, აზერბაიჯანის მშრომელებს შორის მშური სოლიდარობის დასამყარებლად“².

1920 წლის ოქტომბერში კონტრრევოლუციურმა ამბოხებამ იფეთქა დაღესტანსა და თერგის ოლქის კახაკთა მთელ რიგ სტანიცებში. პარტიის ცკ-ის პოლიტიბუროს დავალებით კავკასიაში შექმნილ რთულ ვითარებასთან დაკავ-

შირებით აქ ხანგრძლივი დროით ჩამოვიდა ი. ბ. სტალინი. იგი იყო თერგის ოლქსა და დაღესტანში, დეტალურად გაეცნო ადგილზე მდგომარეობას და თავის მოხსენებით ბარათში 26 ოქტომბერს ვ. ი. ლენინს წერდა: „მთიელებმა თავი გამოიჩინეს შესანიშნავად, იარაღით ხელში გამოდიოდნენ ჩვენს ნაწილებთან ერთად ბანდიტების წინააღმდეგ; ეჭვს გარეშეა, რომ კავბიურო და ორჯონიკიძე ჩვენს ხაზს ატარებდნენ გონივრულად, აკავშირებდნენ მთიელებს საბჭოთა ხელისუფლებასთან, ხოლო მთიელებმა წარმატებით ჩააბარეს გამოცდა. მემამბოხეთა ლიკვიდაცია დაღესტანში ასევე წარმატებით მიდის, ათასობით მოხალისე (დაღესტნელები) შევიდნენ ჩვენს რიგებში და ჩვენს ნაწილებთან ერთად გარეკეს კონტრრევოლუციური მემამბოხეები, ფაქტი დამახასიათებელია. ეს კიდევ ერთხელ აღნიშნავს ორჯონიკიძისა და კავბიუროს სწორ საქმიანობას. ეჭვი არა მაქვს, თურქესტანშიც ასე გონივრულად რომ ატარებდნენ ჩვენს პოლიტიკას, მაშინ არ გვეყოლებოდა ათი ათასობით ბასმაჩები“.

ქორდანია-რამიშვილის მთავრობა 1920 წლის ზაფხულსა და შემოდგომაზე სისტემატურად აწყობდა ანტისაბჭოთა პროვოკაციებსა და ინტრიგებს, განუწყვეტლად აქეზებდა და ეხმარებოდა თბილისში მოკალათებულ დაღესტნის, ყუბანის, ყაბარდოს, საჩჩინოს, თერგის კონტრრევოლუციური ნაციონალისტური ბანდების მეთაურებს, მთიელთა, მუსავატელთა და დანაყათა მთავრობებს ანტისაბჭოთა საქმიანობისათვის. მენშევიკური მთავრობა აშკარად არღვევდა სამშვიდობო ხელშეკრულების ყველა მუხლს, მაგრამ მისმა ვერავითარმა ღონისძიებამ ვერ შეასუსტა რევოლუციური მოძრაობის მძლავრი აღმავლობა.

აპაჰი ირემაძე

რევოლუციის გამარჯვებისათვის ბრძოლის ისტორიიდან

1. ცკა, ფ. 85, აღ. 15, საქ. 33, ფ. 29.

2. ლენინი, თხზ., სკ. ტ. 42, გვ. 54.

მენშევიკური მთავრობა კატასტროფისაგან ხსნას რევრესიების გაძლიერებაში ხედავდა. მისი ვარაუდი მარტივი იყო: ბოლშევიკების რევრესიებით მენშევიკებს სურდათ ჩამოეცილებინათ ხალხთა რევოლუციური მასებისაგან მისი ავანგარდი — კომუნისტური პარტია; უმეტაუროდ დაეტოვებინათ მოძრაობა. მაგრამ მენშევიკები აქაც სასტიკად ცდებოდნენ. ამ დროისათვის საქართველოს კვ ისე მჭიდროდ იყო დაკავშირებული შშრომელ მასებთან, რომ მას ვერავითარი ძალა ვერ მოსწყვეტდა მის კლასს — მუშებსა და ღარიბ ჯიშებსა. არნახული რევრესიებით უორდანი-რამიშვილის მთავრობამ 1920 წლის დეკემბერში საქართველოს ბოლშევიკური ორგანიზაციები აიძულა იატაკქვეშ გადასულიყო. ამან გამოიწვია ის, რომ დღის წესრიგში ისევ შეიარაღებული აჯანყებისათვის მზადების საკითხი დაისვა.

რკპ (ბ) კავკასიის ბიურო სათავეში ჩაუდგა შეიარაღებული აჯანყებისათვის მზადებას. ორჯონიკიძე და კავკასიის ბიუროს სხვა წევრები ობიექტურად აფასებდნენ საქართველოს ბოლშევიკური ორგანიზაციების როლსა და ამოცანებს შეიარაღებული აჯანყების მოწყობის საქმეში. მუდმივ და ენერგიულ დახმარებას უწევდნენ მათ ამ დიდ ბრძოლაში. მაგრამ აქვე უნდა ითქვას, რომ „რკპ (ბ) ცენტრალური კომიტეტის კავბიუროს წევრები და მათ შორის სერგოც ზოგჯერ იჩენდნენ ზედმეტ სიფიცეს, უაღრესად მწვავედ განიცდიდნენ საქართველოს მენშევიკური მთავრობის მუდმივ პროვოკაციებსა და მტრულ მოქმედებას. ამის გამო გ. კ. ორჯონიკიძემ და ს. მ. კიროვმა 1920 წლის დეკემბერში გადაწყვიტეს კავბიუროს სახელით მიემართათ რკპ (ბ) ცენტრალური კომიტეტისათვის წინადადებით შეეყვანათ საქართველში წითელი არმია“.¹

რკპ (ბ) ცკ-ის პლენუმმა დაგმო მათი ეს მოთხოვნა.

პლენუმის გადაწყვეტილებათა შესაბამისად რკპ (ბ) ცკ-ის კავბიურომ მთავარი ყურადღება მიაქცია საქართველოს კომუნისტური ორგანიზაციების დახმარების გაწევას. ადგილზე შეიქმნა მტკიცე პარტიული უჯრედები და უპარტიო ორგანიზაციები რევკომების სახით; თითქმის ყველა რაიონში მოეწყო მებრძოლი რაზმები და აჯანყების შტაბები. შეძენილ იქნა იარაღი და საომარი საჭურველი. ფართო მუშაობა გაიშალა უპარტიო აქტივს შორის, რათა გადაეწყვეტ მომენტში გარანტირებული ყოფილიყო მათი მხარდაჭერა. შეიარაღებული აჯანყების მომზადების საქმეში ფართოდ იქნა გამოყენებული კომკავშირული ორგანიზაციები. კომკავშირელები, რომელთა რიცხვი იმ დროისათვის საქართველოში ხუთი ათასამდე აღწევდა, ნამდვილი ახალგაზრდული გატაცებით ასრულებდა პარტიული ამხანაგების დავალებებს აჯანყებისათვის მზადებაში.

მენშევიკური მთავრობა თავისი არსებობის უკანასკნელ დღეებს ითვლიდა. იგი აძლიერებდა მტრულ საქმიანობას მეზობელი საბჭოთა რესპუბლიკების წინააღმდეგ. წითელი არმიის შტაბს საკმაო მონაცემები გააჩნდა იმის შესახებ, რომ „საქართველო აქტიურად ემზადება საბჭოთა რუსეთთან ომისათვის, იმედოვნებს რა ანტანტის, „სახალხო გვარდიისა“ და სომხეთისა და აზერბაიჯანში აჯანყებაზე, იქ საქართველოდან იგზავნებიან აგენტები ანტისაბჭოთა აგიტაციისათვის“.¹

რკპ (ბ) ცკ-ის პლენუმმა კვლავ განიხილა საკითხი „საქართველოს შესახებ“. რეზოლუცია ჩიჩერინს ავალებდა მიეღო ყველა ზომა, რათა თავიდან ყოფილიყო აცდენილი საქართველოსთან განხეთქილება, უფრო დაბეჯითებით მოეთხოვა საქართველოს მთავრობისაგან სამშვიდობო ხელშეკრულების შესრულება.

¹ გ. კ. ორჯონიკიძე, ბიოგრაფია, თბილისი, 1964, გვ. 177.

1. წაცხა, ფ. 109, აღ. 5. საქ. 45, ფ. 15.

ბა. რეზოლუცია, თუ ეს სრულიად გარდაუვალი გახდებოდა, ითვალისწინებდა საქართველოს მშრომელებისადმი სამხედრო დახმარებასაც.

შეიარაღებული აჯანყების გეგმაში მნიშვნელოვანი ადგილი ეკირა აჯანყების მომზადებას ლორის მაზრაში.

1921 წლის 11 თებერვალს ღამით ლორში შეიარაღებული აჯანყება დაიწყო, აჯანყების ცეცხლში გაეხვია მთელი საქართველოც. აჯანყებულებმა დიდ წარმატებას მიაღწიეს. მთელი „ნეიტრალური ზონა“ სულ რამდენიმე საათში აჯანყებულთა ხელში გადავიდა.

მენშვეიკურმა მთავრობამ, უპირველეს ყოვლისა, ლორის წინააღმდეგ დასძრა დიდი სამხედრო ძალები, რომლებიც ველური სისასტიკით უტევდნენ აჯანყებულებს. ორჯონიკიძემ დეპეშით აცნობა ვ. ი. ლენინს ლორის აჯანყებულთა შტაბისა და რევეკომის გადაწყვეტილება, თავი გამოაცხადონ საბჭოთა რესპუბლიკების მფარველობის ქვეშ. მეორე დღეს ორჯონიკიძე ისევ აცნობებს ლენინს, რომ ქორდანია-რამიშვილის მთავრობას ჯარების დიდი შენაერთები გადაეყვანა აჯანყებულთა წინააღმდეგ და, რომ ეს ჩვენგანაც მოითხოვს, დაუყოვნებლივ კონტრდარტყმას. სერგოს დეპეშა იმავე დღეს განიხილა რკპ (ბ) ცკ-ის პოლიტბიურომ და დაამტკიცა დეპეშის ტექსტი, რომელიც ორჯონიკიძეს გამოეგზავნა პასუხად.

15 თებერვალს მე-11 არმიის რევოლუციური სამხედრო საბჭოს სახელზე მიღებულ დეპეშაში ვკითხულობთ, რომ ცეკა XI სრს¹ ოპერაციებს განიხილავს, როგორც ნეიტრალური ზონის აჯანყებულთა ადგილობრივ აჯანყებულთა ადგილობრივ დაცვას თერთგვარდინელების მხრივ განადგურების მექანიზმად... რასაკვირველია, ჩვენ მოველით არმიის სრს ენერგიულ და ჩქარ მოქ-

მედებას თბილისის აღებამდეც კი, თუ ეს სამხედრო თვალსაზრისით აუცილებელი შეიქნა ახალი თავდასხმებისაგან ნეიტრალური ზონის ნამდვილი დაცვისათვის¹.

ო. ბ. სტალინი პოლიტბიუროს სხდომის დამთავრების უმაღლეს 16 საათზე ცკ-ის დავალებით პირდაპირი მავთულით დაუკავშირდა ორჯონიკიძეს და აცნობა: «Передан шифром ответ цека, а пока предлагаю, ехлаვე შეუტეე, დასტურია, აიღე ქალაქი»² (ეს სიტყვები ქართულად იყო გადაცემული). საბჭოთა ხელისუფლების ორგანიზაციისა და წესრიგის დამყარებისათვის ყველგან რევოლუციური კომიტეტების შედგენა დაიწყო. 16 თებერვალს ბორჩალოში შეიქმნა საქართველოს რევეკომი, რომელმაც იმავე დღეს დახმარებისათვის მიმართა რსტსრ საზღვრისაშტოს თავმჯდომარეს — ვ. ი. ლენინს.

საბჭოთა მთავრობამ დააკმაყოფილა ქართველი ხალხის თხოვნა. წითელმა არმიამ აჯანყებულების მხარდამხარ გააჩაღა ბრძოლა. სულ რამდენიმე დღეში საქართველოს, ოსეთისა და აფხაზეთის ტერიტორია გაწმენდილ იქნა მენშვეიკური სიბილწისაგან. „თბილისზე საბჭოთა ხელისუფლების წითელი დროშა ფრიალებს. გაუმარჯოს საბჭოთა საქართველოს“, უდებეშა გ. ორჯონიკიძემ 1921 წლის 25 თებერვალს ვ. ი. ლენინსა და ო. ბ. სტალინს.

საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებით დამთავრდა ამიერკავკასიის ბოლშევიკების ბრძოლა სოციალისტური რევოლუციის განხორციელებისათვის: კავკასიის ბიურომ წარმატებით შეასრულა მის წინაშე მდგომი ამოცანების ერთი ნაწილი. ახლა იგი შეუდგა ამიერკავკასიის რესპუბლიკებში სოციალიზმის მშენებლობისათვის ბრძოლას.

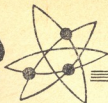
¹ ლენინი, თსკ, ტ. 52, გვ. 71.

² ცკა, ფ. 558, აღ. 1, საქ. 9062, ფ. 2.

1. სამხედრო რევოლუციური საბჭო.

გეხნიეზაზა

დავით კაკანაძე
გაბამ ლოთიშვანიძე

ანტიკური ხანის მონეტები პანის ნაქალაქარიდან

ცნობილმა ქართველმა არქეოლოგმა ნინო ხოშტარიამ ვანის ნაქალაქარზე გათხრების შედეგად ბევრი საინტერესო ძეგლი აღმოაჩინა, რომლებსაც უდიდესი მნიშვნელობა აქვთ საქართველოს უძველესი ისტორიის შესასწავლად. ამ აღმოჩენებმა პატარა ქართულ დაბას, დღევანდელ რაიონულ ცენტრს ვანს, რომელიც რიონის მარცხენა ნაპირზეა გაშენებული, საქვეყნოდ გაუთქვა სახელი.

ნ. ხოშტარიამ გამოარკვია, რომ ამ ადგილას ძვ. წ. VI-I საუკუნეებში არსებობდა მდიდარი და ხალხმრავალი ქალაქი, რომელიც ფასისის (რიონი) სავაჭრო მაგისტრალით მრავალ ქვეყანასთან იყო ეკონომიურად დაკავშირებული. არ არის გამორიცხული, რომ ეს ქალაქი დასავლეთ საქართველოს პოლიტიკურ ცენტრსაც წარმოადგენდა. სამუშაოთ, ჯერჯერობით არაა ცნობილი, თუ რა ერქვა ამ ქალაქს, მაგრამ დაუჭერებელია, რომ ბერძნულ-რომაულ წყაროებში არ იყოს მოხსენიებული მისი სახელწოდება. მოსაზრება, რომლის მიხედვით ეს ქალაქი ლეგენ-

დარული აია-კუტაია ან სურიაში უნდა იყოს (ნ. ხოშტარია, ს. კაკანაძე), არაა საფუძველს მოკლებული.

ქალაქის წარსულ დიდებაზე ლაღებენ კრამიტით გადახურული ქვის მონუმენტური ტაძრების, მარმარილოს ფილებითა და რელიეფით შემკული სასახლეების და სახლების ნანგრევები, მტკიცე გალავნისა და რკინის კარიანი კარიბჭის ნაშთები, მარმარილოს ქანდაკებების ნატეხები, ძვირფასი სამკაული და ჭურჭელი წარჩინებულთა სამარხიდან. ქალაქში არსებობდა დიდი სახელოსნოები, სადაც ამზადებდნენ რკინისა და თიხის სხვადასხვა ნაწარმს, ოქრო-ვერცხლისა და სპილენძის სამკაულს. შორეული ქვეყნებიდან შემოქონდათ ფუფუნების საგნები: ძვირფასი თიხისა და ლითონის ჭურჭელი, მაღალი ხარისხის ღვანოები, ზეთუნის ზეთი, ნელსაცხებლები. გაჰქონდათ ადგილობრივი ხელოსნური ნაწარმი და სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტები. განვითარებული იყო საშინაო ვაჭრობაც. ასეთი გაცხოველებული სავაჭრო ურთიერთობისათვის საჭირო იყო.

კარგად დაწინაურებული ფულადი მეურნეობა. ნაქალაქარზე აღმოჩენილი ოქროს, ვერცხლისა და სპილენძის მრავალნაირი მონეტები გვიჩვენებენ, რომ უბრალო გაცვლის ხვედრითი წონა საქალაქო ვაჭრობაში მცირე უნდა ყოფილიყო.

მონეტების სიმრავლეს ვანის ნაქალაქარზე ჭერ კიდეც ცნობილმა ისტორიკოსმა ექვთიმე თაყაიშვილმა მიაქცია ყურადღება, რომელიც აქ 1896 წელს აღმოაჩინა ხასიათის გათხრებს აწარმოებდა. მისი ანგარიშებიდან ირკვევა, რომ ვანის ნაქალაქარზე უპოვიათ თრაქიის მეფის ლისიმაქეს მონეტები, კოლხური თეთრი, რომაული ვერცხლის და სპილენძის ფულები. შრომაში განსაკუთრებით აღნიშნულია, რომ აქ ხშირად ჩნდება პონტოს მეფეების ვერცხლის მონეტები. იმ დროს აღმოჩენილ მონეტათა დღევანდელი ადგილსამყოფელი, სამწუხაროდ, დადგენილი არაა. აგრეთვე გვაქვს მეტად სანდო და საყურადღებო ცნობა, რომ ვანში, გასულ საუკუნეში, კუნძულ სამოსის, ძვ. წ. VI ს. ელექტრუმის (ოქროსა და ვერცხლის ნარევი. მცირე აზიაში ელექტრუმის მონეტების გავრცელება აიხსნება იმით, რომ ლიდიაში, პაკტოლის სილაში ეს ნაერთი ბუნებრივი სახით გვხვდება. პლინიუსის მიხედვით, ოქროსა და ვერცხლის პროპორციული დამოკიდებულება ამ მონეტებში იყო 3:1 ან 4:1) სტატერი აღმოჩენილა. ასეთი მონეტები საერთაშორისო (ინტერლოკალური) ვალუტის როლს თამაშობდნენ, მათი მეშვეობით ხდებოდა მსხვილი სავაჭრო გარიგებები. ვფიქრობთ, რომ ეს მონეტა ვანში შემთხვევით არ მოხვედრილა.

ვანის ნაქალაქარზე ნ. ხოშტარიას ხელმძღვანელობით ჩატარებული გათხრების შედეგად აღმოჩენილია დიახლოებით 55 მონეტა; რამდენიმე ცალკე შემთხვევითაა აღმოჩენილი და სხვადასხვა დროსაა შემოსული ს. ჯანაშიას სახელობის საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ნუმიზმატიკის განყოფილე-

ბაში. ხოლო ვანში აღმოჩენილ მონეტათა საერთო რაოდენობა კი 60 ცალს აღწევს; ამ მასალის მნიშვნელობა იზრდება იმის გამო, რომ ის მომდინარეობს ერთი ნაქალაქარიდან, რომელიც შედარებით კარგადაა არქეოლოგიურად შესწავლილი. ქრონოლოგიურად ეს მონეტები ორ ჯგუფად იყოფა: I — წინაელინისტური ხანა — ძვ. წ. V-IV საუკუნეები; II — ელინისტური ხანა, ძვ. წ. IV ს. ბოლო — ძვ. წ. I საუკუნის შუა წლები.

პირველი ჯგუფის მონეტები ძირითადად წარმოდგენილია კოლხური თეთრით, რითაც ირკვევა, რომ ქვეყნის გარეთ ამ ვერცხლის ფულებს გასავალი არა ჰქონია, საშინაო ბაზარზე კი ფართოდ იყო გავრცელებული. დასავლეთ საქართველოში მრავლადაა აღმოჩენილი ასეთი მონეტები. როგორც ჩანს, ფულად-სასაქონლო მიმოქცევაში ჩაბმული ყოფილა არა მარტო ქალაქის მოსახლეობა, არამედ სოფლის თავისუფალი მწარმოებლებიც. კოლხური თეთრის აღმოჩენის შემთხვევები აღნუსხულია აგრეთვე ვანის საქმაროდ ვრცელ სასოფლო-სამეურნეო ტერიტორიაზე, რომელიც ძველად ქალაქს ერტყა გარშემო. ამ მონეტის ძირითადი ტიპი ძვ. წ. V-IV საუკუნეებში არ შეცვლილა, მასზე ცალ მხარეს გამოსატყლია კოლხური პანთეონის ნაყოფიერების ღვთაება, ხოლო მეორეზე მისი წმიდა ცხოველის, ხარის თავი. ძვ. წ. IV საუკუნის ბოლოსათვის მათი ხარისხი მკვეთრად გაუარესდა, ვერცხლის სინჯი და მხატვრული შესრულების ხარისხი ეცემა. ვანში აღმოჩნდა ორი ცალი მთლიანად სპილენძისაგან დამზადებული კოლხური თეთრი. მათი წონა ორ გრამსაც არ აღწევს, დიამეტრი 11 მმ-ია. როგორც ირკვევა, კოლხური თეთრის მოჭრა ძვ. წ. IV საუკუნის ბოლოსთვის შეწყვეტილია, მაგრამ მათ ძვ. წ. III საუკუნის განმავლობაში უნდა ჰქონო-

დ. კახანაძე, გ. ლორთქიფანიძე
მონეტები ვანის ნაქალაქარიდან

და მიმოქცევის უნარი. მაგალითად, ვან-ში რვა ასეთი მონეტა ძვ. წ. III საუკუნით დათარიღებულ სამარხშიც აღმოჩნდა. საყურადღებოა რომ სამარხში ფულის ჩატანების წესი ადრე უცნობი იყო კოლხებისათვის. როგორც ჩანს, ძვ. წ. IV საუკუნეში ბერძნების გავლენით ამ წესმა ნელ-ნელა მოიკიდა ფეხი დასავლეთ საქართველოში. მათ იგივე დანიშნულება ჰქონდათ, რაც ე. წ. ხარონის ობოლებს ელინელებთან. ეს იყო გარკვეული გასამრჯელო, რომელიც მიცვალებულს უნდა გადაეხადა აილის სამყაროში, „საიქიოში“ სულის გადაყვანაში.

ძვ. წ. III საუკუნიდან დასავლეთ საქართველოში დიდი როლდენობით შემოდის ალექსანდრე მაკედონელისა და ლისიმაქეს ოქროს სტატერები, რომლებიც წამყვან ფულად ერთეულად გადაიქცა როგორც საშინაო, ისე საგარეო ბაზარზე.

ოქროს ეს სტატერები საერთაშორისო ბაზარზე „სავაჭრო მონეტის“ როლს ასრულებდა. თუმცა სხვადასხვა ქვეყნებში მათ მასიურად უშვებდნენ (ალექსანდრესა და ლისიმაქეს სიკვდილის შემდეგაც), მაგრამ კოლხეთში, როგორც ჩანს, მაინც იგრძნობოდა მათი ნაკლებობა. კოლხური საქონლის ექსპორტის შედეგად შემოსული ოქროს ფულები აღარ იყო საკმარისი შინაგანი ბაზრის გაზრდილი მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლად და ამიტომ კოლხეთში იწყებენ ლისიმაქეს სტატერების მინაბაძების მოჭრას. ვანში აღმოჩენილია შემოტანილი მონეტებიც და მათი ადგილობრივი მინაბაძებიც. ქართველმა ნუმიზმატებმა მტკიცედ დაადგინეს, რომ ადგილობრივ მოჭრილი მინაბაძი პირველ ხანებში არაფრით ჩამოუვარდებოდა ორიგინალს: გამოყენებულია მაღალი სინჯის ოქრო, წონა ზუსტადაა დატული, გამოსახულებანი მხატვრულად არის შესრულებული, ზედწერილებს დამახინჯება არ ემჩნევა. განსხვავება მხოლოდ ზედწერილის შინაარსშია: „ბასილევს ლისიმაქის“ ნაცვლად

აღბეჭდილია კოლხეთის მეფის აკის სახელი. თანდათან ეს მინაბაძები გადავარებას განიცდის: წონა ეცემა, ლითონის სინჯი სულ უფრო და უფრო უარესდება (იხ. დ. კაპანაძე, ქართული ნუმიზმატიკა, თბილისი, 1950), გამოსახულებანი უხეშდება და წარწერები მახინჯდება იმდენად, რომ უკანასკნელ საფეხურზე უბრალო წერტილებად და ხაზებად იქცევა. ეს პროცესი, რა თქმა უნდა, საუკუნეების მანძილზე გრძელდებოდა (ძვ. წ. ა. III — ახ. წ. ა. I-II სს მიჯნა). ვანში აღმოჩენილია ორივე ტიპის მინაბაძები ალექსანდრე მაკედონელისა და ლისიმაქესი. თუ პირველ ხანებში სტატერების მინაბაძებს ქვეყნის გარეთ გასავალი ჰქონდა, ამას ვერ ვიტყვით გვიანდელს სერიებზე, რადგან მათი გავრცელების არეალი კავკასიის დასავლეთ ნაწილს არ სცილდება. ალბათ კოლხეთს ოქროს გარკვეული მარაგი გააჩნდა, რაკი აქ საკმაოდ დიდხანს იჭრებოდა ადგილობრივი ოქროს მონეტები — სტატერების მინაბაძები.

1951 წელს ვანში აღმოჩენილი იყო ქალაქ ათენში მოჭრილი ვერცხლის ე. წ. „ახალი სტილის“ ტეტრადრაქმა, რომელიც 17,35 გრამს იწონიდა. მონეტის ერთ მხარეს გამოხატულია მუზარადიანი ათინა ქალღმერთი. სპეციალისტების აზრით, მონეტაზე მოცემულია ათინა პართენონისა, რომლის აღწერა ახ. წ. II საუკუნის ავტორმა პავსანიუსმა დაგვიტოვა. მონეტის მეორე მხარეს გამოხატულია ქალაქის ემბლემა — ბუ, რომელიც ამფორაზე ზის, გარშემო ზეთისხილის შტოები შემოუყვება. აქვეა ნაყოფიერების ქალღმერთის ისიდას სიმბოლო. ბერძნული წარწერა გვიჩვენებს, რომ მონეტა მოჭრილია ათენში დემეისა და ერმოკლეს ერთობლივი მაგისტრატობის პირველ თვეს. დადგენილია, რომ ეს პირები ქალაქის თვითმმართველობაში მაგისტრატებად წარმოდგენილი იყვნენ ძვ. წ. 125-124 წწ. უნდა ითქვას, რომ ახალი სტილის ეს ათენური ტეტრადრაქმები უფრო ადრეც უნდა ყოფილიყო შემო-

ტანილი კოლხეთის ფულად მიმოქცევაში. ასე მაგალითად, სოხუმში შემთხვევით აღმოჩნდა ასეთივე მონეტა, რომელიც თარიღდება ძვ. წ. 130/120 წწ. ჩრდილო შავიზღვისპირეთის ზოგიერთ პუნქტში (ოლბია, ქერსონესი) აღმოჩენილი ათენური „ახალი სტილის“ ტეტრადრაქმები ძვ. წ. 151, 140 და 136 წლებს განეკუთვნება.

კოლხეთში აღმოჩენილი ეს მონეტები ჯერჯერობით არ გამოგვადგება იმის უცილო საბუთად, რომ ამ დროს ათენსა და დასავლეთ საქართველოს შორის პირდაპირი სავაჭრო ურთიერთობა ყოფილა დამყარებული, რადგან ამ მონეტებს გასავალი ჰქონდა მეზობელ ქვეყნებში და, შესაძლებელია, ჩვენში მცირე აზიის გზითაც შემოდის. მიუხედავად იმისა, რომ ათენური ტეტრადრაქმების მოჭრა ძვ. წ. 85 წლამდე გრძელდებოდა, დაახლოებით ძვ. წ. 120 წლის შემდეგ, მითრიდატეს ბატონობის დროს, მცირე აზიის ტერიტორიაზე (M. Thompson. The New Silver Coinage of Athens, ANS, № 10. 1961) ისინი აღარ გვხვდება. თუ ჩვენში აღმოჩნდება ძვ. წ. 120 წლის შემდეგ მოჭრილი ათენური ტეტრადრაქმა, ჩვენ მოგვეცემა საფუძველი ვიმსჯელოთ კოლხეთისა და ათენის პირდაპირ სავაჭრო კავშირზე.

ჯერჯერობით ვანში აღმოჩენილი მონეტების უმრავლესობა მცირე აზიის ცენტრებთან ურთიერთობის სასარგებლოდ ლაპარაკობს. ამ მხრივ მეტად საყურადღებოა ვანის ნაქალაქარზე კაპადოკიური ვერცხლის დრაქმების აღმოჩენის ფაქტები, ყველაზე ადრეულია არიარათ VI ეპიფანეს (ძვ. წ. 130-116 წწ.) დრაქმა, რომელიც 3.83 გრამს იწონის და ამ მონეტების ტიპი უცვლელია, — ერთ მხარეს ჰეფის გამოსახულება, მეორეზე ათენასი, რომელსაც მარჯვენა გაწვილ ხელში გამარჯვების ქალღმერთი ნიკე უჭირავს. ხოლო მარცხენაში — შუბი. ბერძნული წარწერა გადმოგვცემს მეფის ტიტულატურას და მონეტის მოჭრის დროს.

ჩვენი მონეტა გამოშვებულია არიარათ VI მეფობის მეათე წელს, ე. ი. ძვ. წ. 120/119 წწ.

მეორე დრაქმა არიარათ IX ეუსებუს (ძვ. წ. 101-87 წწ.) სახელითაა მოჭრილი, მისი მმართველობის მეხუთე წელს (ძვ. წ. 96/95 წწ.) არიარათ IX იყო მითრიდატეს მცირეწლოვანი შვილი, რომელიც მამამ ტახტზე აიყვანა ძვ. წ. 101 წ. კაპადოკიის დაპყრობის შემდეგ, მიაღებინა კაპადოკიის მეფეების ტიტული და შემდეგ დააწყებინა ტრადიციული მონეტების გამოშვება. შორსმჭვრეტელ მითრიდატეს ამით უნდოდა ეჩვენებინა, რომ კაპადოკიის მეფეების დინასტია, რომელთანაც მას ნათესაური კავშირი ჰქონდა, გრძელდებოდა. ქვეყანას, ცხადია, თვით მითრიდატე მართავდა. ძვ. წ. 95 წელს მითრიდატე იძულებული იყო დამორჩილებოდა რომის სენატის გადაწყვეტილებას და გაეთავისუფლებინა კაპადოკია. რომაელებმა მეფედ თავისი კაცი ვინმე არიობარძანე I (ძვ. წ. 96-83 წწ.) დასვეს, რომელმაც საკუთარი მონეტის მოჭრა დაიწყო შემდეგი შინაარსის წარწერით: „ბასილეოს არიობარძანე რომაელთა მოყვარული“. მონეტის ტიპი, საერთოდ, არ შეცვლილა. მესამე მონეტა სწორედ ამ მართონეტს ეკუთვნის და აღმოჩნდა 1962 წელს, 1,5 მ-ის სიღრმეზე კულტურულ ფენაში. მონეტა, როგორც გვამცნობს წარწერა, მისი მეფობის მეცხრე წელს (ძვ. წ. 87 წ.) არის მოჭრილი (კაპადოკიური მონეტების შესახებ იხილეთ: B. Simonetta. Notes on the Coinage of the Cappadocian Kings. FNC. London. 1961).

შესაძლებელია ათენური ტეტრადრაქმები და კაპადოკიური დრაქმები კოლხეთში ერთდროულად იხმარებოდა. ექვს არ იწვევს ის გარემოება, რომ კაპადოკიური დრაქმები უშუალოდ პონტოს სამეფოდან ზედებოდა დასავლეთ საქართველოში. ცნობილია, რომ მით-

დ. კაპანაძე, ბ. ლორთქიფანიძე
მონეტები ვანის ნაპალაქარშია

რიდატე IV კოლხეთი დაიპყრო თავისი მმართველობის პირველსავე წლებში. თავდაპირველად დაიმორჩილა ზღვისპირა კოლხეთი, ხოლო შემდეგ დაახლოებით ძვ. წ. 105-90 წწ. შეიჭრა მის ცენტრალურ ნაწილში. ამის მტკიცების საშუალებას გვაძლევს ვანის ნაქალაქარზე აღმოჩენილი ქალაქ ამისოს სპილენძის მონეტები, რომელთა საერთო რიცხვმა ოც ცალს გადააჭარბა. ყველა ეს მონეტა ერთი ტიპისაა, საშუალო წონა 5,78 გრამი (ტეტრაბასილები). მონეტაზე გამოხატულია ე. წ. ეგლდა, ათენას ატრიბუტიფიკარი გველებსა და გორგონასთავიანი მედუზას გამოსახულებით. ფულის მეორე მხარეს აღბეჭდილია ნიკე დაფნის ტოტით ხელში. გერმანელი ნუმიზმატის იმზოფ ბლუმერის კლასიფიკაციის მიხედვით ეს მონეტები მითრიდატე VI მონეტების მეოთხე ქრონოლოგიურ ჯგუფს ეკუთვნის და ძვ. წ. 105-90 წწ. თარიღდება. ამავე სერიისაა სპილენძის ობოლიც, რომელზედაც გამოსახულია კორინთულ მუზარადიანი ათინას თავი და გმირი პერსევსი. აღსანიშნავია, ისიც, რომ უფრო აღრეული ჯგუფის მითრიდატეს მონეტები ვანში არაა აღმოჩენილი მაშინ, როდესაც ჩრდილო შავიზღვისპირეთში ყველა სერიას წარმოდგენილი. ამ მონეტების დანიშნულებაზე მეცნიერებაში სხვადასხვა აზრი არსებობს. ზოგი ფიქრობს, რომ ეს სპილენძის მონეტები ჩრდილო შავიზღვისპირეთში დაქირავებული ჯარისთვის იყო განკუთვნილი (Аптийные монеты, Мит. 16. М. 1951). ზოგიც — რომ ამ საქალაქო მონეტებს იყენებდნენ სამხედრო საქიროების საქონლის შესაძენად (მ. მაქსიმოვა, Античные города Юго-Восточного Причерноморья, М.-Л. 1956, стр. 227). ვფიქრობთ, რომ პირველი მოსაზრება უფრო მართებული უნდა იყოს, რადგან სპილენძის მონეტები ხურდა ფულის ფუნქციას ასრულებდა და ჯამაგირის სახით ვერცხლის ფულთან ერთად ურიდებოდა ჯარისკაცებს, მათგან კი

ქალაქის ბაზარზე ვრცელდებოდა. საბითუმო ვაჭრობისათვის დიდი პარტია საქონლის შესაძენად ამ მონეტებს ვერ გამოიყენებდნენ, რადგან საამისოდ სპილენძის მონეტების მეტისმეტად დიდი რაოდენობა იყო საჭირო. ასეთი ოპერაციებისათვის და საქონლის შესაძენად ჩვეულებრივ ოქროსა და ვერცხლის ფულებს იყენებდნენ.

ამის გამო ჩვენ ვვარაუდობთ, რომ ვანში აღმოჩენილი ამისოს სპილენძის მონეტები პონტოელთა გარნიზონის ჯარისკაცების სახსოვარია; ეს მონეტები მოგვიანებითაც შეიძლება ყოფილიყო მიმოქცევაში, თუმცა ვანში არაა აღმოჩენილი მითრიდატეს სპილენძის ფულის გვიანდელი ჯგუფები.

ფართო გასავალი ჰქონდა კოლხეთში მითრიდატეს ვერცხლის ტეტრადრამებსაც, რომლებიც აღმოჩენილია ბათუმში, სოხუმში, ქუთაისში. ექვთიმე თაყაიშვილის აღმოჩენილის გარდა, ერთი ცალი ნაპოვნია ვანშიც. მონეტა მაღალმხატვრულია, ერთ მხარეს ახალგაზრდა მითრიდატეს თავის მარჯვენა პროფილია, მეორე მხარეს კი მობლაზე ირემი და ბერძნული წარწერები „დიდი მეფე მითრიდატე ევპატორი“. მონეტა ძვ. წ. 74-73 წლებშია მოჭრილი. გარდა ამისა ცნობილია ფაქტები დასავლეთ საქართველოში მითრიდატე VI ოქროს მონეტების აღმოჩენისა. გამორკვეულია, რომ მითრიდატეს ხანაში კოლხეთისა და პონტოს ფულადი მიმოქცევა ერთნაირი იყო (კ. ვ. გოლენკო). ვანის ნაქალაქარზე არქეოლოგიური გათხრებისას აღმოჩნდა პართიის მეფის სინათრუკ I (ძვ. წ. 77-70 წწ.) ვერცხლის დრამაც. დასავლეთ საქართველოში პართული ფული იშვიათად გვხვდება, მაშინ როდესაც აღმოსავლეთში შედარებით ხშირია. საფიქრებელია, რომ ეს მონეტები კოლხეთში იბერიიდანაა შემოტანილი.

მცირე აზიიდან უნდა იყოს შემოტანილი რესპუბლიკური ხანის რომაული მონეტა ვერცხლისა, რომელიც ვანში აღმოჩნდა და ამჟამად ვანის მხარეთ-

მცოდნეობის მუზეუმში ინახება. მონეტაზე გამოყვანილია ქალღმერთი, რომელსაც ფრთებიანი მუზარადი ამშვენებს, მეორე მხარეს—ეტლში შებმული ცხენების წინა ნაწილი. ბელონის სპეციალური კატალოგის მიხედვით ჩვენი მონეტა ძვ. წ. II ს. ბოლო მეოთხედით თარიღდება. ჯერჯერობით ესაა ყველაზე ადრინდელი რომაული, რესპუბლიკური მონეტა საქართველოში.

მეტად საინტერესო ნუმისმატიკური მასალა აღმოჩნდა 1966 წლის გათხრების შედეგად: კოლხური თეთრი, ამისოსის სპილენძის მონეტა და ვერცხლის კისტაფორი. ეს უკანასკნელი პირველად აღმოჩნდა ჩვენში, საქართველოში. კისტაფორი,—სამდრაქმიანი ვერცხლის მონეტა, მოჭრილია იონიაში, ქალაქ ეფესში რომაელთა ბატონობის ხანაში, პრეკესტორ ანტონინოსის დროს ძვ. წ. 50-49 წწ. მონეტაზე ვხედავთ სარიტუალო კალათს — კისტას, რომელშიც ინახებოდა ღიონისეს ან დემეტრას დღესასწაულისთვის საჭირო საკულტო ნივთები. კალათიდან მოძვრება გველი, გარშემო შემოუყვება სუროს ფოთლისა და ყვავილების გვირგვინი. მეორე

მხარესაც კისტა და ერთმანეთში გადახლართული ორი გველია გამოსახული. (განსაზღვრულია Catalogue of the Greek coins of Ionia, London, 1892, გვ. 63. ტაბ. XII, 10 მიხედვით).

ვანის ნაქალაქარზე აღმოჩენილია კუნძულ ზიოსისა და სამოსის კერამიკული ნაწარმი. ახლად აღმოჩენილი ეფესური კისტაფორი ადასტურებს იმ გარემოებას, რომ კოლხეთსა და იონიას შორის სავაჭრო ურთიერთობა არც გვიანელინისტურ ხანაში შეწყვეტილა.

კისტაფორის აღმოჩენამდე მიღებული იყო, რომ ვანი დაანგრიეს რომაელებმა ძვ. წ. 65 წელს და ამის შემდეგ იგი აღარ აღორძინებულა. როგორც ჩანს, ახალი აღმოჩენები გარკვეულ კორექტივებს შეიტანენ ვანის ქრონოლოგიაში.

გარდა აღწერილი მონეტებისა, ვანის კოლექციაში შედის რამდენიმე სპილენძის და ვერცხლის ცუდად შენახული, გადასული ფული, რომელთა განსაზღვრა ჯერჯერობით ვერ ხერხდება.

ვანის ნაქალაქარზე აღმოჩენილი მონეტები საქართველოს ძველი ისტორიის ძვირფასი წყაროა.

გუგა კვაჩაძის

სტილის კვლევა მათემატიკური მეთოდებით

სტილისტიკა აქამდე თითქმის არ იყენებდა იმ საშუალებებს, რაც ენათმეცნიერებას ახალმა, მათემატიკურმა და კიბერნეტიკულმა მეთოდებმა მოუტანა. ამ მეთოდებს სტილისტიკა ჯერჯერობით მხოლოდ ორი წყაროდან იღებს: ერთია მათემატიკური სტატისტიკა, ხოლო მეორე — ინფორმაციის თეორია (კიბერნეტიკის თეორიული საფუძველი), მაშინ როცა ენათმეცნიერული კვლევა-ძიებისას ამ ორ წყაროსთან ერთად უკვე ფართოდ გამოიყენება ისეთი დისციპლინები, როგორიცაა სიმრავლეთა თეორია და მათემატიკური ლოგიკა.

სტილისტური კვლევისას ყოველთვის იყენებდნენ სტატისტიკას, მაგრამ იგი არასოდეს ასცილებია არითმეტიკის დონეს, დღეს კი მეთყველების სტატისტიკური სტრუქტურების დადგენა და აღწერა, მკაცრი მათემატიკური აპარატის საშუალებით ხდება.

სტილის კვლევისას ინფორმაციის თეორიის გამოყენება სრულიად ახალი საქმეა. ეს სიახლე გამოიხატება როგორც კვლევის მეთოდოლოგიაში, ისე სტილისტიკისადმი თანამედროვე მეცნიერულ მიდგომაში, ძველი პრობლემების ახლებურ გადაწყვეტასა და ახალი პრობლემების დასმაში.

ვიდრე სტილისტიკა ახალი მეთოდ-

ბის გამოყენებით სერიოზულ შედეგებს მიაღწევდეს, საჭიროა სტილისტურ ცნებათა ფორმალიზაცია, რაც დიდ სიძნელეს წარმოადგენს, ვინაიდან ენა და ენობრივი სტილი ეს არის რთული საზოგადოებრივი წარმონაქმნი, რომელშიაც ყველაფერი როდი ემორჩილება ზუსტ აღწერას. ეს არის ერთ-ერთი მიზეზი იმისა, რომ საყოველთაოდ დღემდე არ არის მიღებული სტილის ცნების კლასიკური განმარტება, თუმცა სტილის შემსწავლელი მეცნიერება დიდი ხანია არსებობს. ცხადია, მხოლოდ მათემატიკური მეთოდების საშუალებითაც ვერ მოხერხდება სტილის ცნების ჩამოყალიბება, მაგრამ ამ მეთოდებს ძალუძს ზუსტად დაადგინოს და აღრიცხოს, ობიექტურად აღწეროს სტილის ისეთი ტენდენციები, როგორიცაა ფიქსირებული ფორმის გამეორება და ფიქსირებული ფორმის დარღვევა, რაოდენობრივად შეისწავლოს სტილის თავისებურებანი ენის ყველა დონეზე. თავისი წვლილი შეიტანოს ენა-სტილის გამიჯვნის თეორიულ და პრაქტიკულ საკითხებში, რაც ხელს შეუწყობს სტილისტიკის, როგორც ობიექტური მეცნიერების ჩამოყალიბებას.

სტატისტიკური და ინფორმაციის თეორიის მეთოდების გამოყენებას სტილისტიკაში ყოველთვის ახლავს იმის

იმედი, რომ კვლევისას აღმოჩნდება სტილისტურ თავისებურებათა რაოდენობრივი საზომი, რომ კვლევა იქნება ობიექტური, შედეგები — დამაჯერებელი.

ამთავითვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ როცა ვლაპარაკობთ მათემატიკურ მეთოდებზე ენათმეცნიერებასა თუ სტილისტიკაში, უნდა განვასხვავოთ ამ მეთოდების ორნაირი გამოყენება. ერთი, როცა თვით კვლევა წარმოებს მათემატიკური მეთოდებით და მეორე, როცა კვლევის შედეგებს ამუშავებენ ამ მეთოდებით. პირველ შემთხვევაში საქმე ეხება სტილისტიკისადმი ახლებურ მიდგომას, ხოლო მეორე შემთხვევაში მიდგომა ძველია, ოღონდ შედეგების დამუშავება ახალი.

როგორც გ. ჰერდანი აღნიშნავს, სტილოსტატისტიკური კვლევისას არ უნდა აირიოს ორი ასპექტი — სტატისტიკური და ფილოლოგიური. აშკარაა, რომ სტილის სტატისტიკური აღწერა ერთი რამ არის, ხოლო მისი გამოყენება ფილოლოგიური მიზნებისათვის — სრულიად სხვა. ტექსტის დახასიათება ლინგვისტურ ფორმათა გამოყენების პროპორციებით დესკრიფციული სტატისტიკის საქმეა, მაგრამ მიღებული რიცხვობრივი მაჩვენებლების დაკავშირება მწერლის სტილის ტენდენციებთან არის არა სტატისტიკის, არამედ ფილოლოგიის ამოცანა. სტატისტიკური დახასიათება ზედმიწევნით სწორიც რომ იყოს, ეს სრულიად არ ცვლის ვითარებას, რადგან სტატისტიკა თავისი აპარატით მხოლოდ იარაღია ფილოლოგიური კვლევებისათვის.

სტილის კვლევისას სტატისტიკური მეთოდებით უმთავრესი მაინც სტილისტურ თავისებურებათა დადგენაა, რაც ორნაირად შეიძლება მოვახდინოთ: 1. როცა ამა თუ იმ ენობრივ მოვლენას ლინგვისტური ინტუიციით მივიჩნევთ სტილისტურ თავისებურებად, როგორც ეს ხდებოდა წლების მანძილზე, სტილისტიკის ჩასახვის დღიდან, და 2. რო-

ცა სტატისტიკური აპარატის მიყენებით აღმოვაჩინოთ ასეთ თავისებურებას. პირველ შემთხვევაში მოსალოდნელია, რომ ინტუიციურად არჩეული მახასიათებელი მოჩვენებითი იყოს, რასაც გამოავლენს შესაბამისი სტატისტიკური დამუშავება. მეორე შემთხვევაში, სტილისტური მახასიათებელი, რომელიც სტატისტიკური ანალიზის საფუძველზე დადგინდება, შეიძლება იყოს ენის არასტილისტური მახასიათებელი და მისი ხმარების გარკვეული სიხშირე განპირობებული იყოს ენის მოთხოვნილებებით: ორივე შემთხვევაში მკვლევარის მიზანი მიუღწეველი რჩება შედეგების ნეგატიურობის გამო. ამის მაგალითი: ბევრია სტილოსტატისტიკური ანალიზის დღევანდელ საფეხურზე.

ამიტომ ენობრივი და სტილობრივი თავისებურებანი შემდგენიერად უნდა გავმიჯნოთ: ენობრივ თავისებურებაზე ვლაპარაკობთ მხოლოდ მაშინ, თუ ეს თავისებურება გამოვლენილია სხვა ენებთან (თუნდაც ერთ ენასთან) შეპირისპირებით. სხვა შემთხვევაში ეს იქნება არა ენის თავისებურება, არამედ ენის რიგითი საშუალება მოცემული აზრის გამოსახატვად. როცა სტილის თავისებურებაზე ვლაპარაკობთ, მხედველობაში გვაქვს ის ფაქტი, რომ არსებობს მისი ენობრივი ეკვივალენტი (ერთი ან ერთზე მეტი), მაგრამ ენა (ან ცაკელ ავტორი) უპირატესობას აძლევს სწორედ მას, რის გამოც იგი სტილისტური მახასიათებელი ხდება. ამიტომ ვერ ვილაპარაკებთ ენობრივი ელემენტებისა და მათი კომბინაციების სტილობრივობაზე, თუ ამ ელემენტებსა და მათ კომბინაციებს ერთი ეკვივალენტი მაინც არ ექნება მოცემულ ენაში.

აქვე უნდა გავარჩიოთ სტილისტიკის გაგების ორი ასპექტი. ერთია შინაგანი სტილისტიკა (Stylistique interne), რომელიც შეისწავლის ენის შინაგან ინ-

ზურა აპარაცხელია

სტილის კვლევა მათემატიკური მეთოდებით

ბელეტრულურ და აფექტურ ელემენტებს, განსაზღვრავს იმ გავლენას, რომელსაც ერთი ახდენს მეორეზე. შინაგანი სტილისტიკის გვერდით არსებობს გარეგანი სტილისტიკა (Stylistique externe), ანუ შედარებითი სტილისტიკა, რომელიც ადარებს ორ ან მეტ ენას.

ხშირად ის, რაც შინაგან სტილისტიკას არ მიაჩნია სტილის მახასიათებლად, შეიძლება იყოს სტილისტური თავისებურება გარეგანი სტილისტიკისათვის, და პირიქით, ამიტომ შინაგანი და გარეგანი სტილისტიკა კვლევისას მკვეთრად უნდა იქნეს გარჩეული. ამასთან დაკავშირებით, არ გვექნება ასეთი დაპირისპირება — სტილისტური მოვლენა და ენობრივი მოვლენა („ეს არის არა სტილისტური, არამედ ენობრივი მოვლენა...“), სტილისტურს დაუპირისპირდება არასტილისტური. სტილისტური და არასტილისტური მოვლენები კერძო შემთხვევაში აღვილებს შეიცვლიან, მაგრამ ყოველთვის დარჩებიან ენობრივ მოვლენებად, როგორც მოცემული ენის მიერ აზრის გამოსატყვის მრავალფეროვანი საშუალებანი. სწორედ ამას გულისხმობს ე. სეპირის სიტყვები: სტილი არის არა აბსოლუტური, ენაზე გარედან დადგმული რაღაც, არამედ სტილი თვით ენაა, რომელიც მიჰყვება მისთვის დამახასიათებელ შაბლონებსა და, ამავე დროს, იძლევა საკმარის ინდივიდუალურ თავისუფლებას მწერლის პიროვნების გამოსავლენად.

სტატისტიკური დაკვირვებანი სტილისტურ მოვლენებზე თავდაპირველად ატარებდა იმ მიზანს, რომ დადგენილიყო პიესებისა თუ პოეტური ნაწარმოებების ქრონოლოგიური განლაგება, ე. ი. გარკვეულიყო უთარილო ნაწარმოების ადგილი იმავე ავტორის ქრონოლოგიურად განლაგებულ ნაწარმოებთა რიგში.

ასეთი ცდებისას, ჩვეულებრივ, მკვლევარი ადგენს გარკვეულ ფორმათა სიხშირეს ყოველ განსხვავებულ

ტიპსში, იგი მიიჩნევს, რომ ცალკეული ფორმების ხმარება მწერლის შემოქმედებითი ბიოგრაფიის გარკვეული პერიოდისათვის იყო დამახასიათებელი. ეს იძლევა ნაწარმოებთა ქრონოლოგიის დადგენის საშუალებას.

მსგავსი კვლევის ნიმუშად მოვიტანთ პ. გიროს მიერ ა. რემბოს ლექსების ციკლის „ილუმინაციების“ დათარიღებას.

არსებობდა მოსაზრება, რომ ეს ლექსები დაწერილია Saison en Enfer შექმნის შემდგომ პერიოდში. „ილუმინაციებზე“ დაკვირვებისა და მისი ლექსიკის შესწავლის შემდეგ გირომ დაადგინა, რომ ეს ლექსიკა ძალზე მდიდარია, უფრო მდიდარი, ვიდრე „ბოროტების ყვაილების“, მაღარმეს პოეზიისა და კლოდელის 5 ოდის ლექსიკა. ეს უკვე იყო „ილუმინაციების“ სტილის ერთი თავისებურება. საჭირო გახდა რემბოს ყველა ნაწარმოების შესწავლა ლექსიკის თვალსაზრისით. გირომ შეისწავლა პოეტის მთელი შემოქმედება სტატისტიკურად და დაადგინა ყოველი ქრონოლოგიური პერიოდისათვის გამოყენებულ სიტყვათა მთელი რაოდენობა და ავრეთვე განსხვავებულ სიტყვათა რაოდენობა. მეორე მხრივ, გამოთვალა იმავე პერიოდებისათვის ორი კოეფიციენტი — ლექსიკური და სინტაქსური, გადაზომა სინტაქსური მაჩვენებლების მნიშვნელობები აბსცისთა ღერძზე, ხოლო ლექსიკურისა ორდინატზე, და მიიღო მრუდი, სადაც „ილუმინაციებმა“ ისეთივე ადგილი დაიკავა ქრონოლოგიურად განლაგებულ ნაწარმოებთა მიმდევრობაში, როგორც ლექსიკის სიმდიდრის გამომხატველ ბილოგარიტმულ გრაფაში. მრუდმა უჩვენა, რომ რემბოს სტილის ევოლუცია საეხებით რეგულარული და ჰომოგენურია, და რომ „ილუმინაციები“ მოთავსებულია ამ ევოლუციის გამომხატველი მრუდის იმ წერტილზე, რომელიც მოსდევს 1873 წელს. ეს თარიღი კი აღნიშნავს Romances sans paroles შექმნის დროს. ე. ი. „ილუმინაციები“ უფრო გვიან

ყოფილა დაწერილი. ჰიპოთეზაც ასეთი იყო.

რემბოს შემოქმედების ზოგად კანონზომიერებას არღვევდა მხოლოდ 1872 წელს დაწერილი ლექსები, სახელდობრ, ისინი აგრძელებდნენ სინტაქსურ ევოლუციას მაშინ როცა სიტყვათა სიგრძე რეგრესს უჩვენებდა. ეს გამონაკლისი გირომ ასე ახსნა: ამ პერიოდში (1872) რემბო იმყოფებოდა ვერლენისა და მისი პოეზიის დიდი გავლენის ქვეშ. რაც ბეჭდად აზის 1872 წელს დაწერილ მის ყველა ლექსს. ამ ლექსებსა და Romences sans paroles შორის აშკარა სტილისტური ანალოგიაა.

რემბოს შემოქმედების ზოგადი კანონზომიერებიდან ამ გადახრამ გირო მიიყვანა ახალი მახასიათებლის (დისპერსიის) გამოყენებამდე. ამ მაჩვენებლის მიმართ „ილუმინაციებმა“ განსაკუთრებული აღვილი დაიკავე. ლექსების ეს ციკლი ნაკლებად ჰომოგენური აღმოჩნდა, იგივე დადასტურა სხვა სერიების შესწავლამ. დადგინდა, რომ „ილუმინაციები“ იმ ლექსების კრებულია, რომლებიც დაიწერა 1872 და 1874 (ან 1875) წლებში; ხოლო 43 ლექსიდან რომელი რომელ წელს დაიწერა, ამის დადგენა ვერ მოხერხდა. ამის შესახებ გირო წერს, ეს ყოვლად შეუძლებელია მხოლოდ სტატისტიკური ანალიზის ფარგლებში. როგორც ჩანს, მსგავსი სამუშაოები დიდ შრომას მოითხოვს, სანამ რაიმე დადებით შედეგს მივიღებდეთ. თვითონ გიროს რემბოს ნაწარმოებთა ქრონოლოგია დამთავრებულად არ მიაჩნია, რასაც ხშირად აღნიშნავს ხოლმე.

ტექსტების დათარიღებასთან დაკავშირებით საინტერესოა გ. პერდანის ცდა, რომელმაც შეამოწმა ჩოსერის ნაწარმოებთა ქრონოლოგიური განლაგება მერსანდის ჰიპოთეზის მიხედვითა ეს ჰიპოთეზა გულისხმობდა, რომ ჩოსერის ლექსიკაში რომანული სიტყვები მოგვიანო წლებში შევიდა. პერდანმა გამოიყენა მერსანდის მონაცემები და

დაალაგა ტექსტები იმ ქრონოლოგიური რიგით, რომლის სისწორეს მერსანდთან ერთად სხვა სპეციალისტებით იზიარებდნენ. მონაცემთა მათემატიკურმა დამუშავებამ უჩვენა, რომ რომანული სიტყვების ხმარების პროცენტი იზრდება ტექსტის სიგრძის ზრდასთან და არა ქრონოლოგიასთან დაკავშირებით. პერდანმა დაადგინა, რომ მერსანდის ჰიპოთეზას არ ამაგრებს სტატისტიკური მონაცემები.

მიუხედავად ამისა, მერსანდის მონოგრაფია ფასეულია იმ თვალსაზრისით, რომ აქ შედარებულია ჩოსერისა და მისი თანამედროვე ავტორების ლექსიკა, რასაც დიდი მნიშვნელობა აქვს როგორც ინდივიდუალური სტილის კვლევისათვის, ისე ენის ისტორიისათვის.

სტილოსტატისტიკურ ანალიზს ხშირად მიმართავენ სადაო ავტორობის დადგენისას. აქაც საინტერესოა ავტორის ინდივიდუალური სტილის თავისებურებათა რაოდენობრივი ანალიზი. ასეთ თავისებურებად შეიძლება მიჩნეულ იქნას გარკვეული გრამატიკული ფორმები, წინადადებათა კონსტრუქციები, ლექსიკის სიმდიდრე ან განსაზღვრული სალექსიკონო ერთეულების ხშირი ხმარება. ასე, მაგალითად, ბევრი მკვლევარი იზიარებდა იმ აზრს, რომ ჩოსერის ნაწერებში დიდია რომანული ლექსიკის ხმარების პროცენტი. ეს მიაჩნდათ ჩოსერის სტილის თავისებურებად, რაც მას განასხვავებდა თანამედროვეთაგან. მაგრამ ამ თავისებურებას ზოგიერთი მკვლევარი არ თვლიდა ჩოსერის ავტორობის დამამტკიცებლად. ამ ვითარებას პირველად ყურადღება პერდანმა მიაქცია. იგი წერდა, რომ ის ცოდნა, რომელიც გვაქვს ჩოსერის ტექსტებში რომანული სიტყვების ხმარების პროცენტის შესახებ, წარმატებით შეიძლება გამოვიყენოთ სადავო შემთხვევებში ავტორობაზე კამათისას ასეთი შემთხვევის მაგალითად პერდანს მოაქვს კემბრიჯის პეტერჰაუსის ბიბლი-

პუჩა კვარაცხელიძე

სტილის კვლევა მათემატიკური მეთოდებით

ოთეკაში აღმოჩენილი ანონიმური ხელნაწერის „პლანეტათა ეკვატორის“ ავტორობის დადგენა.

ხელნაწერი დაწერილია საშუალო ინგლისურით, ამავე დროს, თარიღი 1392 ხშირად მოიხსენიება. გამოითქვა აზრი, რომ „პლანეტათა ეკვატორი“ ჩოსერის თხზულების („ტრაქტატი ასტროლოგიის შესახებ“) დაკარგული ნაწილია. პერდანმა შეამოწმა ეს ვარაუდი რომანული ლექსიკის სტატისტიკური მონაცემების საშუალებით, სახელდობრ, გამოიყენა კორელაციური მეთოდი, რომლის საშუალებით მიღებული შედეგების საფუძველზე დაასკვნა, რომ რომანული ლექსიკის პროცენტი ხაზოვან დამოკიდებულებაშია ტექსტის არა სიგრძესთან, არამედ სიგრძის ლოგარითმთან და მისი მონაცემები კიდევ ერთი მტკიცებაა იმისა, რომ „პლანეტათა ეკვატორი“ არის „ტრაქტატის“ დაკარგული ნაწილი.

როცა ანონიმურ ნაწარმოებს ყავს ავტორობის რამდენიმე კანდიდატი, მაშინ კვლევა უმეტესად ასე წარმოებს: დაადგენენ ანონიმური ნაწარმოების სტილის რაიმე თავისებურების სტატისტიკურ მაჩვენებლებს, იგივე ანალიზი და მახასიათებლების დადგენა მოხდება იმ მწერალთა შემოქმედებისათვის, რომელთა ავტორობაც არის მოსალოდნელი. ამის შემდეგ სადაო ნაწარმოები მიიჩნევა იმ მწერლის შექმნილად, რომლის ნაწარმოებთა სტატისტიკური მაჩვენებლები დაემთხვევა ან მიუახლოვდება სადაო ნაწარმოების კვანტიტატიურ მაჩვენებლებს.

ამგვარ შემთხვევებში სტილისტური მახასიათებლები უმეტესად ფორმალურია და, ჩვეულებრივ, დამუშავებულია ხდომილებათა შეფარდებითი სიხშირის საფუძველზე.

ასეთი მიდგომის კლასიკურ მაგალითს წარმოადგენს იულის შრომა ლიტერატურული სიტყვარის სტატისტიკის შესახებ. ეს შრომა წარმოიშვა De Imitatio Christi-ს ავტორობის შესახებ კამათში. იულმა შეისწავლა არ-

სებით სახელთა სიხშირის განაწილება სადავო ნაწარმოებში და აგრეთვე იმ ორი ავტორის თხზულებებში, რომლებიც იყვნენ ანონიმური ნაწარმოების ავტორობის კანდიდატები, ამოგან ერთი ა. კემპი, ხოლო მეორე — ჯერსონი.

კვლევისას იული წააწყდა მეთოდოლოგიურ პრობლემებს, რამაც მნიშვნელოვნად გაზარდა კვლევის სფერო. იულის შრომა ინსტრუქციული ხასიათისა შეიქნა განსაკუთრებით იმიტ, რომ აქ გაშუქდა ორი შემდეგი ვითარება: ერთი, რომ დიდი სიძნელეები ახლავს სტატისტიკურად დასამუშავებელი მასალის ამორჩევას, რადგან იგი უნდა იყოს საიმედო და სწორად უნდა წარმოადგენდეს რეალურ სურათს, მეორე, გამოკვლეული სტატისტიკური მახასიათებლები დამოუკიდებელი უნდა იყოს ამორჩევის ზომიდან, ვინაიდან მიღებული შედეგები პირდაპირ შეუდარებს სხვადასხვა ნაწარმოებთა მონაცემებს. ამ მიმართებაში სტატისტიკური მეთოდების გამოყენებას ტექსტის მიმართ მხოლოდ მაშინ ექნება აზრი, თუ სამართლიანია ჰიპოთეზა: მოცემული ტექსტის ყოველი საკმაოდ დიდი ნაწილი შეიძლება განხილულ იქნეს, როგორც მთელი ტექსტის წარმომადგენელი, და აგრეთვე, როგორც შემთხვევითი არჩევანი ამ ტექსტიდან. თუ ეს ჰიპოთეზა სამართლიანი არ არის, მაშინ ავტორობის შესახებ რაიმე დასკვნის გამოტანაზე ლაპარაკიც ზედმეტია (პერდანი).

იულმა დაამუშავა სამი ტოლი ნიმუში, აღებული „იმიტაციიდან“, კემპისა და ჯერსონის თხზულებებიდან; განსაზღვრა კორელაციის კოეფიციენტი წყვილ-წყვილად „იმიტაციისა“ და კემპის ნიმუშებისათვის, „იმიტაციასა“ და ჯერსონის ნიმუშებისათვის, კემპისა და ჯერსონისათვის. იულმა დაასკვნა, რომ მაღალი კორელაცია „იმიტაციასა“ და თომას ა. კემპის ნიმუშებს შორის ამტკიცებს იმას, რომ ანონიმური ნაწარმოების ავტორი კემპია.

უფრო ადრე, სანამ იული ლექსიკით დაინტერესდებოდა, მან შეისწავლა წინადადების სიგრძე, როგორც ამა თუ იმ ავტორის სტილის სტატისტიკური მაჩასიათებელი. იულის შედეგები ნეგატიური აღმოჩნდა, ვინაიდან, როგორც კვლევამ დაადასტურა, ავტორობის ფილოლოგიური იდენტურობა ყოველთვის არ აისახება წინადადებათა სიგრძის სტატისტიკური ინდივიდუალობით და რომ. ლიტერატურული განსხვავება არ არის ყოველთვის ასახული წინადადებათა სიგრძის სტატისტიკურ მაჩვენებელთა განსხვავებულობით. ზოგადად წინადადების სიგრძე კლებულობს დროთა განმავლობაში და ამდენად, იგი ენის ტენდენციით განპირობებული მოვლენაა, ამიტომაც არ გამოდგება, როგორც ავტორობის დასადგენი კრიტერიუმი. ეს იმას ნიშნავს, რომ წინადადებათა სიგრძის შედარება, ინდივიდუალური სტილის შესწავლის მიზნით, უნდა შემოიფარგლოს ერთი დროის მწერლებით.

გარდა ამისა, აშკარაა, რომ წინადადების სიგრძე და მისი ცვლილება შეიძლება სხვადასხვა იყოს ერთი მწერლის ცხოვრების მანძილზე და სტილის ცვლილებები გამოწვეული იყოს იმ თემით, რის შესახებაც წერს მწერალი.

მოცემული მწერლის განსხვავებულ ნაწარმოებებში წინადადების სიგრძის მაჩვენებლის სტაბილურობას დააკვირდა ბუხი. მან აიღო ერთი დანიული ავტორის ორი ნაშრომი, რომლებიც ოცი წლის ინტერვალით გამოქვეყნდა. თითოეულიდან ამორჩეულ იქნა ნებისმიერად 600 წინადადება: მკვლევარმა მიიღო ისეთი შედეგები, რომლებიც მოწმობს, რომ განსხვავებები არ ეთანხმება სტატისტიკურ განაწილებას. როგორც ჩანს, აღებული დანიული ავტორის სტილი იმდენად შეიცვალა, რომ მისი ორი სხვადასხვა ნაწარმოები ველარ მიეკუთვნება ერთსა და იმავე კატეგორიას წინადადების სიგრძის მაჩასიათებლის მიხედვით.

საწინააღმდეგო შედეგები მიიღო

უეიკმა, სახელდობრ, სხვადასხვა ავტორთა თხზულებანი ბევრად უფრო დაუახლოვდა ერთმანეთს წინადადების სიგრძის მაჩვენებლის მიხედვით, ვიდრე ერთი ავტორის ორი ნაწარმოები. უეიკმა შეისწავლა ქსენოფონის, არისტოტელესა და პლატონის ნაწარმოებებში წინადადების სიგრძის სტაბილურობა. აღმოჩნდა, რომ ქსენოფონისა და არისტოტელეს შრომათა მაჩვენებლები თითქმის ემთხვევა ერთმანეთს. გამოდის, რომ ეს შრომები ერთ ავტორს ეკუთვნის, რაც სინამდვილეს არ შეეფერება.

როგორც ჩანს, სხვა დამოუკიდებელ მონაცემებთან ერთად, წინადადების სიგრძის მაჩასიათებელი შეიძლება გამოდგეს სტილის იგივეობის ან განსხვავებულობის დამატებით მტკიცებად. ამავე დროს, მას შეუძლია შუქი მოჰფინოს სადაო ავტორობის საკითხსაც, ოღონდ მასთან ერთად უნდა გავითვალისწინოთ სხვა მაჩვენებლებიც.

საყურადღებოა ვ. ფუქსის მიერ მიგნებული „ავტორობის უარყოფის“ მეტოდი, რომელიც საავტორო კანდიდატა გამორიცხვის საშუალებას იძლევა. კერძოდ, ზოგ შემთხვევაში ამ მეთოდის საშუალებით შეიძლება უარყოფითი პასუხის გაცემა კითხვაზე, ეკუთვნის თუ არა მოცემული ნაწარმოები კონკრეტულ ავტორს.

ანონიმური ნაწარმოების ავტორობის დადგენის კიდევ ერთ, უფრო დამუშავებულ ნიმუშს წარმოადგენს ა. ელვგარდის შრომა „ავტორობის განსაზღვრის სტატისტიკური მეთოდი“, სადაც მოცემულია „იუნიუსის წერილების“ ავტორის დადგენის ცდა.

ელვგარდის შრომას დიდი მნიშვნელობა აქვს ორი თვალსაზრისით: ჯერ ერთი — ინგლისური ლიტერატურის ისტორიაში შუქი მოეფინა ერთ-ერთ საინტერესო და იდუმალბებით მოცულ საკითხს — ვინ იყო ავტორი „იუნიუსის წერილებისა“, რომლებიც წარმო-

ბუჩა კვარაცხელია

სტილის კვლევა მათემატიკური მეთოდებით

ადგენს 1769-1772 წლებში დაწერილ პოლიტიკურ პამფლეტებს. მათი ავტორი გაურკვეველი რჩებოდა 200 წლის მანძილზე, თუმცა ავტორობის კანდიდატი ძალიან ბევრი იყო; მეორე, ელევგარდის ეს შრომა წარმოადგენს მნიშვნელოვან ეტაპს სტილისტისტიკურ კვლევაში.

ელევგარდი კვლევისას ემყარება იმ თვალსაზრისს, რომ განსაზღვრული ავტორის შემოქმედებაში არსებობს რაღაც სტილისტური თავისებურებანი, რომლებიც მუდმივი რჩება ყველგან. მთელ მის ნაწარმოებებში, და რომ სხვაობა სტილისტურ თავისებურებათა მიხედვით უფრო დიდი უნდა იყოს სხვადასხვა ავტორის შორის, ვიდრე ერთი ავტორის სხვადასხვა ნაწარმოებებს შორის.

ელევგარდი ენას განიხილავს, როგორც ასტატისტიკურ მთლიანობას, რომლის პარამეტრები მრავალმნიშვნელოვანია. იგი ავითარებს იულის იდეას ლექსიკის მიმართ სტატისტიკის გამოყენების შესახებ.

მთელი ლექსიკის ნაცვლად ელევგარდმა აიღო სიტყვათა და გამოთქმათა ისეთი ჯგუფები, რომლებიც ტიპობრივად მიაჩნდა ავტორისათვის (იული მხოლოდ არსებით სახელებს იღებს). ტიპობრივია სიტყვა და გამოთქმა, თუ იგი იხმარება ხშირად ისეთ ტექსტებში. რომლებსაც აერთიანებს ერთი თემა და დროის ერთი პერიოდი.

ელევგარდი სამართლიანად შენიშნავს, რომ იულის მახასიათებელი არ არის საკმარისი ავტორობის განსაზღვრისათვის. მას შემოაქვს ახალი მახასიათებელი, რომელიც წარმოადგენს წილადს, რომლის მრიცხველია ანონიმური ტექსტის სიტყვათა ალბათობები, ხოლო მნიშვნელი — იმავე პერიოდისა და იმავე თემაზე დაწერილი ტექსტებიდან ამოკრეფილ სიტყვათა ალბომები.

„იუნიუსის წერილების“ ავტორობის კანდიდატთა შორის ყველაზე ძლიერი კანდიდატი იყო ფრენსი, რომლის ავტორობას ბევრი უპერდა მხარს. ელე-

გარდმა გაიზიარა ეს პირობა და კვლევისათვის აიღო „იუნიუსის წერილები“. ფრენსისა და მის თანამედროვეთა ნაწერები — ყველა შექმნილი საერთო თემის ირგვლივ. ეს ნიმუშები შესწავლილ იქნა ელევგარდის მახასიათებლის გამოყენებით. კვლევის შედეგების დიაგრამებმა უჩვენა, რომ იუნიუსისა და ფრენსის სტილს შორის ზუსტი სტატისტიკური მსგავსება არ არის. ფრენსი იკავებს საშუალო პოზიციას საკონტროლო ნიმუშებსა და „იუნიუსის წერილებს“ შორის.

ჰერდანიმ განავითარა ელევგარდის მეთოდი. იგი დაეყრდნო ელევგარდის მონაცემებს და საკვლევი მასალა დაამუშავა ლექსიკის დისკრიმინაციის ლოკალბათური მეთოდით, მაგრამ მისი შედეგებიც ისეთივე აღმოჩნდა: ფრენსის ოპტიმალური დისკრიმინატორი დაახლოებით შუა გზაზეა იუნიუსისა და საკონტროლო ნიმუშებს შორის, ე. ი. იუნიუსისა და საკონტროლო ნიმუშების სტილთა შორის დამთხვევა აქაც არ მოხდა, მაგრამ უნდა ითქვას, რომ ჰერდანის მაჩვენებლის მიხედვით ფრენსის სტილი უფრო ახლოს დგას იუნიუსის სტილთან, ვიდრე საკონტროლო ნიმუშების სტილთან.

ელევგარდის გამოკვლევის ნეგატიური შედეგი, რა თქმა უნდა, არ ნიშნავს იმას, რომ მეთოდი, როგორც ასეთი. შეუფერებელია ავტორობის დასადგენად. იმ კვალიფიკაციით, რასაც ამ მეთოდს ჰერდანი აძლევს, ელევგარდის პროცედურა წარმოადგენს ახალ სტატისტიკურ მეთოდს ავტორის სტილის დასადგენად.

ნაკლები წარმატებით როდი იყენებენ სტატისტიკურ მეთოდებს გარკვეული ეპოქის მხატვრული ენის შესწავლისას. ასეთი კვლევის მაგალითს წარმოადგენს ჯ. მაილისს წიგნი „რენესანსის, მოთვრამეტე საუკუნისა და თანამედროვე ენა ინგლისურ პოეზიაში“, სადაც შესწავლილია 200 ინგლისელი და ამერიკელი პოეტის შემოქმედების ნიმუშები.

კიდევ უფრო საინტერესოა მ. ჰენლის „სიტყვათა ინდექსები ჯეიმს ჯოისის „ულისისათვის“. წიგნში სტატისტიკურად არის შესწავლილი ავტორის სიტყვარი და მისი თავისებურებანი.

როცა ენობრივი და ინდივიდუალური სტილის შესწავლა ხდება პრაქტიკული მიზანდასახულების გარეშე, სტილოსტატისტიკური ანალიზის ყველა შედეგი მნიშვნელოვანი იქნება გარკვეული სტილის კვლევისათვის. მაგრამ, როგორც ზემოთაც აღვნიშნეთ, ავტორობის დადგენისა და ტექსტების დათარიღების დროს მიღებული ნეგატიური შედეგებით მკვლევარი ვერ მიაღწევს დასახულ მიზანს. ერთ-ერთი ასეთი შემთხვევის გამო ჰერდანი იგონებს ერთი გერმანელი პოეტის ცნობილი ლექსის შინაარსს: ვენახის მესაყუთრე სიკვდილის ქამს იბარებს შვილებს და ეუბნება მათ, რომ აქვს დიდი განძი, ღრმად ჩაფლული ვენახში. იგი გარდაიცვლება ისე, რომ ვერ მოასწრებს ადგილის მითითებას, შვილები გადათხრიან მთელ ვენახს, მიწის ყოველ მტკაველს გადაბრუნებენ, მაგრამ ვერაფერს ვერ იპოვიან. შემდეგ წელიწადს კი ღვინით აიესებიან, რადგან ვენახი სამჯერ მეტ ყურძენს მოისხამს. მაშინდა მიხვდებიან შვილები მამის დანაბარების მნიშვნელობას. მსგავსად ამისა, ყოველი ახალი ძიება სტილოსტატისტიკური კვლევისას საინტერესო და სასარგებლო იქნება, თუ იგი სწორად წარიმართება. აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ აუცილებელია წინასწარ განისაზღვროს, ენის რომელ დონეზე იწარმოებს კვლევა და რატომ. მაგალითად, როცა კვლევა წარმოებს ფონემათა დონეზე, ამას შეიძლება ჰქონდეს მნიშვნელობა მხოლოდ ერთ სპეციფიკურ შემთხვევაში: როცა კვლევის საგანია პოეზია და გვიანტერესებს მისი ბგერითი სტრუქტურა, როგორც განსხვავებული სხვადასხვა პოეტებთან, ან გვიანტერესებს პროზაული და პოეტური მეტყველების სტილისტური დაპირისპირება ბგერითი

სტრუქტურების საფუძველზე. სხვა შემთხვევაში კვლევა ფონემურ დონეზე ვერ იქნება სტილისტურ მახასიათებელთა განმსაზღვრელი, ვინაიდან მოცემულ ტექსტში გარკვეული ბგერის „სტილისტური დატვირთვა“ დამოკიდებულია უშუალოდ ლექსიკურ ერთეულთა განაწილების სიხშირეზე.

ამიტომ სტილის შესწავლისას ყურადღება უნდა მიექცეს მეტყველების დონეთა შერჩევას. წინასწარ უნდა განისაზღვროს ის სტილისტური ობიექტი (ფონემის, მორფოლოგიის, ლექსიკისა თუ სინტაქსის დონეზე), რომლის კვლევა შედეგიანი იქნება. სასურველია, მეტყველების ყველა დონეს გაეწიოს ანგარიში და ამავე დროს, საკვლევად არჩეული ელემენტები განხილულ იქნენ სხვადასხვა თვალსაზრისით: მაგალითად, ერთი და იგივე სიტყვა დახასიათდეს მორფოლოგიური ნიშნებით, ფუნქციით, თანამედროვე ენასთან თუ ლიტერატურულ ნორმასთან მიმართებითა და სხვ.

ამა თუ იმ სტილის სპეციფიკა განისაზღვრება არა მარტო რაღაც გარკვეული ელემენტებით, არამედ მთელი ლექსიკით, გრამატიკული თავისებურებებით, ზოგ შემთხვევაში ბგერითი აგებულებითაც და ბევრი სხვა რამით, რაც ყოველთვის არ ექვემდებარება ზუსტ აღწერას.

ცხადია, შრომები, რომლებიც ეძლეება სტილისტიკის ახალ დარგს — სტილოსტატისტიკას, დღეისათვის ძალიან ცოტაა და, ამავე დროს, არაერთგვაროვანი, ამიტომ ძნელია ამ მიმართების ჭეროვანი შეფასება. მისი პერსპექტივების წარმოდგენა, მაგრამ ერთი რამ აშკარაა: სტილოსტატისტიკა თანდათან ვითარდება, მისი კვლევის მეთოდები უფრო იხვეწება და ამ დარგში სერიოზული შედეგების მისაღებად აუცილებელია მრავალი კონკრეტული საკითხის დამუშავება სტილისტური და სტატისტიკური ასპექტების გათვალისწინებით.

საქართველო

3კალიგრაფიკა მინიანი

საოკრგსენი და ღვანღმოსილი ალაშიანი

ხალხმა იცის სიკეთის დანახვა-დაფასება, ერთი ხელობის ადამიანებში ერთადერთს გამოარჩევს და მას მთელი გულით შეიყვარებს. ამ გამოჩენილი კაცის შრომა ასეთ საზოგადოებრივ რეზონანსს იძენს არა მარტო იმიტომ, რომ მას მაღალ ხელოვნებად აღიქვამენ თავისი ოსტატობა, არამედ იმიტომაც, რომ ის პატიოსნად ეცოდება თავის საქმეს და, ამასთანავე, აქვს დიდი მოქალაქეობრივი მოვალეობის გრძნობა.

უამრავ მებღეს გამოიყვანს მშვენიერი ყვავილი, მაგრამ ძალიან ცოტა ისეთი, ვინც მიზნად ღიასახავს გაალამაზოს ჩვენი ცხოვრება, როგორც ამას მცხეთელი ჯაღიქარი მამულაშვილი აკეთებს, — ის, უწინარეს ყოვლისა, ფიქრობს ადამიანებზე, მათ სულიერ ტკობაზე და ამიტომ თვითონაც ღამაზად ცხოვრობს.

ანდა გავიხსენოთ აწ განსვენებული გურგელა (გიორგი სიმონის-ძე ეგნატაშვილი). იგი იყო ჩვენი სპორტული სინდისი, იგი იყო არა მარტო ტანვარჯიშის, არამედ ცხოვრების მასწავლებელიც, ამიტომაც გამოიწვია საყოველთაო მწუხარება მისმა გარდაცვალებამ.

სიტყვას „მოღვაწეს“ არც თუ ისე ხშირად ესმაროხთ ყოველდღიურ საუბარში — იგი, რატომაც, უფრო ოფიციალური წოდებების მინიჭების დროს გვხვდება. ეს სიტყვა უნებურად გვადგება ენაზე იმ ადამიანების მოხსენიების დროს, რომელთა უბრალო საქმე ღვაწლად იქცევა.

განა მამულაშვილი მხოლოდ ოსტატი მებაღეა? იგი მოღვაწეა. ეგნატაშვილი თანამდებობის პირი კი არ იყო მხოლოდ, არამედ მოღვაწე. და ეს ტყედი სიტყვა, ადამიანის საზო-

გადოებრივ როლს და სახალხო სიყვარულს რომ გამოხატავს, ჩემი აზრით, უნდა მივსადაგოს ანდრო ჟორდანიას სახელს — წარსულში დიდი ფეხბურთელის, ამჟამად კი უდაოდ ყველაზე გამოჩენილი ქართველი საფეხბურთო მწვრთნელის სახელს.

პირველად ჟორდანიას ოცინი წლების დასაწყისში ენახე, ქუთაისში — თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფეხბურთელთა ჯუნდის შემადგენლობაში თამაშობდა.

მაშინ, საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების პირველ წლებში. ქუთაისი, ასე ვთქვათ, გაურკვეველი საქმიანობის ქალაქი გახლდათ. მთუდის ფაბრიკა-ქალაქის პირველი მსხვილი საწარმო, ის-ის იყო შენდებოდა. მრავალრიცხოვანი სასწავლებლის დამთავრების შემდეგ ახალგაზრდობა ადგილს ეერ პოულობდა და... ქალაქიდან გარბოდა. მეტწილად თბილისისკენ ეშურებოდნენ — უმაღლეს სასწავლებელში შესასვლელად.

ქერ კიდევ მენშევიკების ბატონობის დროს თბილისში ამოყვეს თავი ქუთაისის ფეხბურთის სტლისჩამდგმელებმა ძმებმა ნიკო და ვახტანგ ამბოკაძეებმა, ლელოკო ხოტივაშმა, სიმონ იმნაქამ, ნიკოლოზ სანიშვილმა და სხვებმა. მათ ექნია ფრთქმისთან ერთად თბილისში ჩამოაყალიბეს გუნდი. იმდროს მიუხედავად, რომ ხან „სახუნტი“ ერქვა, ხან „საქლივიზია“, ხანაც „დურუჯი“, მისთვის უწყყმანოდ შეიძლება გვეწოდებინა ანდრო ჟორდანიას გუნდი.

რადგან მემედიერები არ დარჩათ, მათი წასვლის შემდეგ ქუთაისში ფეხბურთი დროებით ჩაყვდა, სანამ ჩვენ, 14-15 წლის ბიჭებმა ყვე-

ლაფერი თავიდან არ დაეწყეთ. ჩვენს მდგომარეობას ამომხედა ის ვარემოება, რომ სხვა ქალაქებთან სპორტული კავშირი არ გვქონდა. სხვა გამოსავალი არ იყო და უნებურად სრული ავტარება შევქმენით — თვითონ შევაკოწიწეთ გუნდები: „მერცხალი“ (ბ. კილაძე, ბ. გოგიძე, ბ. მარგველაშვილი...), „ტრიუმფი“ (ბ. შვაცაძე, რ. ბაგმანიანი, ი. გოგიაშვილი...), „ბადრი-ბაი“, „კიმი“ (ბ. ჩაიჭიჭი, ლ. ბაგმანიანი, პ. კილაძე, მჭებე 5. და ე. მდიუნები...). თვითონ განვავადებთ წვრთნის საქმეს, თვითონ ენიშნავდით თამაშებს, თვითონვე გვერავდით ბურთს მოწინააღმდეგეებს, რომელსაც შეუნავირობს საგან ეკადრებოდა. მძიმე და მოუხედავი გეტყვის შეიკრავს ვისწავლეთ.

ყველაფერი ეს კარგი იყო, მაგრამ ჩვენ ხომ დამოუკიდებლად ეცდილობდით ღვინისა და ველისაღების აღმოჩენას, რაც, რასაკვირველია, აფერხებდა ფეხბურთის განვითარებას ქუთაისში. სწორედ ქუთაისში ხდებოდა ეს, თორემ ბათუმის, ფოთისა და სოხუმის მკვიდრნი, ნავსადგურებში შემოსული უცხოური გემების მგზავლებთან სისტემატური შეხვედრის წყალობით, იმ დროის კვალობაზე კარგ ფეხბურთის თამაშობდნენ, თბილისელებსაც არ დაუღებდნენ ტოლს.

„სახურტელი“ ფეხბურთელების ჩამოსვლა ქუთაისში არ იყო ჩვეულებრივი სპორტული მგზავრობა — ასე დაწერილებითაც ამიტომ შეჩერდა ქუთაისის ფეხბურთის მაშინდელ მდგომარეობაზე. ქუთაისელი ბიჭ-ბუბუნები შეხვედრას, რასაკვირველია, მათთვის არავითარ სპორტულ ინტერესს არ წარმოადგენდა. მიუხედავად ამისა, ისინი დაუპატიჟებლად გვეწვივნენ, სტუდენტური კამიკები დახარჯეს იმ მძიმე დროს, როცა ასე ღირდა ცხოვრება. მაგრამ ისინი საქართველოში ფეხბურთის განვითარების ენთუზიატები იყვნენ და კარგად ესმოდათ, რამხელა მნიშვნელობა ჰქონდა ჩვენს ქალაქში ფეხბურთის დამკვიდრებას.

ამ შეხვედრის ინიციატორს — ანდრო ეორდანიას მაშინ ის-ის იყო 18 წელი შეუსრულდა. ძნელია მთელი სისრულით შეაფასო „სახურტელი“ ფეხბურთელებთან შეხვედრის მნიშვნელობა. იმ თამაშმა ძირითად შეცვალა ფეხბურთზე ჩვენი შეხედულება. მე მგონი, სწორედ იმ ღირსსსიოვარი დღიდან იღებს სათავეს ფეხბურთის აღმავლობა ქუთაისში და, საერთოდ, დასავლეთ საქართველოში.

ყველაზე მეტად ანდრომ განგვაკვირდა. საოცრად ადრე გაიფორმებდა მისი უზარმაზარი ტალანტი — უკვე იმ დროს იგი საქართველოს ფეხბურთის კერა გახლდათ. მაშინ არ იყო არც რადიო, არც ტელევიზორი, არც ქრელო ანგარიშები იწერებოდა ფეხბურთის მატჩებზე. აღმოჩენა უფრო განავიანის მიხედვით მსჯელობდნენ. მაგალითად: ელვისსწრაფესად გვეჩვენებოდა აზრი, ვითომ კანენიოეს მარჯვენა

ფეხით თამაში აეკრძალა, რაი მისი დარტყმები მომავლინებელიაო. საქართველოში კი ასეთი ჭორი დადიოდა: ანდროს უფლება არა აქვს თითო შემთხვევაში მოატყუოს ორზე მეტი ფეხბურთელი, ვინაიდან შეუძლებელია ბურთი წაართვაო. გასაკვირი როდია, რომ ასეთი ლეგენდარული ღიღებები მოსილი ეს 18 წლის ყმაწვილი საოცრად დარბაისელი გვეჩვენა.

თავდაპირველად, სიმართლე ვითხრათ, იმედი გაგვიცრუვდა. „როგორ, — ვეკითხებოდით ერთმანეთს, — ესაა ანდრო?“

მოთელვა ჰქონდათ. სხები უფრადლებას იყრობდნენ აზოვანებითა და მძლავრი დარტყმებით. ანდრო კი თითქმის განზე იდგა. და ზარმაცად, როცა მოუწევდა, მაშინ თუ აგწწწავდა ან დარტყმად ბურთს. ფეხბურთელსათვის სრულიად შეუფერებელი გარემოება ჰქონდა — სამუდამოზე დაბალი იყო. მაგრამ რა მცდარი აღმოჩნდა ჩვენი პირველი შთაბეჭდილება?

არის ბევრი სახელგანთქმული ფეხბურთელი, რომელმაც საქმოდ დიდი კვალი დატოვა საქართველოს ისტორიაში. მათ რიცხვს, ჩემი აზრით, მიეკუთვნება წარსულის ცნობილი ცენტრალური ხაზებზე — ლენინგრაული პავლე ბატირევი და მოსკოველი ანდრეი სტაროსტინი.

მაგრამ არიან განსაკუთრებული ინდივიდულობის მქონე ფეხბურთელები, რომელნიც გავანცოვებდნენ. ფეხბურთის ეს ქვემარტივი გმირები სწორედ რომ აჯადოებენ ბურთს. ისინი ჩვენი კერები არიან, ვინაიდან აღწევენ თითქმის მიუღწევებს, აეთებენ თითქმის შეუძლებელს.

ასეთი იყო ცენტრალური ხაზები თვდორე სელინი — ფანტასტიკურად პოპულარული ფეხბურთელი. ხალხი მას სიყვარულით „РЫЖИ“ ეძახდა. ეს ის სელინი, რომლის სახელი ჭეხდა ჩვენს ქვეყანაში. მან მოხიზლა თურქი გულშემატკივრები და დაანტერესა ევროპა. მას, დიდი საფეხბურთო ნიჭის წყალობით, იმ დროს ბადალი არ ჰყავდა ჩვენს ქვეყანაში.

ასევე იყო ანდრო ეორდანიაც. მისი გასათვარი ნიჭი ყოველთვის მკვეთრად გამოირჩეოდა საერთო ფონზე. ანდრო კი თამაშობდა თვისი კლები. თბილისის ნაერების, ამირკავ-საისის, ჭალაქ ივანოვის, ხოლო 1930 წლიდან უკრაინის და სსრკ ნაერების შემადგენლობაში. თამაშობდა ჩვენი ქვეყნის მრავალ სტადიონზე და საზღვარგარეთაც. თამაშობდა საუფეთესო საბჭოთა და უცხოელი ფეხბურთელების, მათ შორის თურქეთის ერთეული ნაერების წინააღმდეგ, სათავეში ცნობილი ეხაბი რომ ედგა. თამაშობდა წვიმასა და ზეატში, — ყოველგვარ

ჰლადიმირ მდიანი

სპორტმენი და ლეწალმონილი ალამიანი

ამინდში და ყოველთვის შეუღარებელი იყო მისი ოსტატობა.

და არ უნდა გავივიკრიდეს, რომ მან შესძლო ნამდვილი ფეხბურთელების უნახავი ქუთოსილი ბიჭების მოხიბვლა. განსაკუთრებით განგავიფრთხილარა დარტყმა „მაკრატელამ“, რომელიც იმ დროიდან დასავლეთ საქართველოში „ფორდანიას“ დარტყმად მოიხატათ.

მახსოვს: მე და ჩემი ძმა თამაშთან შინ გზარუნდებოდით და ცხარედ ვაძაფრობდით, — ფორდანიას რომ ინგოლში ყოფილიყო, ითამაშებდა თუ არა მის ნაკრებში? და ჩვენ ერთ დასკვნამდე მივყავით: „დიას, ითამაშებდა, და პირველი ფეხბურთელიც იქნებოდა“. ინგლისი მაშინ მართო ჩვენთვის კი არა, ყველასთვის ფეხბურთის საოცნებო ქვეყანა იყო. მაგრამ ანდროს თამაში რომ ვნახეთ, ინგლისის ავტორიტეტად კი მორჩილად მოიხარა ქელი ჩვენი უსაზღვრო რწმენის წინაშე.

იმ სამხსოვრო დღიდან ჩვენ, ქუთაისელებმა, დავიწყეთ ყოველგვარი იმის გადგება, რაც ფორდანიას და სხვა „სახუნტელების“ თამაშში ვნახეთ.

როგორც ფეხბურთელი, ანდრო თავისებური, განუმეორებელი იყო.

რით იპყრობდა იგი ყურადღებას? რით აჯადოებდა მაყურებელს? ტექნიკით. ტექნიკა ჰქონდა, ისეთი, რომელიც მართო რჩეულთა ხედრითა. მას შეეძლო მინდობრზე ბურთით გაეკეთებინა ყველაფერი, რასაც მოისურვებდა, ოღონდ... მხოლოდ მარჯვენა ფეხით, ამისა მთხედრად, ნამდვილად ჯადოქარი ფეხბურთელი იყო. შეიძლება გადაუტარებლად ითქვას: ანდროსთან ცენტრალურ ხაზებს მეორეს ვერ ნახავდით. ყოველთვის მოზომილი, ფართო ნახევრებით დარბოდა, ქაჩქარასაყვით არხევდა უზომოდ გრძელ ხელმს, თითქმის მუხლებამდე რომ სწვდებოდა. მას ყველაფერი შეეძლო, ყველაფერი! სულ უბრალოდ ატყუებდა მოწინააღმდეგეს. როგორც სურდა, ისე მოიარებდა ბურთს და ურტყამდა, როგორც საჭირო იყო. სწორადვე უსწრებდა და ტანმალეებს უსწორდებოდა. მას ადგილის შერჩევასა და სიტუაციაში გარკვევის არაჩვეულებრივი ალლო ჰქონდა. მთავარი საიდუმლოება მაინც მისი საფეხბურთო გონიერება იყო, ის, რითაც სხვებისაგან განსხვავდებოდა და რითაც სჯობდა სხვებს. ანდრომ სხვებზე უკეთ იცოდა, მოედანზე ვინ რისი გამჭიმებული იყო და ყოველთვის სარგებლობდა ამით. მოწოდებით თამაშის დირიჟორი გახლდათ, — ყველაზე უკეთ სწორად მას შეეძლო, სწრაფად და შეუმცდარად გარკვეულიყო მდგომარეობაში და ებოვა მოლოდინელი პასუხი. ყველაფერი ეს კეთდებოდა ისე, თითქმის თვითონ ბურთი კარნახობდა გადაადგილების კოორდინატებს. ამიტომ ხანდახან თავიდან ვერ იშორებდით იმ აზრს, რომ ის

კი არ ემორჩილებოდა თამაშის მსვლელობას, არამედ თამაში მიყვებოდა მის მოძრაობას.

რასაკვირველია, როცა ასეთ ეპითეტებს ეხმარობ, ანდროს თამაშს, ისევე როგორც სელინის თამაშს, იმ დროის ფეხბურთის საზომით განვიხილავ.

მაგრამ ისიც უდაოა, რომ ისეთი არაჩვეულებრივი მოვლენა, როგორც ანდრო ფორდანიას, თავის დროისათვის საქაოლ ძალად საფეხბურთო კულტურის ნიადაგზე უნდა წარმოშობილიყო. ეს ასეც გახლდათ. და უნდა ითქვას, ჩვენ უსამართლოდ ვამცირებთ ოცი-ოცდაათიანი წლების ჩინებული ფეხბურთელების როლს ქართული ფეხბურთის შექმნისა და განვითარების საქმეში, მის ისტორიას 1936 წლიდან რომ ვიწყებთ, იმ დროიდან, როცა დინამოელები ოფიციალურად გამოვიდნენ საქაშირო შეჯიბრებათა ასპარეზზე.

ჯერ კიდევ ოცინი წლები პირველ ხელწვლენ ბათუმის „ВДИ“-ს, თბილისის „სახუნტის“ და „არკელის“ სახით ისეთი გუნდები გვყავდა, რომელთაც თამაშად შეეძლოთ ჩვენი ქვეყნის საუკეთესო კოლმტოებს ასპარეზობდნენ. იმ დროს ჩვენში პირველი კლასის საფეხბურთო ტალანტების მთელი თანავარსკვლავედი ბრწყინავდა, ვარს რომ შემოსაყარვდნენ ანდრო ფორდანიას. ესენი იყვნენ ბათუმელები: პაპკოვი, აჩიკინი, ბაბაშვილი, აბაშიძე, თბილისელები: ფრუიძე, გონელი, ბაღდოვი, ვ. ამბოყაძე, ქებაძე, სოხუმელი თურქია და სხვები.

საქართველოს ნაკრების გაძარცვება 1924 წელს ქვეყნის ჩემპიონზე — ხარკოვის გუნდზე, ჩვენი ფეხბურთელების წარმატება ფინეთში, ძალთა მოაწვია სამკოთა კავშირის მრავალ ქალაქში, ახალი სახელკანი გუნდების დაბადება, ახალი საფეხბურთო სახელები, ჩვენი ქვეყნის საუკეთესო გუნდებთან პერიოდული შეხვედრების შედეგები — ვანა ცოტა გვაქვს დამამტკიცებელი საბუთი? საბკოთა ფეხბურთში ჩვენ მაშინაც არ ვიყავით სამარჯათო არაში.

ფეხბურთის ეს ხანა საქართველოში ჯერ კიდევ ელის თავის მისტორიას.

...1932 წელს ანდრო იძულებული გახდა ივანოვში გადასულიყო, სადაც მისი თანასწორი ჩვენი ქვეყნის ერთ-ერთი უძლიერესი გუნდი შეიქმნა. იქაც კარგი სახელი მოიხვეჭა, ჯერ როგორც დიდებულმა ფეხბურთელმა და გუნდის ორგანიზატორმა, ხოლო 1937 წლიდან — როგორც მწვრთნელმა. იქიდანვე, 1941 წელს, იგი ომში წავიდა.

სამხედრო კომისარიატში რატომღაც გადაწყვიტეს, რომ მას, როგორც სპორტსმენს, ყველაზე უფრო ხელს აძლევდა მოტორიზებული ნაწილი. ის კი, სამწუხაროდ, მიკეთვებოდა ყველაზე „ფეხოსან“ სპორტს და მოტორიც-

ლუტთან არაფერი ჰქონდა საერთო, — ის კი არადა, მთელი არსებით ვერ იტანდა ხოლმე.

შემთხვევის წყალობით ანდრომ მალე გაანება თავი მოტოციკლტს და ნალმტყორცნე-ლი გახდა. მერე, 1943 წლიდან კი ნალმტყორ-ცნელთა ოცეულს მეთაურობდა. სამი წელი გაატარა ომის ქარ-ცეცხლში და უცნებელი დარჩა, მაგრამ მეოთხე — 1944 წელს მძიმედ დაიჭრა და თბილისის პოსპიტალში მოხვდა. ზო-გი ჭირი მარკებელიაო — დიდი ჭნის განშო-რების შემდეგ ანდრო თავის მშობლიურ ქალაქს დაუბრუნდა.

ჯარში ანდრო კომუნისტური პარტიის რი-გებში შევიდა. მას მიღებული აქვს მრავალი საბრძოლო ორდენი, და ეს კვლავ და კვლავ აღსატრეზს მის მაღალ მოქალაქეობრივ ხასი-ათს. როგორც იყო სპორტში, ისეთი დარჩა ფორბტეც.

ომი ჯერ კიდევ მჭიდვარებდა, როცა 1945 წელს ეორდანიი თბილისის „დინამოს“ მწვრთნელად იწყებს მუშაობას.

ანდრო სამჯერ იყო თბილისის დინამოს მწვრთნელი და საერთო ანგარიშში შვიდ წელს წვრთნიდა მას. მის დროს დინამოელები სამ-ჯერ იყვნენ ბრინჯაოს პრიზიორები და ორჯერ საბჭოთა კავშირის თასის ფინალისტები. მის სახელთან დაკავშირებულია ის წარმატება, რაც წილად ხვდა ჩემპიონატში კომეტასავით გაელვებულ თბილისის „სპარტაკს“. ანდრო გახლდათ ქუთაისის „ტორპედოს“ ძიძაც, რად-გან ეს გუნდი მან გამოაწროთ „ბ“ კლასში, და ბოლოს, ანდრო ეორდანიი რომ არ ეოფილი-ყო, რომელმაც შარშან კრიტიკულ დღეებში ითავა ქუთაისის „ტორპედოს“ მწვრთნელობა, იგი ეერ ელირსებოდა მინდინარე სეზონში უმაღლეს ლიგაში თამაშს.

ანდრო ეორდანიას, როგორც დიდებულ მწვრთნელს, ორი თვისება განსაკუთრებით ხიბლავს აღამიანა. პირველი: იგი შეუდარებე-ლი ადლოთი თუ გუმანიტი აღმოაჩენს ახალ-გაზრდა ტალანტებს და ენდობა მათ. ნ. ძიძა-შიძა, ე. მარღაია, ი. სარჯველაძე, ე. გაგნიძე, ა. კოტრიკაძე, ზ. კალოევი, ბ. ხასიაი, ე. ელო-შვილი, შ. იამანიძე, მ. მესხი, ს. კოტრიკაძე, გ. ჩოხელი, ე. ბარქიაი, ს. ოვივიანი, ი. დათუ-ნაშვილი, გ. სიჭინავა, მ. ზურცილავა, მ. ასიტა-შვილი — აი არასრული სია მისი მრავალრიც-ხოვანი „ნათელულებისა“.

მეორე: ის დიდი წინააღმდეგია მწვრთნელის დიქტატისა და „რეინის სცენარის“ მიხედვით თამაშისა, როცა ფეხბურთელს ეკისრება მხო-ლოდ „ზემოდან“ მითითებათა პუნქტუალური შემსრულებლის როლი. ის ეოველთვის ცდი-ლობს გააღვიძოს აღამიანში შემოქმედებითი საწყისი, ინიციატივა, დამოუკიდებლობა და ამ რთულ საფუძველზე მიაღწიოს მთელი გუნდის მოქმედების პარმონიას. ამიტომ ანდროს დიდი დამსახურებაა არა მარტო ის, რომ უყვარს და უნარი აქვს იპოვოს, აღმოაჩინოს ახალგაზრდა-ტალანტები, არამედ ისიც, რომ მუდამ ცდი-ლობს ფრთა შეასხას მათ ნიქს.

ანდრო ეორდანიი მეტისმეტად თავისთავადი და დამოუკიდებელი კაცია, ამიტომ არ შეიძ-ლება ყველას მოსწონდეს, განსაკუთრებით ეერ ურთიგდება იმთა, ვისაც უყვარს სტვის საქმეში ცხვირის ჩაყოფა; ეოველგვარი მეცენატები და ფეხბურთის დოვმაციონები ჭირის დღესავით სძაგს. ისინი კი ანდროს რეტროგრადს უწო-დებენ, რადგან არასოდეს მოდური სქემების ტყეობაში არ ეოფილა. ამ „რეტროგრადმა“ კი ჯერ კიდევ 1960 წელს, პირველად ჩვენს ქვეყანაში, გამოიყენა ოთხი დამცველის სქემა. ეს მოხდა საბჭოთა კავშირის თასის გათამაშე-ბის ფინალურ მატჩზე, იმ სახელგანთქმულ მატჩზე, როცა თბილისის „დინამო“ მოსკოლს „ტორპედოს“ შეხვდა. პერზე ნათქვამი რომ არ გამოივიდეს, გაგახსენებთ, როგორ დაეწყ-ვნენ იმ თამაშში თბილისელები:

კოტრიკაძე

ხოოოოოოო თორაძე ჩოხელი ბ. სიჭინავა
ზეინკლავილი იამანიძე

მელაშვილი ბარქიაი კალოევი მესხი
ესეც შენი „რეტროგრადი“! ასეთი „რეტ-როგრადების“ კი არ უნდა გეეშინოდეს, არა-მედ იმ ჯამბაზებას, მოდის ბრმად მიმდევრები-სა და ფორმალისტებისა, ფეხბურთის რომ ეოც-ხალ აზრს გამოაცლიან ხოლმე, საერთო თარ-გზე რომ სჭრიან ეოველივე თავისთავადს, ზე-ციფირა, რაც თვითეულ ფეხბურთელს, თვი-თეულ გუნდს გააჩნია.

„დაამთავრა თუ არა ანდრო ეორდანიამ თავ-ისი საფეხბურთო ბიოგრაფია? არავითარ შემ-თხვევაში.

უქანასკნულ სეზონში მან ერთხელ კიდევ, გააჩვენა, რისი გაცემბაც შეუძლია!

შინაჯსი

ქართული პოეზიები ლენინს

მუხრან მავაპარიანი — ვლადიმერ ლენინი

8 33.

პროზა და პოეზია

ნოდარ ფულისიძე — ტელეგრაფიკული, ბარკალი დე ტოლის სიზმრები	
(მოთხრობები)	5
გურამ სხირტლაძე — ბებერი ცაცხვი (მოთხრობა)	28
ანდრო სალუშვაძე — ლექსები	74
გიორგი ბაქანიძე — პური (ნოველა), პირველი, მეორე, მესამე (მოთხრობა)	77
გიორგი აბოლინაძე — ლექსები (ფრანგულიდან თარგმნა გივი გეგუქორმა)	89
ნიკოლოზ ტიხონოვი — ალ-კაღრის ლაშქარი (თარგმნა ჟუზეპე თომეირიძე)	94

ქიზიკა და პუბლიცისტიკა

გრიგოლ ხერხეულიძე — გიორგი ლენინი	102
გურამ ასათიანი — გალაკტიონ ტაბიძის პოეტიკა	108
ზურაბ ჩხენაძე — ვ. გომეზარტის ახალი წიგნი და დასავლეთის კრიტიკა	128

ღიალი 50 წელი

აკაკი ირემაძე — ამიერკავკასიაში სოციალური რევოლუციის გამარჯვებისათვის გრძელის ისტორიიდან	133
--	-----

მეცნიერება

დავით კახანაძე, გურამ ლორთქიფანიძე — ანტიკური ხანის მონეტები მანის ნაქალაქარიდან	142
ზურაბ კვარაცხელია — სტილის კვლევა მათემატიკური მეთოდებით	148

სპორტი

ვლადიმერ მღივანი — სპორტსმენი და ღვაწლმოსილი აღამიანი	156
---	-----

გარეკანი და ტიტული ელვაჯა ამაშუალოზ, ქურნალი გაფორმა თენგიზ სამსონაძე

ტექნიკური ხელმძღვანელი ე. აბდუშელიშვილი

რედაქციაში შემოსული მასალა ავტორებს არ დაუბრუნდება

რედაქციის მისამართი: თბილისი, პლენარის პრეს. № 91.

ბელაშონები: რედაქტორის — 5-08-75, პ/მ მღივანის — 5-08-86, განყოფილებების: კოედიისა და პრესის, კრიტიკისა და ბიბლიოგრაფიის — 5-08-85, კულტურისა და ხელოვნების — 5-08-85

ხელმოწერის დასაბეჭდად 22/VIII 67 წ. ფიზიკურ ფორმათა რაოდენობა 10. პირობით ფორმათა რაოდენობა 13,7, შეჯ. № 2884. უე 02199. ქალაქის ზომა 70X108. ტირაჟი 14.100.

Полиграфкомбинат издательства ЦК КП Грузии, Тбилиси, ул. Ленина № 14.

შპს 60 333.

ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ ЛИТЕРАТУРНО-
ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ЖУРНАЛ

«ЦИСКАРИ»

издательство
«ЛИТЕРАТУРА ДА ХЕЛОВНЕБА»

ИНДЕКС 76236